

**Uplatnění
absolventů
škol na trhu
práce 2015**

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2015

Gabriela Doležalová
Pavla Paterová
Jana Trhlíková
Martin Úlovec
Jiří Vojtěch
Jan Koucký a další

Uspořádala Pavla Chomová

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Praha
2016

Úvodní slovo

Vážení kolegové,

Národní ústav pro vzdělávání vydává další ze série souborných publikací **Uplatnění absolventů škol na trhu práce**. Tentokrát je připravena v rámci zajišťování udržitelnosti projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy. Publikace zahrnuje nejdůležitější údaje a zjištění vyplývající ze šetření a analýz provedených v uplynulém roce a prezentovaných v samostatných analytických studiích. Získané poznatky mají široké využití. Čerpají z nich pracovníci zabývající se kariérovým poradenstvím na školách, využívají je poradci informačních a poradenských středisek Úřadu práce ČR, pracovníci ministerstev (zejména MŠMT a MPSV), odbory školství krajských úřadů, zástupci zaměstnavatelů a další sociální partneři věnující se problematice celoživotního kariérového poradenství a vzdělávání.

Mezi pravidelná témata, na která se v publikaci **Uplatnění absolventů škol na trhu práce** zaměřujeme, patří i v tomto roce vzdělanostní a oborová struktura žáků středních a vyšších odborných škol, nezaměstnanost absolventů škol a profesní struktura pracovních sil a absolventů, včetně projekce těchto změn. Významnou oblast tvoří vyhodnocení rozsáhlého šetření žáků středních škol před ukončením studia zaměřeného na strategie, které chtějí využít při hledání pracovního uplatnění.

V souvislosti s ukončením projektu a dobudováním informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce dostupného na www.infoabsolvent.cz jsou závěrečné kapitoly věnovány metodické podpoře pro využívání jeho dvou sekcí.

Věříme, že tato publikace bude pro Vás i Vaše spolupracovníky přínosem, že Vám umožní seznámit se důkladně s aktuální situací žáků a absolventů škol a že ji efektivně využijete zejména v kariérovém poradenství. Tato publikace, výchozí analytické studie a další podrobné informace najdete na webových stránkách www.infoabsolvent.cz a www.nuv.cz.

Helena Úlovcová
pověřená řízením
Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

Publikace vznikla v rámci udržitelnosti systémového projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy, který byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

ISBN: 978-80-7481-153-1 tištěná verze

ISBN: 978-80-7481-154-8 elektronická verze

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
2016

1. ÚVOD	5
2. VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ A OBOROVÉ STRUKTURY ŽÁKŮ	6
2.1 Vývoj počtu nově přijatých žáků a absolventů	6
2.2 Vývoj vzdělanostní struktury přijatých žáků	6
2.3 Vývoj oborové struktury přijatých žáků	10
3. NEZAMĚŠTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL	11
3.1 Nezaměstnanost čerstvých absolventů škol	11
3.2 Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání H)	13
3.3 Nezaměstnanost absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání E)	15
3.4 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie vzdělání L/O)	15
3.5 Nezaměstnanost absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L/5)	17
3.6 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie vzdělání M)	18
3.7 Nezaměstnanost absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie vzdělání N)	21
3.8 Nezaměstnanost absolventů vysokoškolského magisterského vzdělání (kategorie T)	22
3.9 Míra nezaměstnanosti mladých v porovnání s celkovou mírou v jednotlivých členských státech EU	24
4. POSTAVENÍ MLADÝCH LIDÍ NA TRHU PRÁCE V ČR A EU	25
4.1 Populace mladých lidí z hlediska vzdělanosti	26
4.2 Předčasné odchody ze vzdělávání	27
4.3 NEET (Mladí lidé, kteří nejsou zaměstnáni ani se neúčastní žádného vzdělávání nebo odborné přípravy)	28
4.4 Opatření ke zvýšení zaměstnanosti mladých lidí	29
5. PŘECHOD ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL NA TRH PRÁCE	30
5.1 Původní motivace žáků k volbě oboru a úrovně vzdělání	30
5.1.1 Důvody volby oboru	31
5.1.2 Subjekty ovlivňující volbu oboru	32
5.1.3 Původní volba úrovně (kategorie) vzdělání	33
5.1.4 Důvody volby učební/maturitní úrovně vzdělání	34
5.2 Ne/spokojenost absolventů se zvoleným vzděláním	34
5.2.1 Spokojenost se zvoleným oborem	34
5.2.2 Důvody nespokojenosti se zvoleným oborem	34
5.2.3 Spokojenost se zvolenou úrovní (kategorií) vzdělání	35
5.2.4 Hypotetická opakovaná volba oboru i úrovně vzdělání	36
5.3 Hodnocení studia a úrovně získaných kompetencí	36
5.4 Studijní a pracovní záměry absolventů středních škol	38
5.5 Studijní záměry absolventů středních škol	38
5.5.1 Obor dalšího studia	38
5.5.2 Připravenost absolventů na pokračování ve vzdělávání	39
5.6 Uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru	40
5.6.1 Zájem absolventů o práci v oboru	40
5.6.2 Důvody odchodu za prací do jiného oboru	41
5.6.3 Zájem uplatnit se v oboru ve vztahu k původnímu zájmu o obor	42
5.6.4 Hodnocení možností získat zaměstnání v oboru	42
5.7 Hodnocení možností uplatnění získaného vzdělání na trhu práce	42
5.7.1 Strategie hledání zaměstnání	42
5.7.2 Způsoby řešení problémů se získáním zaměstnání	43
5.7.3 Mobilita absolventů středních škol	44
5.8 Co absolventům chybí pro úspěšný vstup na trh práce?	45
5.8.1 Připravenost pro vstup na trh práce – kompetence	45
5.8.2 Konkrétní znalosti a dovednosti, které absolventům pro uplatnění na trhu práce chybějí	45

6. PROFESNÍ STRUKTURA PRACOVNÍCH SIL A STRUKTURA ABSOLVENTŮ	48
6.1 Změny v odvětvové a kvalifikační struktuře zaměstnaných	48
6.2 Stav a vývoj zaměstnanosti ve třídě profesí: Techničtí pracovníci	49
6.3 Hodnocení struktury absolventů se strukturou zaměstnaných	54
7. PROJEKCE ZMĚN STRUKTURY PRACOVNÍCH MÍST V ČR PRO OBDOBÍ 2014–2025	57
7.1 Výchozí situace ČR a předpoklady projekce	57
7.2 Výsledky projekce struktury pracovních míst a kvalifikačních požadavků trhu práce ČR	58
7.2.1 Projekce odvětví a jejich kvalifikační požadavky	58
7.2.2 Projekce zaměstnaných podle profesí	58
8. METODICKÝ MATERIÁL K VYUŽÍVÁNÍ ČÁSTI SEKCE KAM NA ŠKOLU	60
8.1 Obecné představení systému ISA+ a jeho využití	60
8.2 Základní struktura ISA+	60
8.3 Kam na školu – výběr oborů podle obrázků	61
8.3.1 Popis obrázkového vstupu	61
8.3.2 Využití obrázkového průvodce ve výuce žáků či v kariérovém poradenství	63
8.4 Profitest	63
8.5 Souborné informace ke skupině oborů vzdělání	64
8.5.1 Popis funkce	64
8.5.2 Využití prvku Souborné informace ke skupině oborů vzdělání ve výuce žáků či v kariérovém poradenství	65
8.6 Možnost porovnání informací	65
9. MOŽNOSTI VYUŽITÍ SEKCE ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE	66
9.1 Struktura sekce Absolventi škol a trh práce	66
9.2 Cíle vzdělávání tématu Člověk a svět práce na základní škole	67
9.3 Cíle vzdělávání tématu Člověk a svět práce na střední škole	68
9.4 Slovníček pojmů	69
10. ZÁVĚR	71

1. Úvod

Pro jakou školu a obor se rozhodnout? Najde člověk uplatnění v daném oboru či profesi? Bude mu zvolená profese vyhovovat? Tyto a další otázky si kladou žáci posledních ročníků základních a středních škol i jejich rodiče pravidelně každý rok. Hledání odpovědí není snadné. Výrazně pomoci jim však mohou relevantní a přitom snadno dostupné informace zaměřené na potřeby kariérového poradenství ve školách a na uplatnitelnost a spokojenost absolventů škol na trhu práce obecně. Právě tuto podpůrnou informační funkci dokáže plnit **Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+)**, dostupný na webových stránkách www.infoabsolvent.cz.

Hlavní přínos ISA+ spočívá v tom, že představuje zdroj širokého spektra komplexních a navzájem propojených informací potřebných pro orientaci v oblasti vzdělávací nabídky a informací o trhu práce (informací o trendech v nezaměstnanosti absolventů, o potřebách zaměstnavatelů, o zkušenostech absolventů s přechodem na trh práce apod.). Všechny zmíněné informace se snaží zjišťovat a shromažďovat **Národní ústav pro vzdělávání**, který obsahově systém ISA+ spravuje. Každoročně proto také zpracovává různá šetření a analýzy, jež se většinou periodicky opakují. Jednou ročně pak tyto výsledky a výstupy vydá v souhrnné publikaci, kterou právě čtete.

Tato publikace s názvem **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2015** se skládá z devíti kapitol včetně úvodu a závěru. Každá kapitola je věnována konkrétnímu tématu či zájmu z různých oblastí, jejichž společným jmenovatelem je využití předkládaných informací a výsledků v kariérovém poradenství. Texty a výstupy v této publikaci byly zpracovány týmem pracovníků převážně z **Národního ústavu pro vzdělávání**, a to **v roce 2015**. Většina výchozích studií k této publikaci vznikla ještě v rámci projektu **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který probíhal v letech 2010 až 2015 s finanční podporou Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. Podrobněji jsou kapitoly shrnuty níže.

Kapitola s názvem **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků** shrnuje hlavní trendy vývoje počtu nově přijatých žáků a absolventů na středních a vyšších odborných školách, včetně minulého a očekávaného budoucího vývoje počtu 15letých osob. Hlavní téma se však soustředí na hodnocení stavu a dlouhodobého vývoje vzdělanostní struktury žáků podle kategorií vzdělání a na oborové rozdělení žáků vstupujících do středoškolského vzdělávání po základní škole.

V kapitole **Nezaměstnanost absolventů škol** jsou představeny údaje o mírách nezaměstnanosti absolventů škol v ČR vzhledem k jejich dosaženému vzdělání. Této obsáhlé problematice se Národní ústav pro vzdělávání věnuje každoročně již mnoho let. Obsažené výsledky jsou členěny konkrétně nejen podle kategorie vzdělání absolventů, ale také podle

skupiny oboru vzdělání, a to za poslední dva roky. Poslední část se zaměřuje také na porovnání nezaměstnanosti mladých v ČR a zemích EU.

Další kapitola s názvem **Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a EU** si klade za cíl zmapovat a porovnat situaci mladých lidí (zejména 15 až 24letých) v jednotlivých zemích Evropské unie a v ČR. Sledována je vzdělanostní úroveň mladých, problematika předčasných odchodů ze vzdělávání a tzv. nezaměstnaných a zároveň nevzdělávajících se osob. Kapitola shrnuje také hlavní cíle a trendy v rámci společné evropské politiky.

Kapitola **Přechod absolventů středních škol na trh práce** prezentuje podrobnější informace zjištěné při dotazování absolventů posledních ročníků středních škol maturitních i učebních oborů. Převážně se zaměřuje na motivaci a spokojenost absolventů se zvoleným oborem vzdělání, na jejich studijní a pracovní plány, nechybějí ani názory absolventů na možnosti uplatnění se na trhu práce či na hodnocení dosažených dovedností a kompetencí. Výsledky jsou prezentovány odděleně za absolventy maturitních oborů a absolventy oborů s výučním listem, je tedy možné vzájemné srovnání názorů a postojů těchto skupin absolventů.

Kapitola **Profesní struktura pracovních sil a struktura absolventů** vychází ze studie, která podává informace o vývoji profesní struktury pracovních sil od počátku devadesátých let a srovnává ho se současným stavem, a to v členění na 8 skupených tříd profesí. Jedná se o již několikrát pokračování podobné studie. Vzhledem k rozsahu původního materiálu je v této publikaci uveden pouze vývoj u profesní skupiny Techničtí pracovníci. U jednotlivých profesních skupin jsou sledovány trendy v zaměstnanosti, průměrná délka vzdělání, vývoj vzdělanostní struktury a další charakteristiky, to vše v kontextu ekonomických tendencí a vývoje hospodářství u nás i ve světě. Součástí kapitoly je také zajímavé srovnání oborové struktury absolventů a pracujících.

Na to navazuje kapitola **Projekce změn struktury pracovních míst v ČR pro období 2014–2025**, věnovaná výsledkům projekcí očekávaného budoucího vývoje kvalifikačních potřeb trhu práce. Vyzdvihnuty jsou odvětví ekonomiky a profesní skupiny, v rámci kterých lze očekávat nejintenzivnější změny v zaměstnanosti do roku 2025.

Další dvě kapitoly **Metodický materiál k využívání části sekce KAM NA ŠKOLU** a **Možnosti využití sekce Absolventi škol a trh práce** přibližují čtenářům zmíněné části Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce a přinášejí možnosti a návrhy využití těchto funkcí či informací v kariérovém poradenství, konkrétně ve výuce žáků na základních a středních školách. Jedná se o výběr materiálů věnovaných metodické podpoře využívání tohoto informačního systému umístěného na www.infoabsolvent.cz. Součástí kapitoly je také slovník používaných pojmů a definic.

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

Tato kapitola přináší hlavní dlouhodobé trendy týkající se vývoje počtu nově přijatých žáků do středního a vyššího odborného vzdělávání, včetně jejich struktury podle druhu a oborového zaměření vzdělání. Vzhledem k aktuálnosti je zde zmíněn také vývoj počtu absolventů, kteří ukončili středoškolské vzdělání navazující na základní vzdělání.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-129

2.1 Vývoj počtu nově přijatých žáků a absolventů

Pokles počtu přijatých žáků trvá již několik let a jeho vliv se nyní projevuje poklesem počtu absolventů. To spolu s nárůstajícím podílem přijímaných do terciárního studia vyvolává nespokojenost zaměstnavatelů, zejména v souvislosti s ožíváním ekonomiky a nárůstem potřeby nových pracovníků. I když u absolventů učebních oborů se odliv do nastavbového studia snižuje vlivem vysoké neúspěšnosti žáků u maturitní zkoušky, není tento vliv vzhledem k vývoji potřeb trhu práce znatelný. Na druhou stranu je skutečností, že nespokojenost zaměstnavatelů pramení často spíše z nedostatku kvalitních absolventů nebo z náhledu do budoucnosti v souvislosti s ekonomickým růstem.

Pokles nově přijatých na úrovni prvních ročníků středních škol se vzhledem k předchozímu roku postupně zmenšuje, v roce 2010/11 činil 14 700 žáků, v roce 2013/14 jen 2 100 žáků a v roce 2014/15 jen necelých 800 a v letošním školním roce činí pouze 484 žáků, což představuje postupné snížení o 11,5 %, 2,1 %, 0,8 % a nyní pouze o 0,5 % nově přijatých v porovnání s předchozím rokem. Průběh vývoje počtu 15letých ukazuje postupný mírný nárůst v dalších letech, takže lze očekávat téměř desetiletí pozvolného nárůstu.

Zdůrazňování potřebnosti a uplatnitelnosti vyučených absolventů i podpora formou stipendií či jiných výhod, pořádání propagačních akcí ovlivňuje žáky a jejich rodiče a směřuje větší podíl nově přijímaných do nejžádanějších technických učebních oborů. Celkově podíl přijímaných do učebních oborů opět mírně poklesl. Stalo se tak především ve stavebních a gastronomických oborech, podíl přijatých do strojírenských a elektrotechnických oborů naopak opět významně narostl.

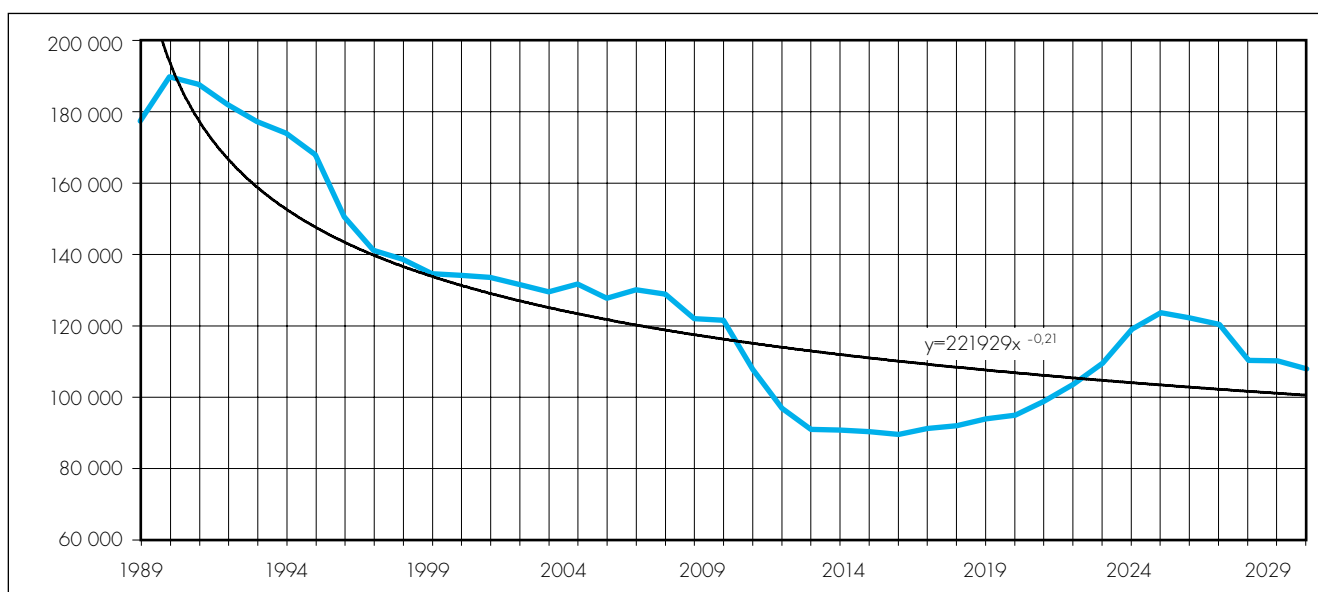
Vývoj počtu absolventů je skutečně znepokojivý, ovšem není ovlivněn školstvím, ale především vývojem populace, a tedy počtem přijímaných před několika lety. A vzhledem k vývoji počtu přijímaných bude tento pokles pokračovat ještě několik let. Určitý vliv školství se zde ale také projevuje, a to poměrně velkým počtem žáků, kteří neuspějí u maturitní zkoušky. Někteří maturitní zkoušku sice složí v pozdějším termínu, někteří opakují, jiní přejdou do učebního oboru, nezanedbatelná část však odejde ze vzdělávání a pak jsou pak na trhu práce klasifikováni jako pracovníci se základním vzděláním a v počtech absolventů středních škol se neobjeví.

2.2 Vývoj vzdělanostní struktury přijatých žáků

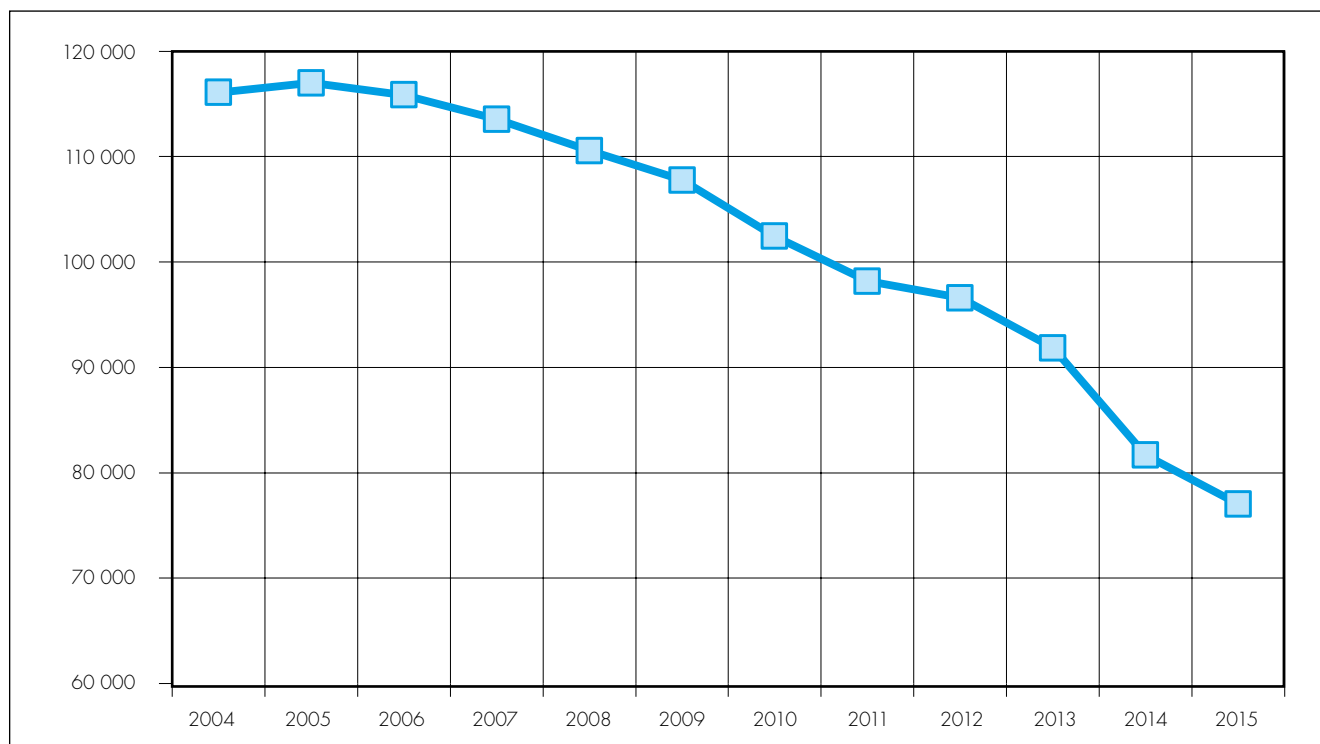
Vývoj vzdělanostní struktury podle kategorií vzdělání je možné sledovat podle počtu žáků a dále i podle jejich podílu na celku žáků, kteří přicházejí do středního vzdělávání ze základní školy (příp. z nižšího stupně gymnaziálního vzdělávání).

Sledování údajů o vývoji počtu žáků je v situaci výrazného poklesu počtu mladých v příslušných populačních ročnících málo funkční, protože téměř ve všech kategoriích dochází k poklesu, a nelze tedy dobře srovnávat vývoj mezi jednotlivými

Obrázek 2.1: Dlouhodobý vývoj počtu 15letých osob v České republice (včetně trendu)

Zdroj dat: ČSÚ

Obrázek 2.2: Vývoj počtu absolventů, kteří v letech 2004–2015 ukončili vzdělání (kategorie H, J, K, M, LO – všichni ve studiu po základní škole)

vými kategoriemi. Proto se v dalším textu věnujeme převážně porovnávání na základě **podílů** nově přijímaných.

Vývoj podílů žáků vstupujících do oborů poskytujících **vzdělání s výučním listem** (kategorie H+E) doznal v posledním desetiletí docela výrazných změn. Až do roku 2008 jejich podíl klesal (30,3 %), v roce 2008/09 došlo k obratu ve vývoji podílu a ten trvale mírně narůstal, až v roce 2012/13 dosáhl hodnoty 32,1 %. Potom následoval opět pokles a **v roce 2015/16 je podíl žáků přijatých do učebních oborů 30,12 %**.

V „klasických“ **maturitních oborech v odborném vzdělávání** (kategorie M) po třech letech mírného nárůstu podílů nově přijatých dochází v tomto roce k nepatrnému poklesu. Je to zřejmé jak z obrázku 2.3, tak z tabulek. Podíl žáků přijatých do maturitních oborů odborného vzdělání bez odborného výcviku poklesl z 36,9 % v roce 2008/09 na 34,8 % v roce 2012/13, **v tomto roce dosáhl hodnoty 36,3 %**.

V **maturitních oborech zahrnujících odborný výcvik** (kategorie LO) došlo po roce 2008 k postupnému poklesu, v posledních letech **kolísá jejich podíl kolem 6,2 %**. I tak jde stále o nezanedbatelný podíl přesahující 6 % populačního ročníku. Žáci v rámci této přípravy absolvují i odborný výcvik, prakticky ve stejném rozsahu jako ve tříletých oborech poskytujících výuční list, a jsou tak připraveni jako vysoce kvalifikovaní dělníci pro náročná povolání. Rostoucí náročnost mnoha dělnických profesí i povolání ve službách často vyžaduje vzdělání na vyšší úrovni, v současnosti se však uvažuje o náhradě maturity v této kategorii mistrovskou zkouškou.

Podíl žáků vstupujících do **gymnaziálního vzdělávání** (či do jeho vyššího stupně) se po pozvolném nárůstu do roku 2012/13 stabilizoval, v posledním roce se však opět objevuje

nárůst. V poměrovém vyjádření je to nárůst o 0,67 p.b. **na hodnotu 22,53 %**.

I když došlo ke snížení podílu žáků nově přijatých do učebních oborů, vykazují výrazný nárůst podílů v tomto roce skupiny strojírenské a elektrotechnické (obě o 0,4 p.b.), nejvyšší ale obory zemědělské (0,7 p.b.). Je to především na úkor oborů stavebních (0,8 p.b.), dřevařských a gastronomických (0,2 p.b.), ale i některých dalších. V **maturitních oborech s odborným výcvikem** (LO) je výrazný meziroční nárůst v oborech osobních služeb (2,4 p.b.). V **klasických maturitních oborech** (M) je nárůst v oborech veřejnosprávních (0,7 p.b.), pokles hlavně v oborech dopravních a stavebních (obojí 0,2 p.b.).

Názorný pohled na vývoj podílů žáků vstupujících – či přesněji nově přijatých – do jednotlivých kategorií vzdělávání v denní formě přibližuje obrázek 2.3. Tabulky 2.1 a 2.2 pak obsahují konkrétní údaje o počtech žáků a jejich podílech.

Do počtu žáků **jsou zahrnuti i žáci se zdravotním postižením**, a to jak žáci škol zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (tzv. speciálních škol), tak i žáci se zdravotním postižením integrovaní skupinově (speciální třídy) nebo individuálně v běžných školách. **Podíl žáků se zdravotním postižením** představuje 4,4 % žáků vstupujících do středního vzdělávání po základní škole (v roce 2015/16 je to 4435 žáků); z nich 3 211 vstupuje do různých oborů kategorie E a H, umožňujících dosáhnout výučního listu (hlavně do oborů gastronomických, stavebních, zemědělských a potravinářských), 799 pak do přípravy v praktické škole a 377 do oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Ve všech údajích a propočtech jsou **zahrnuti i žáci a studenti přijímaní ke studiu v neveřejných školách (soukromých**

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

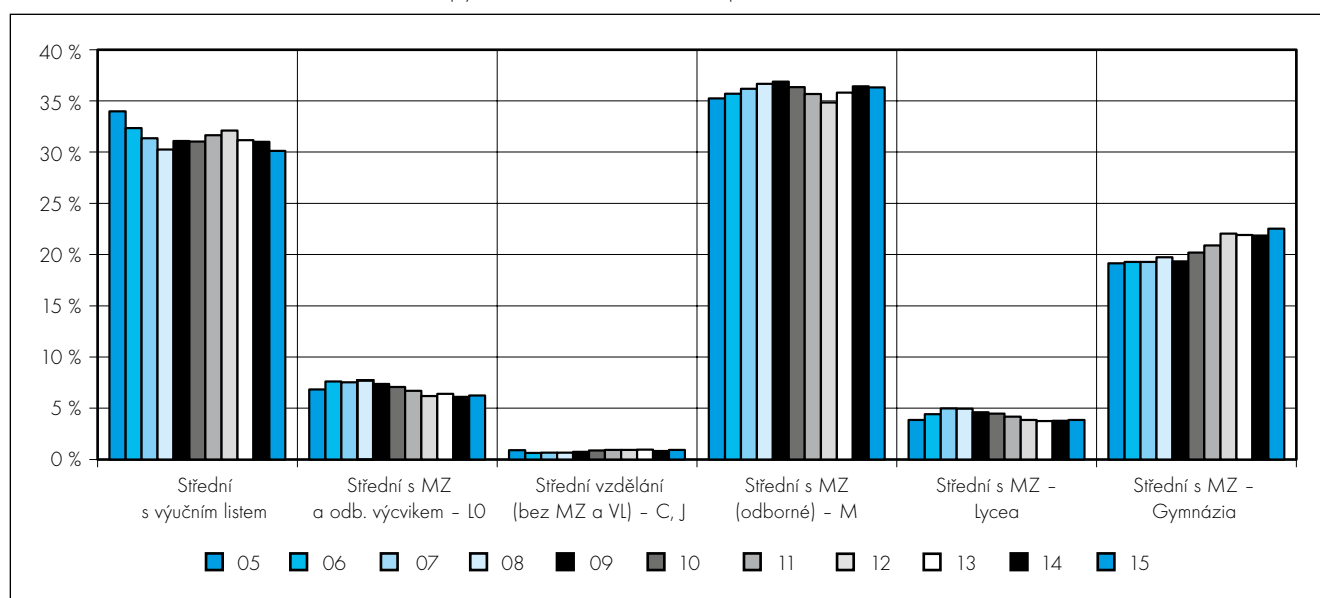
a církevních). Jejich počet v denní formě v oborech pro žáky po základním vzdělání je **13 305, což představuje 13,3 % přijímaných.** V oborech odborného vzdělávání je 10 614 nově přijatých, z toho v oborech poskytujících výuční list to je 3 051 žáků, v maturitních oborech zahrnujících odborný výcvik 853 žáků a ve studijních oborech poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez OV) se jedná o 6 532 nových žáků.

Není uveden přehled o **jiných formách vzdělávání** (studiu při zaměstnání), počet žáků v něm je poměrně stabilní, ve školním roce 2015/16 činí počet nově přijatých 1932, což představuje 2,5 % počtu žáků denního vzdělávání, v oborech poskytujících výuční list (H) činí 1,6 %, v maturitních oborech odborného vzdělávání (M) 3,6 %, v maturitních oborech s odborným výcvikem (LO) 0,2 % počtu žáků

denního vzdělávání. Podíl gymnazistů studujících v jiné než denní formě činí 0,3 %.

Postupně **roste počet dospělých vstupujících do zkráceného studia**, jejich počty již nejsou zanedbatelné. V učebních oborech je v případě denního studia zájem zejména o obory skupin **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (297), **Strojírenství** (169) a **Stavebnictví** (138), v maturitních oborech pak o skupiny **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (92) a **Ekonomika a administrativa** (57). V jiných formách studia (studiu při zaměstnání) je v učebních oborech výrazný zájem o obory skupiny **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (320), v maturitních oborech pak opět výrazný zájem o skupinu **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (912 nově přijatých), dále o **Stavebnictví** (118) a **Zdravotnictví** (97).

Obrázek 2.3: Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením, **denní forma**

Tabulka 2.1: Vývoj počtů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně) vč. žáků soukromých škol a žáků se zdravotním postižením, **denní forma**

30. 9.	Gymnázium	Obory vzdělání kategorie M, J a C (SOŠ)				Obory vzdělání kat. H+E a LO			Celkem	z toho s maturitou
		s maturitou	Lycea	bez maturity	Celkem	s výučním listem	s maturitou	Celkem		
2004	25 683	50 254	3 767	1 411	55 432	49 030	9 117	58 147	139 262	88 821
2005	26 187	48 216	5 288	1 243	54 747	46 504	9 367	55 871	136 805	89 058
2006	27 112	50 171	6 217	905	57 293	45 472	10 687	56 159	140 564	94 187
2007	25 845	48 496	6 662	881	56 039	42 010	10 096	52 106	133 990	91 099
2008	25 994	48 308	6 527	883	55 718	39 858	10 155	50 013	131 725	90 984
2009	24 707	47 131	5 883	943	53 957	39 729	9 413	49 142	127 806	87 134
2010	22 859	41 097	5 059	1 010	47 166	35 090	8 002	43 092	113 117	77 017
2011	22 361	38 187	4 464	1 007	43 658	33 876	7 186	41 062	107 081	72 198
2012	22 811	36 024	3 998	978	41 000	33 202	6 406	39 608	103 419	69 239
2013	22 175	36 256	3 804	971	41 031	31 566	6 486	38 052	101 258	68 721
2014	21 960	36 598	3 795	826	41 219	31 154	6 145	37 299	100 478	68 498
2015	22 524	36 327	3 855	922	41 104	30 118	6 248	36 366	99 994	68 954
rozdíl 15-14	564	-271	60	96	-115	-1 036	103	-933	-484	456
%	2,6%	-0,7%	1,6%	11,6%	-0,3%	-3,3%	1,7%	-2,5%	-0,5%	0,7%

Pozn.: V počtu žáků gymnázií jsou zahrnuti žáci přijatí do 1. ročníků čtyřletých gymnázií a žáci studující ve víceletých gymnáziích v ročnících odpovídajících 1. ročníku čtyřletého gymnázia.

Tabulka 2.2: Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně)
vč. žáků soukromých škol a žáků se zdravotním postižením, **denní forma**

Vše v % 30. 9.	Gymnázium	Obory vzdělání kategorie M, J a C (SOŠ)				Obory vzdělání kat. H+E a L0			Celkem %	z toho s maturitou
		s maturitou	Lycea	bez maturity	Celkem	s výučním listem	s maturitou	Celkem		
2004	18,44	36,09	2,70	1,01	39,80	35,21	6,55	41,75	100	63,78
2005	19,14	35,24	3,87	0,91	40,02	33,99	6,85	40,84	100	65,10
2006	19,29	35,69	4,42	0,64	40,76	32,35	7,60	39,95	100	67,01
2007	19,29	36,19	4,97	0,66	41,82	31,35	7,53	38,89	100	67,99
2008	19,73	36,67	4,96	0,67	42,30	30,26	7,71	37,97	100	69,07
2009	19,33	36,88	4,60	0,74	42,22	31,09	7,37	38,45	100	68,18
2010	20,21	36,33	4,47	0,89	41,70	31,02	7,07	38,10	100	68,09
2011	20,88	35,66	4,17	0,94	40,77	31,64	6,71	38,35	100	67,42
2012	22,06	34,83	3,87	0,95	39,64	32,10	6,19	38,30	100	66,95
2013	21,90	35,81	3,76	0,96	40,52	31,17	6,41	37,58	100	67,87
2014	21,86	36,42	3,78	0,82	41,02	31,01	6,12	37,12	100	68,17
2015	22,53	36,33	3,86	0,92	41,11	30,12	6,25	36,37	100	68,96
rozdíl 15-14	0,67	-0,09	0,08	0,10	0,09	-0,89	0,13	-0,75	-	0,79

Toto rozložení zájmu výrazně avizuje, které profese na trhu práce poskytují zaměstnání, a tedy jaké kvalifikace absolventi jiných oborů potřebují získat pro dobré uplatnění.

K výraznějšímu vývoji dochází ve struktuře žáků, kteří se připravují v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středního vzdělávání, tj. v **nástavbovém a vyšším odborném vzdělávání**.

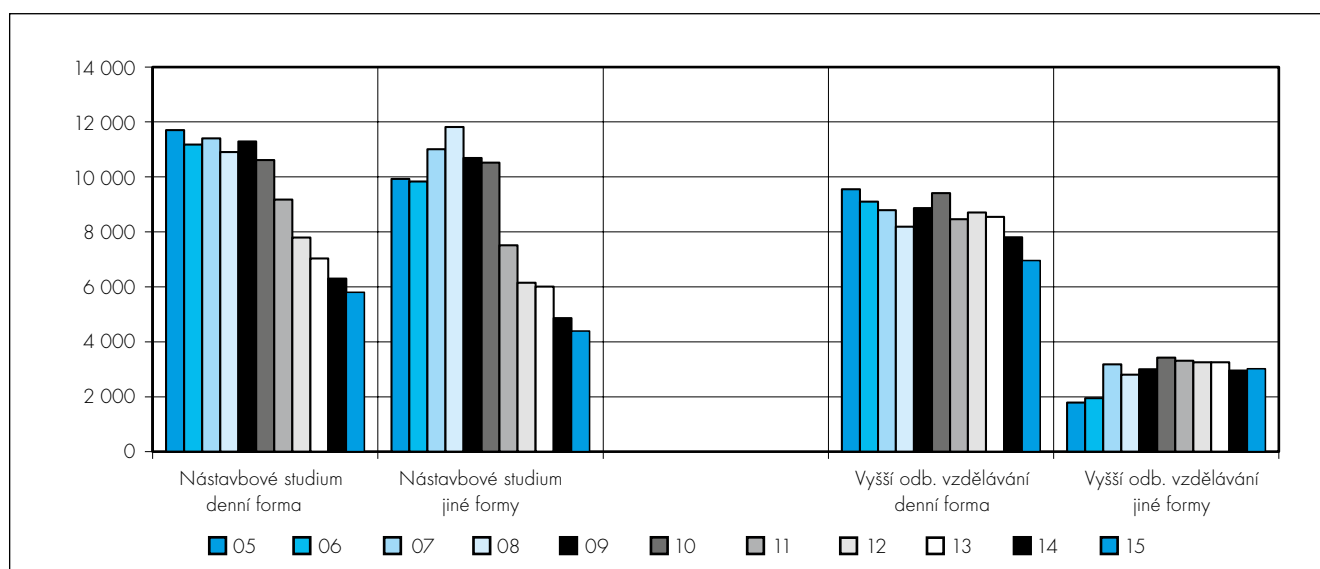
Nejvíce žáků bylo přijato do **nástavbového studia** v denní formě ve školním roce 2003/04, a to téměř 12 tisíc žáků. Od uvedeného roku se počet přijímaných do denního studia nástaveb s mírným kolísáním postupně snižuje, od roku 2011/12 je zřejmý výrazný pokles. Je to důsledek zavedení nové maturitní zkoušky a velké neúspěšnosti absolventů nástaveb u ní. V roce 2015/16 bylo nově přijato asi 5,8 tisíc žáků v denním studiu, což představuje oproti maximu v roce 2003/04 poloviční snížení. Stále zůstává skutečností, že asi třetina přijatých toto studium nedokončí, ať proto, že studium přeruší, nebo že neuspěje u maturitní zkoušky, kde čistá míra jejich neúspěšnosti přesahuje 20 %.

Do **nástavbového studia** je v **jiných formách studia** přijímán velký počet žáků, srovnatelný s počty přijímaných k dennímu studiu. Jde převážně o dálkovou formu studia. Počet přihlášených i zde výrazně klesá, počet těch, kteří studium neukončí úspěšně, přesahuje 50 %.

Nástavbové studium umožňuje získání vyšší vzdělanostní úrovně těm vyučeným absolventům, kteří se po vyučení rozhodli pokračovat ve studiu. Tato možnost má značný význam, protože vzdělávání v učebních oborech pak není uzavřenou vzdělávací cestou. Ke studiu v terciárním vzdělávání je jich následně přijímáno asi 35 %, jejich studijní neúspěšnost je však značná (60 %). Uvedená možnost je však důležitá jak při získávání zájemců o vzdělávání v těchto oborech, tak i z hlediska zájmu společnosti o co nejvyšší vzdělanost obyvatel. I když poměrně značný podíl přihlášených studium nedokončí (jak nástavbové, tak terciární), je evidentní, že absolvování i části vzdělávání zvyšuje jejich vzdělanost.

Vyšší odborné vzdělávání vykazovalo výrazný rozvoj po roce 1995, kdy nahradilo oblíbené pomaturitní studium. Počet

Obrázek 2.4: Vývoj počtu žáků a studentů vstupujících do 1. ročníků nástavbového a vyššího odborného vzdělávání

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

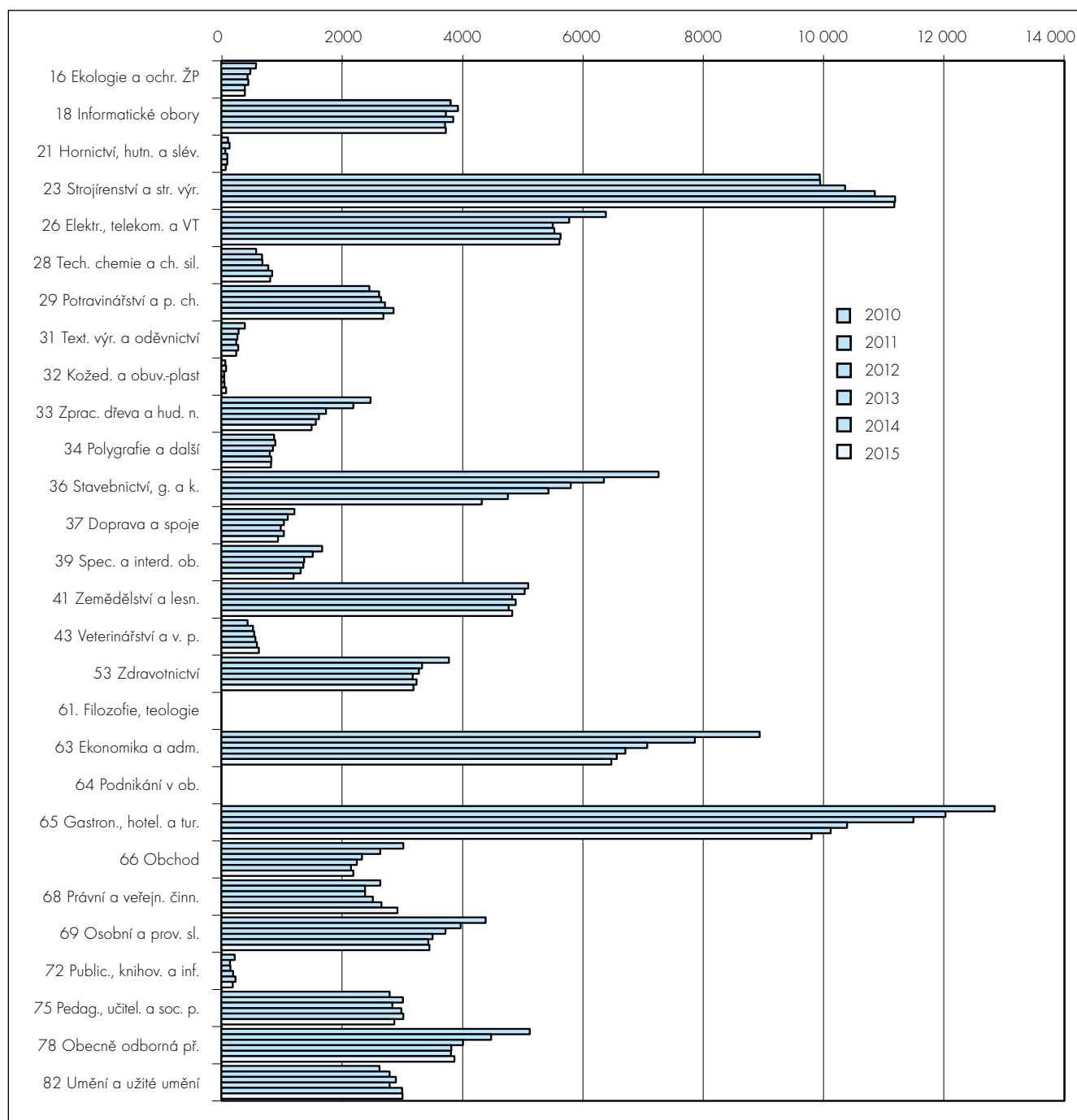
studujících vstupujících do vyššího odborného studia v krátké době překonal počet vstupujících do studia pomaturitního v předcházejícím období; v průběhu let jsou zaznamenána dvě maxima, a to v letech 1998 a 2003 (při sečtení denní i jiných forem). Od roku 2004 se v denním studiu počet přijímaných postupně snižoval, od roku 2007 do roku 2013 jsou počty nově přijímaných v denní i jiných formách studia víceméně stabilní, pokles je patrný až po tomto roce. To se již projevuje klesajícím počtem absolventů maturitních oborů. V roce 2015/16 bylo v denní formě přijato 6 960 studujících a v jiných for-

mách 3 025 studujících, a to i při konkurenci snadného vstupu do bakalářských forem studia na vysokých školách. Tento stav ukazuje trvalou oblíbenost vyššího odborného studia.

2.3 Vývoj oborové struktury přijatých žáků

Vývoj celkového počtu žáků přijatých do jednotlivých skupin oborů ve všech kategoriích, do kterých vstupují žáci ze základního vzdělávání (E+H+LO+M), je dobře zřetelný z obrázku 2.5, kde je zřejmé, že se poklesy a nárůsty v různých kategoriích vyrovnávají.

Obrázek 2.5: Počty žáků nově přijatých do 1. roč. oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou – E + H + M + LO (mimo nástavbové a zkrácené studium)

V meziročním srovnání je významný pouze nárůst podílů žáků připravovaných ve skupinách oborů Právní a veřejnosprávní činnosti (0,4 p.b.) a Strojírenství (2,0 p.b.). K významnějšímu meziročnímu poklesu podílu dochází u skupin Stavebnictví (-0,5 p.b.) a Gastronomie, hotelnictví a turismus (-0,2 p.b.).

Zajímavý je i dlouhodobý pohled, který ukazuje významné nárůsty skupin oborů Strojírenství (3,5 p.b.), Umění, užité umění (1,0 p.b.), Právní a veřejnosprávní činnosti (0,9 p.b.) a Potravinářství (0,8 p.b.). Největší poklesy v pětiletém pohledu vykazují skupiny Stavebnictví (-2,5 p.b.), Gastronomie,

hotelnictví, turismus (-1,6 p.b.) a Ekonomika a administrativa (-1,6 p.b.).

Všechny dlouhodobé změny se vztahují k rozdílům mezi roky 2010/11 a 2015/16. V absolutních počtech došlo v tomto období k poklesu nově přijatých ze základních škol do odborného vzdělávání o 7 tisíc žáků (z 107 081 na 99 994 žáků). V gymnaziální přípravě se snížil počet přijatých a přecházejících do 2. stupně o 335 žáků (z 22 859 na 22 524).

Od roku 2004 do současnosti došlo ke snížení počtu všech nově přijatých o téměř 40 tisíc žáků.

3. Nezaměstnanost absolventů škol

Tato kapitola nabízí unikátní soubor dat vztahujících se k míře nezaměstnanosti absolventů škol. Národní ústav pro vzdělávání již mnoho let pravidelně připravuje každoroční zprávu o nezaměstnanosti absolventů škol se snahou podávat co nejpřesnější informace o jejím stavu a vývoji. Pozornost je věnována zejména zachycení vývojových řad, možnosti srovnávání nových údajů s předchozími lety a porovnávání situace v jednotlivých kategoriích a skupinách oborů vzdělání.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-126

3.1 Nezaměstnanost čerstvých absolventů škol

Pokud se při sledování nezaměstnanosti absolventů škol vychází z počtů evidovaných absolventů – uchazečů o zaměstnání, dochází k výraznému zkreslení, jelikož v rámci tohoto ukazatele není zohledněn celkový počet absolventů. Pak může poměrně snadno docházet k situaci, kdy jsou označeny jako „problematické“ ty obory nebo skupiny oborů, které jsou z hlediska počtu absolventů více zastoupené a je zde proto také evidováno více nezaměstnaných absolventů, než je tomu v ostatních sledovaných oblastech.

V tomto ohledu je relevantnějším ukazatelem **míra nezaměstnanosti absolventů**, která je dána podílem **absolventů – uchazečů o zaměstnání** (nezaměstnaných absolventů) konkrétního druhu přípravy (kategorie vzdělání), skupiny oborů či oboru vzdělání **k celkovému počtu absolventů** (tj. zaměstnaných, nezaměstnaných i pokračujících v dalším vzdělávání) v daném druhu přípravy (kategorii vzdělání), v dané skupině oborů či v daném oboru vzdělání. **Hodnota míry nezaměstnanosti vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny oborů nebo kategorie vzdělání zůstane bez zaměstnání.**

Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů vychází ze stavu k 30. dubnu 2015. Z hlediska sledování a monitorování nezaměstnanosti absolventů jsou dubnové hodnoty více relevantní z toho důvodu, že se zde tolik neprojevuje vliv cyklů školního roku. Míru nezaměstnanosti je možné sledovat také na základě zářijových hodnot. V tomto období jsou nicméně hodnoty silně ovlivněny kumulací čerstvých

absolventů vstupujících na trh práce, jejichž počet nabývá právě v tomto období maximálních hodnot. Do dubna jsou však absolventi škol schopni na trhu práce nalézt pracovní uplatnění a část z nich je tak trhem práce „přirozeně“ absorbována.

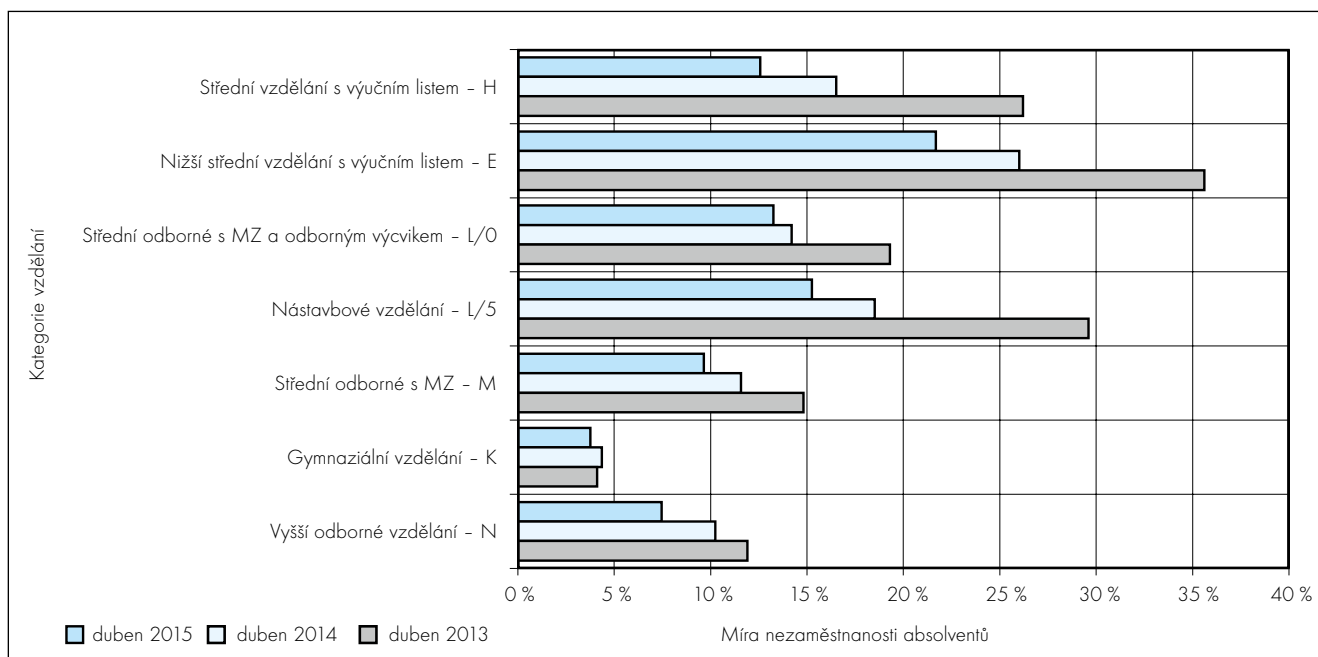
Na obrázku 3.1 lze vidět vývoj nezaměstnanosti čerstvých absolventů v posledních třech letech. Ze srovnání míry nezaměstnanosti v letech 2013–2015 je velmi dobře patrný **kontinuální pokles míry nezaměstnanosti napříč jednotlivými roky** sledovaného období. V roce 2013 dosahovala míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů vůbec nejvyšších hodnot. Od roku 2013 nicméně dochází k poklesu míry nezaměstnanosti v rámci všech sledovaných kategorií vzdělání – výjimkou jsou absolventi gymnázií, kde došlo v nezaměstnanosti absolventů v roce 2014 ve srovnání s předchozím rokem k mírnému nárůstu.

Pokud se však podíváme na situaci v roce 2015, můžeme vidět, že u absolventů gymnázií došlo k opětovnému poklesu. V rámci této kategorie je míra nezaměstnanosti tradičně nejnižší – v této vzdělanostní skupině jsou ve větší míře zastoupeni především ti absolventi, kteří neuspěli v přijímacím řízení na vysoké školy a rozhodli se tedy ke vstupu na pracovní trh.

Největší rozdíly v míře nezaměstnanosti čerstvých absolventů můžeme ve srovnání s rokem 2013 pozorovat především u absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L/5) a učebních oborů (kategorie vzdělání E a H). **Ve srovnání s rokem 2013 poklesla míra nezaměstnanosti absolventů nástavbového vzdělání (kategorie L/5) o 14,4 p.b.** Výrazný rozdíl je též patrný v případě absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání E) a absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H). **V roce 2015 je míra nezaměstnanosti absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem ve srovnání s rokem 2013 nižší o 13,9 p.b.**, v případě absolventů středního vzdělání s výučním listem o 13,6 p.b. V poklesu míry nezaměstnanosti absolventů se zřetelně projevuje pokles celkové nezaměstnanosti v ČR a pozvolna se uklidňující ekonomická situace. Svou roli hraje také pokles v populační síle ročníků a snižující se

3. Nezaměstnanost absolventů škol

Obrázek 3.1: Míra nezaměstnanosti absolventů v ČR podle kategorií vzdělání, duben 2013 – duben 2015

Tabulka 3.1 Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů podle kategorií vzdělání, duben 2015

Kategorie vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
Střední odborné s výučním listem - H	21062	2645	12,6%	-3,9 p.b.
Nižší střední odborné vzdělání - E	3018	654	21,7%	-4,3 p.b.
Střední odborné s MZ a odborným výcvikem - L/0	4207	557	13,2%	-1,0 p.b.
Nástavbové vzdělání - L/5	2703	412	15,2%	-3,3 p.b.
Střední odborné s MZ - M	32748	3159	9,6%	-2,0 p.b.
Gymnaziální vzdělání - K	21138	795	3,8%	-0,6 p.b.
Vyšší odborné vzdělání - N	4319	322	7,5%	-2,7 p.b.

p.b. - procentní bod

počet absolventů škol. Dalším intervencujícím faktorem je zřejmě také přetrvávající zájem o terciární vzdělávání, který vede ke zvyšování podílu absolventů s vysokoškolským vzděláním.

Podívejme se nyní z hlediska míry nezaměstnanosti absolventů škol na poměr mezi jednotlivými kategoriemi vzdělání. Z poměru míry nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol v rámci jednotlivých kategorií vzdělání napříč roky 2013-2015 můžeme vidět, že stejně jako v dubnu 2013 a 2014 je nejvyšší míra nezaměstnanosti zaznamenána u **absolventů s nižší úrovní vzdělání** (kategorie vzdělání E) a u **absolventů nástavbového vzdělání** (kategorie vzdělání L/5).

Z obrázku 3.1 je jasně patrné, že v případě absolventů **nižšího středního vzdělání s výučním listem** je míra nezaměstnanosti tradičně nejvyšší - v dubnu 2015 v této skupině absolventů dosahuje 21,7%. Ve srovnání s rokem 2014 **poklesla** míra nezaměstnanosti mezi absolventy **nižšího středního vzdělání** o 4,3 p.b. Právě **tato kategorie vzdělání vykazuje** ve srovnání s ostatními sledovanými kategoriemi vzdělání **nejvýraznější pokles míry nezaměstnanosti** čerstvých absolventů. U absolventů **středního vzdělání s výučním listem** činí míra nezaměstnanosti v dubnu 2015 celkem 12,6%. Oproti předchozímu roku došlo v této kategorii vzdě-

lání k poklesu míry nezaměstnanosti čerstvých absolventů o 3,9 p.b.

Také absolventi **středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou** jsou na pracovním trhu ve srovnání s předchozím rokem o něco úspěšnější - oproti roku 2014 poklesla jejich míra nezaměstnanosti o 2,0 p.b. na 9,6%. V případě **absolventů středního odborného vzdělání s MZ a odborným výcvikem** mírně poklesla míra nezaměstnanosti ze 14,2% v roce 2014 na 13,2% v roce 2015 - v rámci této kategorie vzdělání poklesla míra nezaměstnanosti o 1,0 p.b.

U absolventů **gymnaziálního vzdělání** kategorie K poklesla míra nezaměstnanosti jen nepatrně. V rámci této kategorie vzdělání je v dubnu 2015 evidován pokles v míře nezaměstnanosti čerstvých absolventů o 0,6 p.b. Jestliže však srovnáme hodnoty s ostatními sledovanými kategoriemi vzdělání, míra nezaměstnanosti je mezi absolventy gymnázií tradičně nejnižší, protože většina absolventů pokračuje v terciárním vzdělávání.

U absolventů **nástavbového vzdělání** poklesla míra nezaměstnanosti ve srovnání s rokem 2014 o 3,3 p.b. (18,5% v roce 2014, 15,2% v roce 2015), v případě absolventů **vyššího odborného vzdělání** o 2,7 p.b. (10,2% v roce 2014, 7,5% v roce 2015).

3.2 Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání H)

V roce 2014 bylo evidováno nejvíce absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) ve skupinách oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (23 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (18,1 %), dále ve skupinách oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (10,3 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (10,0 %) a 69 Osobní a provozní služby (9,3 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) v dubnu 2015 činila 12,6 %.

Oproti dubnu 2014 dochází v míře nezaměstnanosti v rámci této kategorie vzdělání k poklesu o 3,9 p.b. V rámci učebních oborů kategorie H dochází z hlediska úspěšnosti absolventů na trhu práce ke zlepšení situace téměř ve všech skupinách oborů. Výjimkou jsou skupiny oborů 53 Zdravotnictví, 82 Umění a užité umění a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory, kde došlo ve srovnání s dubnem 2014 k mírnému nárůstu míry nezaměstnanosti absolventů.

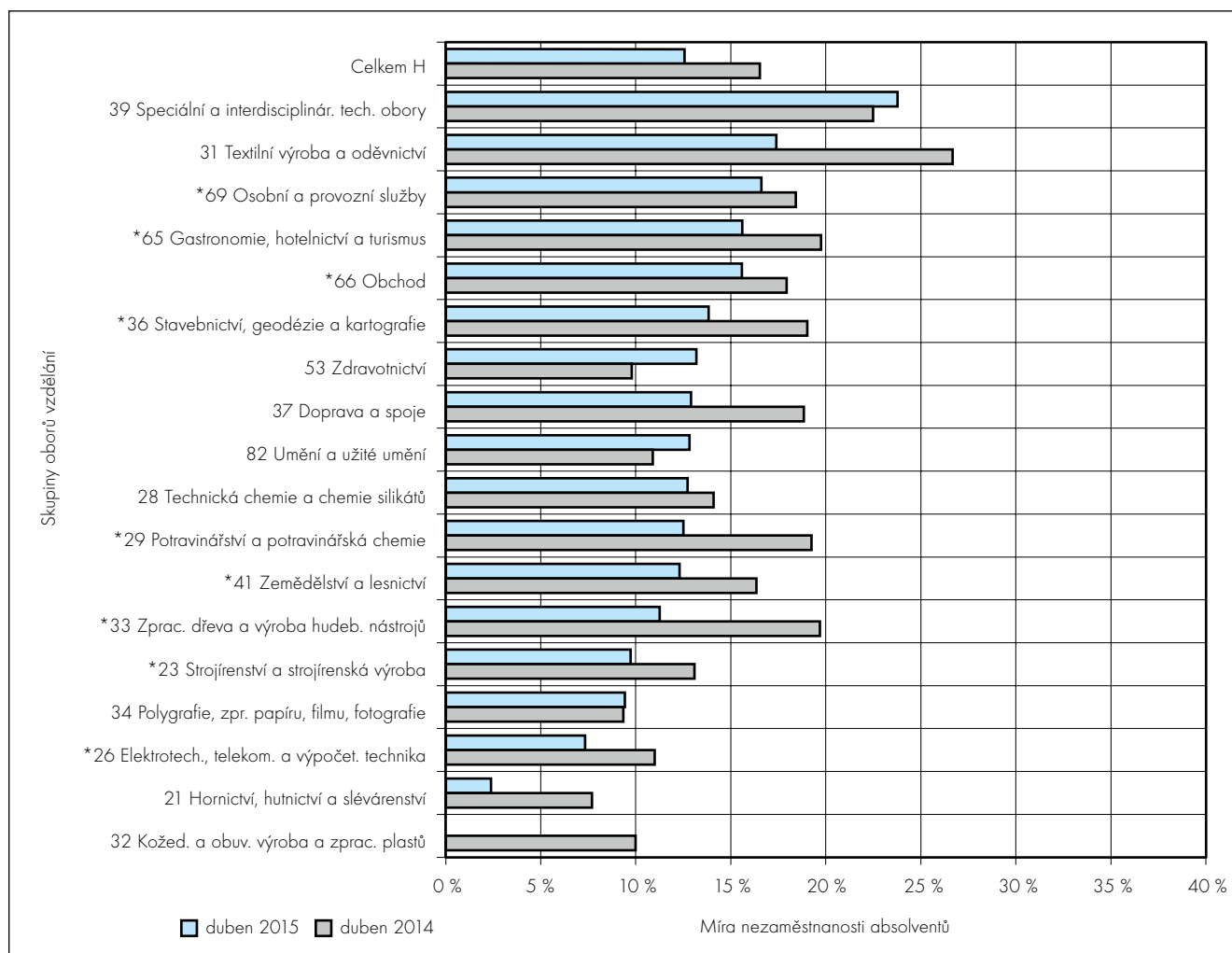
Nejvyšší míra nezaměstnanosti (kategorie H) je evidována v méně zastoupené skupině oborů 39 Speciální

a interdisciplinární technické obory (23,8 %). V rámci silněji zastoupených skupin oborů můžeme zaznamenat vyšší míru nezaměstnanosti absolventů u skupin 69 Osobní a provozní služby (16,6 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (15,6 %) a 66 Obchod (15,6 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie H) je evidována zejména ve skupinách oborů, které jsou z hlediska počtu absolventů méně zastoupené. Týká se to především skupiny oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (0,0 %) a 21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví (2,4 %). V případě početně více zastoupených skupin oborů to jsou: 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (7,3 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (9,7 %) a 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (11,3 %).

K nejvýraznějším poklesům v míře nezaměstnanosti opět dochází především u skupin oborů s nízkým počtem absolventů. Týká se to zejména skupiny oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (0,0 %, pokles o 10,0 p.b.) a 31 Textilní výroba a oděvnictví (17,4 %, pokles o 9,3 p.b.).

Obrázek 3.2: Míra nezaměstnanosti absolventů: střední vzdělání s výučním listem, duben 2014 – duben 2015, skupiny oborů kategorie H

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 1 000 absolventů.

U skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

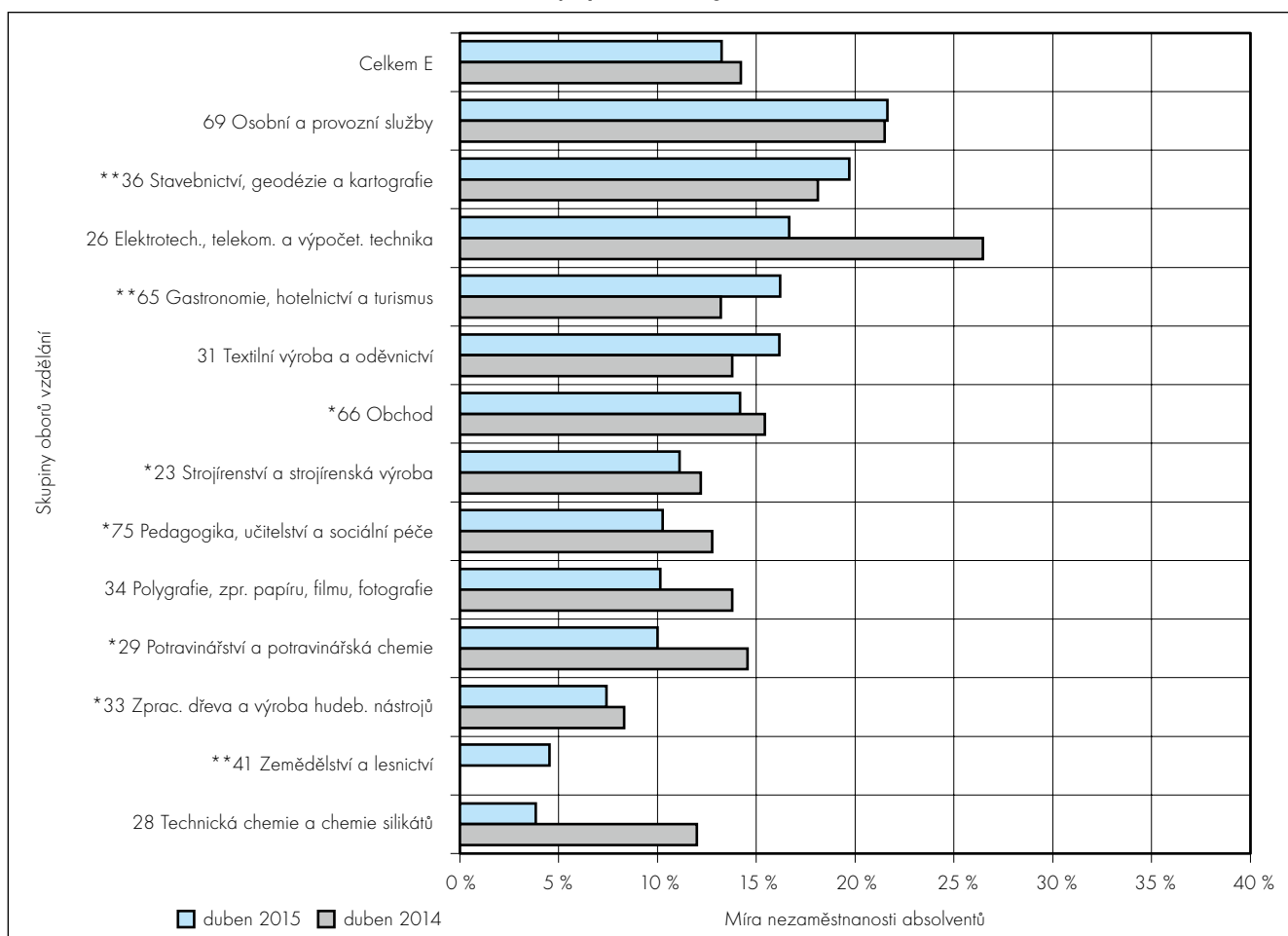
3. Nezaměstnanost absolventů škol

Tabulka 3.2: Přehled o nezaměstnanosti absolventů: střední vzdělání s výučním listem, duben 2015, skupiny oborů kategorie H

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
21 Hornictví, hutnictví a slévárenství	42	1	2,4%	-5,3 p.b.
23 Strojírenství a strojírenská výroba	4851	472	9,7%	-3,4 p.b.
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	2113	155	7,3%	-3,7 p.b.
28 Technická chemie a chemie silikátů	55	7	12,7%	-1,4 p.b.
29 Potravinářství a potravinářská chemie	1151	144	12,5%	-6,8 p.b.
31 Textilní výroba a oděvnictví	23	4	17,4%	-9,3 p.b.
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	17	0	0,0%	-10,0 p.b.
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	1128	127	11,3%	-8,4 p.b.
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	138	13	9,4%	0,0 p.b.
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	2160	299	13,8%	-5,2 p.b.
37 Doprava a spoje	62	8	12,9%	-5,9 p.b.
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory	122	29	23,8%	1,3 p.b.
41 Zemědělství a lesnictví	1731	213	12,3%	-4,1 p.b.
53 Zdravotnictví	235	31	13,2%	3,4 p.b.
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	3807	594	15,6%	-4,2 p.b.
66 Obchod	1232	192	15,6%	-2,3 p.b.
69 Osobní a provozní služby	1969	327	16,6%	-1,8 p.b.
82 Umění a užité umění	226	29	12,8%	1,9 p.b.
Celkem H	21062	2645	12,6%	-3,9 p.b.

p.b. - procentní bod; u skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

Obrázek 3.3: Míra nezaměstnanosti absolventů: nižší střední vzdělání s výučním listem, duben 2014 – duben 2015, skupiny oborů kategorie E

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 100 absolventů.

** Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 400 absolventů.

U skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

Mezi více zastoupenými skupinami oborů došlo k výraznému meziročnímu poklesu v míře nezaměstnanosti především v rámci skupin oborů 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (11,3 %, pokles o 8,4 p.b.), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (12,5 %, pokles o 6,8 p.b.) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (13,8 %, pokles o 5,2 p.b.).

3.3 Nezaměstnanost absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem (kategorie E)

Nejvíce absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie E) ukončilo studium v roce 2014 ve skupinách oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (28,2 %), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (15,3 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (14,7 %). Vyšší podíl absolventů je patrný také u skupin oborů 29 Potravinářství a potravinářská chemie (9,9 %) a 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (9,7 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem (kategorie E) v dubnu 2015 činila 21,7 %. Z hlediska meziročního srovnání došlo v této kategorii vzdělání k poklesu o 4,3 p.b. Z hlediska míry nezaměstnanosti a uplatnitelnosti absolventů učebních oborů kategorie E je patrné zlepšení v rámci většiny skupin oborů. Výjimkou jsou méně zastoupené skupiny oborů 69 Osobní a provozní služby, 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie, kde došlo v míře nezaměstnanosti oproti dubnu 2014 k nárůstu.

Nejvyšší míru nezaměstnanosti (kategorie E) v dubnu 2015 zaznamenala méně zastoupená skupina oborů 69 Osobní a provozní služby (30,9 %) a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (25,8 %). Z početněji zastoupených skupin oborů je míra nezaměstnanosti nejvyšší zejména ve skupině oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (26,4 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (23,1 %) a 23 Strojírenství a strojírenská výroba (21,4 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie E) je v dubnu 2015 evidována ve skupině oborů 28 Technická chemie a chemie silikátů (5,3 %). Z početněji zastoupených skupin

oborů je míra nezaměstnanosti absolventů této kategorie vzdělání nízká také ve skupinách oborů 41 Zemědělství a lesnictví (16,3 %) a 29 Potravinářství a potravinářská chemie (19,5 %).

Nejvýraznější pokles v míře nezaměstnanosti je zaznamenán u skupiny oborů 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (17,3 %, pokles o 10,6 p.b.) – pokles je však do značné míry ovlivněn nízkými počty absolventů. V rámci více zastoupených skupin oborů došlo k výraznému meziročnímu poklesu míry nezaměstnanosti především u skupin oborů 29 Potravinářství a potravinářská chemie (19,5 %, pokles o 6,7 p.b.), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (21,4 %, pokles o 6,3 p.b.), 41 Zemědělství a lesnictví (16,3 %, pokles o 6,0 p.b.) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (26,4 %, pokles o 4,2 p.b.).

3.4 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie vzdělání L/0)

V kategorii vzdělání L/0 dochází v roce 2011 v počtu absolventů k výraznému poklesu na 5 601 absolventů, tedy o více než 1 634 absolventů. V roce 2014 bylo v kategorii L/0 evidováno 4 207 absolventů – ve srovnání s rokem 2010 jde již o rozdíl 2 213 osob.

V rámci středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem kategorie L/0 je v roce 2014 evidováno nejvíce absolventů ve skupinách oborů 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (19,0 %), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (17,6 %) a 23 Strojírenství a strojírenská výroba (16,6 %). Vyšší podíl absolventů byl minulý rok evidován také ve skupině oborů 69 Osobní a provozní služby (13,7 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie L/0) činila v dubnu 2015 13,2 %. Z obrázku 3.4 můžeme vidět, že z hlediska míry nezaměstnanosti absolventů dochází v dubnu 2015 ve většině skupin oborů k poklesu. V rámci této kategorie vzdělání není meziroční pokles míry nezaměstnanosti absolventů příliš výrazný – ve srovnání

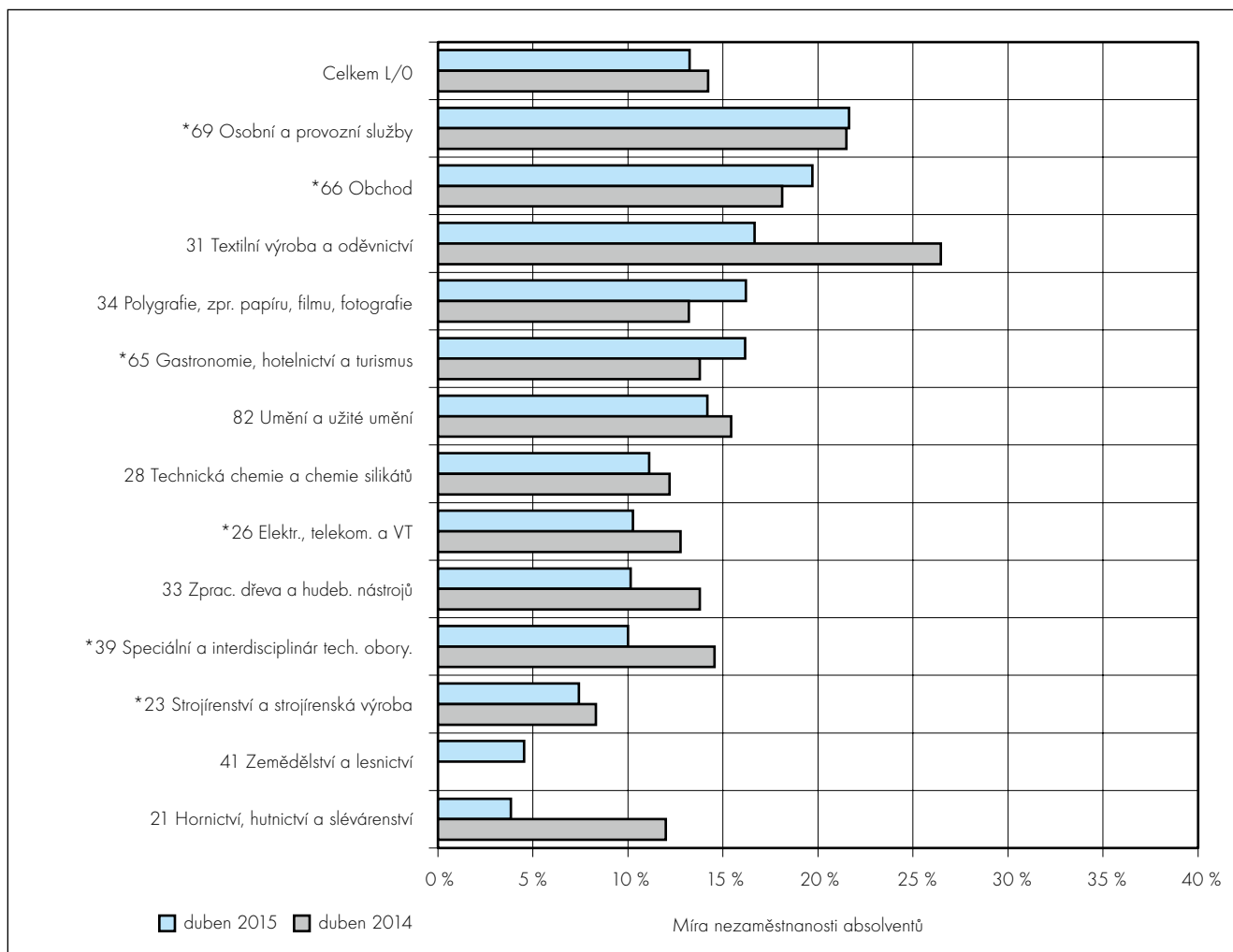
Tabulka 3.3: Přehled o nezaměstnanosti absolventů: nižší střední vzdělání s výučním listem, duben 2015, skupiny oborů kategorie E

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
23 Strojírenství a strojírenská výroba	192	41	21,4%	-6,3 p.b.
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	31	8	25,8%	6,4 p.b.
28 Technická chemie a chemie silikátů	19	1	5,3%	5,3 p.b.
29 Potravinářství a potravinářská chemie	298	58	19,5%	-6,7 p.b.
31 Textilní výroba a oděvnictví	46	10	21,7%	-0,3 p.b.
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	133	23	17,3%	-10,6 p.b.
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	15	3	20,0%	5,7 p.b.
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	462	122	26,4%	-4,2 p.b.
41 Zemědělství a lesnictví	443	72	16,3%	-6,0 p.b.
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	852	197	23,1%	-2,5 p.b.
66 Obchod	148	32	21,6%	3,4 p.b.
69 Osobní a provozní služby	81	25	30,9%	20,9 p.b.
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	294	62	21,1%	-57,3 p.b.
Celkem E	3018	654	21,7%	-4,3 p.b.

p.b. – procentní bod; u skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

3. Nezaměstnanost absolventů škol

Obrázek 3.4: Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů: střední odborné vzdělání s maturitou a odborným výcvikem, duben 2014 – duben 2015, skupiny oborů kategorie L/0

*Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 300 absolventů. U skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

Tabulka 3.4: Přehled o nezaměstnanosti čerstvých absolventů: střední odborné vzdělání s maturitou a odborným výcvikem, duben 2015, skupiny oborů kategorie L/0

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
21 Hornictví, hutnictví a slévárenství	26	1	3,8%	-8,2 p.b.
23 Strojírenství a strojírenská výroba	700	52	7,4%	-0,9 p.b.
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	799	82	10,3%	-2,5 p.b.
28 Technická chemie a chemie silikátů	45	5	11,1%	-1,1 p.b.
31 Textilní výroba a oděvnictví	6	1	16,7%	-9,8 p.b.
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	69	7	10,1%	-3,7 p.b.
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	296	48	16,2%	3,0 p.b.
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory	740	74	10,0%	-4,6 p.b.
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	396	64	16,2%	2,4 p.b.
66 Obchod	396	78	19,7%	1,6 p.b.
69 Osobní a provozní služby	578	125	21,6%	0,1 p.b.
82 Umění a užité umění	134	19	14,2%	-1,2 p.b.
Celkem L0	4207	557	13,2%	-1,0 p.b.

p.b. - procentní bod; u skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

s minulým rokem došlo v míře nezaměstnanosti k poklesu o 1,0 p.b. Na „pozitivní“ vývoj míry nezaměstnanosti absolventů této kategorie vzdělání a zlepšující se situaci z hlediska uplatnitelnosti na pracovním trhu má výrazný vliv zavedení státní maturitní zkoušky v roce 2011. Pokud by nebyla státní maturitní zkouška zavedena, byla by míra nezaměstnanosti v této skupině pravděpodobně vyšší.

Nejvyšší míru nezaměstnanosti (kategorie L/0) vykazují především početněji zastoupené skupiny oborů: 69 Osobní a provozní služby (21,6 %) a 66 Obchod (19,7 %). Vyšší míra nezaměstnanosti je v dubnu 2015 evidována také v slaběji zastoupených skupinách oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví (16,7 %), 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie (16,2 %) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (16,2 %).

Naopak **nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie L/0)** je evidována ve skupinách oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství (3,8 %), 41 Zemědělství a lesnictví (4,5 %). Nižší míru nezaměstnanosti vykazují také více zastoupené skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (7,4 %) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (10,0 %).

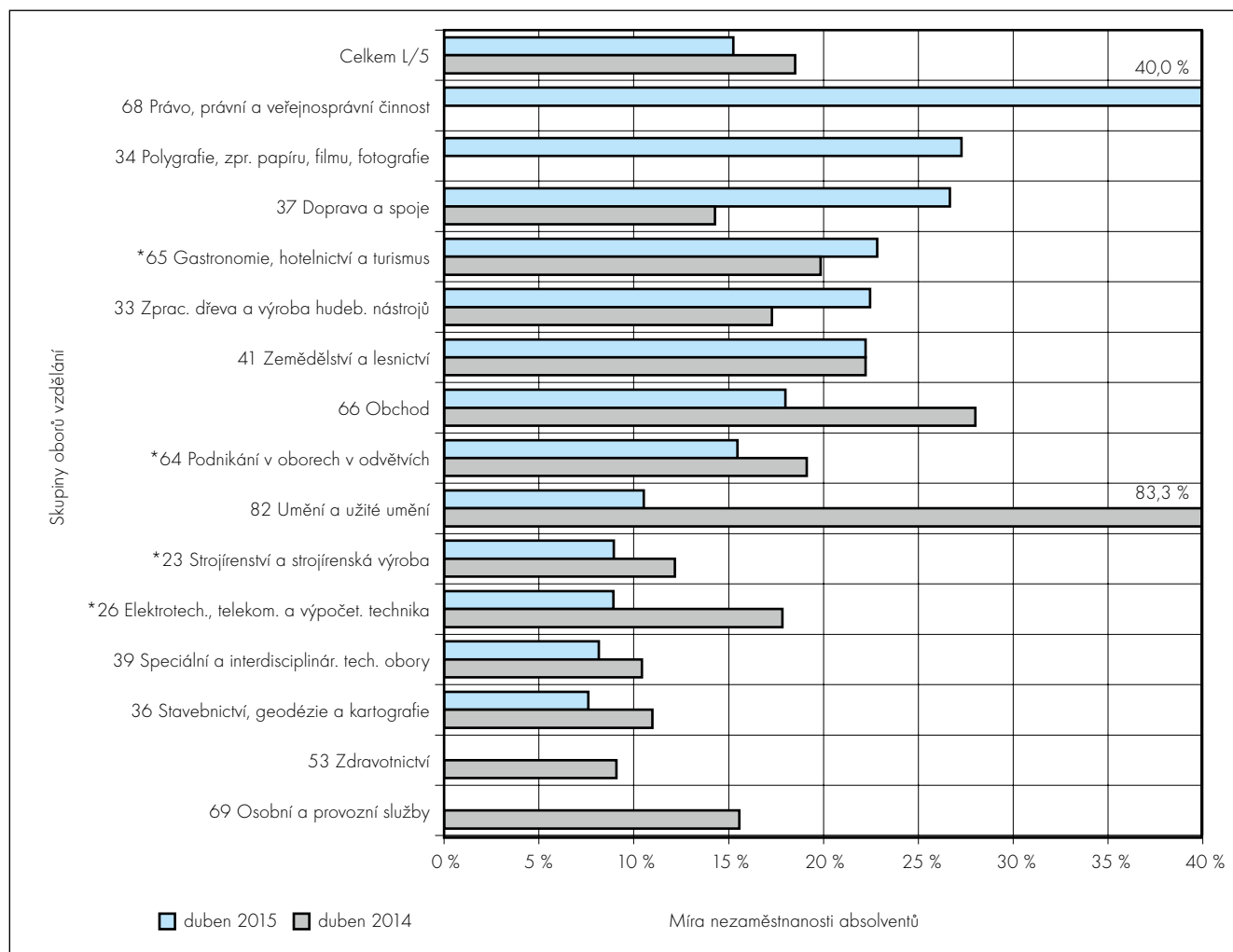
K nejvýraznějším poklesům v míře nezaměstnanosti absolventů dochází ve skupinách oborů s nižším počtem absolventů. Týká se to především skupiny oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví (16,7 %, pokles o 9,8 p.b.) a 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství (3,8 %, pokles o 8,2 p.b.). Vyšší meziroční pokles je v dubnu 2015 zaznamenán také v silněji zastoupené skupině oborů 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (10,0 %, pokles o 4,6 p.b.).

V souvislosti s nezaměstnaností absolventů kategorie L/0 je třeba uvést skutečnost, že ve statistikách nejsou uvedeni ti absolventi, kteří neuspěli u státní maturitní zkoušky. V evidenci nezaměstnaných se tedy nacházejí spíše schopnější absolventi, kteří maturitní zkoušku úspěšně složili a mají vyšší studijní předpoklady. Proto se dá předpokládat, že tyto absolventy trh práce snáze přijme a úspěšně si najdou své pracovní uplatnění.

3.5 Nezaměstnanost absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L/5)

Kategorie L/5 patří z hlediska počtu absolventů k méně zastoupeným kategoriím vzdělání. Od roku 2005 dochází

Obrázek 3.5: Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů: střední odborné vzdělání s maturitou – nástavbové vzdělání, duben 2014 – duben 2015, skupiny oborů kategorie L/5

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 150 absolventů.

U skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

3. Nezaměstnanost absolventů škol

**Tabulka 3.5: Přehled o nezaměstnanosti čerstvých absolventů: střední odborné vzdělání s maturitou –
nástavbové vzdělání, duben 2015, skupiny oborů kategorie L/5**

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
23 Strojírenství a strojírenská výroba	235	21	8,9%	-3,3 p.b.
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	168	15	8,9%	-8,9 p.b.
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	98	22	22,4%	5,1 p.b.
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	11	3	27,3%	16,3 p.b.
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	79	6	7,6%	-
37 Doprava a spoje	15	4	26,7%	12,4 p.b.
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory	49	4	8,2%	-2,2 p.b.
41 Zemědělství a lesnictví	27	6	22,2%	0,0 p.b.
53 Zdravotnictví	8	0	0,0%	-9,1 p.b.
64 Podnikání v oborech, v odvětvích	1745	270	15,5%	-3,6 p.b.
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	184	42	22,8%	2,9 p.b.
66 Obchod	50	9	18,0%	-10,0 p.b.
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost	10	4	40,0%	-
69 Osobní a provozní služby	4	0	0,0%	-15,6 p.b.
82 Umění a užité umění	19	2	10,5%	-72,8 p.b.
Celkem L5	2703	412	15,2%	-3,3 p.b.

p.b. - procentní bod; u skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

v počtu absolventů nástavbového vzdělání ke kontinuálnímu poklesu. K výraznému propadu dochází v roce 2011, kdy klesá počet absolventů z 6 253 na 4 422. Tento klesající trend pokračuje také v roce 2014 - v rámci této kategorie vzdělání bylo minulý rok evidováno pouze 2 703 absolventů. Ačkoliv se dá předpokládat, že zavedení státní maturitní zkoušky mělo na míru nezaměstnanosti absolventů nástavbového vzdělání pozitivní vliv z hlediska jejich uplatnitelnosti na trhu práce, z hlediska vývoje v počtu absolventů se odráží spíše negativně.

Absolventi nástavbového vzdělání (kategorie L/5) jsou velmi silně zastoupeni ve skupině oborů 64 Podnikání v oborech, v odvětvích - v rámci této skupiny oborů je zastoupeno 64,6 % absolventů se středním odborným vzděláním a maturitou. S velmi výrazným odstupem následují skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (8,7 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (6,8 %) a 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (6,2 %). Z obrázku 3.5 můžeme vidět, že v roce 2014 bylo ve většině skupin oborů evidováno méně než 250 absolventů a jsou tedy z hlediska počtu osob méně zastoupené.

Míra nezaměstnanosti absolventů nástavbového vzdělání (kategorie L/5) činila v dubnu 2015 **15,2 %**. Pokud z hlediska vývoje nezaměstnanosti absolventů porovnáme situaci v roce 2015 s předchozím rokem, můžeme vidět, že v některých skupinách oborů je míra nezaměstnanosti vyšší než v dubnu 2014 - ve většině případů jde nicméně o méně zastoupené skupiny oborů, kde může v míře nezaměstnanosti docházet k výrazným rozdílům v důsledku nízkého počtu absolventů.

Nejvyšší míru nezaměstnanosti (kategorie L/5) můžeme pozorovat převážně ve skupinách oborů s nižším počtem absolventů. Týká se to především skupin oborů 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (40,0 %), 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie (27,3 %) a 37 Doprava a spoje (26,7 %). Vyšší míra nezaměstnanosti je evidována také ve skupinách oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (22,8 %),

33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (22,4 %), 41 Zemědělství a lesnictví (22,2 %) a 66 Obchod (18,0 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti je evidována ve skupinách oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (7,6 %), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (8,2 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (8,9 %), dále pak ve skupinách oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (8,9 %) a 82 Umění a užité umění (10,5 %). V případě skupin oborů 69 Osobní a provozní služby a 53 Zdravotnictví nebyl v dubnu 2015 evidován žádný absolvent v evidenci nezaměstnaných osob a míra nezaměstnanosti je v těchto skupinách nulová.

Nejvýraznější pokles v míře nezaměstnanosti je patrný především u skupin oborů 82 Umění a užité umění (10,5 %, pokles o 72,8 p.b.¹⁾, 66 Obchod (18,0 %, pokles o 10,0 p.b.) a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (10,4 %, pokles o 40,8 p.b.).

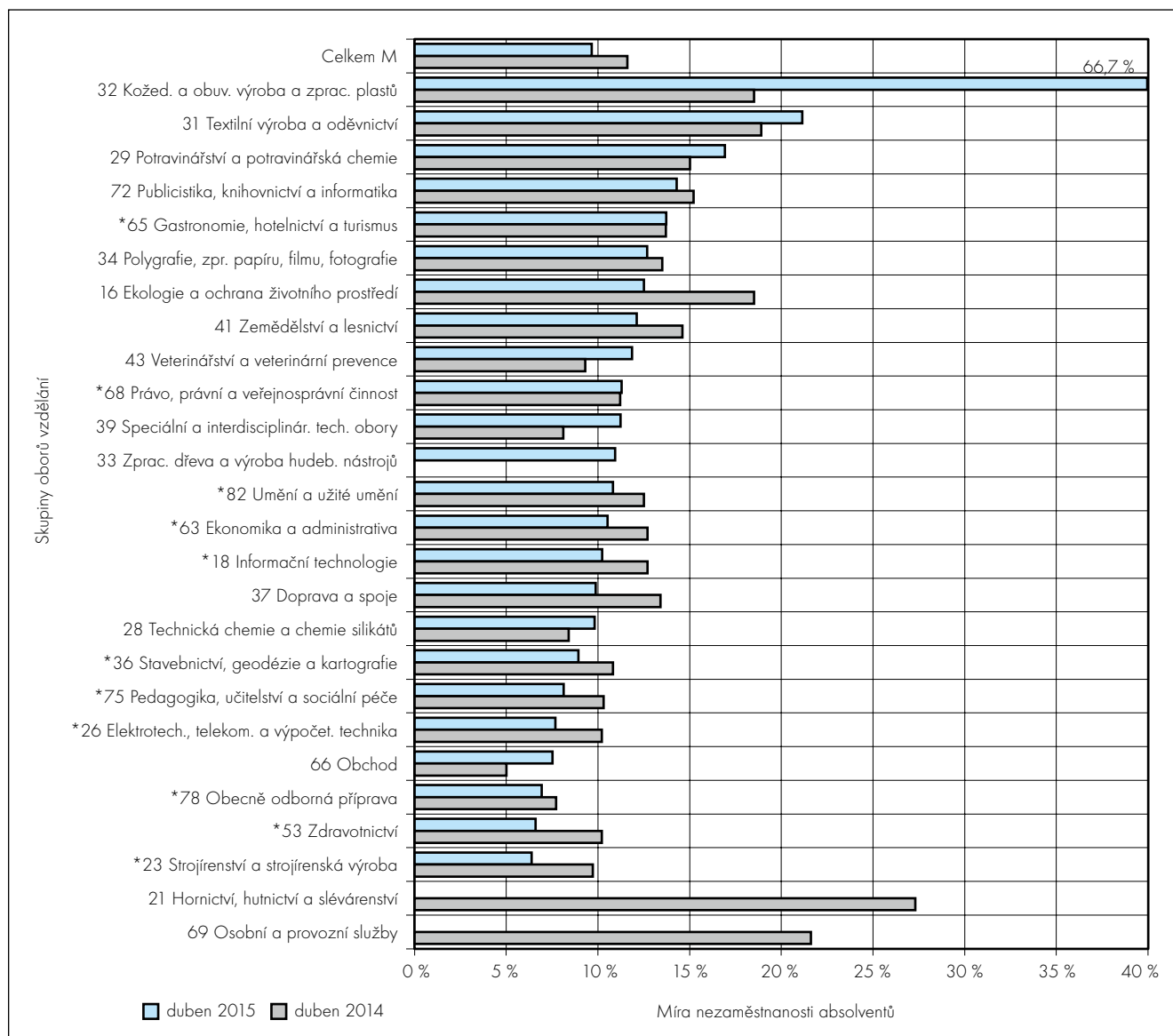
3.6 Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie vzdělání M)

V rámci středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou můžeme pozorovat kontinuální nárůst v počtech absolventů do roku 2007, kdy je v rámci této kategorie evidováno 46 511 osob. Od roku 2007 dochází v této kategorii vzdělání k postupnému poklesu. V roce 2013 je v rámci středního vzdělání s maturitní zkouškou evidováno 38 939 absolventů, v roce 2014 je to již pouze 32 748 osob, což je přibližně 40 % z celkového počtu absolventů středních škol.

Nejvíce absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) ukončilo studium v roce 2014 ve skupinách oborů 63 Ekonomika a administrativa (20,4 %),

¹⁾ V případě skupiny oborů 82 Umění a užité umění je výrazný pokles nezaměstnanosti v kategorii L/5 způsoben výkyvy příliš nízkého počtu absolventů oboru. V roce 2014 byla jejich míra nezaměstnanosti 83 %, protože bylo na úřadu práce evidováno 5 z 6 absolventů.

Obrázek 3.6: Míra nezaměstnanosti absolventů: střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, duben 2014 – duben 2015, skupiny oborů kategorie M

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 1 300 absolventů.

U skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

78 Obecně odborná příprava (13,1 %), 18 Informační technologie (8,5 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (8,0 %), 53 Zdravotnictví (6,9 %) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (6,3 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) činila v dubnu 2015 **9,6 %**. Ve srovnání s dubnovými hodnotami v roce 2014 dochází v míře nezaměstnanosti absolventů kategorie M k meziročnímu poklesu o 2,0 p.b. V souvislosti s monitorováním míry nezaměstnanosti v této kategorii vzdělání je třeba poznamenat, že na tento ukazatel má vliv zavedení státní maturitní zkoušky v roce 2011, jež s velkou pravděpodobností způsobilo pokles v počtech absolventů i míře nezaměstnanosti a skutečnost, že v rámci kategorie M pokračuje značná část absolventů ve studiu v terciárním vzdělávání.

Pokud se podíváme na situaci v rámci jednotlivých skupin oborů kategorie M, můžeme z obrázku 3.6 vidět, že ve většině případů došlo ve srovnání s dubnem 2014 v míře nezaměstnanosti k poklesu. Výjimku tvoří zejména skupiny oborů s nižším počtem absolventů, mezi něž patří například 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů, 39 Speciální a interdisciplinární technické obory, 43 Veterinářství a veterinární prevence, 66 Obchod nebo 31 Textilní výroba a oděvnictví.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti (kategorie M) byla zaznamenána především v rámci skupin oborů s nižším počtem absolventů, mezi něž patří 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (66,7 %), 31 Textilní výroba a oděvnictví (21,1 %), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (16,9 %) a 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (14,3 %). V rámci více zastoupených skupin oborů je v dubnu 2015 evidována

3. Nezaměstnanost absolventů škol

nejvyšší nezaměstnanost ve skupině oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (13,7 %), vyšší míru nezaměstnanosti vykazuje také skupina 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (11,3 %).

Nejnižší míru nezaměstnanosti (kategorie M) zaznamenaly především skupiny oborů s vyšším počtem absolventů. Nízkou míru nezaměstnanosti v dubnu 2015 vykazují skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (6,4 %), 53 Zdravotnictví (6,6 %), 78 Obecně odborná příprava (6,9 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (7,7 %), 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (8,1 %) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (8,9 %). V rámci skupin oborů s nižším počtem absolventů je evidována nejnižší míra nezaměstnanosti ve skupině 66 Obchod (7,5 %). Skupina oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství vykazuje v dubnu 2015 nulovou hodnotu míry nezaměstnanosti, k dubnu 2015 nebyl v této skupině oborů žádný absolvent v evidenci nezaměstnaných osob.

K nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti absolventů kategorie M došlo ve skupinách oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství (0,0 %, pokles o 27,3 p.b.), 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (10,9 %, pokles o 12,3 p.b.) a 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (12,5 %, pokles o 6,0 p.b.). K výraznému meziročnímu poklesu došlo v roce 2015 také v početněji zastoupené skupině oborů 53 Zdravotnictví (6,6 %, pokles o 3,6 p.b.).

K výraznějším meziročním poklesům dále došlo například ve skupině oborů 37 Doprava a spoje (9,9 %, pokles o 3,5 p.b.), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (6,4 %, pokles o 3,3 p.b.), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (7,7 %, pokles o 2,5 p.b.) a 18 Informační technologie (10,2 %, pokles o 2,5 p.b.).

Nejmenší rozdíl v míře nezaměstnanosti je v dubnu 2015 evidován ve skupinách oborů 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (11,3 %, nárůst o 0,1 p.b.), 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie (12,7 %, pokles o 0,8 %), 78 Obecně odborná příprava (6,9 %, pokles o 0,8 p.b.) a 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (14,3 %, pokles o 0,9 p.b.). V případě skupiny oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus nedošlo ve srovnání s předchozím rokem v míře nezaměstnanosti absolventů k žádné změně.

V rámci středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) došlo v několika případech k meziročnímu nárůstu míry nezaměstnanosti absolventů. Týká se to skupin oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (66,7 %, nárůst o 48,2 p.b.), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (11,2 %, nárůst o 3,1 p.b.), 43 Veterinářství a veterinární prevence (11,8 %, nárůst o 2,5 p.b.), 66 Obchod (7,5 %, nárůst o 2,5 p.b.), 31 Textilní výroba a oděvnictví (21,1 %, nárůst o 2,2 p.b.), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (16,9 %, nárůst o 2,2 p.b.).

Tabulka 3.6: Přehled o nezaměstnanosti absolventů: střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, duben 2015, skupiny oborů kategorie M

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	344	43	12,5%	-6,0 p.b.
18 Informační technologie	2789	285	10,2%	-2,5 p.b.
21 Hornictví, hutnictví a slévárenství	14	0	0,0%	-27,3 p.b.
23 Strojírenství a strojírenská výroba	1569	100	6,4%	-3,3 p.b.
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	1669	128	7,7%	-2,5 p.b.
28 Technická chemie a chemie silikátů	296	29	9,8%	1,4 p.b.
29 Potravinářství a potravinářská chemie	136	23	16,9%	1,9 p.b.
31 Textilní výroba a oděvnictví	71	15	21,1%	2,2 p.b.
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	6	4	66,7%	48,2 p.b.
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	119	13	10,9%	-12,3 p.b.
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	150	19	12,7%	-0,8 p.b.
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	2060	184	8,9%	-1,9 p.b.
37 Doprava a spoje	730	72	9,9%	-3,5 p.b.
39 Speciální a interdisciplinární. tech. obory	98	11	11,2%	3,1 p.b.
41 Zemědělství a lesnictví	1156	140	12,1%	-2,5 p.b.
43 Veterinářství a veterinární prevence	346	41	11,8%	2,5 p.b.
53 Zdravotnictví	2261	149	6,6%	-3,6 p.b.
63 Ekonomika a administrativa	6677	702	10,5%	-2,2 p.b.
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	2610	358	13,7%	0,0 p.b.
66 Obchod	40	3	7,5%	2,5 p.b.
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost	1862	210	11,3%	0,1 p.b.
72 Publicistika, knihovnictví a informatika	147	21	14,3%	-0,9 p.b.
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	1823	148	8,1%	-2,2 p.b.
78 Obecně odborná příprava	4276	296	6,9%	-0,8 p.b.
82 Umění a užitě umění	1499	162	10,8%	-1,7 p.b.
Celkem M	32748	3156	9,6%	-2,0 p.b.

p.b. - procentní bod; u skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

nárůst o 1,9 p.b.) a 28 Technická chemie a chemie silikátů (9,8 %, nárůst o 1,4 p.b.).

3.7 Nezaměstnanost absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie vzdělání N)

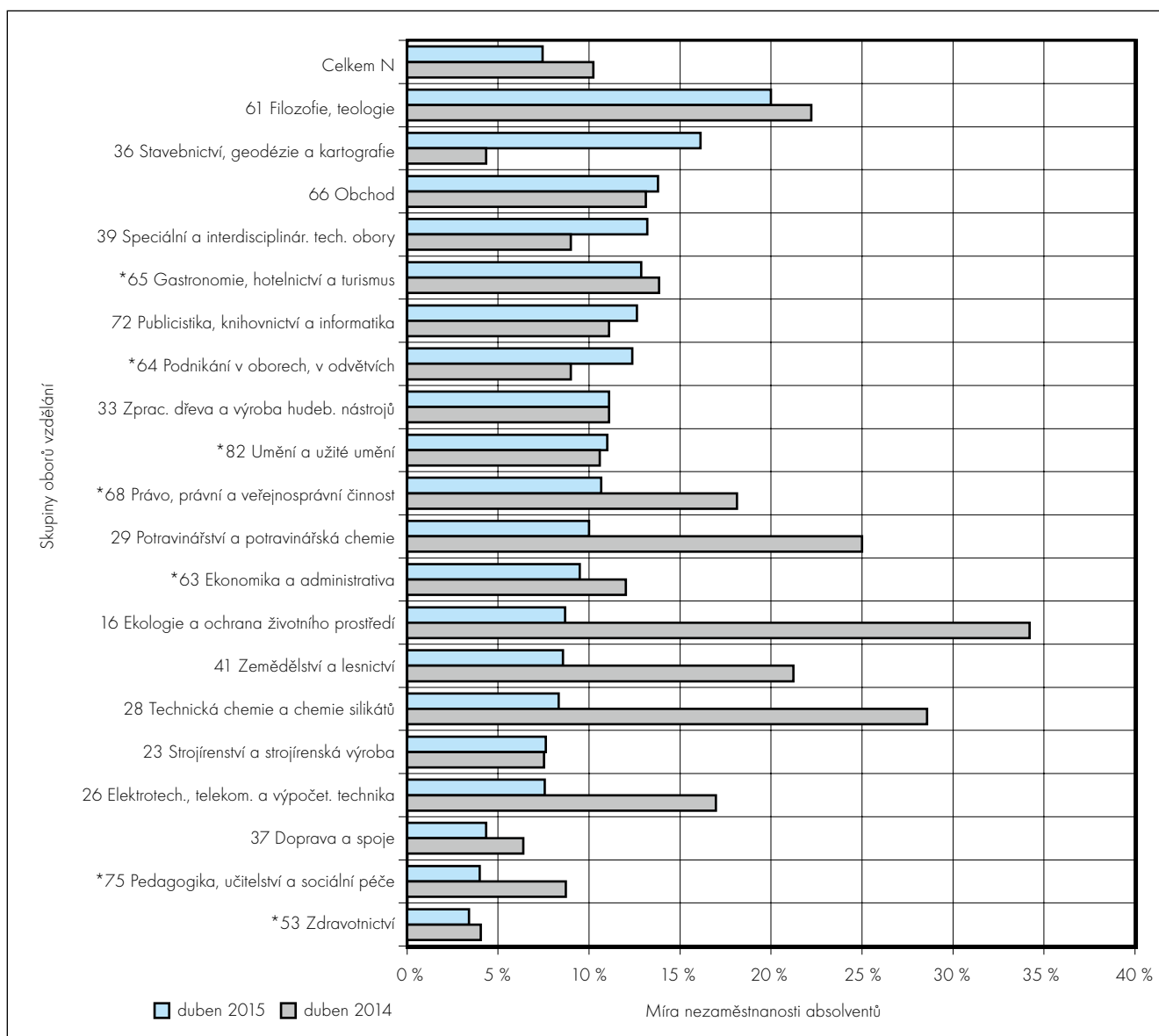
Tato kategorie vzdělání zaznamenávala do roku 2005 poměrně výrazný nárůst v počtu absolventů, který byl do značné míry způsoben zájmem o terciární vzdělávání. Zatímco v roce 2003 je v rámci vyššího odborného vzdělání evidováno 4 701 absolventů, v roce 2005 je to již 7 025 absolventů. Od roku 2005 však v počtu absolventů v této kategorii vzdělání dochází ke kontinuálnímu poklesu, který je ovlivněn rozšiřující se vzdělávací nabídkou vysokých škol (absolvování vyššího odborného vzdělání je mnohdy alternativní variantou v případě neúspěchu v přijímacím řízení na vysoké školy), demografickým poklesem obyvatelstva a do

určité míry také zavedením státní maturitní zkoušky v roce 2011 (viz kapitola 2). V roce 2013 bylo v rámci vyššího odborného vzdělání evidováno 4 819 absolventů, v roce 2014 klesl počet absolventů v této kategorii vzdělání na 4 319 osob.

Nejvíce absolventů vyššího odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie N) ukončilo studium ve skupinách oborů 53 Zdravotnictví (25,8 %), 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (18,5 %), 63 Ekonomika a administrativa (13,2 %), 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (8,2 %) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (7,2 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie N) v dubnu 2015 činila **7,5 %**. Oproti dubnovým hodnotám za rok 2014 tak dochází v rámci této kategorie vzdělání k meziročnímu poklesu v míře nezaměstnanosti o 2,7 p.b. V souvislosti se sledováním míry nezaměstna-

Obrázek 3.7: Míra nezaměstnanosti absolventů: vyšší odborné vzdělání, duben 2014 – duben 2015, skupiny oborů kategorie N

*Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 200 absolventů.

U skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

3. Nezaměstnanost absolventů škol

Tabulka 3.7: Přehled o nezaměstnanosti absolventů: vyšší odborné vzdělání, duben 2015, skupiny oborů kategorie N

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	23	2	8,7%	-25,5 p.b.
23 Strojírenství a strojírenská výroba	105	8	7,6%	0,1 p.b.
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	198	15	7,6%	-9,4 p.b.
28 Technická chemie a chemie silikátů	12	1	8,3%	-20,3 p.b.
29 Potravinářství a potravinářská chemie	20	2	10,0%	-15,0 p.b.
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	27	3	11,1%	0,0 p.b.
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	31	5	16,1%	11,8 p.b.
37 Doprava a spoje	46	2	4,3%	-2,1 p.b.
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory	53	7	13,2%	4,2 p.b.
41 Zemědělství a lesnictví	105	9	8,6%	-12,6 p.b.
53 Zdravotnictví	1115	38	3,4%	-0,6 p.b.
61 Filozofie, teologie	5	1	20,0%	-2,2 p.b.
63 Ekonomika a administrativa	569	54	9,5%	-2,5 p.b.
64 Podnikání v oborech, v odvětvích	210	26	12,4%	3,4 p.b.
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	311	40	12,9%	-1,0 p.b.
66 Obchod	29	4	13,8%	0,7 p.b.
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost	356	38	10,7%	-7,4 p.b.
72 Publicistika, knihovnictví a informatika	95	12	12,6%	1,5 p.b.
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	800	32	4,0%	-4,7 p.b.
82 Umění a užité umění	209	23	11,0%	0,4 p.b.
Celkem N	4319	322	7,5%	-2,7 p.b.

p.b. - procentní bod; u skupin oborů vzdělání, které vykazují malé počty absolventů, míry nezaměstnanosti absolventů v meziročním srovnání často hodně kolísají.

ností absolventů vyššího odborného vzdělání je nicméně třeba mít na paměti, že tato kategorie vzdělání je poměrně náchylná k výkyvům v míře nezaměstnanosti z důvodu nižšího zastoupení absolventů v rámci jednotlivých skupin oborů. Výjimkou jsou skupiny oborů 53 Zdravotnictví, 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče, 63 Ekonomika a administrativa, 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, které byly z hlediska počtu absolventů v loňském roce nejvíce zastoupené.

Jestliže se podíváme na meziroční srovnání míry nezaměstnanosti v rámci jednotlivých skupin oborů, můžeme vidět, že ve většině skupin oborů došlo v míře nezaměstnanosti k poklesu. K meziročnímu nárůstu došlo především u skupin oborů s nižším počtem absolventů, které jsou v důsledku slabšího zastoupení náchylnější k výkyvům.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti (kategorie N) je v dubnu 2015 zaznamenána zejména v rámci skupin oborů s nižším počtem absolventů (méně než 200). Týká se to skupin oborů 61 Filozofie, teologie (20,0 %), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (16,1 %), 66 Obchod (13,8 %) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (13,2 %). Ze skupin oborů s vyšším počtem absolventů je míra nezaměstnanosti nejvyšší ve skupině oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (12,9 %), 64 Podnikání v oborech, v odvětvích (12,4 %) a 82 Umění a užité umění (11,0 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie N) je ve skupinách oborů 53 Zdravotnictví (3,4 %), 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (4,0 %), Doprava a spoje (4,3 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (7,6 %) a 23 Strojírenství a strojírenská výroba (7,6 %).

K nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti došlo především v rámci skupin oborů s nižším počtem ab-

solventů - týká se to skupin oborů 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (8,7 %, pokles o 25,5 p.b.), 28 Technická chemie a chemie silikátů (8,3 %, pokles o 20,3 p.b.), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (10,0 %, pokles o 15,0 p.b.) a 41 Zemědělství a lesnictví (8,6 %, pokles o 12,6 p.b.).

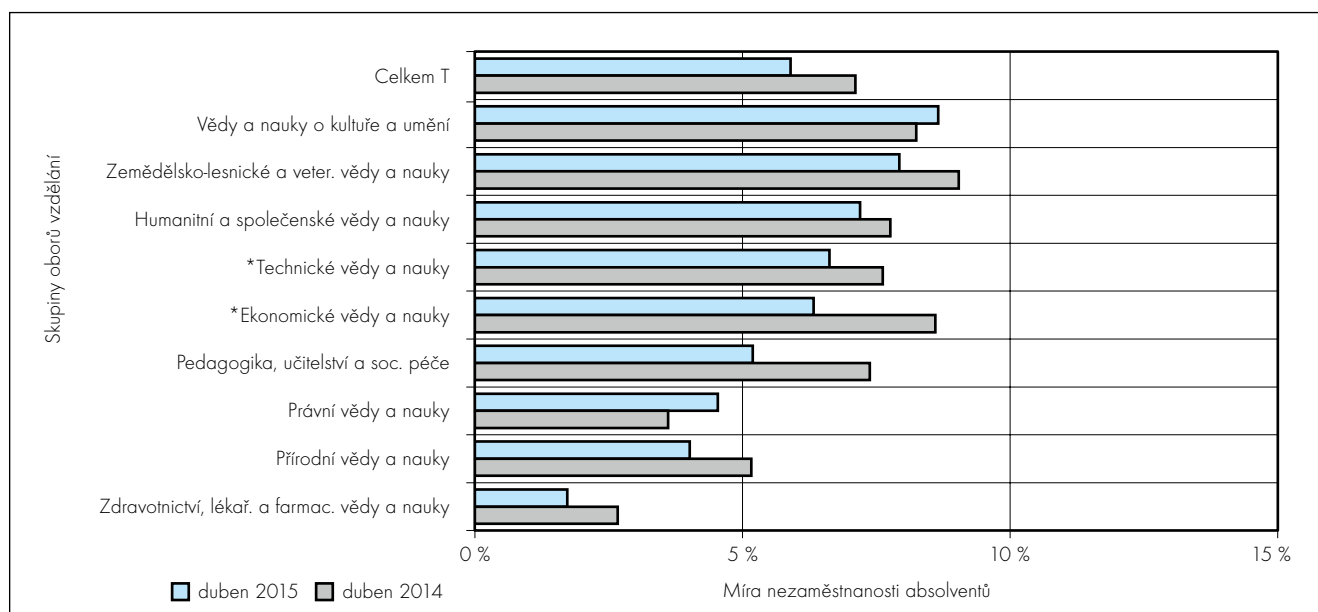
Nejvyšší nárůst míry nezaměstnanosti je naopak znamená ve skupinách oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (16,1 %, nárůst o 11,8 p.b.) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (13,2 %, nárůst o 4,2 p.b.). Opět se jedná o skupiny oborů s nižším počtem absolventů, kde může v důsledku slabšího zastoupení docházet v míře nezaměstnanosti k výraznějším výkyvům.

3.8 Nezaměstnanost absolventů vysokoškolského magisterského vzdělání (kategorie T)

V rámci této kapitoly pravidelně uvádíme také údaje o absolventech pětiletého magisterského či navazujícího magisterského studia, kteří se vzdělávali v prezenční (denní) formě. Přestože se tato publikace primárně zaměřuje na uplatnění absolventů střední úrovně vzdělání na pracovním trhu, následující údaje mohou posloužit jako vhodný doplněk obrazu situace absolventů na trhu práce.

Do roku 2009 byly v této publikaci uváděny údaje o absolventech vysokých škol za všechny kategorie vzdělání - při výpočtu míry nezaměstnanosti byly tedy sečteny počty absolventů bakalářského (kategorie R), magisterského (kategorie T) a doktorského studia (kategorie V). S rostoucím počtem bakalářských programů však tento postup přestal být korektní, jelikož absolventi bakalářských programů zpravidla pokračují v navazujícím magisterském studiu. Z tohoto důvodu vycházíme **od roku 2010 pouze z počtu absolventů**

Obrázek 3.8: Míra nezaměstnanosti absolventů: vysokoškolské magisterské vzdělání, duben 2014 – duben 2015, skupiny studijních programů kategorie T

* Označení skupin oborů vzdělání, které měly v roce 2014 v dané kategorii vzdělání více než 5 000 absolventů.

Tabulka 3.8: Přehled o nezaměstnanosti absolventů: vysokoškolské magisterské vzdělání, duben 2015, skupiny studijních programů kategorie T

Skupina oborů vzdělání	Počet absolventů (2014)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2015)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2015)	Srovnání s dubnem 2014
Přírodní vědy a nauky	2093	84	4,0%	-1,2 p.b.
Technické vědy a nauky	5902	391	6,6%	-1,0 p.b.
Zemědělsko-lesnické a veter. vědy a nauky	1047	83	7,9%	-1,1 p.b.
Zdravotnictví, lékař. a farmac. vědy a nauky	1971	34	1,7%	-0,9 p.b.
Humanitní a společenské vědy a nauky	3406	245	7,2%	-0,6 p.b.
Ekonomické vědy a nauky	5673	359	6,3%	-2,3 p.b.
Právní vědy a nauky	1410	64	4,5%	0,9 p.b.
Pedagogika, učitelství a soc. péče	2429	142	5,8%	-1,5 p.b.
Vědy a nauky o kultuře a umění	774	67	8,7%	0,4 p.b.
Celkem T	24705	1469	5,9%	-1,2 p.b.

p.b. - procentní bod

Pozn.: Kódy studijních programů

Přírodní vědy a nauky	1	Ekonomické vědy a nauky	63
Technické vědy a nauky	2,3	Právní vědy a nauky	68
Zemědělsko-lesnické a veter. vědy a nauky	4	Pedagogika, učitelství a soc. péče	75
Zdravotnictví, lékař. a farmac. vědy a nauky	5	Vědy a nauky o kultuře a umění	8
Humanitní a společenské vědy a nauky		61, 65, 67, 71, 72, 73, 74, 77	

Pozn.: Kódy tříd a skupin studijních programů začleněných v jednotlivých kategoriích

magisterských oborů, nezahrnujícího počty absolventů pokračujících v doktorském studiu.

V důsledku kladení důrazu na terciární vzdělávání se **počet vysokoškolských absolventů poměrně dlouhou dobu zvyšoval**, a to přesto, že v počtech absolventů škol dochází obecně k poklesu následkem demografického stárnutí populace a slábnutí populační síly ročníků. Zatímco v roce 2006 bylo v rámci magisterských studijních programů evidováno 17 176 absolventů, v roce 2010 to již bylo 23 570 absolventů. V roce 2012 můžeme na základě statistik o počtech

absolventů pozorovat nárůst na 25 491 osob. Od roku 2013 dochází v počtech absolventů magisterských studijních programů k mírnému poklesu. V roce 2013 bylo v rámci magisterských programů evidováno 25 372 absolventů, v roce 2014 24 705 absolventů. Ve srovnání s rokem 2012, který můžeme z hlediska počtu absolventů považovat za pomyslný vrchol, poklesl k roku 2014 počet absolventů o 786 osob.

V roce 2014 ukončilo magisterské studium **nejvíce absolventů ve skupinách studijních programů** Technické vědy a nauky (23,9 %), Ekonomické vědy a nauky (23,0 %), Humanitní

3. Nezaměstnanost absolventů škol

a společenské vědy a nauky (13,8 %) a Pedagogika, učitelství a sociální péče (9,8 %).

Míra nezaměstnanosti absolventů magisterského vzdělání (**kategorie T**) činila v dubnu 2015 **5,9 %**. Ve srovnání se situací v loňském roce došlo v míře nezaměstnanosti k mírnému poklesu o 1,2 p.b.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla v roce 2015 evidována v rámci skupin studijních programů Vědy a nauky o kultuře a umění (8,7 %), Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky (7,9 %), Humanitní a společenské vědy a nauky (7,2 %), Technické vědy a nauky (6,6 %) a Ekonomické vědy a nauky (6,3 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie T) byla letos v dubnu zaznamenána v rámci skupin studijních programů Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky (1,7 %), Přírodní vědy a nauky (4,0 %) a Právní vědy a nauky (4,5 %).

Meziroční poklesy v míře nezaměstnanosti jsou v roce 2015 ve srovnání s předchozím rokem trochu výraznější, výkyvy a změny však nejsou obecně příliš vysoké. **K nejvýraznějšímu poklesu** došlo především ve skupině studijních programů Ekonomické vědy a nauky (6,3 %, pokles o 2,3 p.b.), Pedagogika, učitelství a sociální péče (5,8 %, pokles o 1,5 p.b.), Přírodní vědy a nauky (4,0 %, pokles o 1,2 p.b.) a Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky (7,9 %, pokles o 1,1 p.b.).

K nejvyššímu meziročnímu nárůstu došlo v roce 2015 ve srovnání s předchozím rokem pouze u dvou skupin studijních

programů. Míra nezaměstnanosti mírně vzrostla ve skupinách studijních programů Právní vědy a nauky (4,5 %, nárůst o 0,9 p.b.) a Vědy a nauky o kultuře a umění (8,7 %, nárůst o 0,4 p.b.).

3.9 Míra nezaměstnanosti mladých v porovnání s celkovou mírou v jednotlivých členských státech EU

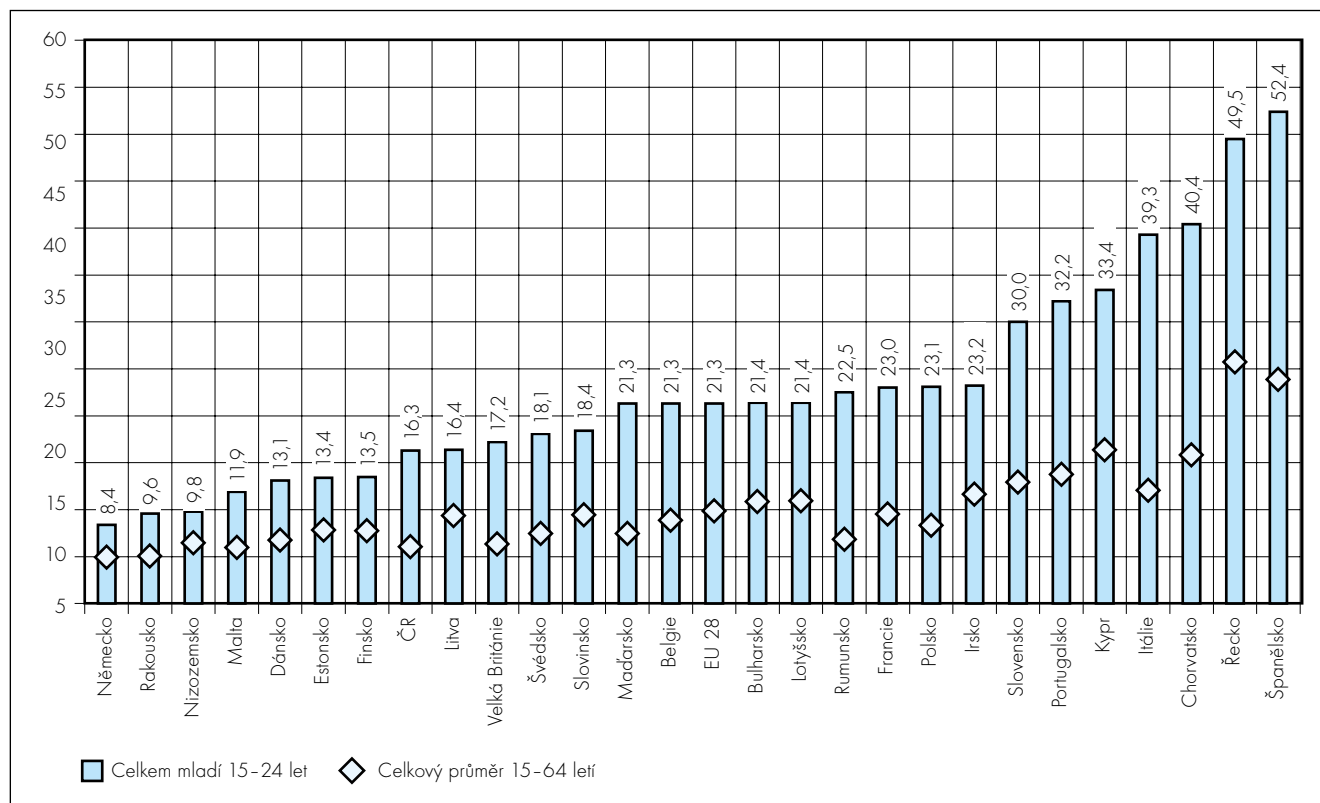
Ucelený pohled na uplatnění absolventů škol na trhu práce v ČR nám poskytne porovnání dané situace v České republice s ostatními zeměmi Evropské unie. Pro účely mezinárodního srovnání se ovšem používá ukazatel míry nezaměstnanosti a míry nezaměstnanosti mladých (ve věku 15–24 let).

Míra nezaměstnanosti je důležitým indikátorem, který má jak ekonomickou, tak sociální dimenzi. Jedná se o ukazatel úzce svázaný s celkovým vývojem ekonomiky. V případě ekonomického poklesu dochází k růstu míry nezaměstnanosti a naopak. Po nastartování ekonomického růstu ovšem nějakou dobu trvá, než začne docházet k postupnému poklesu nezaměstnanosti. Zaměstnavatelé totiž bývají dlouho opatrní, pokud jde o nabírání nových pracovníků, a proto může trvat i několik měsíců, než začne nezaměstnanost klesat.

Pod vlivem ekonomické krize, která nastoupila v roce 2008, zaznamenala míra nezaměstnanosti poměrně výrazný nárůst, v mnoha zemích EU však dochází v poslední době k určitému zlepšení.

Pokud jde o míru nezaměstnanosti mladých, v rámci Evro-

Obrázek 3.9: Míra nezaměstnanosti mladých lidí (15–24letých) a celková (15–64letých) v členských státech EU v roce 2014, v %

Zdroj: Eurostat, LFS / * V případě Lucemburska je hodnota míry nezaměstnanosti mladých (36,6 %) s ohledem na údaje z minulých let vysoce nepravděpodobná a nebude tedy v úvahu.

py zůstává přetrvávajícím problémem již řadu let a od nástupu poslední ekonomické krize se stala problémem ještě rozšířenějším a palčivějším. Existují však i výjimky, jako např. Německo, kde došlo v době této poslední ekonomické krize k poklesu nezaměstnanosti mladých a nyní dosahuje ještě nižší hodnoty než před počátkem recese. Obecně ale platí, že míra nezaměstnanosti mladých je výrazně vyšší než celková míra nezaměstnanosti, což je do značné míry dáno obtížemi s hledáním pracovního uplatnění, kterým mladí lidé čelí na trhu práce.

Graf na obrázku 3.9 zachycuje hodnoty míry nezaměstnanosti mladých a celkové míry nezaměstnanosti v jednotlivých členských státech EU a v celkovém průměru EU 28 a umožňuje tak i vzájemné porovnání těchto ukazatelů. Údaje se vztahují k 3. čtvrtletí roku 2014 (v době zpracování této studie nejčerstvější dostupné údaje). Sloupce vyjadřují míru nezaměstnanosti mladých (15–24letých), body pak celkovou míru nezaměstnanosti (15–64letých).

Z obrázku je patrné, že rozmezí hodnot míry nezaměstnanosti je v rámci EU poměrně široké, značné rozdíly nacházíme také mezi celkovou mírou nezaměstnanosti a příslušnou mírou nezaměstnanosti mladých u jednotlivých zemí.

Německo a Rakousko jsou zeměmi, ve kterých dosahuje nejnižších hodnot jak celková **míra nezaměstnanosti (zhruba 5 %)**, tak **míra nezaměstnanosti mladých (pohybující se kolem 9 %)**. Poměrně nízkou celkovou mírou nezaměstnanosti (nepřesahující hranici 7 %) vykazují rovněž Malta, Česká republika, Velká Británie, Lucembursko, Nizozemsko a Dánsko, o nízké míře nezaměstnanosti mladých lze v této skupině států hovořit ovšem pouze v Nizozemsku a na Maltě.

Na opačném konci spektra se nacházejí Řecko a Španělsko s nejvyšší celkovou mírou nezaměstnanosti (25,7 %, resp. 23,8 %) i s extrémně vysokou mírou nezaměstnanosti mladých (49,5 %, resp. 52,4 %). Následují Kypr a Chorvatsko, kde se míra nezaměstnanosti pohybuje na úrovni 16 % a míra nezaměstnanosti mladých dosahuje 33,4 %, resp. 40,4 %.

Největší převis míry nezaměstnanosti mladých nad celkovou mírou nezaměstnanosti je patrný v případě Rumunska a Itálie (více než trojnásobné hodnoty), téměř třikrát převyšuje míra nezaměstnanosti mladých celkovou míru nezaměstnanosti v Maďarsku a Polsku. Naopak nejmenší relativní rozdíly mezi těmito dvěma ukazateli vykazuje Nizozemsko následované Německem, Estonskem, Finskem a Litvou.

4. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a EU

Tato část publikace srovnává situaci mladých lidí na trhu práce v ČR s ostatními zeměmi EU. Údaje vycházejí z databázových zdrojů Evropského statistického úřadu (EUROSTAT) a jsou doplněny komentáři a informacemi souvisejícími s politikou EU a s danými cíli Evropské unie v oblasti zaměstnanosti a vzdělanosti obyvatel.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-100

V důsledku ekonomické krize v roce 2008 a následné recese se postavení mladých výrazně zhoršilo, to platí pro většinu zemí Evropské unie. Obecně platí, že v období hospodářských krizí či poklesů nacházejí mladí lidé pracovní uplatnění s výraznějšími obtížemi než v dobách, kdy jsou ekonomické podmínky, a tím i situace na trhu práce příznivější. Obtížnější je pro mladé lidi si zaměstnání také udržet, mohou být ochotni přijímat i horší práci a jsou vystaveni zvýšenému riziku i dlouhodobé nezaměstnanosti.

Od jara 2013 dochází k hospodářskému oživení, nicméně navzdory postupně se zlepšující ekonomické situaci zůstává ve většině evropských zemí míra nezaměstnanosti celková i mladých lidí na poměrně vysoké úrovni a nezaměstnanost mladých tak i nadále představuje jeden z hlavních socioekonomických problémů Evropské unie. Míra nezaměstnanosti všech lidí v produktivním věku se v celé EU pohybuje v současné době kolem 10 %, zatímco u mladých lidí je zhruba dvojnásobná a mírně překračuje 21 %, což znamená, že zhruba každý pátý mladý člověk nemůže najít práci.

Ve spojitosti s poslední ekonomickou krizí, jejíž dopady na mladé lidi byly velice tvrdé, se objevuje **fenomén tzv.**

ztracené generace. Nejčastěji je zmiňován v souvislosti se Španělskem, ale týká se i dalších zemí zasažených krizí. Pojmem ztracená generace jsou označováni současní mladí lidé, kteří prakticky nemají možnost najít zaměstnání, a tím ani potřebné životní jistoty. Ztrácejí tak zájem o budování kariéry, profesní růst, vzdělávání a hlavně o založení rodiny. Vážným problémem je skutečnost, že mladí lidé budou těmito obtížemi poznamenáni již natrvalo. V případě dlouhodobé nezaměstnanosti slevují lidé ze svých nároků a představ, postupně ztrácejí motivaci hledat jakékoliv pracovní uplatnění a často se stávají zcela závislými na státní podpoře a sociálních dávkách.²

Nejenom v souvislosti s pojmem ztracené generace, ale i v celkovém kontextu obtížného postavení mladých lidí na trhu práce vystupuje do popředí rovněž tzv. skupina **NEET**, tvořená mladými lidmi, kteří nejsou zaměstnaní, nestudují ani se neúčastní žádného vzdělávání nebo odborné přípravy. Na trhu práce jsou ohroženější a častěji čelí riziku sociálního vyloučení.

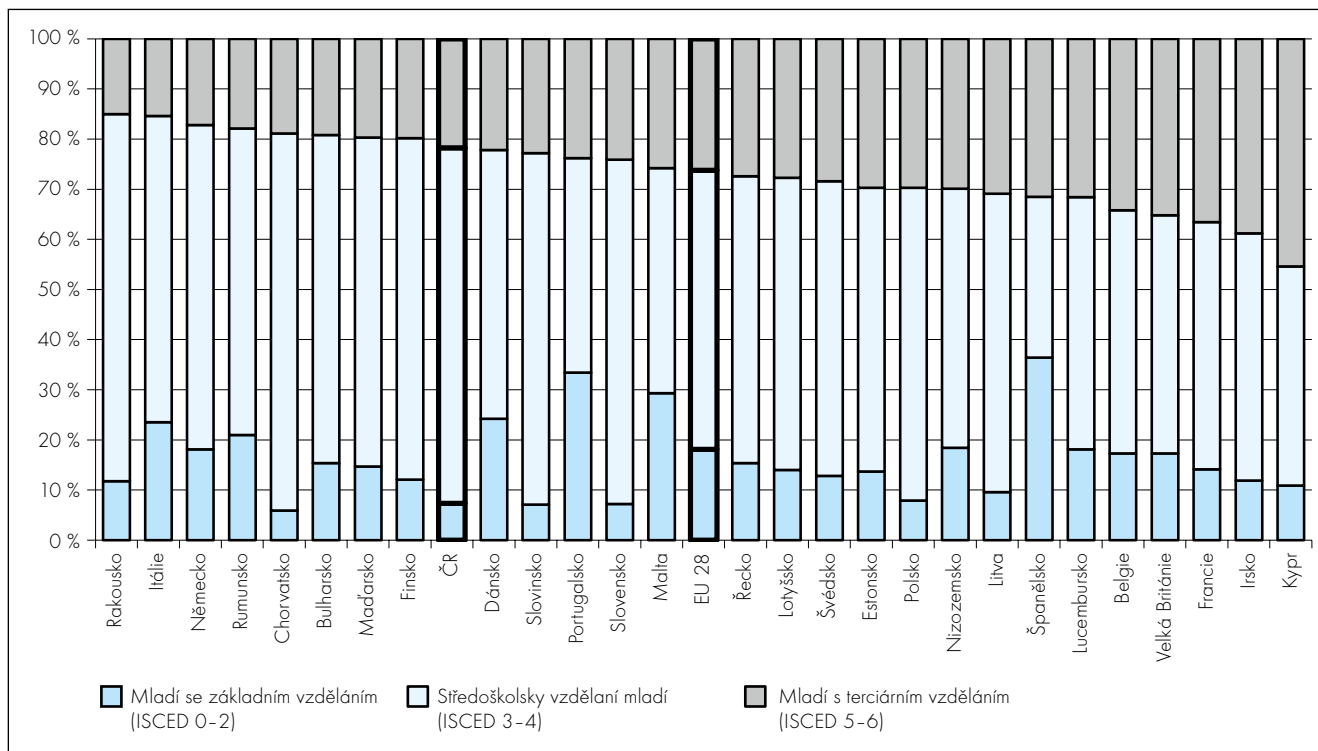
Růst nezaměstnanosti se řadí mezi **10 nejzávažnějších témat pro rok 2015**, jejichž seznam vzešel ze **Světového ekonomického fóra**³ v roce 2014 a již dlouhodobě je i jedním z hlavních témat, kterým se věnuje Evropská unie.

2) <http://echo24.cz/a/wjLCL/ztracena-spanelska-generace-55-percent-mladych-nepracuje>

3) World Economic Forum (WEF) je nezávislá mezinárodní organizace usilující o zlepšení stavu světa zapojováním podniků, předních politiků a akademiků do utváření globálních, regionálních a průmyslových agend.

4. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a EU

Obrázek 4.1: Struktura 20–29letých podle dosaženého vzdělání v roce 2013, v %

Zdroj: Eurostat

Od roku 2010 se strategické směřování Evropské unie řídí dokumentem **Evropa 2020**, který stanovuje 5 hlavních cílů, jichž by mělo být do roku 2020 dosaženo⁴. Na základě cílů EU formuluje každý členský stát své vnitrostátní, národní cíle, při jejichž definování se berou v úvahu rozdílné podmínky a okolnosti, které v jednotlivých státech panují.

Z pohledu této publikace je relevantní zacílení zejména na dvě oblasti - zaměstnanost a vzdělávání, z nichž vybíráme pouze body, které mají souvislost s tématem této kapitoly⁵:

• Zaměstnanost:

- Cíl pro EU: Zaměstnat 75 % osob ve věkové kategorii od 20 do 64 let
- Národní dílčí cíl pro ČR: Snížit míru nezaměstnanosti mladých osob (15–24 let) o třetinu oproti roku 2010
- Národní dílčí cíl pro ČR: Snížit míru nezaměstnanosti osob s nízkou kvalifikací o čtvrtinu ve srovnání s rokem 2010

• Vzdělávání:

- Cíl pro EU: Snížit míru nedokončení studia pod 10 % (národní cíl pro ČR je 5,5 %)
- Cíl pro EU: Dosáhnout ve věkové kategorii od 30 do 34 let alespoň 40% podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva (národní cíl pro ČR je 32 %).

V rámci komplexního přístupu k boji proti nezaměstnanosti mladých lidí, na kterém se dohodly členské státy EU, je v současné době také zaváděna řada konkrétních opatření (např. systém záruk pro mladé lidi či Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí), která mají mladým Evropanům pomoci vrátit se do zaměstnání nebo ke studiu.

4.1 Populace mladých lidí z hlediska vzdělanosti

Obecně platí, že se zvyšující se úrovní dosaženého vzdělání jednotlivce klesá pravděpodobnost, že bude jedinec nezaměstnaný. Je tedy možné říci, že úroveň vzdělání sehraává významnou úlohu v ochraně jednotlivce před nezaměstnaností.

Jaké je v současné době rozložení populace mladých lidí (20–29letých) podle dosaženého vzdělání v jednotlivých zemích Evropské unie, ukazuje graf na obrázku 4.1, který zachycuje nejčerstvější data z roku 2013. Sloupce jsou seřazeny podle hodnot podílu mladých s ukončeným terciárním vzděláním.

Mezi evropské země s nejvyšším procentním zastoupením mladých osob s terciárním vzděláním lze zařadit Kypr, Irsko, Francii, Velkou Británii a Belgii. Naopak relativně nejmenší podíl těchto osob nacházíme v Rakousku a v Itálii. Dále je dobře patrné, že jak v průměru za celou EU, tak ve většině evropských zemí je v případě mladých (20–29letých) relativně nejvíce zastoupena skupina středoškolsky vzdělaných, následuje kategorie osob s terciárním vzděláním a relativně nejméně početná je část populace se základním vzděláním. Existují však výjimky, jako například Portugalsko, Itálie, Malta či Rumunsko, kde jsou osoby se základním vzděláním silnější skupinou než lidé terciárně vzdělaní. Španělsko je charakteris-

4) http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_cs.htm

5) <http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/cr/eu-2020-a-cr-78696/>

tické poměrně rovnoměrným zastoupením osob v jednotlivých vzdělanostních kategoriích a zároveň je jedinou zemí, ve které jsou (i když jen s mírným odstupem) relativně nejpočetnější skupinou osoby se základním vzděláním.

Pokud jde o vývoj vzdělanostní struktury evropského obyvatelstva, v rámci celé Evropské unie je již dlouhodobě velice dobře patrný trend postupného zvyšování vzdělanostní úrovně mladých lidí (ke kterému dochází v souladu se strategickým směřováním EU). Lze to ukázat na příkladu vývoje jednoho ze základních ukazatelů, kterým je **podíl osob s alespoň středoškolským vzděláním v populaci mladých ve věku 20–24 let**. Navzdory určitým mírným výkyvům a odchylkám v některých členských státech můžeme konstatovat, že průměrné hodnoty za celou EU 28 mají stabilně rostoucí tendenci.

Zatímco v roce 2003 bylo v EU 28 v populaci 20–24letých v průměru 77,2 % osob s přinejmenším středoškolským vzděláním (v populaci 25–64letých necelých 67,2 %), o deset let později, v roce 2013, to bylo již rovných 81 % (resp. 75,2 %).

Jak bylo řečeno, Evropská unie si klade za cíl dosáhnout ve věkové kategorii **od 30 do 34 let alespoň 40% podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva**. Až některé státy se trend zvyšování procentního zastoupení mladých lidí s ukončeným terciárním vzděláním v jednotlivých zemích EU skutečně prosazuje.

Některé země, jako jsou Irsko, Lucembursko, Litva, Švédsko, Kypr, Velká Británie, dosahují stanoveného cíle již nyní a své vnitrostátní cíle mají stanoveny na ještě vyšší úrovni. V mnoha zemích se však podíl mladých osob s ukončeným terciárním

vzděláním pohybuje poměrně hluboko pod stanovenou hranicí 40 % (do této poměrně početné skupiny se řadí např. Itálie či Rumunsko, ale také Česká republika, Slovensko a Rakousko), v takových případech jsou vnitrostátní cíle stanoveny na přiměřeně nižší úrovni.

Celkový průměr EU 28 činil v roce 2010 v kategorii 30 až 34letých 33,6 %, v roce 2013 se hodnota podílu osob terciárně vzdělaných v této věkové kategorii vyšplhala na 36,9 %.

Pokud jde o **Českou republiku**, národní cíl pro věkovou kategorii 30 až 34 let je stanoven na úrovni 32 %. V kategorii 30 až 34 let dosahovala v roce 2010 hodnota podílu osob terciárně vzdělaných v této věkové kategorii 20,4 %, v roce 2013 vzrostla na 26,7 %. Je zde tedy patrný zřetelný nárůst směrem ke stanovené hranici.

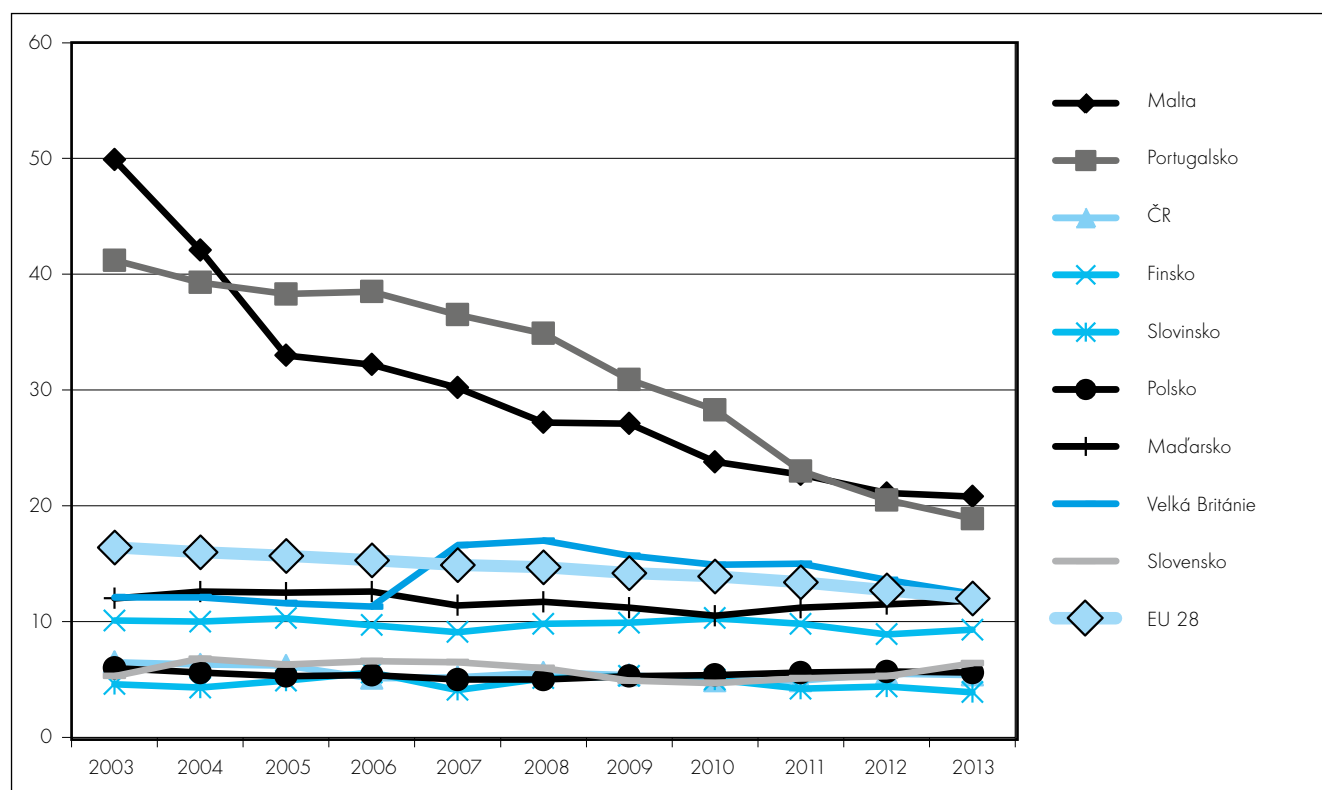
Pokud vezmeme v úvahu současnou výši podílu absolventů terciárního vzdělávání v odpovídající věkové skupině v České republice, lze odhadovat, že se v roce 2020 bude podíl osob s touto úrovní dosaženého vzdělání v kategorii 30 až 34 let přibližovat stanovenému cíli EU.

4.2 Předčasné odchody ze vzdělávání

Další klíčovou oblastí z pohledu strategického směřování Evropské unie jsou předčasné odchody ze vzdělávání. Pozornost se přitom zaměřuje na mladé lidi ve věku 18 až 24 let s nižším než středoškolským vzděláním, kteří již nepokračují ve vzdělávání.

Pokud mladí lidé opouštějí vzdělání bez dostatečné kvalifikace, vystavují se zvýšenému riziku vzniku nezaměstnanosti

Obrázek 4.2: Vývoj míry předčasných odchodů ze vzdělávání v letech 2003 až 2013, v %

Zdroj: Eurostat, Early leavers from education and training.

4. Postavení mladých lidí na trhu práce v ČR a EU

a namísto aktivního začlenění se na trh práce se tak mohou stát závislími na sociálním systému.

Cílem Evropské unie pro rok 2020 je „**snížit míru nedokončení studia pod 10 %**“⁶. Tento cíl je dále převeden do podoby vnitrostátních cílů⁷, které zohledňují specifika jednotlivých států. Pro Českou republiku je stanoven cíl 5,5 %, přičemž v roce 2013 byla zaznamenána hodnota 5,4 % (průměrná hodnota za celou Evropskou unii byla 12 %).

V rámci celé Evropské unie došlo v posledních deseti letech k poklesu podílu předčasných odchodů ze vzdělávání ze 16,4 % na 12 % (hodnota v roce 2010 činila 13,9 %). Česká republika se řadí k zemím, jako jsou Slovinsko, Polsko či Slovensko, v nichž se podíly předčasných odchodů drží na poměrně stabilní nízké úrovni (do 7 %). Mezi země, jejichž míra předčasných odchodů se rovněž příliš nemění, nicméně dosahuje o něco vyšších hodnot, lze zařadit Rakousko (7–10 %), Finsko (zhruba 10 %) či Maďarsko (kolem 12 %). Velká Británie má míru předčasných odchodů na hranici 12 %, nicméně v průběhu sledovaného období došlo k určitým výkyvům. Nejvyšších hodnot míry předčasných odchodů dosahují hlavně jihoevropské země (Španělsko, Malta, Portugalsko, Itálie) společně s Rumunskem.

Tendence ke snižování předčasných odchodů ze vzdělávání je zřejmá prakticky ve všech evropských zemích, a to nejenom za poslední tři roky, ale i v průběhu celého uplynulého desetiletí. Je tedy zřejmé, že cíl stanovený v roce 2010 ještě podpořil již nastolený trend. Nicméně je třeba zmínit, že zdaleka ne ve všech zemích je pokles zcela plynulý, v některých případech docházelo i k přechodnému nárůstu hodnot, jak dokládá i obrázek 4.2.

K jednoznačně nejvýraznějšímu poklesu došlo za posledních 10 let na Maltě a v Portugalsku. Na Maltě přispělo k výraznému snížení předčasných odchodů zavedení řady jak preventivních opatření (zvýšení platů vyučujících, nové metody výuky, kariérové vzdělávání atd.), tak opatření intervenčních, ke kterým patří hlavně boj proti absencím ve školách. V Portugalsku byl v roce 2004 vytvořen ve spolupráci ministerstva školství a ministerstva práce Národní plán pro prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání. Také byl založen Národní systém pro intervenci v raném dětství a byla zavedena Národní síť center pro kvalifikaci a odbornou přípravu, která nabízí služby kariérového a výchovného poradenství.⁸

Naopak nejmenší změna byla zaznamenána v případě Maďarska, Velké Británie, Polska, Slovinska, Finska, Slovenska a České republiky. Nutně to však neznamená, že se v uvedených zemích držela míra předčasných odchodů na zcela stabilní úrovni po celé desetiletí. Například Velká Británie zaznamenala skokový nárůst v roce 2007.

V České republice je relativně nízký počet žáků předčasně opouštějících vzdělávání ovlivněn především rozvinutým učňovským školstvím a širokou nabídkou lehkých vzdělávacích

programů⁹ (jde zejména o obory středního odborného vzdělání s výučním listem kategorie E, které kladou nižší nároky na všeobecnou i odbornou přípravu).

V průměru za celou EU byl pokles rozložen rovnoměrně do celého sledovaného období, bez jakýchkoliv ztelnějších výkyvů. Tento vývoj odpovídá strategickému směřování EU a snaze přiblížit se stanovenému kritériu.

4.3 NEET (Mladí lidé, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní žádného vzdělávání nebo odborné přípravy)

V předchozím textu byl již několikrát zmíněn poměrně tvrdý dopad poslední ekonomické krize na mladé lidi, projevující se v první řadě výrazným nárůstem nezaměstnanosti. V obdobích hospodářského oslabení jsou to často právě mladí lidé, kteří pracovní trh opouštějí jako první a jako poslední na něj vstupují, jelikož se setkávají s uchazeči, kteří jim konkurují bohatšími pracovními zkušenostmi z předchozích zaměstnání.

Navzdory zlepšujícímu se hospodářskému vývoji v rámci celé EU problémy na trhu práce v řadě zemí přetrvávají a dlouhodobá neúspěšnost při hledání pracovního uplatnění vede nejenom k vyřazení jedince z aktivní účasti na trhu práce, ale i k celkové pasivitě, což je nebezpečný jev zejména u mladých lidí, kteří mohou být takovou situací ovlivněni na celý další život.

V posledních letech (mj. v souvislosti s fenoménem ztracené generace) se stále více pozornosti věnuje skupině mladých lidí, kteří **nejsou zaměstnaní, nestudují ani se neúčastní žádného vzdělávání nebo odborné přípravy** (tzv. **NEET**, z angl. „**not in employment, education or training**“). Do kategorie NEET spadají různé skupiny osob, například mladí nezaměstnaní (krátkodobě a dlouhodobě), mladí lidé, kteří nejsou schopni najít si práci z důvodu zdravotního postižení nebo rodinných povinností, nebo mladí lidé vyčlenění ze společnosti či osoby, které od vstupu na trh práce odrazují předchozí neúspěšné pokusy.

Tito lidé jsou typicky ve věku od 15 do 24 let a bez ohledu na úroveň dosaženého vzdělání nejsou zapojeni do pracovního ani vzdělávacího procesu, takže jsou na trhu práce ohroženější a častěji čelí riziku sociálního vyloučení (mají nízký příjem a nedokážou zlepšit svou ekonomickou situaci).^{10, 11}

Zastoupení osob ve skupině NEET se v jednotlivých členských státech EU výrazně liší, nicméně lze říci, že drtivá většina členských států EU zaznamenala od nástupu krize nárůst počtu osob v této kategorii. Výjimkou jsou Lucembursko, Německo, Malta a Rakousko.

Zajímavý pohled na vývoj ve skupině NEET přináší i **detailnější sledování ve vybraných zemích**. Graf na obrázku 4.3 zachycuje vývoj podílu mladých lidí (15–24letých), kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní žádného vzdělávání.

9) Trhlíková, J.: Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí. NÚV, Praha 2012.

10) Foundation Focus, 11/2012

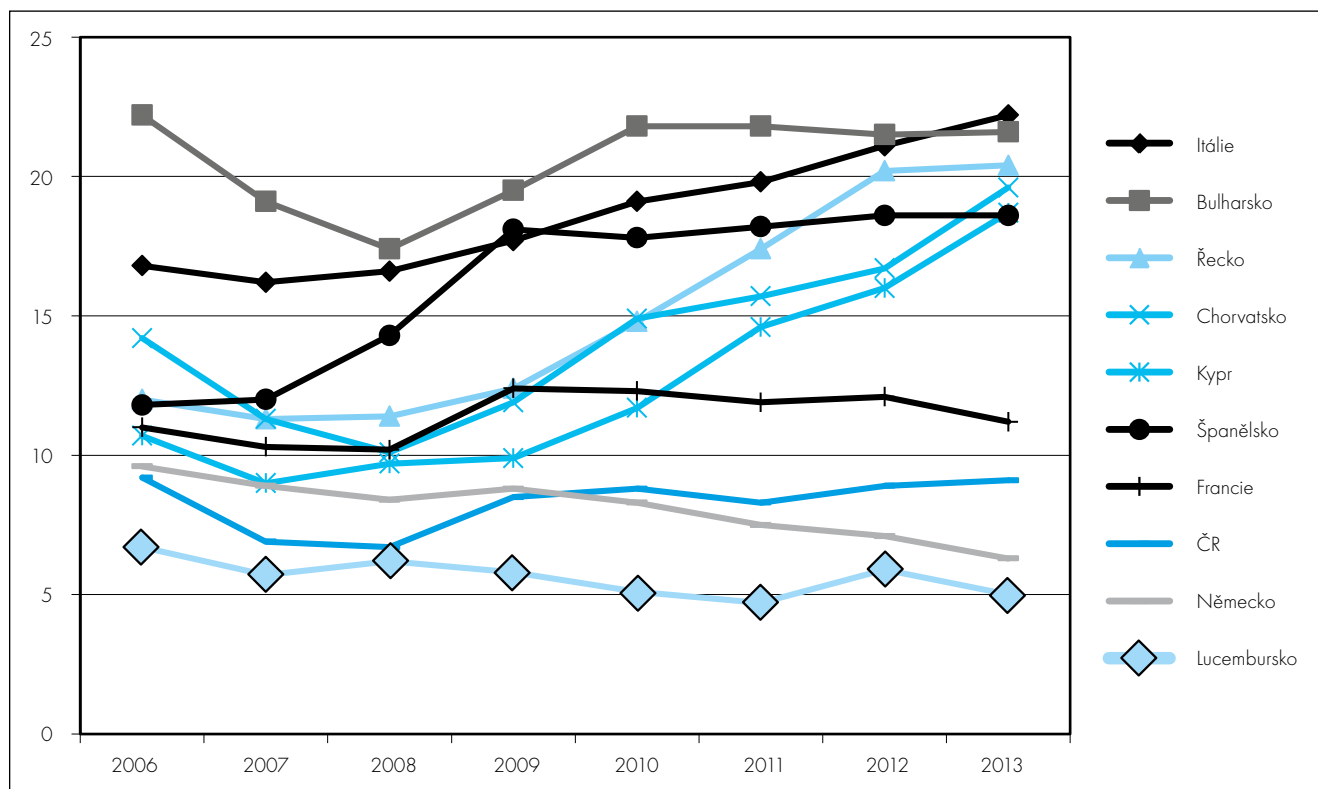
11) Eurofound: Mladí lidé a skupina NEET v Evropě: První zjištění. Eurofound, 2012. ISBN 978-92-897-1056-5 (dostupné na http://eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2011/72/cs/1/EF1172CS.pdf)

6) http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_cs.htm

7) http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf

8) Tillner, J.: Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání. Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR. NÚV, Praha 2013.

Obrázek 4.3: Vývoj zastoupení skupiny NEET v letech 2006 až 2013 ve vybraných zemích EU, 15-24letí, v % z celkové populace

Zdroj: Eurostat, Young people not in employment, education or training (% of total population)

Do porovnání byly vybrány jak země, v nichž je podíl této skupiny osob na celkové populaci nejvyšší (Itálie, Bulharsko, Řecko, Chorvatsko, Kypr a Španělsko), tak i státy s velice nízkým zastoupením (Lucembursko, Německo, Česká republika a Francie).

Pro srovnání bylo zvoleno 8leté časové období, které umožňuje sledovat vývoj jak v letech těsně předcházejících nástupu hospodářské krize v roce 2008, tak i roky následující, a to až do roku 2013 (data za rok 2014 nebyla v době zpracování publikace k dispozici).

Z grafu je dobře patrné, které země postihlo propuknutí hospodářské krize nejcitlivěji a ve kterých naopak dopad krize na vývoj podílu mladých lidí bez zaměstnání, kteří se ani neúčastní vzdělání, nebyl příliš výrazný.

Zřejmý je rapidní nárůst podílu osob NEET v případě Španělska, Řecka, Kypru, Chorvatska a Bulharska. Španělsko zaznamenalo prudké zvýšení mezi lety 2007 a 2009, následované stagnací na zhruba stejné úrovni až do roku 2013. V případě Itálie byl nárůst spíše pozvolný, nicméně permanentní. V Řecku docházelo k postupnému výraznému nárůstu až do roku 2012, dále bylo zvýšení jen nepatrné. V Řecku došlo k rapidnímu nárůstu podílu NEET také ve skupině 25-29letých, podíl se vyšplhal až na rekordních 42 %, což je dokladem toho, že situace je skutečně velice problematická i v této podskupině mladých.

Naopak Německo a Lucembursko představují země, v nichž docházelo ve sledovaném období k postupnému poklesu podílu skupiny NEET.

V České republice nepřekročil podíl skupiny NEET v rámci celého sledovaného období hranici 10 %, v letech 2007 a 2008 se dokonce pohyboval na úrovni necelých 7 %.

4.4 Opatření ke zvýšení zaměstnanosti mladých lidí

Evropská unie a její členské státy přijaly řadu opatření, která mají mladým Evropanům pomoci získat zaměstnání nebo se zapojit do učňovské přípravy či dalšího vzdělávání.

Systémy záruk pro mladé lidi

Systém záruk pro mladé lidi byl zaveden v roce 2013 a představuje jeden z hlavních nástrojů, jimiž Evropská unie reaguje na problém nezaměstnanosti mladých lidí a jejich sociálního vyloučení. Systém záruk si klade za cíl zajistit hladký přechod ze školy do zaměstnání a podpořit začlenění na trh práce. Mladým lidem systém nabízí pracovní místa, vzdělávání a odbornou přípravu.

Záruka pro mladé má zajistit, **aby všechny osoby mladší 25 let získaly během 4 měsíců** od chvíle, kdy ukončily formální vzdělání nebo přišly o práci, **kvalitní nabídku zaměstnání, dalšího vzdělávání, učňovské přípravy** (resp. odborné praxe) nebo **stáže**. Nabídka by měla odpovídat konkrétním potřebám a specifické situaci dané osoby, zejména co se týče úrovně vzdělání, dovedností a zkušeností.

Důraz je kladen na to, aby byl systém záruk vytvářen a uplatňován v úzké spolupráci se zaměstnavateli, službami zaměstnanosti, institucemi poskytujícími vzdělávání a odbornou

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

přípravu a službami zaměřenými na podporu mladých lidí. Rovněž je zdůrazňována nutnost neomezeného přístupu mladých lidí k informacím o dostupných službách a podpoře.

Jako inspirace posloužila pozitivní zkušenost Rakouska a Finska, kde podobný systém záruk pro mladé lidi již funguje.

Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí

Tato iniciativa zprostředkovává finanční pomoc EU na podporu mladých lidí v regionech, ve kterých míra nezaměstnanosti mladých lidí přesahuje 25 %.

Financovány jsou činnosti zaměřené na přímou pomoc mladým lidem, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy a kteří jsou mladší 25 let (skupina NEET). Prostředky z Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí mohou být využity na aktivity, mezi něž patří zajištění prvních pracovních zkušeností, poskytnutí stáží a učňovské přípravy, podpora zahájení podnikatelské činnosti (start-ups) pro mladé podnikatele, programy druhé šance pro osoby, jež předčasně opustily vzdělávací systém, a cílené subvence na platy a nabírání pracovních sil.¹²

Iniciativa vznikla v roce 2013 a zacílena byla původně na období 2014 až 2020. Posléze však bylo rozhodnuto o masivnějším vynaložení vyčleněných finančních prostředků v letech 2014 a 2015, aby podpora mladých mohla být intenzivnější a umožnila jim rychleji získat pracovní uplatnění.¹³

Kvalitní učňovská místa a stáže

Vysoce kvalitní učňovská místa a stáže mohou být účinným nástrojem vedoucím ke snadnějšímu přechodu ze školy do za-

městnaní, protože mladým lidem umožňují získat dovednosti, které potřebuje trh práce.

V roce 2013 zahájila činnost **Evropská aliance pro učňovskou přípravu**, jejímž cílem je zlepšit kvalitu a nabídku učňovské přípravy v celé EU a změnit způsob, jakým je tento druh vzdělávání vnímán. Tato aliance sdružuje veřejné orgány, podniky a sociální partnery, zástupce mladých lidí a další klíčové aktéry s cílem koordinovat a realizovat různé iniciativy týkající se úspěšných programů učňovské přípravy.

Představitelé EU se dohodli na zavedení rámce kvality stáží, jehož záměrem je propojit soukromý sektor, sociální partnery a podniky s cílem vytvořit vysoce kvalitní učňovská místa, která pomohou zlepšit šance mladých na nalezení dobrého pracovního uplatnění. Zdůrazňuje se zároveň větší přeshraniční mobilita stážistů v rámci EU.

Mobilita pracovních sil

Evropská unie se od roku 2013 zaměřuje ve větší míře také na podporu aktivit, které mají mladým Evropanům pomoci nalézt zaměstnání, stáž či učňovské místo v jiné zemi EU.

Dochází k posílení takových iniciativ, jako je „Tvoje první práce přes EURES¹⁴“, což je program přeshraniční pracovní mobility, jenž má mladým Evropanům pomoci nalézt práci v jiných zemích EU.

Dalším nástrojem na podporu programů dobrovolné pracovní mobility mezi mladými Evropany je program pro zaměstnanost a sociální inovace, který podporuje země EU v jejich úsilí navrhovat a provádět reformy v oblasti zaměstnanosti a v sociální oblasti.

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

Výsledky prezentované v této kapitole vycházejí z dotazníkového šetření žáků posledních ročníků středních odborných škol, které bylo realizováno v průběhu roku 2015 v Národním ústavu pro vzdělávání. Zjištění přináší pohled na situaci mladých lidí v závěru studia, tedy v období, které těsně předchází vstupu na trh práce nebo do terciárního vzdělávání. Jedná se o první etapu šetření, na kterou naváže dotazování absolventů s odstupem 3 a 6 let od ukončení studia, což umožní komplexní zmapování přechodu absolventů na trh práce.

Záměrem šetření bylo zmapovat očekávání a názory budoucích absolventů středních odborných škol v období jejich vstupu na trh práce, případně do terciárního vzdělávání. V první fázi se analýza zaměřuje především na zpětné zhodnocení získaného vzdělání a pracovní a studijní záměry absolventů, a to v porovnání absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) a středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M). Hodnoceny a analyzovány jsou tyto oblasti:

- **Původní motivace žáků k volbě oboru školy a maturitní nebo učební úrovně vzdělání**

- **Spokojenost absolventů se vzdělanostní volbou a důvody případné nespokojenosti se zvoleným oborem, resp. kategorií vzdělání**
- **Zjištění studijních a pracovních plánů**
- **Zájem absolventů o práci ve vystudovaném oboru a důvody snahy uplatnit se mimo obor**
- **Hodnocení možností uplatnění získaného vzdělání na trhu práce**
- **Strategie hledání zaměstnání**
- **Zjištění toho, jaké konkrétní dovednosti chybějí absolventům pro vstup na trh práce**

Šetření se zúčastnilo celkem 2905 respondentů.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-128

5.1 Původní motivace žáků k volbě oboru a úrovně vzdělání

Volba oboru, a tedy v podstatě budoucího profesního zaměření představuje zásadní kariérové rozhodnutí. Představa žáků o tom, jakému oboru by se měli věnovat,

12) http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4100_cs.htm

13) <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/youth-employment/>

14) Portál pracovních míst EURES nabízí přístup k více než 1,7 milionu volných pracovních míst, 1,1 milionu životopisů a k téměř 31 000 registrovaných zaměstnavatelů po celé EU.

vzniká zpravidla postupně a je ovlivňována celou řadou faktorů, jak na straně samotného žáka, tak i trhu práce nebo školského systému a jeho vzdělávací nabídky. Určitou roli v rozhodování žáků hrají přirozeně i rodiče nebo širší sociální okolí, škola, poradenské instituce a další. V rámci našeho průzkumu jsme se zaměřili na konkrétní faktory, které podle názoru samotných absolventů ovlivnily volbu jejich oborového zaměření.

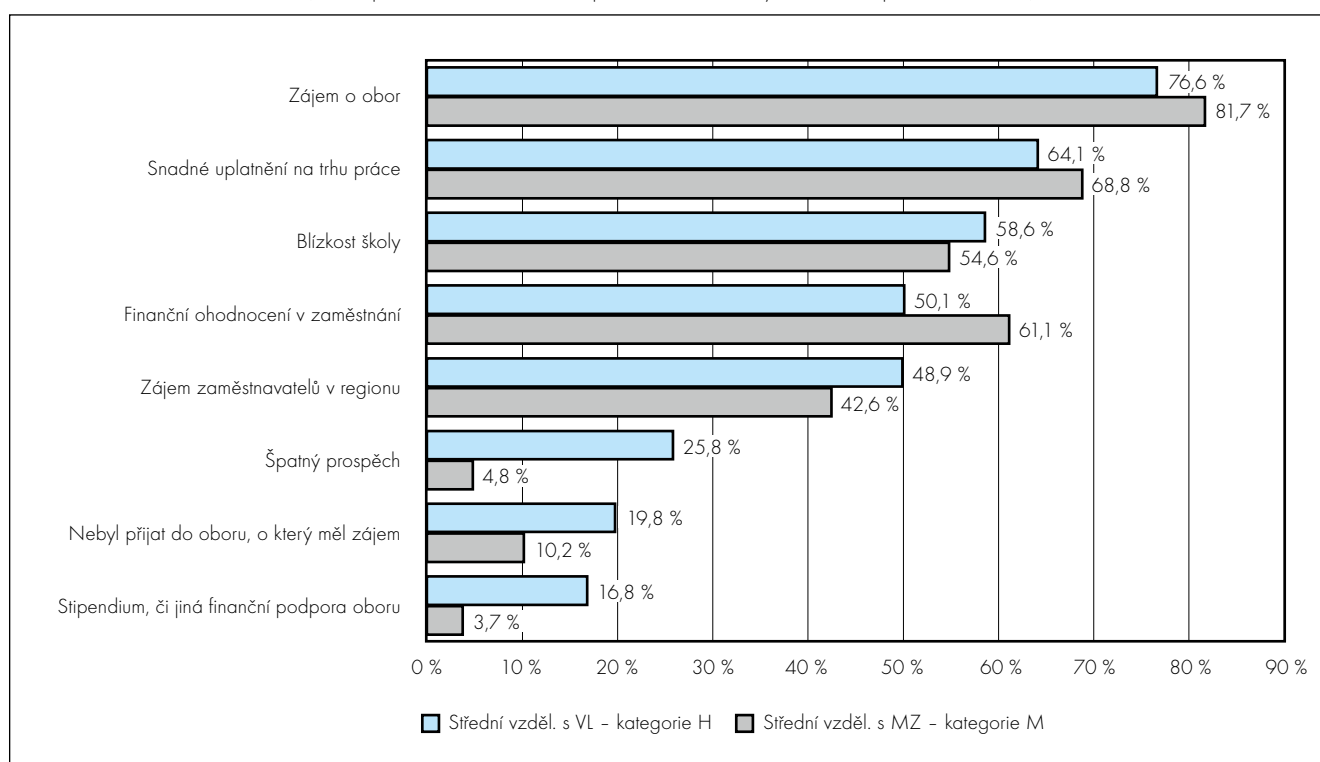
5.1.1 Důvody volby oboru

Zaměříme-li se na důvody volby oboru studovaného na střední škole, pak v kategorii učebních i maturitních oborů

je **nejpodstatnějším motivačním faktorem zájem o obor**, který rozhodně ovlivnil či spíše ovlivnil 76,6 % budoucích žáků učebních oborů a 81,7 % žáků maturitních oborů SOŠ. Častěji si tedy na základě svého zájmu volí obor žáci vstupující do maturitních oborů, naopak budoucí učňové častěji vstupují do oborů, o které vůbec nemají zájem (6,8 % oproti 3,9 %).

Druhým nejčastějším motivačním faktorem pro výběr oboru je snadné uplatnění na trhu práce, které rozhodně nebo spíše ovlivnilo výběr oboru u 64,1 % žáků učebních oborů a 68,8 % žáků maturitních oborů. **Nadpoloviční většina** budoucích učňů i žáků maturitních oborů **zvažuje při výběru oboru blízkost a dopravní dostupnost školy**

Obrázek 5.1: Důvody volby oboru studovaného na střední škole
(v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Tabulka 5.1: Důvody volby oboru studovaného na střední škole (v % odpovědí)

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL - kategorie H	Zájem o obor	41,4 %	35,2 %	16,6 %	6,8 %	100,0 %
	Snadné uplatnění na trhu práce	19,9 %	44,2 %	26,5 %	9,4 %	100,0 %
	Finanční ohodnocení v zaměstnání	11,4 %	38,6 %	35,2 %	14,7 %	100,0 %
	Zájem zaměstnavatelů v regionu	15,6 %	34,3 %	37,8 %	12,3 %	100,0 %
	Blízkost školy	29,5 %	29,1 %	24,1 %	17,3 %	100,0 %
	Špatný prospěch	6,9 %	18,9 %	31,9 %	42,3 %	100,0 %
	Nebyl přijat do oboru, o který měl zájem	11,4 %	8,3 %	12,0 %	68,3 %	100,0 %
	Stipendium, či jiná finanční podpora oboru	7,1 %	9,7 %	23,7 %	59,4 %	100,0 %
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Zájem o obor	38,3 %	43,4 %	14,5 %	3,9 %	100,0 %
	Snadné uplatnění na trhu práce	17,6 %	51,2 %	23,9 %	7,3 %	100,0 %
	Finanční ohodnocení v zaměstnání	14,8 %	46,4 %	29,4 %	9,5 %	100,0 %
	Zájem zaměstnavatelů v regionu	8,4 %	34,1 %	43,8 %	13,7 %	100,0 %
	Blízkost školy	26,3 %	28,5 %	22,9 %	22,3 %	100,0 %
	Špatný prospěch	0,6 %	4,2 %	20,0 %	75,2 %	100,0 %
	Nebyl přijat do oboru, o který měl zájem	4,7 %	5,4 %	9,5 %	80,3 %	100,0 %
	Stipendium, či jiná finanční podpora oboru	1,0 %	2,7 %	14,9 %	81,4 %	100,0 %

5. Přejchod absolventů středních škol na trh práce

(58,6 % žáků vstupujících do učebních oborů a 54,8 % žáků maturitních oborů), třetina až čtvrtina přitom uvádí, že blízkost školy je pro ně „rozhodně důležitá“. Očekávané **finanční ohodnocení v zaměstnání motivuje při výběru oboru častěji žáky vstupující do maturitních (61,1 %) než učebních oborů (50,1 %)**. Naopak zájem zaměstnavatelů v regionu zohledňují při své volbě mírně častěji žáci učebních oborů (49,9 % oproti 42,5 %).

Žáci učebních oborů jsou při výběru oboru mnohem více limitováni špatným prospěchem. Ten omezil výběr oboru asi u 25,8 % žáků (oproti 4,8 % žáků maturitních oborů).

Nepřijetí do původně zvoleného oboru vedlo k nutnosti výběru náhradního oboru 19,8 % budoucích žáků učebních oborů (oproti 10,2 % žáků maturitních oborů).

V posledních letech se stále častěji objevují nabídky stipendií poskytovaných kraji, jejichž cílem je finančně motivovat žáky k volbě nedostatkových oborů žádaných na trhu práce. Stipendium nebo jiná finanční podpora ovlivnila jako jeden z motivačních faktorů výběr oboru u 16,8 % budoucích žáků učebních oborů.

Podíváme-li se blíže na faktory, kde žáci odpověděli, že je rozhodně ovlivnily (viz tabulka 5.1), pořadí se změnilo. Na prvním místě u vyučených žáků maturitních oborů je zájem o obor, na druhém místě pak blízkost školy. Na třetím místě s poněkud větším odstupem je uplatnění na trhu práce. Finanční ohodnocení a zájem zaměstnavatelů berou žáci a jejich rodiče v úvahu, nejsou ale rozhodujícími faktory.

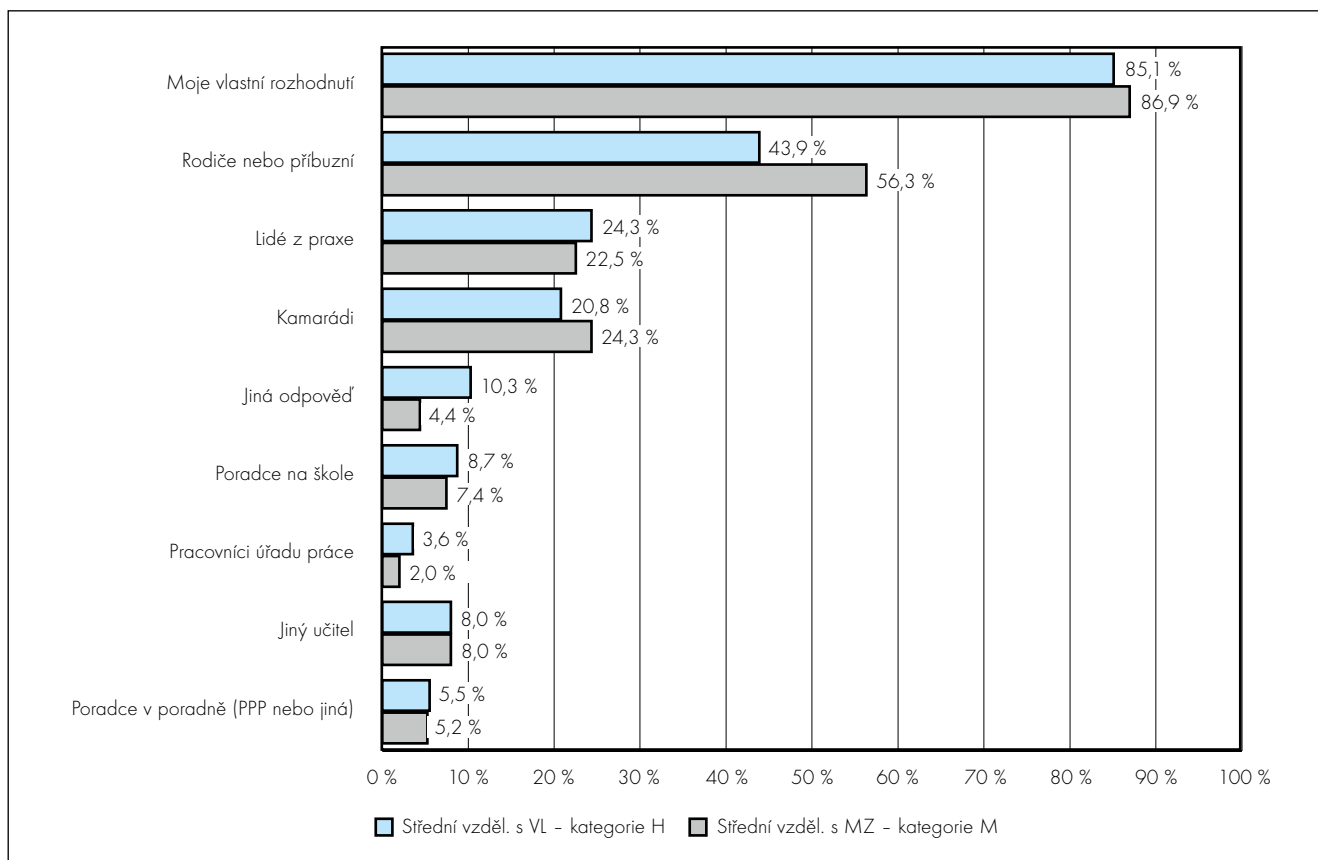
5.1.2 Subjekty ovlivňující volbu oboru

Volba oboru je zpravidla poměrně složitý a dlouhodobý proces, na kterém se podílí řada subjektů. Žáci jsou ovlivňováni jak rodiči, příbuznými nebo přáteli, tak i poradenskými pracovníky ve školách, v pedagogicko-psychologických poradnách nebo na úřadech práce, případně dalšími učiteli nebo pracovníky z praxe. V rámci šetření jsme zjišťovali, jaké subjekty rozhodnutí žáků nejvíce ovlivnily.

Nejčastěji žáci uváděli, že výběr oboru **vycházel z jejich vlastního rozhodnutí**. Rozdíl mezi žáky vstupujícími do učebních a maturitních oborů byl v tomto směru zanedbatelný. Výběr oboru na základě vlastního rozhodnutí uvádí 85,1 % žáků vstupujících do učebních oborů a 86,9 % žáků maturitních oborů. Výběr oboru dále poměrně zásadně **ovlivnili rodiče nebo příbuzní**. Rodiče přitom častěji působili na žáky maturitních (56,3 %) než učebních oborů (43,9 %). Rozdíl je ovšem především ve vyšším zastoupení odpovědi „spíše ano“ (38,5 %). Rodiče tedy měli častěji „poradní hlas“, než aby přímo určovali, jaký obor má žák studovat. Podíl těch, kteří uvedli, že rodiče jejich volbu rozhodně ovlivnili, se u žáků maturitních a učebních oborů příliš neliší (17,4 %, resp. 17,8 %).

Poměrně velký vliv na rozhodování žáků měli dále **lidé z praxe**. Jejich názory, zkušenosti nebo příklad se projevíly při výběru oboru 24,3 % budoucích žáků učebních oborů a 22,5 % v případě maturitních oborů. Podobné procento žáků pak uvedlo, že při rozhodování dali na názory nebo zkušenosti **kamarádů**.

Obrázek 5.2: Subjekty ovlivňující volbu oboru (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Pokud jde o zapojení poradenských subjektů, žáci nejčastěji uváděli, že na výběr oboru měli **vliv poradci ve škole (8,7 %, resp. 7,4 %) nebo jiní učitelé (8 %), méně často pak poradci v pedagogicko-psychologické poradně (5,05 %, resp. 5,2 %)**. Přímý vliv poradenských institucí a pracovníků na rozhodování o volbě oboru se tedy jeví jako poměrně nízký, ovšem řada žáků při svém rozhodování bere v úvahu informace, které jim pedagogičtí nebo poradenská pracovníci zprostředkovávají. Až následně se pak na základě těchto informací a doporučení rozhodují samostatně nebo s pomocí rodičů.

5.1.3 Původní volba úrovně (kategorie) vzdělání

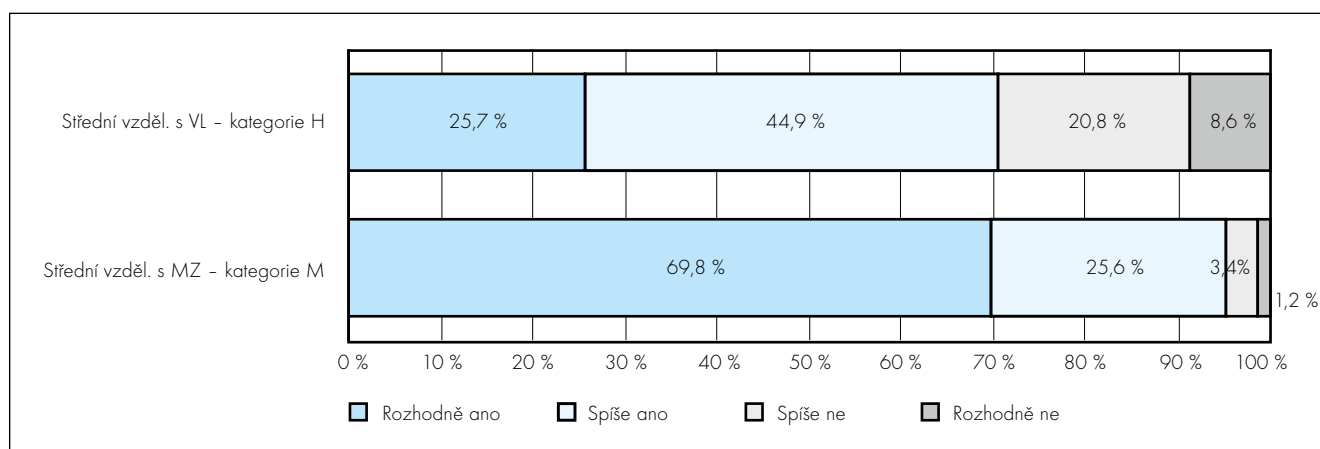
Důležitým aspektem vzdělanostní volby je kromě výběru vhodného oboru i volba odpovídající kategorie, především

učební nebo maturitní úrovně vzdělání. Zatímco některé skupiny oborů se vyučují na více úrovních vzdělání, u jiných je volba oboru těsně spjata i s kategorií vzdělání a obor je možné studovat jen na učební nebo maturitní úrovni. Z důvodu přehlednosti jsme ovšem oba aspekty kariérové volby vyhodnocovali samostatně.

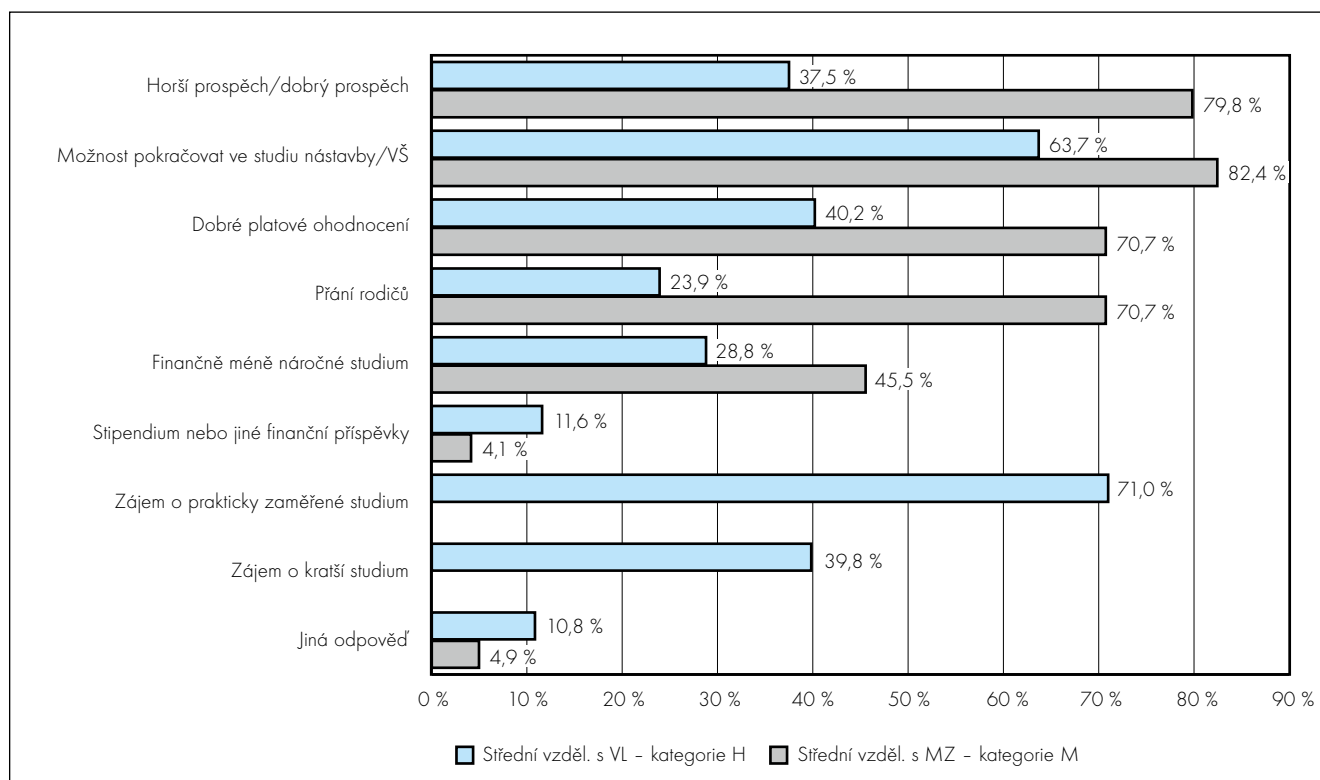
V kategorii učebních oborů mělo původně zájem jít do učebního oboru kolem 70,6 % žáků (z toho 25,7 % rozhodně ano a dalších 44,9 % spíše ano). Naopak 8,6 % žáků se vyučit rozhodně nechtělo.

V kategorii maturitních oborů je situace výrazně odlišná. Naprostá většina žáků si přála studovat maturitní obor (95,4 % žáků) a jen necelých 5 % odpovědělo záporně (z toho pouze 1,2 % rozhodně nechtělo studovat obor zakončený maturitou).

Obrázek 5.3: Původní zájem studovat zvolenou úroveň vzdělání (v % odpovědí)

Obrázek 5.4: Důvody volby učební nebo maturitní úrovně vzdělání (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano)

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

5.1.4 Důvody volby učební/maturitní úrovně vzdělání

Jaké důvody ovlivnily žáky při výběru úrovně vzdělání? Významným faktorem, podle něhož se žáci rozhodovali, zda si zvolit učební, nebo maturitní obor, byl **prospěch**, a to v pozitivním i negativním smyslu. Maturitní vzdělání si z důvodu dobrého prospěchu zvolilo necelých 80 % žáků, kteří studovali maturitní obor. Naopak horší prospěch ovlivnil výběr učebního oboru 37,5 % žáků učebních oborů.

Významnou motivací byla pro žáky i **možnost pokračovat v dalším vzdělávání**. Možnost budoucího studia na VŠ, resp. VOŠ vzalo v úvahu při volbě maturitního oboru přibližně 82,4 % těchto žáků. Obdobně asi dvě třetiny budoucích učňů zvažovaly při svém výběru i možnost absolvovat v budoucnu nástavbové maturitní studium (63,7 %). **Dobré platové ohodnocení** bylo motivací především pro volbu maturitní úrovně vzdělání (70,7 %). Žáci vstupující do maturitních oborů si volili tuto úroveň vzdělání také častěji z důvodu **přání rodičů** (70,7 %). Naopak žáky učebních oborů motivoval častěji **zájem o prakticky zaměřenou výuku** (71,0 %) nebo **kratší doba studia** (39,8 %).

5.2 Ne/spokojenost absolventů se zvoleným vzděláním

5.2.1 Spokojenost se zvoleným oborem

Součástí zpětného posouzení volby vzdělávací cesty je tzv. **míra identifikace s oborem**. Tento ukazatel je v rámci realizovaných šetření tradičně sledován jako podíl absolventů, kteří by si v případě, že by mohli svoji studijní volbu zopakovat, vybrali stejný obor studia, a vyjadřuje v podstatě spokojenost absolventů se zvoleným oborem. Nízká míra identifikace s oborem tedy odráží nespokojenost absolventů s obsahem studia, s příliš vysokými nebo naopak nízkými nároky, nedostatečnou připraveností pro terciární nebo nástavbové studium, případně negativní zkušenosti s hledáním prvního zaměstnání.

5.2.2 Důvody nespokojenosti se zvoleným oborem

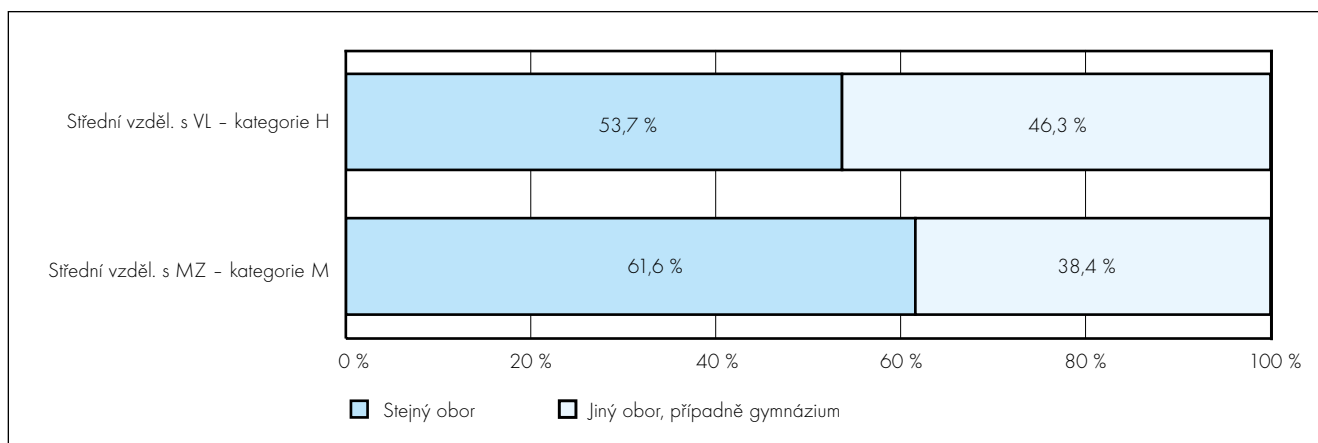
Nízká míra identifikace s oborem může být důsledkem celé řady faktorů.

V kategorii vyučených je nejčastějším důvodem hypoteticky odlišné volby oboru **ztráta zájmu o obor** (55,0 % z těch, kteří by si raději zvolili jiný obor, a 20,8 % z celého souboru vyučených). Ta může být způsobena nezralostí nebo změnou zájmů žáka, případně i nedostatečnou informovaností, kdy žák zjistí, že měl o oboru a následném uplatnění mylné nebo nepřesné představy a obor ho vlastně nezajímá. Druhým nejčastěji uváděným důvodem, proč by si vyučení raději zvolili jiný obor, jsou **nízké platy v oboru** (52,8 % z těch, kteří by preferovali jiný obor, a 20,0 % z celého souboru vyučených). Dále vyučení uvádějí, že by **dali přednost oboru s více praktickou výukou** (47,2 %). Poměrně vysoké procento uvádí, že **obor nikdy studovat nechtěli** (40,2 % z těch, kteří by studovali jiný obor, a 17,8 % ze všech vyučených). Tato situace je důsledkem skutečnosti, že část budoucích učňů si z důvodu špatného prospěchu nebo nepřijetí na jiný obor musí zvolit náhradní obor. Problémem je to, že žáci, kteří o studovaný obor nemají zájem, zpravidla hůře prospívají, častěji ze studia odcházejí, případně si po ukončení studia hledají práci v jiném oboru.

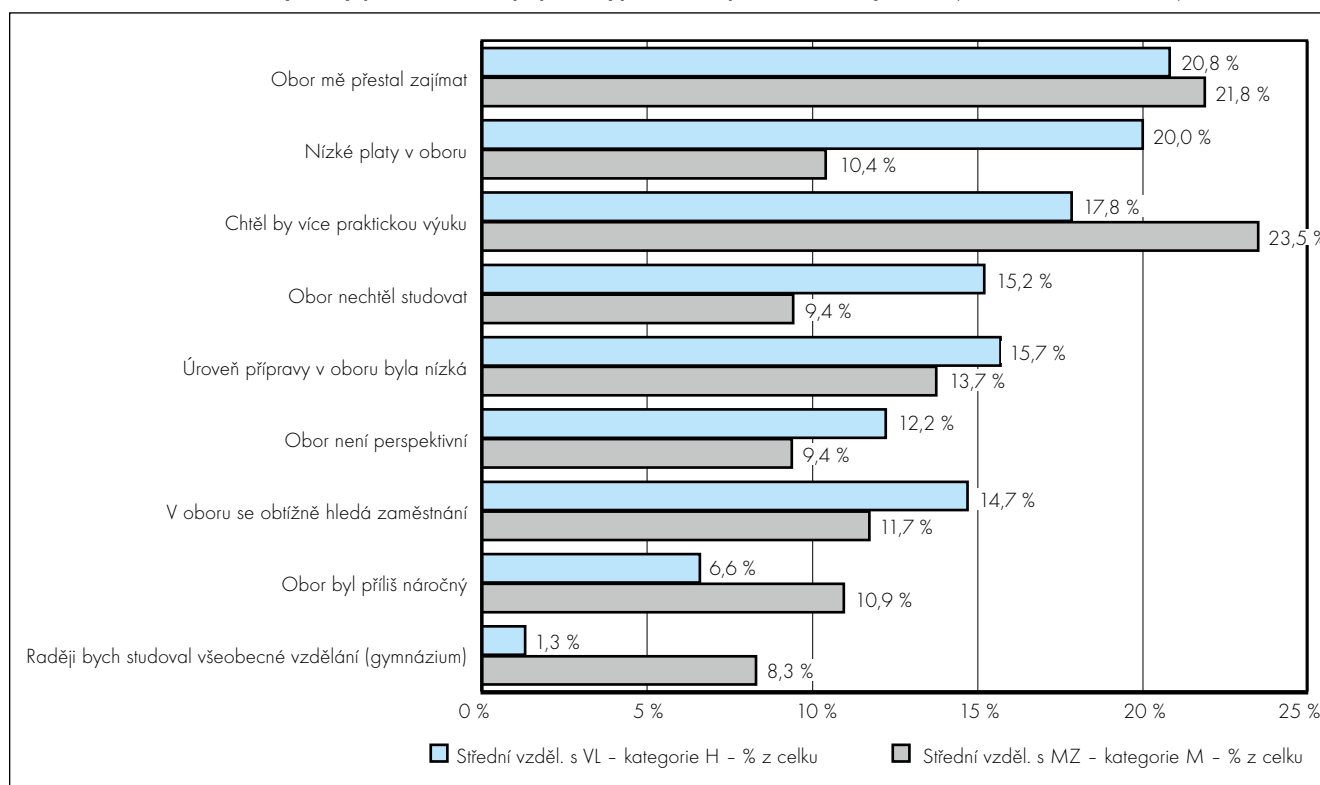
Další důvody nespokojenosti vyučených s absolvovaným oborem souvisejí s **nedostatečnou úrovní přípravy v daném oboru** (41,5 % z těch, kteří by studovali jiný obor) nebo **špatným uplatněním na trhu práce**. Část vyučených uvádí, že by si zvolili jiný obor, protože jejich **obor není perspektivní** (32,2 % z těch, kteří by zvolili jiný obor, a 12,2 % z celého souboru vyučených) nebo se v něm **obtížně hledá zaměstnání** (38,9 % z těch, kteří by změnili obor, a 14,7 % z celého souboru). Menší procento pak uvádí, že studovaný obor byl **příliš náročný** (17,5 % z těch, kteří by zvolili jiný obor, a 6,6 % z celého souboru).

V kategorii maturitních oborů (kategorie M) patří k nejčastějším důvodům, proč by absolventi při hypotetické opakované volbě preferovali jiný obor, **ztráta zájmu o obor** (62,3 % z těch, kteří by zvolili jiný obor, a 21,8 % z celého souboru absolventů maturitních oborů), která je u vyučených na druhém místě. Dále by poměrně vysoké procento z nich upřednostnilo **obor s více praktickou výukou** (67,0 % z těch, kteří by zvolili jiný obor, 23,5 % z celého souboru). Na třetím místě je mezi důvody preference jiného oboru nespokojenost s **nízkou úrovní přípravy v absolvovaném oboru** (39,2 % z těch ab-

Obrázek 5.5: Míra identifikace s oborem (opakovaná hypotetická volba oboru - v % odpovědí)

Obrázek 5.6: Důvody volby jiného oboru v případě hypotetické opakované volby (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano)

solventů, kteří by zvolili jiný obor, a 13,7 % z celého souboru). Absolventi relativně často uvádějí jako jeden z důvodů i skutečnost, že v **oboru se obtížně hledá zaměstnání** (33,4 % z těch, kteří by zvolili jiný obor, a 11,7 % z celého souboru).

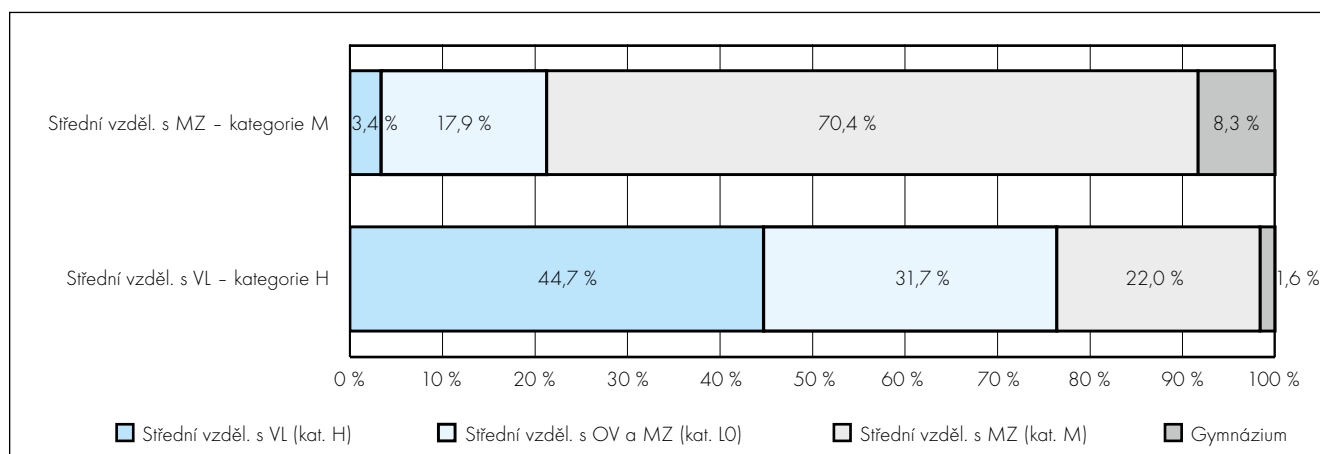
5.2.3 Spokojenost se zvolenou úrovní (kategorií) vzdělání

Druhým důležitým aspektem kariérové volby žáka je rozhodnutí, jakou úroveň, resp. kategorii vzdělání zvolit. V rámci šetření jsme se opět zaměřili na zpětné hodnocení a položili otázku, jakou kategorii vzdělání by absolventi zvolili při možnosti svoji vzdělanostní volbu zopakovat. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že se jedná o subjektivní hypotetické vyjádření.

Podobně jako při volbě oboru by stejnou kategorií vzdělání častěji znovu zvolili absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M). Tuto kategorii vzdělání by si opět vybralo 70,4 % z nich. Gymnázium by dalo raději přednost 8,3 % absolventů, zatímco 17,9 % uvedlo, že by preferovali studium středního vzdělání s vyučným listem a maturitní zkouškou (kategorie L0). Pouze 3,4 % by si zvolila učební obor.

V kategorii vyučených byla spokojenost s původní vzdělávací volbou podstatně nižší. Pouze 44,7 % by si znovu zvolilo učební obor, 31,7 % by preferovalo střední vzdělání s odborným výcvikem a maturitní zkouškou (kategorie L0) a 22,0 % studium středního vzdělání s maturitní

Obrázek 5.7: Opakovaná (hypotetická) volba úrovně vzdělání (v % odpovědí)

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

zkouškou (kategorie M). Okrajově se objevil i hypotetický zájem o gymnázium (1,6 %).

V souvislosti s uvedenými zjištěními je třeba zdůraznit, že se jedná o subjektivní vyjádření absolventů, které neznamená, že by absolventi skutečně tuto volbu učinili, ani že by náročnější vzdělávací program zvládli. Na druhou stranu je tento výsledek, zejména u vyučených, zřejmě vyjádřením určité nespokojenosti, která může souviset jak s individuálními důvody, tak společenskými faktory, jako jsou nižší prestiž, tak ekonomickými faktory, vyšší mírou nezaměstnanosti, nižším platovým ohodnocením a podobně.

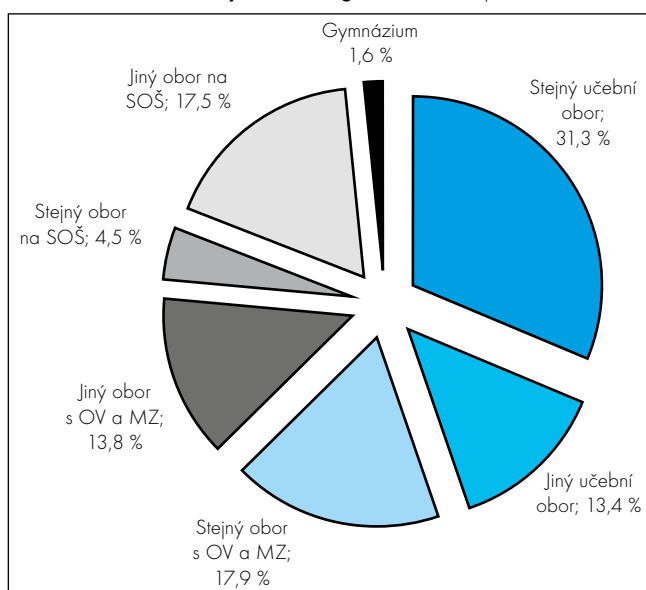
V důvodech volby jiné kategorie vzdělání se vyučení a absolventi s maturitou poměrně výrazně liší. Vyučení častěji uvádějí, že důvodem, proč by volili raději jinou úroveň vzdělání, je nízká úroveň vzdělání (46,8 % z těch, kteří by zvolili jiné studium, resp. 19,1 % z celého souboru vyučených). Dále jim chybí maturita, aby mohli pokračovat ve studiu na VŠ (52,9 % z těch, kteří by preferovali jinou úroveň vzdělání, resp. 21,5 % z celého vzorku vyučených).

Absolventi maturitních oborů by volili jinou kategorii vzdělání zejména pro praktičtější zaměřenou výuku, to se týká především těch, kteří by preferovali střední vzdělání s OV a MZ. Část uvádí, že studium pro ně bylo příliš náročné (30,5 % z těch, kteří by zvolili jinou kategorii vzdělání, což je 7,8 % z celého souboru maturantů v kategorii M). Obdobné procento by naopak dalo přednost všeobecnému vzdělání na gymnáziu (35,2 % z těch, kteří by změnili kategorii vzdělání, což činí asi 8,3 % z celku maturantů).

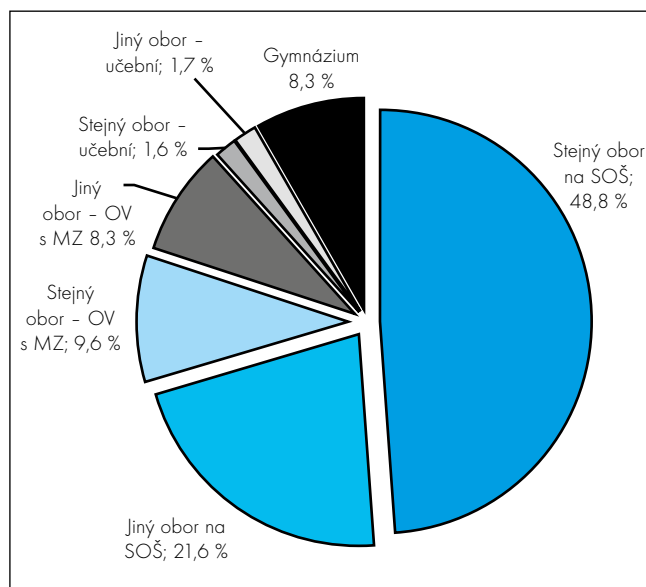
5.2.4 Hypotetická opakovaná volba oboru i úrovně vzdělání

Volba oboru a kategorie vzdělání, jak již bylo zmíněno, je často vzájemně provázána. Některé obory je možné absolvovat pouze na učební nebo maturitní úrovni, zatímco jiným

Obrázek 5.8: Opakovaná (hypotetická) volba oboru i úrovně vzdělání – vyučení kategorie H (v % odpovědí)

Obrázek 5.9: Opakovaná (hypotetická) volba oboru i úrovně vzdělání – absolventi maturitních oborů kategorie M (v % odpovědí)

se mohou žáci věnovat na více úrovních nebo kategoriích vzdělání.

Podíváme-li se na hypotetickou opakovanou volbu oboru i kategorie vzdělání zároveň, pak ze skupiny vyučených by svoji vzdělanostní volbu zopakovalo 31,3 %, kteří by si zvolili jak stejný obor, tak vyučení. Jiný učební obor by si pak zvolilo hypoteticky asi 13,4 % vyučených. Stejný nebo podobný obor, ovšem na úrovni středního vzdělání s OV a MZ, by si zvolilo 17,9 % z nich, jiný obor na této úrovni pak 13,8 %. Studiu maturitního oboru na SOŠ by dalo přednost kolem 22 % vyučených, z toho většina by zároveň změnila i obor studia (17,5 %).

V kategorii absolventů maturitních oborů vzdělání je spokojenost s volbou oboru i kategorie vzdělání vyšší než u vyučených, což se promítá do vyššího podílu absolventů, kteří by svoji vzdělanostní volbu nezměnili a vybrali by si jak stejný obor, tak i kategorii vzdělání (48,8 %). Přibližně pětina absolventů maturitních oborů kategorie M (21,6 %) by si opět zvolila studium na stejné úrovni, ovšem jiný obor studia. Více prakticky zaměřené studium středního vzdělání s OV a MZ by si při hypotetické volbě vybralo asi 18 % absolventů, z toho přibližně každý druhý by zároveň změnil i obor studia (8,3 %).

5.3 Hodnocení studia a úrovně získaných kompetencí

Absolventi středních škol jsou připravováni pro vstup na trh práce jednak osvojením tzv. profesních kompetencí, které se vážou k určitému povolání nebo profesi, jednak tzv. klíčových kompetencí, k nimž řadíme například schopnost rozhodovat se, pracovat v týmu nebo komunikovat. Klíčové kompetence představují znalosti a dovednosti, které jsou široce přenositelné a zvyšují uplatnitelnost a flexibilitu pracovníků napříč obory. Jejich osvojení je dlouhodobý proces, který se neomezuje pouze na formální vzdělávání, k rozvoji těchto kompetencí dochází i na základě praxe.

Důležitou součástí zpětného hodnocení vzdělání je zjištění úrovně kompetencí, které žáci v průběhu studia na střední škole získali. Z výsledků šetření vyplývá, že absolventi středních škol hodnotí úroveň přípravy a jednotlivých vybraných kompetencí převážně příznivě. V této souvislosti je ale třeba zdůraznit, že uvedené hodnocení je založeno na subjektivním posouzení absolventy a odráží se v něm nejen skutečně získaná úroveň znalostí a dovedností, ale i rozdílné nároky, které jsou v průběhu vzdělávací a profesní dráhy na žáky kladeny. Nejde tedy o porovnání reálné úrovně znalostí a dovedností, ale spíše o to, jak naplnily očekávání absolventů.

Podíváme-li se nejprve na celkovou úroveň školní přípravy na střední škole, pak pozitivně ji hodnotí především absolventi středních odborných škol zakončených maturitní zkouškou (kategorie M). Kladně se vyjádřilo 86,6 % z nich, z toho 24,0 % ji hodnotí velmi dobře a 62,6 % spíše dobře. Jen asi 2,2 % hodnotí studium velmi špatně.

V kategorii vyučených je celkové hodnocení mírně horší. Pozitivně celkovou úroveň školní přípravy ohodnotilo 78,6 % dotázaných, což je o 8 p.b. méně než u maturantů. Přitom asi 21,4 % ji považuje za velmi dobrou a 57,2 % za spíše dobrou. Podíl těch, kteří hodnotí přípravu jako velmi špatnou, dosahuje asi 5,3 %, což je ve srovnání s absolventy kategorie M téměř dvojnásobek.

Zaměříme-li se podrobněji na žebříček jednotlivých kompetencí, pak v rámci sledované baterie absolventi posuzují nejlépe **odborné teoretické znalosti**. Pozitivně se o jejich úrovni vyjádřilo 89,6 % absolventů maturitních oborů a 85,3 % vyučených. Rozdíly mezi sledovanými kategoriemi jsou tedy poměrně nevýrazné.

Na druhém místě je v žebříčku kladně posuzována **úroveň všeobecných znalostí**, kterou hodnotí pozitivně 83,8 % vyučených a 82,0 % absolventů maturitních oborů. V této

souvislosti je třeba připomenout, že hodnocení se vztahuje k očekávání absolventů. Nižší hodnocení absolventů maturitních oborů tedy neznamená reálně nižší úroveň všeobecných znalostí, může odrážet například nespokojenost s úrovní přípravy pro vysokoškolské studium a podobně.

Na třetím místě najdeme **odborné praktické znalosti a dovednosti**, které hodnotí lépe vyučení (81,2 %) než absolventi maturitních oborů (73,1 %). Jak absolventi maturitních oborů, tak vyučení dále poměrně příznivě posuzují získanou **úroveň schopnosti pracovat na PC** (75,8 %, resp. 73,7 %).

Znalosti cizího jazyka tradičně patřily k hůře hodnoceným kompetencím. V současnosti se ovšem hodnocení zlepšuje, a to zejména v kategorii absolventů maturitních oborů, z nichž je spokojeno se **znalostí cizího jazyka** 75,1 %. U vyučených je tento podíl nižší – 65,1 %. V zásadě ale i zde došlo k mírnému zlepšení. V šetření realizovaném v roce 2012, kdy byli dotazováni absolventi z roku 2008/9 s odstupem 3 let od ukončení školy, hodnotilo úroveň cizího jazyka kladně jen 62 % vyučených a 66 % absolventů maturitních oborů kategorie M.

Klíčové kompetence jsou hodnoceny rovněž převážně kladně. O získané úrovni **komunikačních dovedností** se kladně vyjádřilo 79,8 % absolventů maturitních oborů a 73,9 % vyučených. Na přibližně obdobné úrovni je hodnocení **schopnosti řešit problémy** (78,8 % kladných hodnocení u absolventů maturitních oborů a 73,8 % u vyučených) a schopnosti **samostatně se rozhodovat** (79,6 % spokojených u maturitních oborů a 77,8 % u vyučených). Rovněž **schopnost pracovat v týmu** je posuzována podobně. **Prezentační dovednosti** považuje za dobré nebo velmi dobré kolem 76,0 % absolventů maturitních oborů. Ve skupině vyučených je toto hodnocení výrazně slabší – kladně se vyjádřilo jen 65,9 % z nich.

Tabulka 5.2: Hodnocení úrovně kompetencí získaných na střední škole (v % odpovědí)

		Rozhodně dobře	Spíše dobře	Spíše špatně	Rozhodně špatně	Celkový součet
Střední vzděl. s VL - kategorie H	Celková úroveň školní přípravy	21,4 %	57,2 %	16,0 %	5,3 %	100,0 %
	Všeobecné znalosti	21,0 %	62,8 %	12,9 %	3,4 %	100,0 %
	Odborné teoretické znalosti a dovednosti	36,6 %	48,7 %	11,5 %	3,2 %	100,0 %
	Odborné praktické znalosti a dovednosti	40,2 %	41,0 %	13,9 %	5,0 %	100,0 %
	Cizí jazyk	18,6 %	46,5 %	24,4 %	10,5 %	100,0 %
	Práce na PC	25,3 %	48,3 %	19,0 %	7,3 %	100,0 %
	Komunikační dovednosti	23,4 %	50,5 %	21,0 %	5,1 %	100,0 %
	Samostatné rozhodování	28,7 %	49,1 %	17,8 %	4,4 %	100,0 %
	Schopnost řešit problémy	27,1 %	46,5 %	19,8 %	6,5 %	100,0 %
	Prezentační dovednosti	19,0 %	46,9 %	27,3 %	6,7 %	100,0 %
Schopnost pracovat v týmu	30,9 %	44,6 %	17,0 %	7,5 %	100,0 %	
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Celková úroveň školní přípravy	24,0 %	62,6 %	11,2 %	2,2 %	100,0 %
	Všeobecné znalosti	19,2 %	62,7 %	15,8 %	2,2 %	100,0 %
	Odborné teoretické znalosti a dovednosti	39,9 %	49,8 %	8,5 %	1,8 %	100,0 %
	Odborné praktické znalosti a dovednosti	31,0 %	42,2 %	21,5 %	5,4 %	100,0 %
	Cizí jazyk	25,6 %	49,4 %	18,9 %	6,1 %	100,0 %
	Práce na PC	26,8 %	49,0 %	20,2 %	4,0 %	100,0 %
	Komunikační dovednosti	27,5 %	52,3 %	17,4 %	2,8 %	100,0 %
	Samostatné rozhodování	29,8 %	49,8 %	16,0 %	4,4 %	100,0 %
	Schopnost řešit problémy	29,8 %	48,9 %	16,6 %	4,7 %	100,0 %
	Prezentační dovednosti	26,8 %	49,2 %	19,6 %	4,4 %	100,0 %
Schopnost pracovat v týmu	29,3 %	47,1 %	18,1 %	5,5 %	100,0 %	

5. Přejchod absolventů středních škol na trh práce

5.4 Studijní a pracovní záměry absolventů středních škol

Přejchod na trh práce neprobíhá z hlediska kohorty absolventů středních škol jednorázově, ale postupně. Řada absolventů pokračuje v nástavbovém studiu nebo terciárním vzdělávání, někteří kombinují různé formy pracovní a studijní aktivity, takže pouze část absolventů vstupuje přímo na trh práce. Součástí šetření bylo i zjištění, jaké jsou pracovní a studijní plány absolventů středních škol v době před ukončením studia. Vzhledem k tomu, že se jednalo o plánované aktivity, měli budoucí absolventi možnost uvést více různých variant současně.

Z výsledků vyplynulo, že v závěru studia přibližně polovina vyučených plánovala vstoupit na pracovní trh v ČR (52,8 %) a začít pracovat jako zaměstnanec. Dalších 14,0 % zvažovalo práci jako OSVČ. Poměrně vysoké procento vyučených chtělo zahájit denní nástavbové studium (44,5 %) a asi 9,9 % uvedlo jako jednu z variant záměr studovat dále maturitní nástavbu. Necelá čtvrtina vyučených si chtěla přivydělávat formou krátkodobých brigád (23,1 %) a kolem 10 % mělo v úmyslu pracovat na brigádách dlouhodobě. Nezanedbatelné procento vyučených uvedlo, že se chce pokusit získat brigádu v zahraničí (13,6 %) nebo pracovat dlouhodobě v zahraničí (16,4 %).

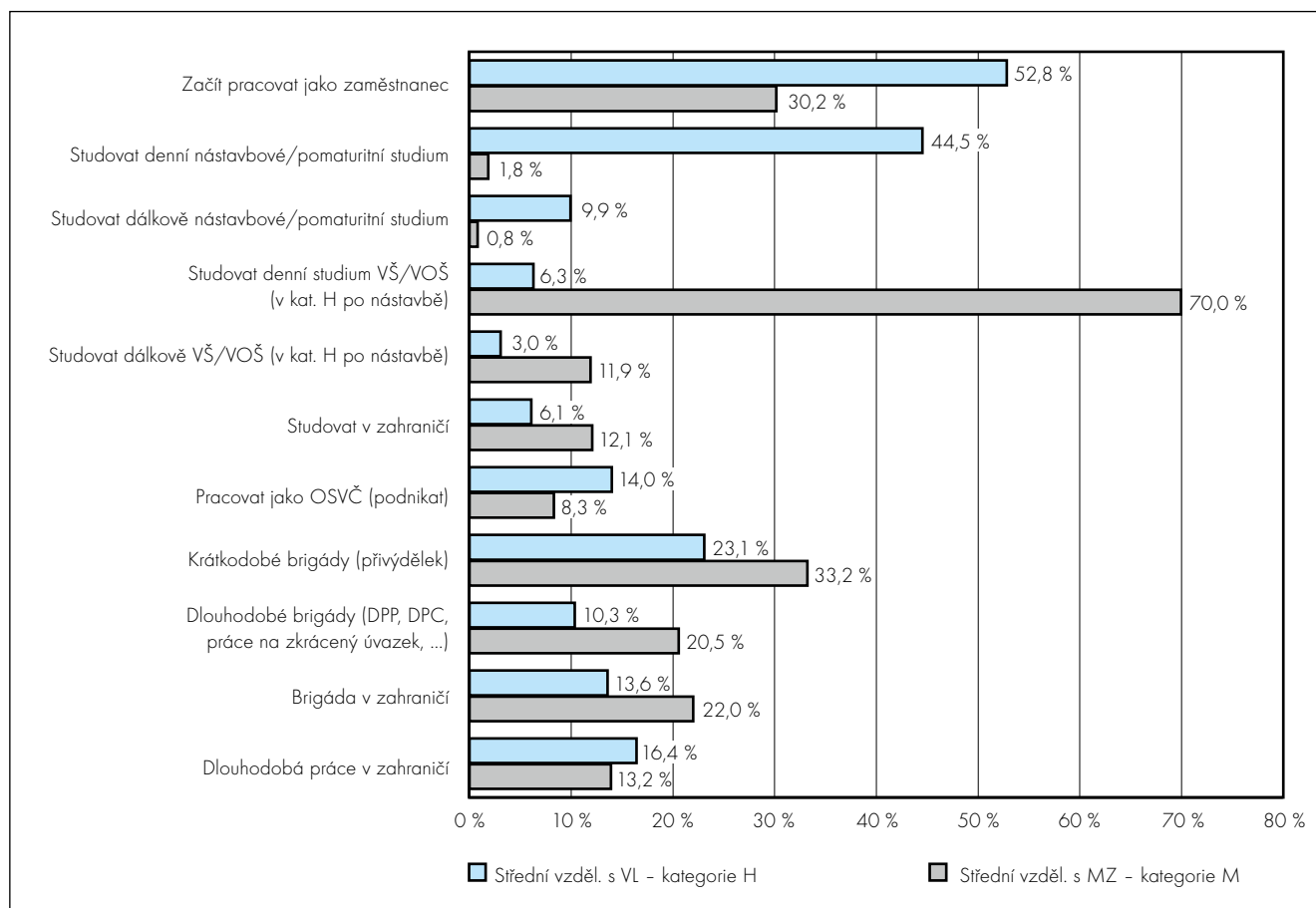
Absolventi maturitních oborů (kategorie M) chtěli nejčastěji pokračovat v terciárním vzdělávání, přibližně 70,0 % mělo v úmyslu studovat v denním studiu a 11,9 % zvažovalo i dálkovou formu studia. Přibližně 12 % uvedlo jako jednu ze zvažovaných variant studium v zahraničí. Pouze 30 % z nich chtělo bezprostředně po maturitě vstoupit na trh práce jako zaměstnanec a 8,3 % uvedlo záměr uplatnit se jako OSVČ. Kromě studia vysoké školy absolventi počítali s různými formami přivýdělku. Přibližně třetina absolventů maturitních oborů (33,2 %) uvedla, že plánují přivydělávat si formou krátkodobých brigád, 20,5 % chtělo pracovat na částečný úvazek na DPP nebo DPC a více než pětina zvažovala pracovní brigádu v zahraničí.

5.5 Studijní záměry absolventů středních škol

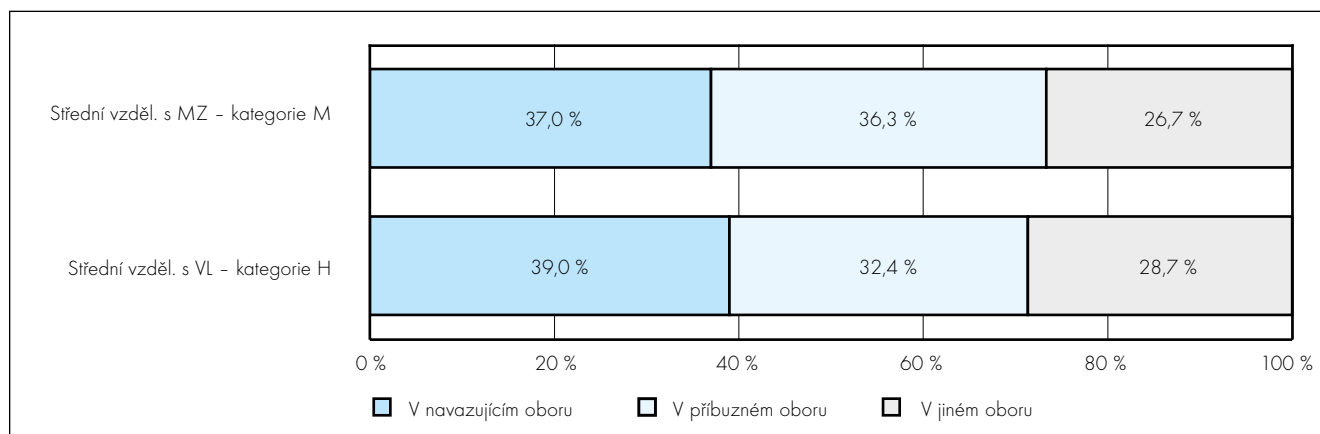
5.5.1 Obor dalšího studia

Většina absolventů maturitních oborů a asi polovina vyučených uvedla, že po ukončení střední školy uvažují o pokračování ve studiu. Konkrétně v rámci sledovaného vzorku uvedlo kolem 70 % absolventů maturitních oborů (jako jednu z variant), že chtějí zahájit denní studium VŠ, případně VOŠ, necelých 12 % uvažovalo o dálkovém studiu. V kategorii vyučených projevilo zájem o denní studium nástavby kolem 44,5 % a o dálkovou formu necelých 10 %.

Obrázek 5.10: Studijní a pracovní plány absolventů středních škol po ukončení střední školy
(v % odpovědí, možnost výběru více odpovědí současně)

Obrázek 5.11: V jakém oboru chcete pokračovat ve studiu po ukončení střední školy
(% ze žáků, kteří chtějí po ukončení SŠ pokračovat ve studiu)

Vzhledem k tomu, že nadpoloviční podíl absolventů obou sledovaných kategorií vzdělání zároveň není spokojen s původně absolvovaným oborem a v případě možnosti opakované hypotetické volby by svůj obor změnil, je pokračování v terciárním vzdělávání nebo v nástavbovém studiu jednou z možností, jak částečně nebo úplně změnit původní profesní směřování. Podívejme se proto, v jakých oborech chtějí absolventi středních odborných škol pokračovat ve vzdělávání.

Pokud se zaměříme na absolventy, kteří chtěli bezprostředně po ukončení střední školy pokračovat v dalším studiu, pak z absolventů **maturitních oborů** vyjádřilo záměr pokračovat v terciárním vzdělávání **ve stejném nebo obdobném oboru** asi 37,0 % a v kategorii absolventů učebních oborů mělo zájem pokračovat v původním oborovém zaměření asi 39,0 % z nich. Rozdíly tedy nejsou příliš výrazné. Více než třetina absolventů by chtěla pokračovat ve vzdělávání v oboru, který je s původním oborem částečně příbuzný (36,3 % absolventů kategorie M, resp. 32,4 % vyučených). Naopak přibližně 26,7 % absolventů maturitních oborů se chce v terciárním vzdělávání věnovat zcela jinému oboru. V případě **učebních oborů** je tento podíl ještě přibližně o 2. p.b. vyšší a dosahuje 28,7 %. V zásadě tedy více než čtvrtina z těch absolventů

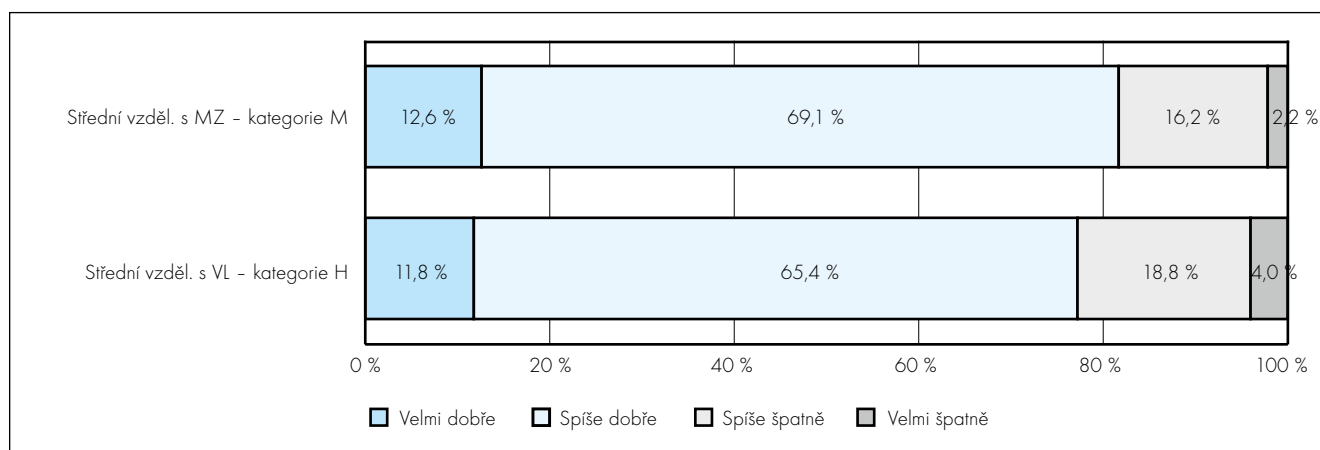
středních škol, kteří chtějí dále studovat, má zájem pokračovat ve vzdělávání v jiném oboru, než jaký studovali na střední škole. Důvodem ovšem může být nejen snaha změnit oborové zaměření, ale i skutečnost, že některé obory nemají návazné studium.

5.5.2 Přípravenost absolventů na pokračování ve vzdělávání

Odborné střední školy připravují absolventy jak pro vstup na trh práce, tak pro pokračování ve vzdělávání. Jak již bylo uvedeno, z absolventů maturitních oborů má na základě průzkumu zájem pokračovat ve vzdělávání většina maturantů a kolem poloviny vyučených. Příprava pro pokračování ve vzdělávání se tak stává více podstatnou. Podívejme se, jak se cítí být budoucí absolventi připraveni.

Velmi dobře se cítí být pro další studium připraveno 12,6 % z těch absolventů maturitních oborů, kteří chtějí pokračovat v nějaké formě vzdělávání, u vyučených je situace obdobná (11,8 %). Většina absolventů maturitních oborů hodnotí svoji připravenost jako spíše dobrou (69,1 %), u vyučených se tento podíl opět příliš neliší (65,4 %). Naopak asi 18 % z těch absolventů maturitních oborů, kteří se chtějí přihlásit do terciárního studia, se domnívá, že pro studium nejsou dobře

Obrázek 5.12: Hodnocení připravenosti pokračovat ve studiu (% z žáků, kteří chtějí po ukončení SŠ pokračovat ve studiu)

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

Tabulka 5.3: Přípravenost pro úspěšné pokračování ve vzdělávání ve vztahu k oboru
(% z absolventů, kteří chtějí pokračovat ve studiu)

Kategorie vzdělání/ V jakém oboru chce dále studovat?	Jak hodnotíte svoji připravenost pro úspěšné pokračování ve vzdělávání?				Celkový součet
	Velmi dobře	Spíše dobře	Spíše špatně	Velmi špatně	
Střední vzděl. s VL – kategorie H – celkem	12 %	65 %	19 %	4 %	100 %
V navazujícím oboru	14 %	72 %	9 %	5 %	100 %
V příbuzném oboru	10 %	66 %	23 %	1 %	100 %
V jiném oboru	10 %	56 %	27 %	6 %	100 %
Střední vzděl. s MZ – kategorie M – celkem	13 %	69 %	16 %	2 %	100 %
V navazujícím oboru	15 %	74 %	10 %	1 %	100 %
V příbuzném oboru	12 %	71 %	15 %	2 %	100 %
V jiném oboru	10 %	59 %	27 %	4 %	100 %

připraveni. V kategorii vyučených hodnotí svoji připravenost nedostatečně asi 22,0 % z těch, kteří chtějí zkusit nástavbové studium.

Vyučení i absolventi maturitních oborů, kteří mají zájem pokračovat ve vzdělávání, se tedy subjektivně vzhledem ke svým dalším studijním plánům v terciárním vzdělávání, resp. v nástavbovém studiu u vyučených, cítí být připraveni přibližně stejně. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že procento vyučených, kteří pokračují ve vzdělávání, je podstatně nižší.

Pokračování ve studiu je obtížnější v případech, kdy mají absolventi snahu zároveň změnit obor studia. Z vyučených, kteří chtějí dále pokračovat, hodnotí svoji připravenost ke studiu pozitivně 86 % těch, kteří se chtějí přihlásit ke studiu v navazujícím oboru, 76 % těch, kteří mají v úmyslu studovat v příbuzném oboru, ale jenom 67 % vyučených, kteří chtějí pokračovat v jiném oboru. V maturitních oborech je situace obdobná.

5.6 Uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru

5.6.1 Zájem absolventů o práci v oboru

Skutečnost, zda absolventi po ukončení studia na střední škole začnou pracovat ve vystudovaném oboru, nebo si najdou práci mimo svůj obor, závisí na řadě faktorů. Podstatný je především samotný zájem absolventa uplatnit se ve vystudovaném oboru, ekonomická situace, poptávka zaměstnavatelů

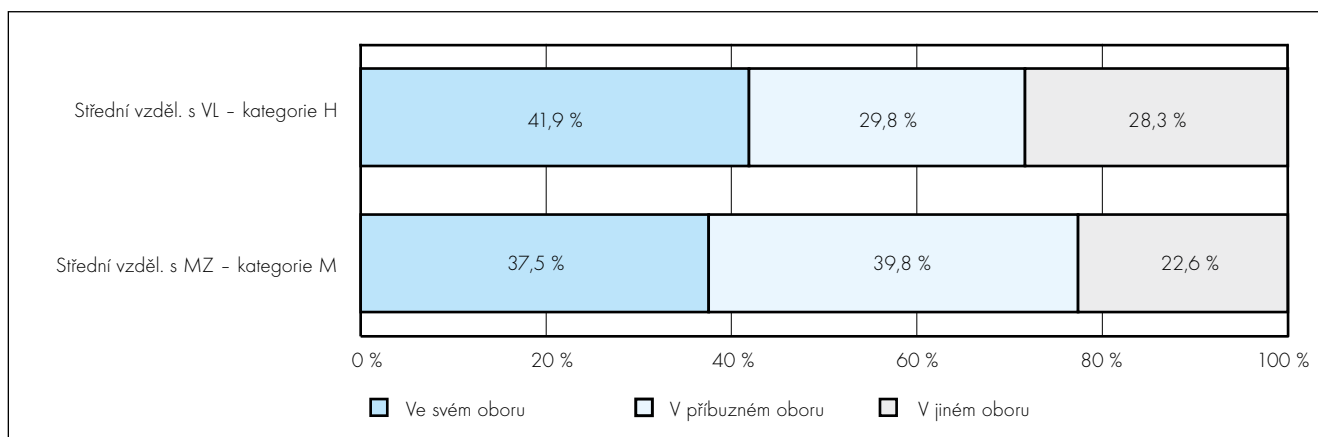
ve svém oboru, nabízené finanční a pracovní podmínky a podobně. Svoji roli hraje i možnost získat zaměstnání prostřednictvím sociálních vazeb a kontaktů nebo výhodná pracovní nabídka.

Plánování odchodu do jiného nebo příbuzného oboru souvisí často s volbou dalšího studia. Vyučení, kteří chtějí pracovat ve svém oboru, častěji chtějí pokračovat ve studiu stejného nebo obdobného oborového zaměření (53,0 %). Naopak z těch, kteří chtějí odejít za prací do jiného oboru, má nadpoloviční většina (59,7 %) zájem se dále vzdělávat v jiném oboru. V kategorii maturitních oborů je tento vztah ještě výraznější. Z těch, kteří mají v úmyslu pracovat v jiném oboru, chce získat vzdělání v jiném oboru kolem 86,0 %.

Tabulka 5.4: Zájem o práci v oboru v souvislosti s dalším (plánovaným) studiem (v % absolventů, kteří chtějí pokračovat ve studiu)

Kde chce pracovat?	Kde chce dále studovat?			Celkový součet
	Ve svém oboru	V příbuzném oboru	V jiném oboru	
Střední vzděl. s VL – kategorie H	39,0 %	32,4 %	28,7 %	100,0 %
Ve svém oboru	53,0 %	34,0 %	13,0 %	100,0 %
V příbuzném oboru	36,8 %	43,2 %	20,0 %	100,0 %
V jiném oboru	23,4 %	16,9 %	59,7 %	100,0 %
Střední vzděl. s MZ – kategorie M	36,9 %	36,4 %	26,7 %	100,0 %
Ve svém oboru	74,6 %	20,9 %	4,5 %	100,0 %
V příbuzném oboru	19,8 %	64,7 %	15,5 %	100,0 %
V jiném oboru	3,9 %	9,9 %	86,2 %	100,0 %

Obrázek 5.13: Zájem absolventů středních škol uplatnit se ve vystudovaném oboru

5.6.2 Důvody odchodu za prací do jiného oboru

Nejčastějším důvodem, proč si absolventi středních škol chtějí najít práci mimo vystudovaný obor, je **ztráta zájmu o obor**. Odpověď „obor mě přestal zajímat“ je nejméně frekventovaná jak v kategorii vyučených, tak u absolventů maturitních oborů. Z absolventů učebních oborů ji uvedlo 65,2 % z těch, kteří mají v úmyslu odejít do jiného oboru (14,5 % z celého vzorku vyučených), a v kategorii absolventů maturitních oborů (kategorie M) dokonce 71,9 % z těch, kteří plánují práci mimo obor (14,3 % z celého vzorku absolventů maturitních oborů kategorie M).

Vyučení na dalších místech žebříčku mezi důvody, proč chtějí pracovat v jiném oboru, uvádějí, že v jejich oboru jsou nízké platy (63,0 % z vyučených, kteří plánují odejít mimo obor, a 14,0 % z vyučených v celku) nebo tam nejsou **dobré pracovní podmínky**. Tento důvod uvádí 49,6 % z těch vyučených, jejichž záměrem je pracovat mimo obor (11,1 % z celého souboru vyučených). Poměrně vysoké procento vyučených rovněž uvedlo, že **dostali lepší nabídku v jiném oboru** (46,7 %, resp. 10,4 % z celého souboru vyučených). Na druhou stranu téměř stejný podíl vyučených si hledá práci v jiném oboru z důvodu **nedostatků pracovních míst v absolvovaném oboru** (42,2 %, resp. 9,4 % ze souboru vyučených), **nezájem zaměstnavatelů o absolventy oboru** (40,7 %, resp. 9,1 %) nebo proto, že **obor není perspektivní**.

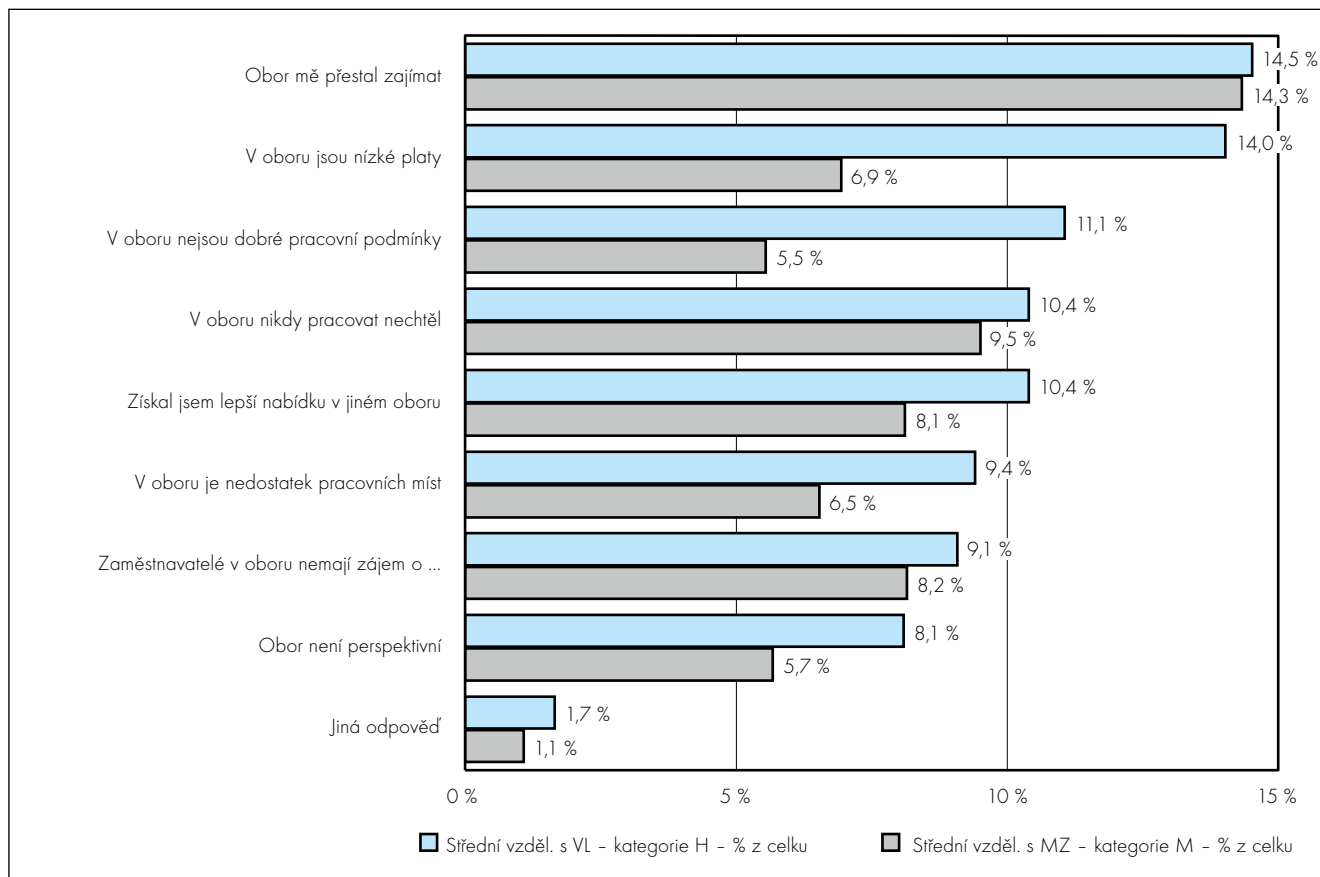
Ve skupině maturantů je kromě ztráty zájmu o obor

častá odpověď, že absolvent v oboru nikdy pracovat nechtěl. To uvedlo 47,7 % z těch absolventů maturitních oborů, kteří chtějí odejít za prací mimo obor. Původní nezájem o obor je ovšem stejně častým důvodem i u vyučených, podobně jako další důvody - **nezájem zaměstnavatelů v oboru** nebo **získání lepší nabídky v oboru**. Zastoupení těchto důvodů se u vyučených a maturantů zásadním způsobem neliší. Maturanti ovšem podstatně méně často chtějí pracovat mimo obor z důvodu nízkého finančního ohodnocení (34,8 % z těch, kteří mají v úmyslu si najít práci mimo obor, což je 6,9 % z celého souboru) a rovněž procento absolventů odcházejících z důvodu nevhodných pracovních podmínek je podstatně nižší - 27,8 % (5,5 % z celého souboru maturantů).

Kategorie „jiný důvod“ není zastoupena příliš často. Absolventi uvádějí například, že výběr oboru považují za omyl („Zjistil jsem, že chci studovat jazyky. Postupem času jsem zjistil, že jsem se netrefil do toho, co bych chtěl dělat celý svůj život. Obor je zajímavý a nemůžu říct, že o něj úplně nemám zájem. Jen jsem našla jiný, který mě vážně baví.“).

Důvodem odchodu za prací do jiného oboru jsou někdy i zdravotní problémy, např. alergie („Jsem pekařka s alergií na žitnou mouku, bohužel mi to zjistili až na konci druhého ročníku.“). Někteří uvádějí, že je odradilo samotné studium („Střední škola mi znechutila tento obor.“).

Obrázek 5.14: Důvody zájmu pracovat v jiném oboru (v %, možnost výběru více odpovědí současně)

5. Přejchod absolventů středních škol na trh práce

5.6.3 Zájem uplatnit se v oboru ve vztahu k původnímu zájmu o obor

Vzhledem k demografickému poklesu žáků vzniká v některých oborech nedostatek absolventů a je snaha žáky do těchto oborů přilákat, např. na základě stipendií. Jak ukazují výsledky šetření, je vhodné, aby i v těchto případech byl výběr oboru co nejvíce v souladu se zájmovým zaměřením žáka. Výsledky analýz totiž ukazují, že v případech, kdy žák vstupuje do oboru, o který nemá žádný zájem, se velmi často snaží z oboru odejít a najít si pracovní uplatnění jinde.

Tabulka 5.5: Zájem o práci v oboru ve vztahu k původnímu zájmu o studium oboru

Přál jste si původně studovat tento obor?	Chce pracovat			
	Ve svém oboru	V příbuzném oboru	V jiném oboru	Celkový součet
Střední vzděl. s VL – kategorie H	42,0 %	29,9 %	28,2 %	100,0 %
Rozhodně ano	68,6 %	20,3 %	11,0 %	100,0 %
Spíše ano	36,6 %	36,6 %	26,8 %	100,0 %
Spíše ne	12,8 %	31,9 %	55,3 %	100,0 %
Rozhodně ne	13,3 %	36,7 %	50,0 %	100,0 %
Střední vzděl. s MZ – kategorie M	37,5 %	39,8 %	22,6 %	100,0 %
Rozhodně ano	56,8 %	34,5 %	8,7 %	100,0 %
Spíše ano	29,6 %	47,4 %	23,0 %	100,0 %
Spíše ne	19,0 %	30,2 %	50,8 %	100,0 %
Rozhodně ne	4,9 %	29,5 %	65,6 %	100,0 %

Ze skupiny vyučených, kteří původní obor rozhodně studovat nechtěli, má v úmyslu najít si práci mimo obor přibližně polovina z nich. Přímou v absolvovaném oboru se chce uplatnit jen 13,3 % z nich.

Ve skupině maturitních oborů je situace obdobná. Z absolventů, kteří obor rozhodně chtěli studovat, se v něm hodlá uplatnit téměř 60,0 % z nich a dalších asi 35 % si chce najít práci v příbuzném oboru. Naopak u absolventů, kteří obor rozhodně nechtěli studovat, je pak zájem o uplatnění v oboru zcela minimální – pouze 4,9 %.

5.6.4 Hodnocení možnosti získat zaměstnání v oboru

Jak absolventi hodnotí možnosti získání zaměstnání ve vystudovaném oboru? V kategorii vyučených se celkově asi dvě třetiny (68,6 %) domnívají, že možnosti získat pracovní uplatnění v jejich oboru jsou „velmi dobré“ (21,8 %) nebo

„spíše dobré“ (46,9 %). Naopak 25,9 % si myslí, že získat zaměstnání v oboru půjde „spíše špatně“ a 5,4 % hodnotí šance na získání zaměstnání velmi negativně.

Absolventi maturitních oborů posuzují možnost získat zaměstnání ve svém oboru podobně – 69,6 % ji hodnotí kladně. Liší se pouze v tom, že mírně nižší podíl absolventů se domnívá, že získat zaměstnání v oboru půjde „velmi dobře“ (16,7 %), zatímco vyšší je podíl těch, kteří se domnívají, že šance jsou „spíše dobré“ (52,9 %). Celkově jsou ovšem rozdíly mezi kladným a záporným hodnocením v uvedených kategoriích vzdělání nevýrazné.

5.7 Hodnocení možnosti uplatnění získaného vzdělání na trhu práce

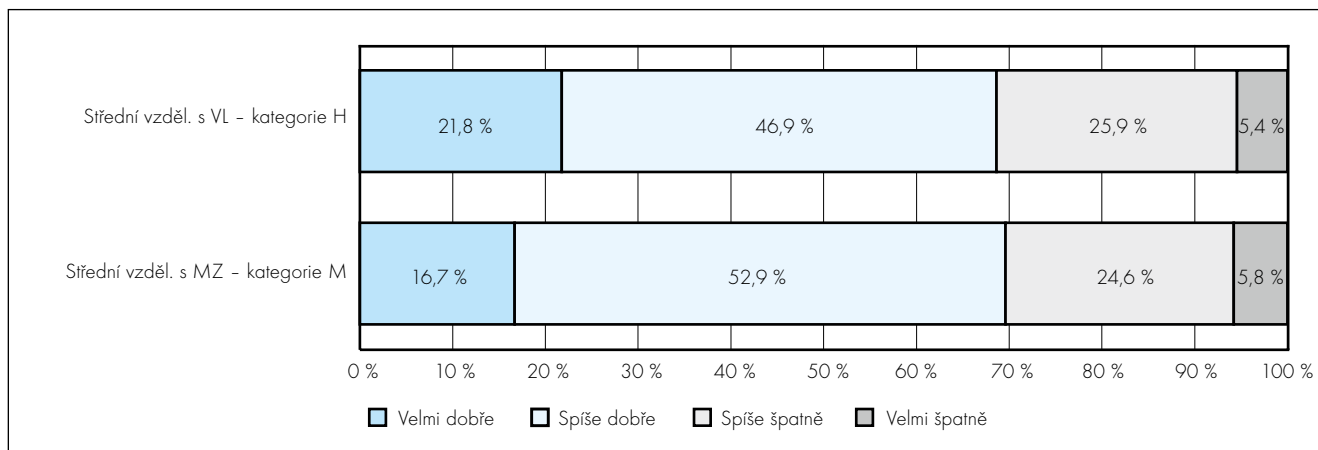
5.7.1 Strategie hledání zaměstnání

Jakým způsobem si žáci v závěru studia na střední škole hledají zaměstnání a jaká je jejich aktivita v tomto směru?

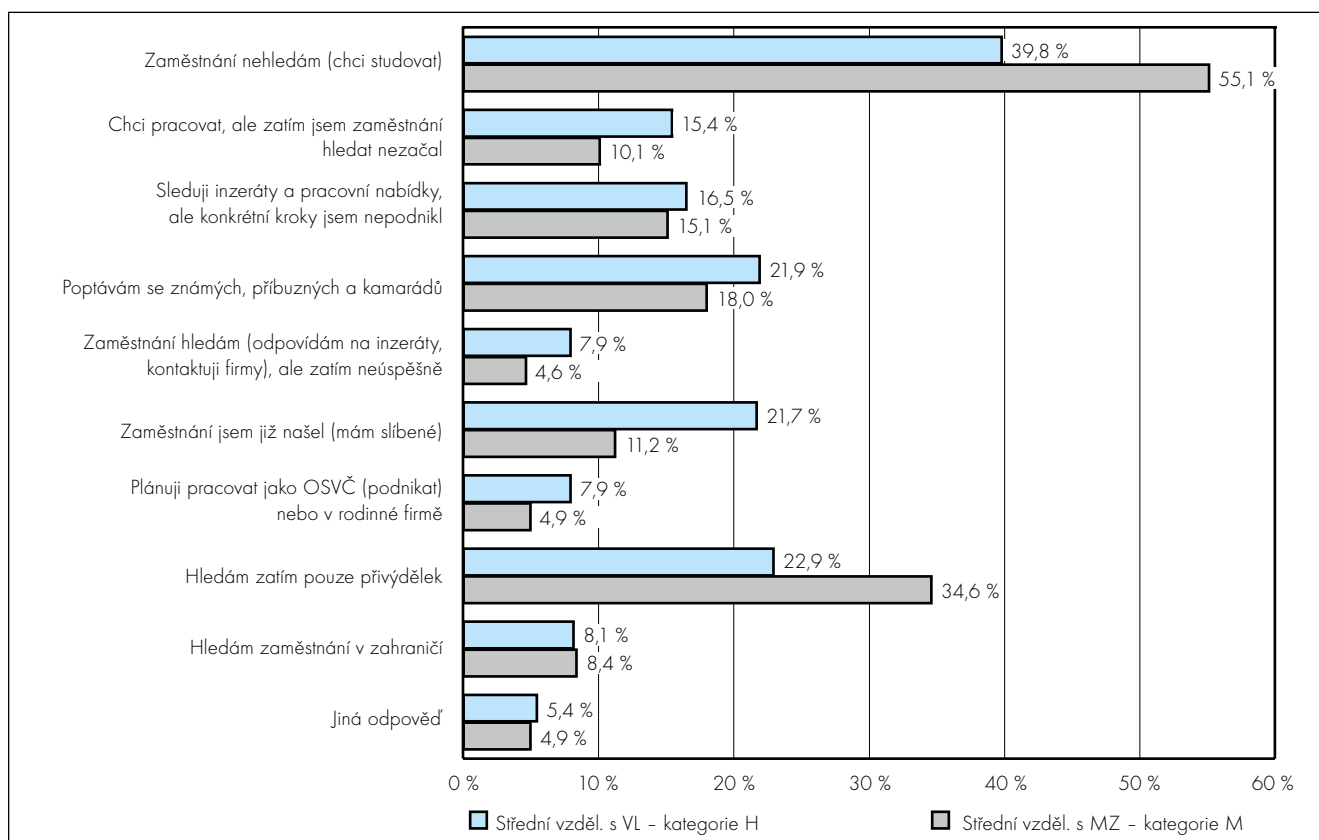
Vzhledem k tomu, že většina žáků maturitních oborů má v úmyslu pokračovat v terciárním vzdělávání, více než polovina z nich zaměstnání v závěru studia na střední škole nehledá (55,1 %) a 34,6 % se snaží zajistit si pouze příjmy. Příliš aktivní nejsou v závěru studia ani ti, kteří plánují vstoupit na trh práce. Přibližně 10 % chce po maturitě začít pracovat, ale dosud si zaměstnání nezačali hledat, 15,1 % sleduje inzeráty s nabídkami, ale nepodnikli žádné konkrétní kroky k získání zaměstnání, 18,0 % se poptává kamarádů a příbuzných. Pouze 11,2 % budoucích maturantů mělo již před ukončením studia (duben–květen) příslibeno zaměstnání a 4,6 % podnikalo aktivní kroky k získání zaměstnání, ale neúspěšně.

Vyučení jsou z hlediska hledání zaměstnání v závěru studia na střední škole přirozeně aktivnější, protože větší procento z nich vstupuje přímo na trh práce. Zaměstnání ani jiné pracovní uplatnění si nehledalo kolem 40,0 % z nich a 22,9 % hledalo jen příjmy. Přibližně 15,1 % uvedlo, že zaměstnání zatím hledat nezačali, i když plánují, že po ukončení střední školy začnou pracovat, 16 % sleduje inzeráty, ale nepodnikli žádné konkrétní kroky k získání zaměstnání, 21,9 % se poptává u příbuzných a známých. Celkově je aktivita budoucích absolventů učebních oborů vyšší, ovšem podíl těch, kteří měli již před vyučením příslibeno zaměstnání, dosahoval jen 21,7 %.

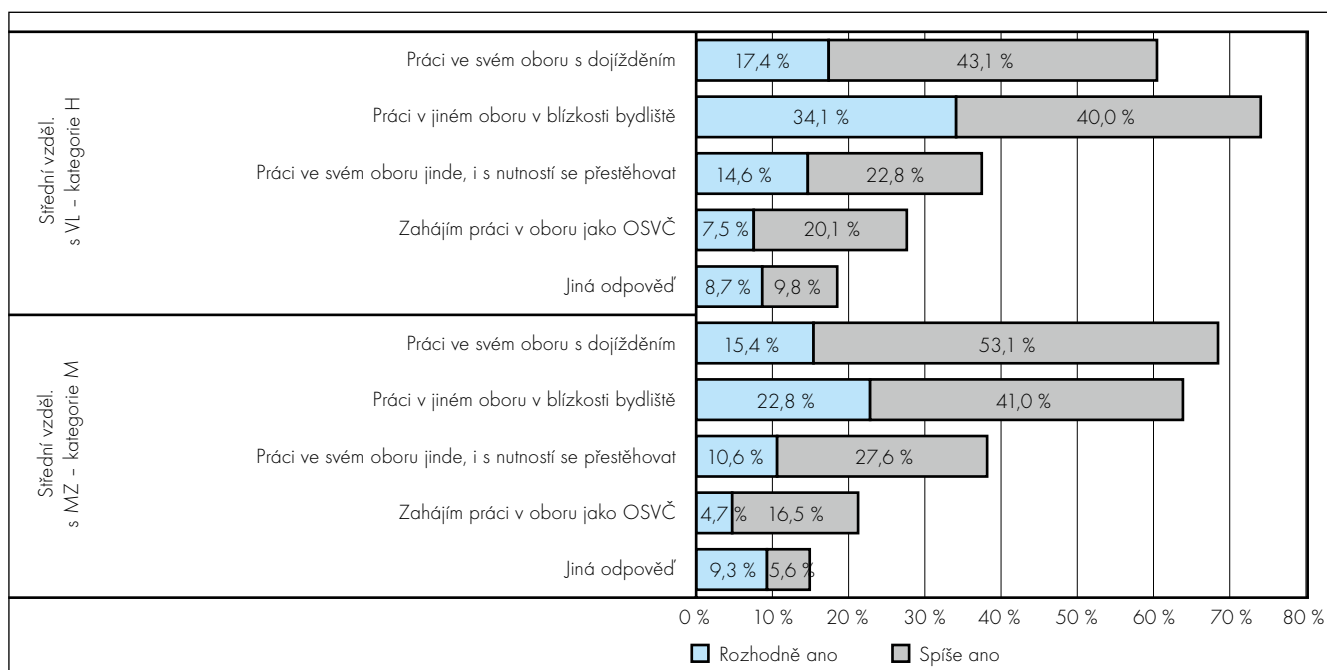
Obrázek 5.15: Hodnocení možnosti získání zaměstnání ve vystudovaném oboru (v % odpovědí)

Obrázek 5.16: Strategie hledání zaměstnání (% kladných odpovědí, možnost výběru více odpovědí současně)

Obrázek 5.17: Hledání uplatnění v případě obtíží se získáním zaměstnání v oboru (v % odpovědí)

5.7.2 Způsoby řešení problémů se získáním zaměstnání

Pokud by absolventi učebních a maturitních oborů středních škol nemohli sehnat práci v oboru, ve kterém by chtěli pracovat, preferovali by částečně odlišné strategie řešení.

Vyučení by v případě, že by nemohli najít zaměstnání v oboru (ve kterém chtějí pracovat), častěji zvolili variantu **hledání zaměstnání v místě bydliště, ale v jiném oboru**. Toto řešení by zvolilo 74,1 % z nich, přitom rozhodně by ho preferovalo 34,1 % a dalších 40,0 % spíše preferovalo. **Druhou**

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

nejčastější strategií vyučených je najít si práci v oboru s dojížděním. Tuto variantu by zvolilo celkově 60,5 %, ovšem rozhodně by ji preferovalo jen 17,4 % vyučených a spíše preferovalo 43,1 %. Hledání práce ve svém oboru s nutností se přestěhovat uvedlo jen 37,4%, z toho pouze 14,6 % by toto řešení rozhodně zvolilo. V případě problémů se získáním zaměstnání ve svém oboru by dále více než čtvrtina vyučených uvažovala o zahájení práce jako OSVČ (27,6 %). Z nich ovšem jen 7,5 % uvedlo odpověď „rozhodně ano“.

Ve skupině absolventů maturitních oborů by preferovaným způsobem řešení problémů se získáním zaměstnání bylo hledání práce ve svém oboru s dojížděním, které by zvolilo 68,5 % z nich. Podíl odpovědí „rozhodně ano“ ovšem není dominantní (15,4 %) a převažuje odpověď „spíše ano“ (53,1 %). Práci v jiném oboru v místě bydliště by absolventi maturitních oborů preferovali méně často než vyučení (celkově 63,9 %, z toho 22,8 % rozhodně ano a 41,0 % spíše ano). Podíl těch, kteří by situaci řešili hledáním práce ve svém oboru s nutností se přestěhovat, je opět podobný situaci u vyučených a ani z hlediska případného zahájení práce jako OSVČ se obě skupiny příliš neliší.

5.7.3 Mobilita absolventů středních škol

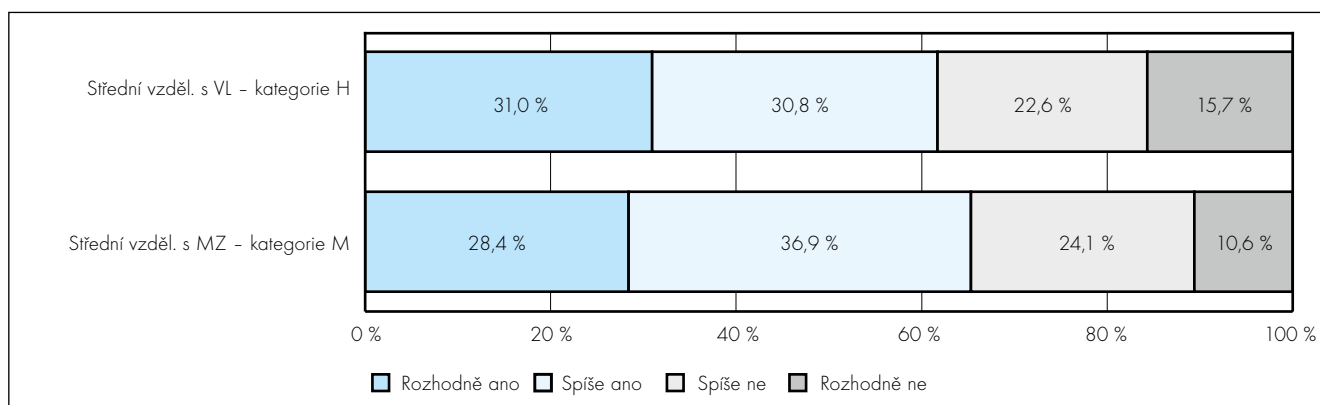
V České republice se tradičně uvádí, že ochota pracovníků stěhovat se za práci nebo dojíždět do zaměstnání není

příliš vysoká. K důvodům patří zřejmě i vlastnická struktura bydlení, nedostatečná dopravní obslužnost a infrastruktura a rovněž vysoký podíl pracujících žen, kdy je obtížné sladit možnosti rodinného a pracovního života. V rámci našeho průzkumu jsme zjišťovali ochotu absolventů přestěhovat se nebo dojíždět za prací nejen v případě problémů se získáním zaměstnání v oboru, kterému jsme se věnovali výše, ale i v případě nezaměstnanosti absolventa a potíží sehnat práci obecně.

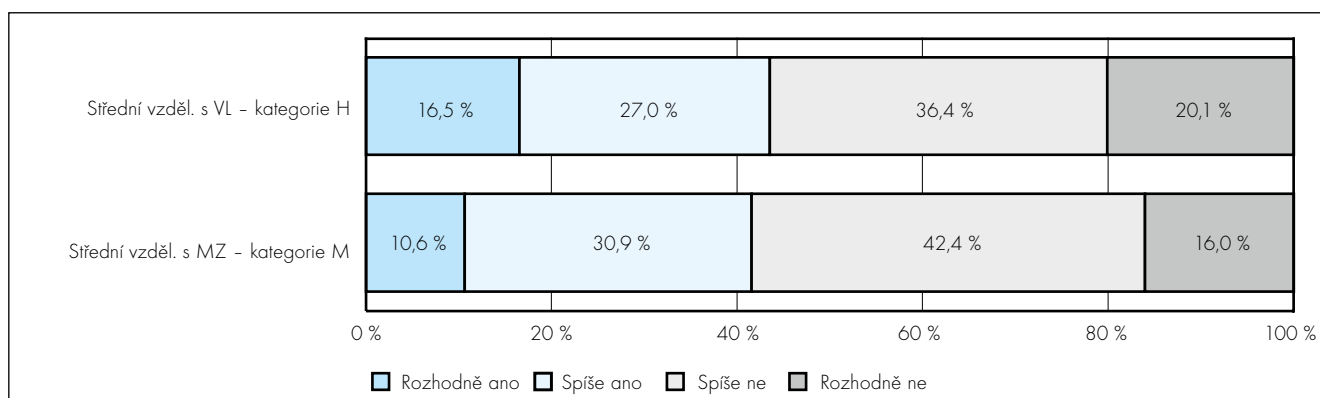
Ochotu k přestěhování vyjádřilo v případě nezaměstnanosti a nemožnosti získat zaměstnání v místě bydliště 61,7 % vyučených absolventů kategorie H (z toho 31,0 % rozhodně ano a 28,4 % spíše ano) a 65,3 % absolventů maturitních oborů (z toho 28,4 % rozhodně ano a 36,9 % spíše ano). Hypotetická ochota přestěhovat se za prací se tedy zdá poměrně značná. Podle šetření agentury STEM (Trendy 4/2011) byl podíl Čechů ochotných se přestěhovat v případě ztráty pracovního místa pouze kolem 38 %. Ve skupině absolventů středních škol se tedy jeví ochota k mobilitě jako vyšší. To může naznačovat větší mobilitu mladých, ovšem může to být ovlivněno i skutečností, že absolventi středních škol ještě nejsou zpravidla vázáni vlastní rodinou, partnerem a podobně.

Deklarovaná ochota dojíždět více než 50 km do zaměstnání je nižší než ochota absolventů středních škol se v případě

Obrázek 5.18: Pokud byste v budoucnu nenašel/nenašla zaměstnání a byl/byla nezaměstnaný/nezaměstnaná, jste ochoten/ochotna se kvůli novému zaměstnání přestěhovat?

Obrázek 5.19: Pokud byste v budoucnu nenašel/nenašla zaměstnání a byl/byla nezaměstnaný/nezaměstnaná, jste ochoten/ochotna kvůli novému zaměstnání denně dojíždět více než 50 km?

nezaměstnanosti přestěhovat. V kategorii vyučených uvedlo ochotu dojíždět denně za prací více než 50 km kolem 43,5 % absolventů (z toho 10,6 % rozhodně ano a 30,9 % spíše ano) a asi 41,6 % absolventů maturitních oborů (rozhodně ano 16,5 % a 27,0 % spíše ano).

5.8 Co absolventům chybí pro úspěšný vstup na trh práce?

5.8.1 Přípravenost pro vstup na trh práce – kompetence

Součástí šetření bylo i zjištění, jak se budoucí absolventi cítí být připraveni z hlediska (předpokládaných) požadavků zaměstnavatelů a znalostí potřebných pro získání zaměstnání a v jakých oblastech mají podle svého názoru největší nedostatky a slabá místa vzhledem k požadavkům trhu práce.

Podíváme-li se nejprve, v jakých oblastech jsou absolventi středních škol podle svého názoru nejlépe připraveni plnit požadavky trhu práce, pak pozitivně vnímají především úroveň klíčových kompetencí. Nejlépe hodnotí svoji **schopnost řešit pracovní úkoly**. Tu pozitivně posuzuje 87,8 % vyučených (kategorie H) a 88,7 % absolventů maturitních oborů (kategorie M). Velmi dobrá je podle názoru absolventů i **schopnost pracovat samostatně**, kde se kladně vyjádřilo 86,6 % vyučených a 90,8 % absolventů maturitních oborů. Jen mírně nižší je hodnocení **schopnosti komunikovat v týmu**.

Z hlediska uplatnění znalostí získaných v průběhu studia na trhu práce je podstatná úroveň odborných kompetencí. Absolventi hodnotí velmi dobře zejména **odborné teoretické znalosti**. V této oblasti se cítí být rozhodně dobře nebo

spíše dobře připraveno 84,1 % vyučených, hodnocení absolventů maturitních oborů je mírně lepší (88,5 %). Naopak **odborné praktické znalosti** posuzují absolventi maturitních oborů poněkud hůře, a to jak ve srovnání s vyučenými (71,1 % oproti 83,0 %), tak i v porovnání s úrovní teoretických znalostí.

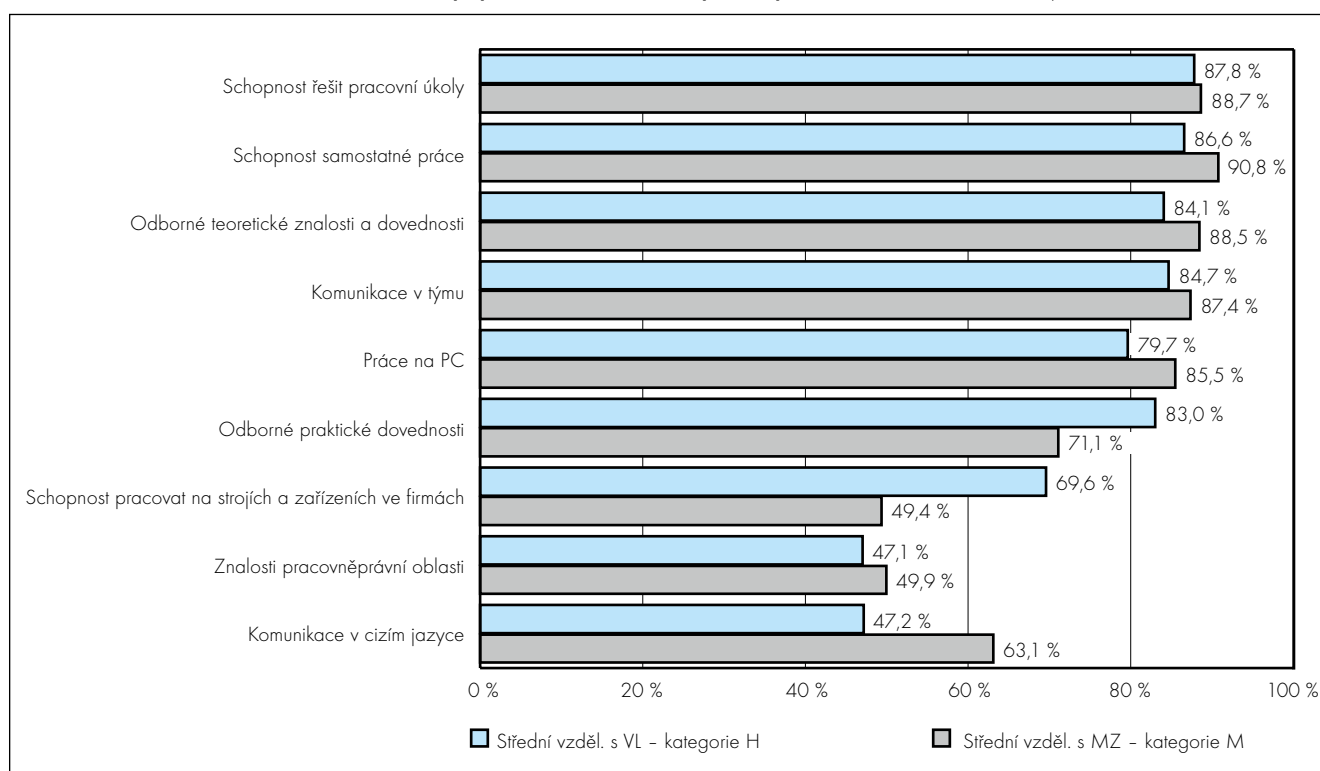
K podstatným kompetencím potřebným pro uplatnění na trhu práce patří **schopnost pracovat na PC**. Z hlediska požadavků zaměstnavatelů se cítí být v této oblasti dobře nebo velmi dobře připraveno asi 85,5 % budoucích absolventů maturitních oborů, ale jen 79,7 % vyučených.

K hůře hodnoceným dovednostem patří schopnost zařadit se do provozu a pracovat na strojích a zařízeních ve firmě. V této oblasti se cítí být připraveno kolem 69,6 % vyučených. Poměrně nízké jsou znalosti absolventů v pracovních oblastech (předpisy, pojištění, hledání zaměstnání...), kde se absolventi cítí být značně nejistí (spokojeno je jen asi 47,1 % vyučených a 49,9 % maturantů). **Tradičně poměrně nízká je připravenost absolventů středních škol komunikovat v cizím jazyce**. V této oblasti se jen 63,1 % maturantů domnívá, že jejich znalosti odpovídají požadavku trhu práce, a u vyučených je to jen 47,2 %.

5.8.2 Konkrétní znalosti a dovednosti, které absolventům pro uplatnění na trhu práce chybějí

V rámci šetření byla položena i otevřená otázka, jaké konkrétní dovednosti, znalosti nebo informace chybějí budoucím absolventům pro vstup na trh práce. V následujícím textu uvádíme kromě kvantitativního vyjádření pro ilustraci i vybrané

Obrázek 5.20: Hodnocení připravenosti absolventů pro trh práce (v % rozhodně dobře + spíše dobře)

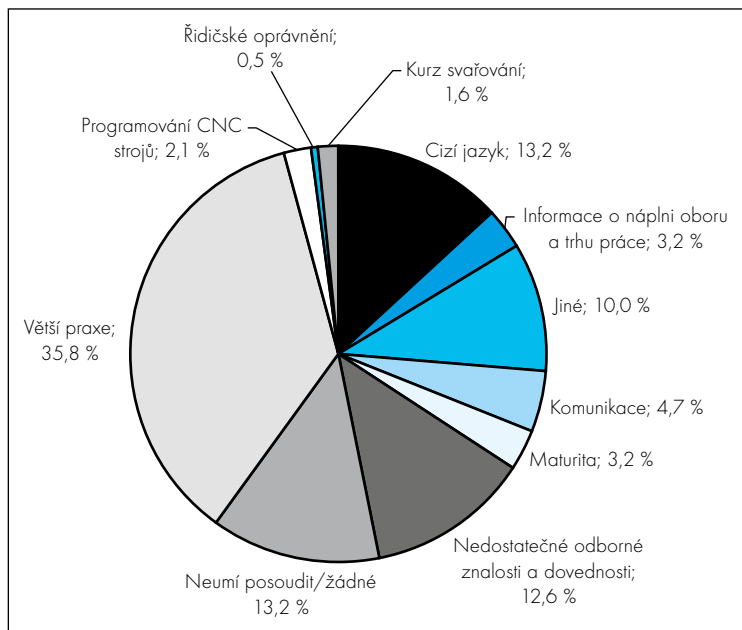

5. Přechod absolventů středních škol na trh práce

konkrétní poznámky a připomínky, které názory a zkušenosti absolventů dokreslují. V této souvislosti je nutné upozornit na to, že se jedná o subjektivní výroky a názory absolventů.

Absolventi učebních oborů (kategorie H)

Obrázek 5.21: Jaké dovednosti a informace absolventi středních škol pro uplatnění na trhu práce postrádají – vyučení kategorie H (v % odpovědí)

• Praxe

Absolventi učebních oborů kategorie H nejčastěji uvádějí, že jim pro vstup na trh práce **chybí dostatečná praxe (35,8 %)**. Přivítali by v rámci studia delší praxi nebo praxi z více různých provozoven. Dále si stěžují, že v rámci praxe vykonávali i práci, která byla nekvalifikovaná, nebyla pro ně přínosem a podobně.

„Chybí asi všechno, hlavně praxe, jediné, co umím, je v podstatě nošení pítí na tácu jako idiot.“

„Více odborné praxe u různých firem.“

• Dostatečná znalost cizího jazyka

Přibližně 13,2 % vyučených uvádí, že postrádají **dostatečnou znalost cizího jazyka**, zejména angličtiny na komunikativní úrovni, znalost němčiny jako druhého jazyka nebo odbornou terminologii v cizím jazyce. I když v kategorii vyučených zaměstnavatelů v České republice zpravidla nepožadují komunikativní znalost cizího jazyka, představují nedostatečné jazykové znalosti vyučených limitující faktor pro možné uplatnění v dalších zemích EU.

• Dostatečná úroveň odborných znalostí a dovedností

Přibližně 12,6 % vyučených uvedlo, že nemají dostatečnou úroveň odborných znalostí a dovedností. Podle některých názorů učivo nezahrnovalo nové technologické trendy.

„Nedělal jsem sádrokartony.“

„Málo znalostí ohledně oboru, při studiu jezdce a chovate-

le koní mi chybí například znalosti o druhu nemocí koní a jejich léčba, denní dávka krmné dávky, pravidla parkuru, drezury a prakticky všech koňských sportovních soutěží.“

„Míchání odstínu barev mi moc nejde.“

„Lepší manuální zdatnost na strojích a přístrojích, chybí dovednosti s malou mechanizací...“

„Nedostatečná všestranná technologická znalost v oboru. Jinak řečeno, celé tři roky studia probíráme pouze základy a stále to samé. Přitom je tolik nových/dalších, ale méně obvyklých věcí, které bychom měli znát.“

„Chybí dostatečná znalost nových trendů ve střihu, barvení.“

„Chybí mi práce s ručními stroji, jako je například motorová pila.“

„Gastronomie se rychle mění a učivo ve škole je zastaralé. Chybí moderní směry a širší obzory ze světové kuchyně.“

„Praktické dovednosti, co se zahradnictví týče. Praktická výuka na této škole je velmi opomíjena. Dodnes někteří absolventi školy neumí ani sekat trávu apod. podle správných kritérií. Mistři, i když s námi mají probírat odborné věci, dělají pouze to, co potřebují udělat, a na odbornou výuku nezbývá čas...“

„Praktická příprava, schopnost provádět praktické úkony na stavbě (natahování omítek, zdění...).“

• Informace o pracovní náplni oboru a uplatnění

Vyučeným absolventům dále chybějí informace o možnostech uplatnění na trhu práce, volných pracovních místech, znalosti pracovního práva a další (3,2 %).

• Řidičský průkaz, kurz sváření apod.

Někteří vyučení dále uvádějí, že by pro uplatnění na trhu práce potřebovali řidičský průkaz, certifikáty z kurzu sváření nebo práce na CNC strojích.

Absolventi maturitních oborů (kategorie M)

V následujícím textu uvádíme pro ilustraci kromě kvantitativního vyjádření opět i vybrané konkrétní poznámky a připomínky, které názory a zkušenosti absolventů dokreslují. Zde je třeba rovněž upozornit na to, že se jedná o subjektivní výroky a názory.

• Praxe

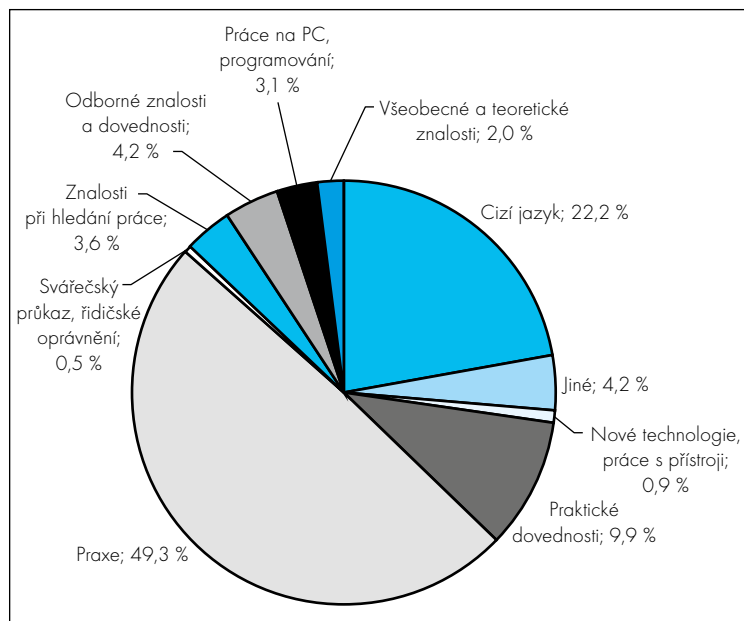
Absolventi maturitních oborů ještě častěji než vyučení postrádají pro lepší uplatnění na trhu práce především větší praxi. Uvedlo to 49,3 % z nich.

„Chybí mi praxe, protože dva týdny praxe ve firmě mi připadá za čtyři roky studia na střední škole opravdu málo.“

„Praxe, která by se započítala do budoucna, protože skoro všude chtějí roční praxi, a tu samozřejmě absolventi nemají.“

„Jedná se o praxi. Nikdo nezaměstná absolventa bez praxe. Je potřeba, aby studenti chodili na praxi po celou školní docházku a praxi si budovali už od prvního ročníku. Naučí

Obrázek 5.22: Jaké dovednosti a informace absolventi středních škol pro uplatnění na trhu práce postrádají – absolventi maturitních oborů – kategorie M (v % odpovědí)

se tak rychleji disciplíně, která je k práci potřebná. Účet, která je potřeba k nadřazenému i klientovi. Vyjadřování, protože mladí lidé mluví jinak než dospělí, používají více sprostých slov, a když musí po ukončení školy mluvit na úrovni, je to těžké. A hlavně praxe by měla být dlouhodobá, já za 14 dní se v CK nenačila pomalu nic. Praxe probíhala v květnu, kdy je potřeba se soustředit na nové klienty a nikdo se nestará o mladého praktikanta (nepřipraví se přeci o zisk).“

„Lepší zkušenosti s prací na počítači (elektronická dokumentace) a více samostatné (služební) praxe.“

„Studuji obor bez praktické výuky na pracovištích. Bylo by dobré zavést tyto praxe, aby byli studenti seznámeni přímo s prostředím, než aby o tom pouze vedli různé teorie ve výuce v prostorách školy. Absolventi by pak byli mnohem více připraveni, než aby se museli začlenit a zaučit.“

„Bezprostředně po škole mě nikdo bez praxe nebude chtít zaměstnat. Co se týče informací, nelíbí se mi, že praktická část (účtování v programu) byla až v posledním ročníku studia – kolik jsme se toho asi tak mohli stihnout naučit???“

„Na této střední škole jsme měli první dva roky povinnou praxi ve škole. V období maturitních zkoušek jsme byli povinni si sehnat práci u stavebních firem na 14 dní. Jelikož v tuto dobu mi nebylo ještě 18 let, nemohla jsem být pracovníkem na stavbě. Myslím, že by bylo dobré, aby studenti byli delší dobu v praxi a měli možnost si vyzkoušet co nejvíce druhů prací, aby věděli, co všechno tento obor obnáší.“

• Dostatečná znalost cizího jazyka

Dostatečnou znalost cizího jazyka postrádá kolem 22,2 % absolventů maturitních oborů. Zejména jim chybí schopnost komunikovat, znalost odborné terminologie, případně druhého jazyka.

„Znalost mého vedlejšího jazyka (německý jazyk). Znalost jiného cizího jazyka než angličtiny.“

„Komunikace v cizím jazyce na vyšší úrovni (odborné termíny).“

„Chybí mi schopnost komunikovat v cizím jazyce na profesionální úrovni.“

„Chybí mi polština.“

„Učitelé na ANJ krom jednoho absolutně nevyhovující, ani základní znalosti. ANJ jsem se naučil sám.“

• Praktické dovednosti a znalosti

Přibližně 10 % absolventů maturitních oborů postrádá praktické dovednosti.

„Praktické dovednosti se softwaru a podobně, které ve škole nemohu získat, protože škola z finančních důvodů nemá licence.“

„Praktické znalosti, zkušenosti, způsob vedení dělníků jako stavbyvedoucí, škola mi řekla nádhernou omáčku, neřekla mi ale prakticky, jak se má takový stavbyvedoucí chovat, co má dělat, jak vystupovat, vyjadřovat se.“

„Praktické dovednosti, znalosti, které budu potřebovat v zaměstnání, ve škole nezískám. Ve škole nejsme vzdělávání, ale pouze testování.“

„Praktické znalosti. Ve škole se používají částečně jiné pracovní postupy než v praxi.“

• Práce na PC, informatika, programování

Přibližně 3 % absolventů maturitních oborů uváděla, že pro uplatnění na trhu práce jim chybějí dostatečné znalosti práce na PC, informatika nebo programování. Upozorňují zejména na to, že školy nevyužívají moderní software, obchodní akademie neposkytují dostatečnou výuku účetních programů a podobně.

„Práce s PC. Celou střední školu jsme odborné předměty jako účetnictví aplikovali pouze ručně na papír. Nepřišli jsme do styku s žádnými účetními programy. To samé v předmětu obchodní korespondence.“

„Chtěl jsem informatiku a velká část hodin byla elektrotechnika, php, java, mysql, nulový základ, tragédie. Programuje se tam v C a C++, které už většina dnes nechce.“

„Školy nemají peníze na to, aby se mohlo vyučovat v něčem, co se bude používat i na VŠ. Naprosto zbytečné programování v jazycích, které jsou už 10 let překonané (Pascal, Delphi).“

„Nic mi nechybí, zatím zvládám vše bez problémů, ale moje škola nemá žádnou zásluhu na mých dovednostech. Vše jsem se učil sám, protože to, co se v současnosti učí na SŠ v IT oboru, je úplně k ničemu. Učitelé se tváří jako odborníci a někteří jsou dokonce přesvědčeni o své odbornosti, ale není tomu tak. Učitelé nemají přehled o současných trendech v IT oboru. I přes připomínky ze stran některých zralejších žáků učí dál ten stejný SHIT. Učitelé si nedokáží přiznat, že někteří žáci jsou prostě lepší programátoři, grafici nebo sítaři než oni sami. Moje připomínky k výuce byly brány spíše jako drzost, snaha zesměšnit lektory nebo jako provokace. A díky tomu jsem taky i propadnul a nakonec studoval SŠ 5 let.“

6. Profesní struktura pracovních sil a struktura absolventů

• Všeobecné a teoretické znalosti

Přibližně 2 % v otevřené odpovědi uvedla, že jim chybějí všeobecné a teoretické znalosti.

„Málo všeobecných znalostí – právo, ekonomika pro příjmačky na VŠ.“

„Lepší vzdělání v oboru fyziky, přesněji elektřina a elektrotechnika.“

• Odborné znalosti a dovednosti

Více než 4 % absolventů uvedla, že jim pro uplatnění na trhu práce, podle jejich názoru, nejvíce chybějí konkrétní odborné znalosti a dovednosti, případně že zaměření studia bylo příliš teoretické nebo široké.

„Obecný přehled ve výkresech a jiných stavařských základech.“

„Dle mého názoru nám, jakožto lyceářiům, chybí nějaké bližší zaměření. Umíme toho hodně, ale ve výsledku prakticky neumíme téměř nic. Možná někdo pochytil něco z programování ve škole, ale jinak jsme spíše teoretický obor, který nás připravuje na VŠ. S tímto bychom ale všichni měli předem počítat a problém v tom nevidím. Lyceum nás (alespoň většinu) naučilo umět si poradit i ve věcech, které se nám zdají na první pohled složité a nevladatelné. Umíme se tedy vypořádat se situací, kdy nás někdo postaví před nějaký problém, o kterém toho moc nevíme, a následně ho vyřešit. A to rozhodně není pro budoucího zaměstnavatele k zahoezení.“

„Obor, který studuji, má strašně široké zaměření. Od kaž-

dého jsme si řekli něco, ale nic jsme se nenaučili dost na to, abychom to mohli dělat.“

„Větší znalost účetnictví a práce s účetním softwarem.“

„Škola mě nenaučila nic o daních, jejich systému, právním systému, ale hlavně že umím spočítat vektory, pravděpodobnost, funkce a podobně.“

„Dokážu udělat přesně to, co po mě učitelé při projektování požadují, ale nemám pocit, že by to takto mělo v praxi opravdu vypadat a že by to prošlo.“

• Představa o oboru a možnostech uplatnění, informace potřebné k hledání zaměstnání

„Chybí mi celková představa o praxi v tomto oboru. Jak to ve firmách chodí, co požadují apod.“

„Na jakých pracovištích mohu všude pracovat.“

„Možná by nebyl špatný větší rozhled, co se týká progresu ve firmách. Kam se z jaké pozice můžu dostat.“

„Zda se mohou posílat životopisy, i když nemám dokončenou střední školu.“

„Nerozumím spoustě věcí, co se týká úřadů práce, různých povinností, které po ukončení studia nastávají. Nikdy je nikdo ve škole nevyšvětlil. Nikdo Vám neřekne, nenaučí, jak to probíhá na úřadu práce, co je to pojištění...“

„Nikdo mi nikdy neřekl, jak správně vyplnit administrativní listiny (např. daňové přiznání).“

„Jak začít podnikat.“

„Web pro čerstvě ukončené absolventy.“

6. Profesní struktura pracovních sil a struktura absolventů

V této části publikace budou představeny dlouhodobé strukturální změny v oblasti zaměstnanosti v České republice. Údaje vycházejí z databází rozsáhlého Výběrového šetření pracovních sil, které uskutečňuje pravidelně Český statistický úřad. Původně byly analýzy prováděny na úrovni 8 skupin profesí, ovšem tato kapitola obsahuje vývojové změny pouze pro skupinu Techničtí pracovníci, výsledky pro další skupiny povolání lze najít ve zdrojové studii. V závěru kapitoly nechybí ani zajímavé porovnání oborové struktury absolventů a zaměstnaných.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-127

6.1 Změny v odvětvové a kvalifikační struktuře zaměstnaných

Pro analýzu profesní struktury trhu práce je důležité seznámit se s vývojem a změnami v odvětvové, sektorové a vzdělanostní struktuře trhu práce. Změny, které se uskutečnily v průběhu posledních 25 let na sektorové a odvětvové úrovni trhu práce, probíhaly převážně v intencích makroekonomického vývoje. Vývoj v oblasti zaměstnanosti a jeho výkyvy, ke kterým v České republice v jednotlivých odvětvích národního hospodářství za zmiňované období docházelo, měly různou intenzitu a odlišný průběh v čase. Zejména v prvním období

změny počtu pracovníků v odvětvové a sektorové dimenzi trhu práce probíhaly pod tlakem zvyšování produktivity práce a zefektivnění výroby při současném snižování počtu zaměstnaných osob hlavně v primárním a sekundárním sektoru a nárůstu zaměstnanosti v sektoru služeb.

Rozvoj terciárního sektoru byl u nás za socialistického režimu záměrně tlumen, naproti tomu primární sektor (a některá odvětví v sekundárním sektoru) byl až do roku 1989 uměle udržován v mnohem větším rozsahu než ve vyspělých zemích. Výsledkem čtyřicetileté hospodářské činnosti, která byla závislá na potřebách a prioritách politiky celého východního bloku, byla v mnoha regionech jednostranná hospodářská struktura, deformovaná sociálně demografická a územně-technická struktura i tristní stav životního prostředí. Procesy, které začaly rokem 1989, znamenaly celkovou změnu orientace i priorit české ekonomiky (čímž se změnila i územní atraktivita). Jinými slovy, přineslo to zánik, úpadek či stagnaci některých ekonomických aktivit (určitá odvětví těžkého průmyslu, těžba uhlí apod.) a vznik i rozvoj řady nových aktivit v terciárním a kvartérním sektoru.

Dalším výrazným mezníkem v hospodářském vývoji ČR byl integrační proces ČR do EU, čímž ČR dosáhla na finanční prostředky z dotačních programů strukturálních fondů, přitom se

stala součástí většího celku a zavázala se dodržovat platné normy a nařízení.

Trh práce už nyní výrazně ovlivňuje i skutečnost, že počet absolventů přicházejících na trh práce vlivem demografického vývoje významně klesá. Trh práce nezískává dostatečnou náhradu za pracovníky odcházející do důchodu. Důvodem je i další významný faktor změn trhu práce, a to změny samotných preferencí zájemců o studium, u kterých lze sledovat odlišné preference i životní styl a cíle, které ovlivňují rozhodování o volbě povolání.

Posuny v odvětvové skladbě zaměstnanosti se následně nutně výrazně promítají i do změn v kvalifikační struktuře zaměstnaných osob. Trendem v celém sledovaném období, zejména posledních patnácti letech, bylo neustálé zvyšování vzdělanostní úrovně pracujících osob. Docházelo ke změnám vykonávaných činností a snižování podílu málo kvalifikované práce, zatímco na významu získává vyšší kvalifikace a celkově je požadován vyšší stupeň vzdělání pracovních sil. Požadavky a nároky zaměstnavatelů na kvalitu a dovednosti pracovníků rostou zároveň s technickým vývojem a rozvojem IT.

V minulosti platilo, že zkušeností z určitého oboru a věrnosti profesi si zaměstnavatelé velmi vysoko cenili. I v současné době zaměstnavatelé na mnoha pozicích dokážou vysoce ocenit profesní zkušenosti a praxi. Mezi vysoce hodnocené dovednosti ale nyní patří i další – adaptabilita, flexibilita a schopnost i ochota se učit. Uplatnění pracovníka na trhu práce ovlivňují jiné faktory než před rokem 1990. Navíc změna nejen pracovního místa, ale i profese není nic výjimečného, a to i několikrát během pracovní kariéry. Stále se mění a zdokonalující pracovní postupy, nové technologické poznatky atd. vyžadují od účastníků pracovního trhu schopnost reagovat a vyhovět měnícím se nárokům. Jestliže ještě před 10 či 20 lety byla hlavní předností u dělnických profesí manuální zručnost, pak v současné době významně vzrůstá důraz na ochotu se přizpůsobit, spolupracovat, sledovat nové trendy, aktivně vstupovat do komplexu výrazně širších pracovních činností, měnit činnosti současně s ochotou neustále se učit.

V České republice sice dlouhodobě dochází k růstu kvalifikační úrovně obyvatel, avšak ani současné **proporce vzdělanostní struktury zaměstnaných** (zejména podíl obyvatel s terciárním vzděláním) **neodpovídají struktuře, která je obvyklá ve vyspělých západoevropských zemích**. A to i přesto, že klesá podíl zaměstnaných se základním vzděláním, příp. bez vzdělání, a narůstá také podíl obyvatel se vzděláním sekundárním a terciárním.

Vysokoškolské vzdělání na trhu práce v ČR do jisté míry představuje výhodu v možnostech uplatnění. Absolventi vysokých škol mají nejnižší míru nezaměstnanosti, polovina z evidovaných nezaměstnaných se uplatní během půlroku na trhu práce a najde si zaměstnání, ve srovnání s ostatními se tedy uplatňují snadněji. Jak již bylo zmíněno, u nás je v porovnání s jinými vyspělými zeměmi podíl ekonomicky aktivních lidí s vysokoškolským vzděláním nižší. I tak ale existují rozdíly v nezaměstnanosti absolventů vysokých škol různých oborů a různých škol. Do těchto rozdílů se promítají

různorodé faktory, které škola nemůže ovlivnit, jako je např. odlišná úroveň regionálních trhů práce, na které absolventi vstupují. Přesto zde má částečný vliv i rozdílná úroveň a kvalita škol a vzdělávání, kterým absolventi prošli. Nebude trvat dlouho a trh práce bude nasycen vysokoškoly. Pak nastane skutečná konkurence. Noví absolventi nebudou pouze konkurovat starým, ale i vzájemně sami sobě. A v tu chvíli začnou hrát roli kompetence.

Následující kapitola analyzuje stav a vývoj struktur zaměstnanosti pro zaměstnání, která lze souhrnně označit jako Techničtí pracovníci. Jedná se o ukázkou výstupů pro jednu z osmi profesních skupin. Výsledky pro ostatní profesní seskupení obsahuje původní materiál (Doležalová, G.: Analýza profesní struktury pracovních sil a struktury absolventů z pohledu sféry vzdělávání - 2014). Skupiny profesí:

- **Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci**
- **Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství**
- **Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)**
- **Stavební dělníci**
- **Provozní a obslužní pracovníci**
- **Techničtí pracovníci**
- **Pracovníci na úseku řízení a správy**
- **Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní**

6.2 Stav a vývoj zaměstnanosti ve třídě profesí: Techničtí pracovníci

U profesní skupiny Techničtí pracovníci existovala před rokem 1989 velká přezaměstnanost. Příčinou bylo přílišné zaměření socialistické ekonomiky na průmyslovou produkci a nedostatečné využívání nových technologií. Zvyšování produkce tak bylo řešeno zvyšováním počtu pracovníků, a nikoliv zaváděním nových technologií, méně náročných na kvantitu lidských zdrojů. Pro transformační období po roce 1989 je pro ČR charakteristický příliv zahraničních investic do průmyslových odvětví (z nich největší zaměřily do odvětví dopravního strojírenství, dopravy a logistiky, výpočetní techniky apod.) a nástup nových technologií. Česká republika je navíc zemí, kde jsou ve velkém rozsahu produkovány IT služby s vysokou přidanou hodnotou.

Nedávná hospodářská krize zasáhla i průmysl a měla vliv také na zaměstnanost technických pracovníků. Snížil se jejich počet a krize si vyžádala i změny v požadavcích na jejich znalosti a dovednosti. Ceněni jsou zejména technici s kombinovanými znalostmi, např. z oblasti strojírenství – slaboproudá elektrotechnika – ICT nebo stavebnictví – elektrotechnika – automatizační technika.

Tato profesní třída zahrnuje profese zaměřené na technickou činnost intelektuálního charakteru. Uvedené profese jsou vykonávány v oblasti výroby, těžby, stavebnictví, dopravy, zemědělství i jinde. Vyžadují se tu vyšší nároky na úroveň vzdělání, proto je zde relativně vysoké zastoupení pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním.

Počet technických pracovníků v 90. letech poměrně výrazně poklesl, a to z 586 tis. v roce 1991 na 400 tis. pracovníků v roce 1999. Následně jejich počet rostl (díky přílivu zahraničních investic) až do období ekonomické recese. V roce 2014 bylo v ČR 508 tis. technických pracovníků. Obdobný vývoj měl i jejich podíl na celku (nyní 10 %).

Ve **vzdělanostní struktuře** se pokles v 90. letech projevil zejména snížením počtu pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou. Tato skupina je ovšem i nadále nejčetnější a v současné době tvoří okolo 45 % všech pracovníků této třídy. Snížil se také počet pracovníků se základním vzděláním, což je ale pochopitelné, protože technické profese vyžadují vyšší vzdělání s odbornou kvalifikací. Počet i podíl gymnazistů také poklesl. Výrazný je nárůst počtu vysokoškoláků, který se významně zvyšuje zejména v posledních obdobích, a to až na 208 tis. v roce 2014 (41 % celku). S narůstající složitostí procesů a nových trendů vzrůstají i požadavky na kvalifikaci a zejména u některých pozic se preferuje vysokoškolské vzdělání. Posiluje také trend poklesu všeobecně vzdělaných, což ukazuje potřebu technicky kvalifikovaných pracovníků.

V této profesní třídě jsou kladeny poměrně vysoké požadavky na technické znalosti a **vzdělanostní úroveň** pracovníků. V porovnání s předchozími profesními třídami je v této třídě relativně vysoký podíl vysokoškoláků i celkově vysoká průměrná úroveň vzdělání. Ta byla dokonce v roce 2014 druhá nejvyšší (za třídou Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní) ze všech sledovaných tříd. Průměrná délka vzdělávání na konci sledovaného období dosahovala 13,66 let, což je o 2,7 roku více než průměrná délka vzdělávání třídy N3 (Dělníci zpracovatelé). Uvedené porovnání je vhodné vzhledem k tomu, že jde o profesní třídy, jejichž pracovníci jsou zaměstnáni ve stejných odvětvích, avšak požadavky na úroveň vzdělání jsou zde odlišné.

Průměrný věk technických pracovníků je 41,7 let, což je méně než průměrný věk všech zaměstnaných osob ČR. Až 12,1 % technických pracovníků tvoří mladí **absolventi škol**. Samotní zaměstnavatelé prohlašují, že mají o absolventy technických oborů vzdělání zájem a požadují zvýšit nebo alespoň zachovat jejich počet (v souvislosti s jejich očekávaným úbytkem, daným demografickým poklesem). Častou výtkou ze strany zaměstnavatelů jsou nedostatečné kompetence absolventů pro výkon některých povolání. Obecným problémem zůstává stále nedostatečný zájem mladých lidí o technické obory a uplatnění v některých odvětvích průmyslu.

Nejvyšší podíl technických pracovníků na celkové zaměstnanosti vykazuje Praha (13 %), kde jsou soustředěna ústředí mnoha firem, a také tradiční průmyslové **regiony** (Jihomoravský a Pardubický kraj), kterým se podařilo nalákat zahraniční investory. Nejnižší podíl technických pracovníků na celkové zaměstnanosti je evidován v Karlovarském kraji (6 %).

I přes velký počet podtříd je charakter práce technických pracovníků velice podobný. Jsou zde zahrnuti:

N61 Techničtí pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a vodním hospodářství;

N62 Technici báňští a hutní;

N63 Strojírenští technici;

N64 Elektrotechnici, elektronici a energetici;

N65 Chemičtí technici a technici při výrobě stavebních hmot;

N66 Stavební technici;

N67 Techničtí pracovníci výpočetní techniky (analytici, programátoři);

N68 Technici dopravy, pošt a telekomunikací;

N69 Ostatní techničtí pracovníci.

Techničtí pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a vodním hospodářství (N61) – jedná se o menší podtřídou se 35 tis. pracovníky. Vyznačuje se vysokým zastoupením vysokoškolsky vzdělaných pracovníků (až 63 %) a také vyšším průměrným věkem pracovníků (téměř 45 let). Ukazuje to na setrvávání kvalifikovaných pracovníků v zemědělském sektoru. Moderní trendy (rozvoj biopaliv, ekofaremu, zavádění modernějších technologických postupů a automatizace odvětví) totiž podporují poptávku po pracovnících s vyšší či širší kvalifikací.

Technici báňští a hutní (N62) – tato podtřída znamenala výrazný úbytek počtu pracovníků v souvislosti s celkovou situací v oblasti těžby a v hutním průmyslu. Pokles zaměstnanosti v těchto odvětvích se zákonitě dotkl také technických pracovníků. Do roku 2014 jejich počet poklesl na 10 tis.

Strojírenští technici (N63) – jedná se o jednu z početnějších podtříd N6 (87 tis. pracovníků). Ve vzdělanostní struktuře mají nejvyšší zastoupení pracovníci se středním odborným vzděláním s maturitou (51 %) a vysokoškolsky vzdělaní pracovníci (36 %). Podíl absolventů škol je téměř 12 %. Ve vývoji dochází ke stále těsnějšímu propojování strojírenství, elektrotechniky a elektroniky, což souvisí se zaváděním kombinovaných strojních systémů. Pracovníci konstrukce, technologie a designu s kombinovanými znalostmi v oblasti strojírenství – slaboproudá elektrotechnika – ICT mají dlouhodobě dobrý potenciál pro uplatnění.

Elektrotechnici, elektronici a energetici (N64) – podtřída zahrnuje 44 tis. pracovníků. Jejich počet poklesl v 90. letech, pak ale opětovně narostl a drží si svou úroveň. Zaměstnanost se snižovala zejména u energetiků, v důsledku restrukturalizace a zvyšování automatizace provozů v elektroenergetice a teplárenství. Zaměstnanost ve výrobě elektroniky pravděpodobně dosáhla svého vrcholu. Značný potenciál mají pracovníci v oboru mikroelektronika a automatizační technika, která se díky technologickému vývoji prosazuje stále více v celé řadě dalších odvětví průmyslu.

Chemičtí technici a technici při výrobě stavebních hmot (N65) – relativně málo čtlná podtřída (28 tis. pracovníků). Chemický průmysl je klíčový subdodavatel pro mnoho navazujících odvětví, a zaměstnanost se tedy do značné míry odvíjí od vývoje ostatních průmyslových odvětví.

Stavební technici (N66) – ve vzdělanostní struktuře stavebních techniků (76 tis.) se výraznou měrou podílejí vysokoškolsky vzdělaní pracovníci (až 56 %) a maturanti (39 %). Stavebnictví je velice významné odvětví našeho hospodářství s vysokým multiplikačním efektem – útlum stavební výroby, pokles stavebních zakázek v soukromém a veřejném

sektoru se negativně projeví v dalších navazujících odvětvích. Dobré vyhlídky ale pořád mají pracovníci s kombinovanými znalostmi stavebnictví - elektrotechnika - automatizační technika a s orientací v nových trendech stavebního trhu (inteligentní budovy, úspory energií a udržitelnost, tj. nejde jen o to, jaké má budova vlastnosti, z čeho je postavená, ale především to, jak funguje pro své uživatele, okolí, životní prostředí a v rámci vyšších sídelních útvarů nebo celého chytrého města¹⁵⁾.

Techničtí pracovníci výpočetní techniky (analytici, programátoři) (N67) - nejčetnější podtřída N6 zahrnuje 115 tis. pracovníků. Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných pracovníků na celku z podtříd N6 je právě v této podtřídě (až 66 %). Česká republika se stala zemí, kde jsou ve velkém rozsahu produkovány IT služby s vysokou přidanou hodnotou. To potvrzuje i agentura CzechInvest, která uvádí, že se Česká republika stala jednou z nejžádanějších lokalit pro outsourcing a offshoring služeb v oblasti informačních technologií. Tento vývoj podporuje skvělá tradice České republiky v technických oborech, množství talentovaných lidí i přijatelné náklady. Absolventi těchto oborů vzdělání jsou na trhu práce velice žádaní. O absolventy je velký zájem, protože v oblasti informačních technologií a automatizace vznikl v poslední době velký počet nových, dynamicky se rozvíjejících firem. Navíc celkový význam IT v ekonomice se neustále zvyšuje spolu s množstvím oblastí využití a aplikací. Tento trend bude v příštích letech pokračovat. Firmy hledají absolventy se širokým spektrem znalostí v oblasti IT, ale zároveň se hovoří o nutnosti „změnit techniky v analytiku a konzultanty“, tj. rozvíjet jejich dovednosti zaměřené na identifikaci zákaznických potřeb, na spojení technologického, obchodního a marketingového uvažování.

Technici dopravy, pošt a telekomunikací (N68) - početně menší podtřída (22 tis. pracovníků). Ve vzdělanostní struktuře mají značnou převahu maturanti (62 %). Jednotlivá odvětví, do kterých pracovníci této podtřídě spadají, měla rozdílný vývoj a absolventi mají také jiné vyhlídky na zaměstnání. V dopravě vzrostla poptávka po specialstech na řídicí, informační, komunikační a odbavovací systémy v souvislosti s rozšiřováním okruhu činností pro zákazníky. Vyšší kvalifikační požadavky na technické pracovníky jsou i v oblasti poštovních a doručovacích služeb, které jsou závislejší na moderních technologiích. Oblast telekomunikací je z hlediska uplatnění a mzdové úrovně velmi atraktivní. Zde mohou zaznamenat pokles poptávky technické profese nutné pro výstavbu, fyzickou obsluhu a servis přenosových sítí, naopak dohledoví specialisté a odborníci na softwarovou správu a řízení budou nabývat na významu.

Ostatní techničtí pracovníci (N69) - tato podtřída zahrnuje např. specialisty v oblasti průmyslového inženýrství, tech-

niky v oblasti vysílání a audiovizuálních záznamů, techniky kartografy, zeměměřiče atd., tedy celkem 90 tis. pracovníků z různých oblastí.

Průměrná **délka vzdělávání** je 13,66 roku. Rozdíly mezi jednotlivými podtřídami dosahují přibližně 1,9 roku. Nejnižší úroveň dosahují báňští a hutní technici (12,39 roku) a jejich úroveň za sledované období poklesla. Kratší délku vzdělávání vykazují i strojírenští technici a také technici dopravy, pošt a telekomunikací. Jejich vývoj byl ale odlišný. Nejvyšší hodnotu vykazují techničtí pracovníci výpočetní techniky (N67) - 14,58 roku a nárůst o 1,33 roku za sledované období. Není to vůbec překvapivé, protože v jejich vzdělanostní struktuře tvoří vysokoškoláci 66 %. Relativně vysoké úroveň dosahuje i délka vzdělávání techniků pracujících v zemědělství a lesnictví (14,29 roku) a také stavebních techniků (14,01 roku).

Hlavní poznatky a vývojové trendy ve třídě Techničtí pracovníci:

Vliv hospodářství na zaměstnanost - Orientace socialistického hospodářství zejména na průmysl vedla k vysoké přezaměstnanosti v mnoha jeho odvětvích. Následoval poměrně prudký pokles počtu technických pracovníků v devadesátých letech minulého století. Obrat v zaměstnanosti technických pracovníků nastal s přílivem zahraničních investic a nástupem nových technologií. Hospodářská krize posledních let zasáhla i průmysl a měla vliv také na zaměstnanost technických pracovníků. Snížil se jejich počet a krize si vyžádala i změny v požadavcích na jejich znalosti a dovednosti.

Nárůst významu výpočetní techniky - Výpočetní technika se dynamicky rozvíjela ve všech odvětvích ekonomických činností. Její význam se neustále zvyšuje spolu s množstvím oblastí využití a aplikací a tento trend bude v příštích letech pokračovat a více se rozšíří i do oblastí, které byly dosud z hlediska IT méně náročné.

Zvyšuje se vzdělanostní úroveň, která je převážně důsledkem nárůstu počtu pracovníků s vysokoškolským vzděláním. S narůstající složitostí procesů a nových trendů vzrůstají i požadavky na kvalifikaci a zejména u některých pozic se preferuje vysokoškolské vzdělání.

Zájem o absolventy škol ze strany zaměstnavatelů - O absolventy technických oborů vzdělání mají zaměstnavatelé zájem a požadují zvýšit nebo alespoň zachovat jejich počet (v souvislosti s jejich očekávaným úbytkem, daným demografickým poklesem). Častou výtkou z jejich strany k absolventům jsou nedostatečné kompetence absolventů pro výkon některých povolání.

15) <http://www.beffa.eu/trendum-a-inovacim-ve-stavebnictvi-vevodi-udrizitelnost/>

6. Profesní struktura pracovních sil a struktura absolventů

A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

N6 Techničtí pracovníci

tato třída zahrnuje podtřídy:

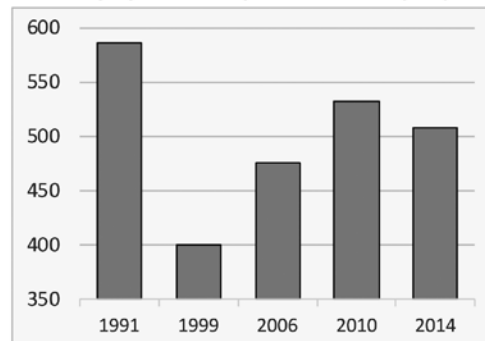
- N61 Techničtí pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a vodním hospodářství
- N62 Technici bánštní a hutní
- N63 Strojírenští technici
- N64 Elektrotechnici, elektronici a energetici
- N65 Chemičtí technici a technici při výrobě stavebních hmot
- N66 Stavební technici
- N67 Techničtí prac. výpočetní techniky (analytici, programátoři)
- N68 Technici dopravy, pošt a telekomunikací
- N69 Ostatní techničtí pracovníci

A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	586,5	399,9	475,4	531,6	507,7	-78,9
podíl z celku	10,8%	8,5%	9,8%	10,9%	10,2%	-0,6%
vývoj od r.1991	100,0%	68,2%	81,1%	90,6%	86,6%	-13,4%
změna počtu zam.*		-186,6	75,5	56,2	-23,9	

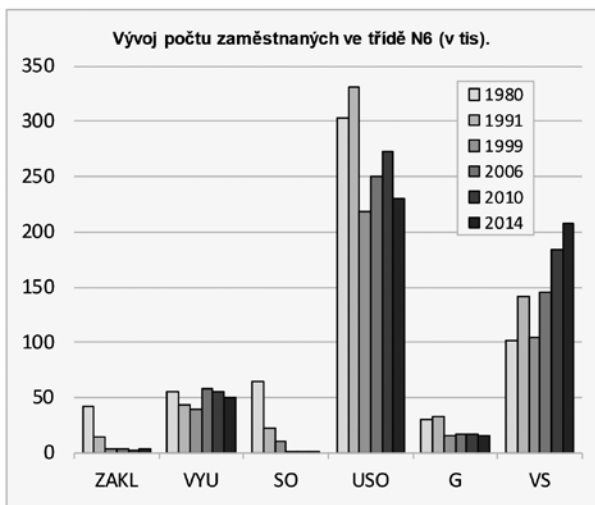
* vzhledem k předchozímu období

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)

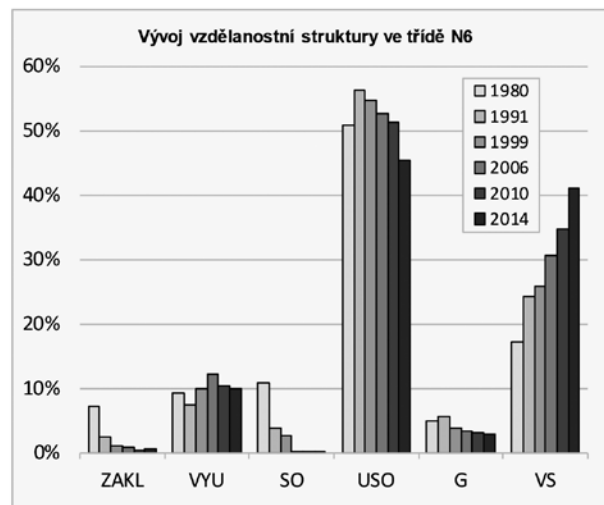

A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991		1999		2006		2010		2014		2014-1991	
základní	14,8	2,5%	3,9	1,0%	4,1	0,9%	2,6	0,5%	3,8	0,7%	-11,1	-74,7%
vyučení	44,0	7,5%	39,8	10,0%	58,1	12,2%	55,2	10,4%	50,0	9,8%	6,0	13,5%
střední odborné	22,0	3,8%	10,6	2,7%	1,3	0,3%	0,9	0,2%	0,8	0,2%	-21,2	-96,2%
vyučen s maturitou	*		8,3	2,1%								
úplné střední odborné	330,4	56,3%	218,5	54,6%	250,5	52,7%	272,4	51,2%	230,0	45,3%	-100,4	-30,4%
gymnaziální	33,4	5,7%	15,4	3,9%	16,4	3,4%	16,3	3,1%	15,0	2,9%	-18,4	-55,2%
vysokoškolské	141,8	24,2%	103,7	25,9%	145,0	30,5%	184,1	34,6%	208,1	41,0%	66,3	46,8%
bez vzdělání	**		0,1	0,0%		0,0%		0,0%		0,0%		
*započteno v "ÚSO" **započteno v "základní"												
délka vzdělávání (v letech)	12,80		12,93		13,15		13,38		13,66		0,87	6,8%

USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou

A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N6:

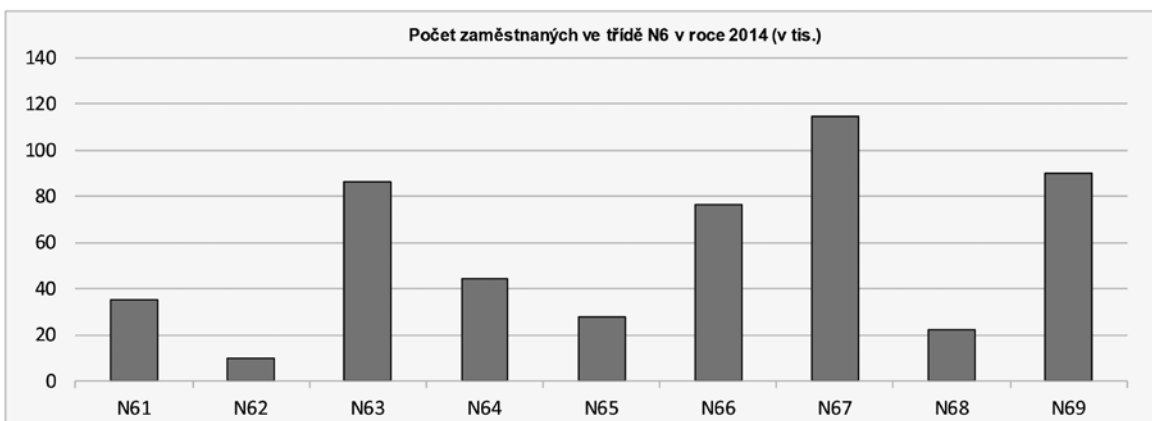
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	—	↘	↗
Vyučen	—	↗	—	—
Maturitní	↘	↗	—	↘
Vysokoškolské	↘	↗	↗	↗
CELKEM	↘	↗	↗	—

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

A4. Podíl třídy N6 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Praha	13,00%
Jihomoravský kraj	12,02%
Pardubický kraj	10,42%
Plzeňský kraj	10,27%
Královéhradecký kraj	10,16%
Středočeský kraj	10,07%
Jihočeský kraj	9,77%
Moravskoslezský kraj	9,55%
Kraj Vysočina	9,29%
Olomoucký kraj	8,96%
Liberecký kraj	8,79%
Ústecký kraj	8,78%
Zlínský kraj	8,44%
Karlovarský kraj	6,37%

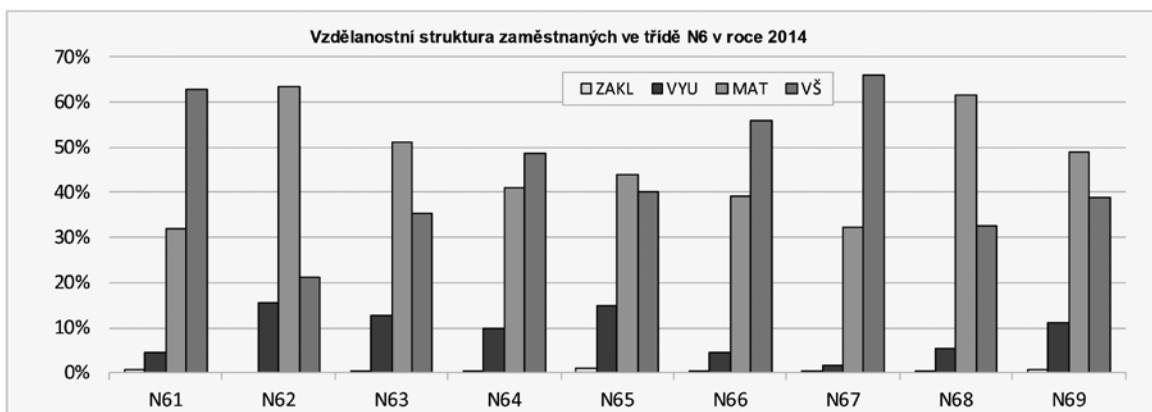
B. Techničtí pracovníci - podrobnější členění

B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N6	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.	
Techn. prac. v zem., lesnictví, rybář. a vod. hosp.	N61	35,1	6,9%	0,7%	44,9	8,1%
Technici bánštní a hutní	N62	10,1	2,0%	0,2%	48,3	7,6%
Strojrenštní technici	N63	86,7	17,1%	1,7%	41,5	11,9%
Elektrotechnici, elektronici a energetici	N64	44,4	8,7%	0,9%	44,6	10,0%
Chem. technici a techn. při výrobě staveb. hmot	N65	27,9	5,5%	0,6%	42,0	10,7%
Stavební technici	N66	76,3	15,0%	1,5%	44,0	10,9%
Techn. prac. výp. techniky (analytici, programátoři)	N67	114,7	22,6%	2,3%	37,9	18,5%
Technici dopravy, pošt a telekomunikací	N68	22,2	4,4%	0,4%	40,2	9,2%
Ostatní techničtí pracovníci	N69	90,3	17,8%	1,8%	41,9	9,6%
N6	507,7	100,0%	10,2%	41,7	12,1%	

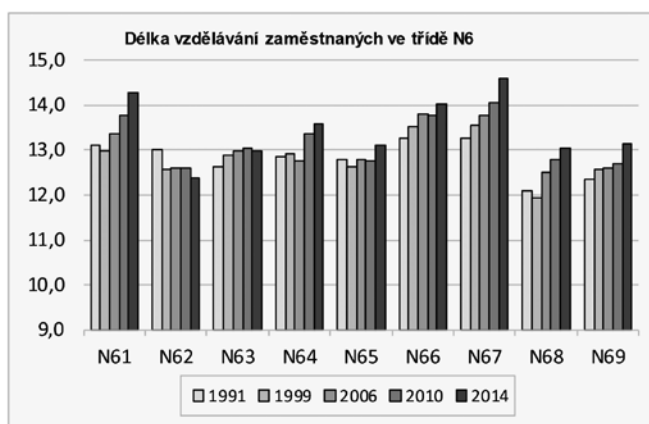
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku
podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %

B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N61	13,09	12,97	13,35	13,77	14,29	1,20
N62	13,02	12,58	12,60	12,59	12,39	-0,63
N63	12,62	12,87	12,99	13,03	12,98	0,36
N64	12,86	12,92	12,74	13,37	13,59	0,73
N65	12,79	12,63	12,80	12,75	13,10	0,31
N66	13,27	13,53	13,80	13,78	14,01	0,74
N67	13,25	13,54	13,78	14,07	14,58	1,33
N68	12,11	11,93	12,50	12,77	13,04	0,94
N69	12,35	12,56	12,59	12,69	13,13	0,77

* rozdíl za sledované období

6.3 Hodnocení struktury absolventů se strukturou zaměstnaných

Tato kapitola obsahuje srovnání struktury zaměstnaných a struktury absolventů, a to podle skupin odpovídajících oborům vzdělání. Výsledné hodnoty počtu pracovníků uvádějí, kolik jich pracuje v profesích, jež odpovídají uvedeným skupinám oborů vzdělání (nemusejí být v těchto oborech vzdělání). Některé podtřídy bylo nutné přiřadit do několika oborů (např. N51 Provozní pracovníci dopravy, vč. osádek a řidičů, N68 Technici dopravy, pošt a telekomunikací, N39 Opraváři a údržbáři strojírenství a elektro, ostatní dělníci zpracovatelé - např. polovina z nich byla přiřazena do skupiny strojírenských oborů a polovina do elektrotechnických oborů). Některé další nebylo možné přiřadit k žádné skupině oborů vzdělání. Nezačlenění pracovníci tvořili 12,4 % z celkového počtu v roce 2014 (ve srovnání s 15 % v roce 1999).

Tabulky 6.1 a 6.2 ukazují počty a podíly pracovníků a absolventů, kteří (jak již bylo řečeno) jsou rozděleni podle skupin oborů vzdělání. Graf na obrázku 6.1 uvádí stav v roce 2014 - srovnání struktury pracovníků (v tis.) a struktury absolventů. Z hodnot vyplývá potřeba nebo naopak nadbytečnost absolventů na trhu práce v profesi odpovídající příslušnému oboru vzdělání.

21 Hutnictví, hornictví

Podíl absolventů hornických a hutnických oborů je výrazně nižší než podíl zaměstnaných pracovníků v příslušných profesích. Počet absolventů i jejich podíl na celku navíc výrazně v celém sledovaném období poklesl. Přestože tato situace odpovídá dlouhodobým trendům, v současnosti je pocíťován nedostatek příslušně kvalifikovaných absolventů. Míra nezaměstnanosti u absolventů škol je u této skupiny oborů podprůměrná.

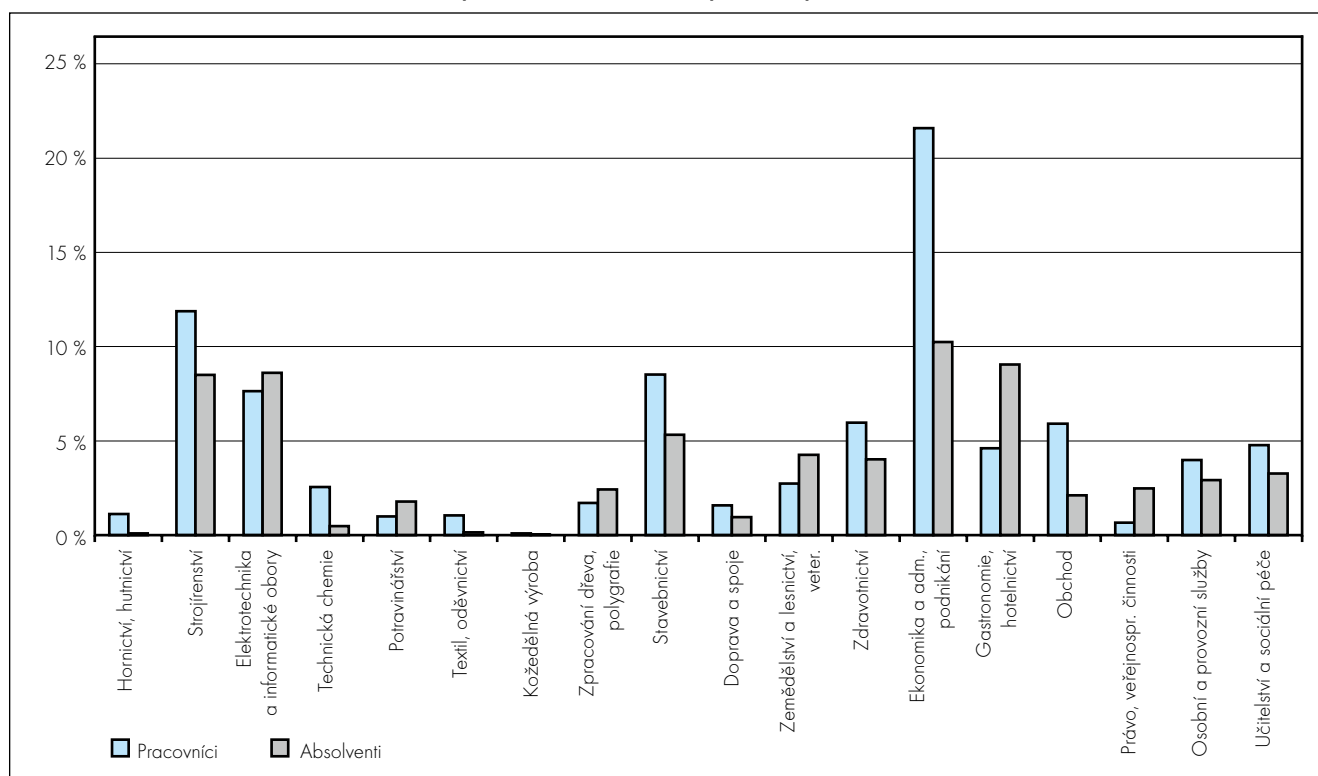
Tabulka 6.1: Počty pracovníků a absolventů v členění podle skupin oborů vzdělání

Skupina oborů	Počet pracovníků (v tis.)					Počet absolventů			
	1994	1999	2006	2010	2014	1999	2006	2010	2014
Hornictví, hutnictví	112	82	72	57	56	713	134	123	82
Strojírenství	689	583	562	545	591	13 394	12 565	11 083	7 652
Elektrotechnika a inform. obory	221	355	354	393	380	11 045	11 888	8 711	7 767
Technická chemie	78	71	98	103	127	1 935	981	582	427
Potravinářství	65	58	57	51	49	2 835	2 648	1 745	1 606
Textil, oděvnictví	138	110	81	56	52	4 747	1 953	730	140
Kožené výroba	22	15	7	5	4	335	91	59	33
Zpracování dřeva, polygrafie	92	99	102	96	85	5 690	4 214	2 748	2 184
Stavebnictví	456	429	412	438	423	10 205	6 768	4 931	4 792
Doprava a spoje	114	119	93	103	78	1 294	1 356	1 183	853
Zemědělství a lesnictví, veter.	275	219	167	154	136	7 013	5 675	4 606	3 830
Zdravnictví	179	192	247	264	297	6 082	5 555	4 201	3 629
Ekonomika a adm., podnikání	690	730	810	1 066	1 074	26 741	19 989	16 747	9 231
Gastronomie, hotelnictví	174	177	185	199	229	11 382	12 860	10 860	8 160
Obchod	288	292	263	261	294	7 457	4 993	3 229	1 895
Právo, veřejnospr. činnosti	17	23	28	31	33	2 499	2 435	2 095	2 228
Osobní a provozní služby	252	237	223	225	198	3 297	3 612	3 544	2 632
Učitelství a sociální péče	208	210	198	222	237	5 148	2 885	2 648	2 946

Tabulka 6.2: Podíly pracovníků a absolventů v členění podle skupin oborů vzdělání

Skupina oborů	Podíl pracovníků					Podíl absolventů			
	1994	1999	2006	2010	2014	1999	2006	2010	2014
Hornictví, hutnictví	2,3 %	1,8 %	1,6 %	1,2 %	1,1 %	0,6 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %
Strojírenství	14,4 %	12,5 %	12,6 %	11,1 %	11,9 %	10,6 %	9,6 %	9,7 %	8,5 %
Elektrotechnika a inform. obory	4,6 %	7,6 %	7,9 %	8,0 %	7,6 %	8,8 %	9,0 %	7,6 %	8,6 %
Technická chemie	1,6 %	1,5 %	2,2 %	2,1 %	2,5 %	1,5 %	0,7 %	0,5 %	0,5 %
Potravinářství	1,3 %	1,2 %	1,3 %	1,0 %	1,0 %	2,2 %	2,0 %	1,5 %	1,8 %
Textil, oděvnictví	2,9 %	2,3 %	1,8 %	1,1 %	1,0 %	3,8 %	1,5 %	0,6 %	0,2 %
Kožené výroba	0,5 %	0,3 %	0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,3 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %
Zpracování dřeva, polygrafie	1,9 %	2,1 %	2,3 %	2,0 %	1,7 %	4,5 %	3,2 %	2,4 %	2,4 %
Stavebnictví	9,5 %	9,2 %	9,2 %	9,0 %	8,5 %	8,1 %	5,2 %	4,3 %	5,3 %
Doprava a spoje	2,4 %	2,6 %	2,1 %	2,1 %	1,6 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	0,9 %
Zemědělství a lesnictví, veter.	5,7 %	4,7 %	3,7 %	3,1 %	2,7 %	5,6 %	4,3 %	4,0 %	4,3 %
Zdravnictví	3,7 %	4,1 %	5,5 %	5,4 %	6,0 %	4,8 %	4,2 %	3,7 %	4,0 %
Ekonomika a adm., podnikání	14,4 %	15,7 %	18,1 %	21,8 %	21,6 %	21,2 %	15,2 %	14,7 %	10,2 %
Gastronomie, hotelnictví	3,6 %	3,8 %	4,1 %	4,1 %	4,6 %	9,0 %	9,8 %	9,5 %	9,1 %
Obchod	6,0 %	6,3 %	5,9 %	5,4 %	5,9 %	5,9 %	3,8 %	2,8 %	2,1 %
Právo, veřejnospr. činnosti	0,4 %	0,5 %	0,6 %	0,6 %	0,7 %	2,0 %	1,9 %	1,8 %	2,5 %
Osobní a provozní služby	5,3 %	5,1 %	5,0 %	4,6 %	4,0 %	2,6 %	2,7 %	3,1 %	2,9 %
Učitelství a sociální péče	4,3 %	4,5 %	4,4 %	4,6 %	4,8 %	4,1 %	2,2 %	2,3 %	3,3 %

Obrázek 6.1: Struktura pracovníků a absolventů podle skupin oborů vzdělání v roce 2014

23 Strojírenství

Počet zaměstnaných v příslušných profesích do roku 2010 klesal, v následujícím období se trend obrátil a jejich počet narostl. Počet i podíl absolventů se snižoval v celém období. Podstatný úbytek absolventů je daný demografickým poklesem i nedostatečným zájmem ze strany žáků, zejména o vyučení v příslušných oborech vzdělání. Ve vývoji dochází ke stále těsnějšímu propojování mezi strojírenstvím, elektrotechnikou a elektronikou, což souvisí se zaváděním kombinovaných strojních systémů. Zvyšování kvalifikace tímto směrem by mělo být zárukou dlouhodobě dobrého potenciálu pro nalezení vhodného uplatnění. Z hlediska uplatnění do budoucna tak mají lepší vyhlídky kvalifikované profese v porovnání s montážními dělníky.

26 Elektrotechnika a inženýrské obory

Mezi podílem pracovníků na celkové zaměstnanosti a podílem absolventů příslušných oborů vzdělání nejsou ve vývoji v sledovaném období velké rozdíly. V roce 2014 se absolventi elektrotechnických oborů vzdělání podílejí na celkové struktuře absolventů 8,6 %. Jejich podíl v poslední etapě vzrostl, jejich absolutní počet ale nikoliv (nárůst podílu je daný výraznějšími poklesy absolventů v jiných oborech vzdělání). Velice perspektivní jsou zaměstnání v oborech optické, zdravotnické a automatizační techniky, která se díky technologickému vývoji prosazuje stále více v celé řadě dalších odvětví průmyslu. Dobrou perspektivu budou mít i nadále absolventi inženýrských oborů, zejména ti se širokým spektrem znalostí z oblasti IT. Poptávka však poroste zejména po absolventech terciárního stupně vzdělání a částečně po pracovnících se středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou.

28 Technická chemie

Počet pracovníků roste, naopak počet absolventů prudce poklesl na 22% úroveň roku 1999. Nezaměstnanost absolventů těchto oborů je mírně nadprůměrná, což podporuje trend snižování počtu absolventů. Lepší vyhlídky na uplatnění mají absolventi s vyšším vzděláním a také s praxí, protože požadavky na pracovníky těchto oborů se zvyšují v souvislosti s technologicky náročnější a specializovanou výrobou.

29 Potravinářství

Podíl absolventů potravinářských oborů vzdělání překračuje podíl pracovníků. Z hlediska vývoje počtu dochází k poklesu u obou skupin (u absolventů výrazný pokles v období 2006–2010). Očekává se spíše další odliv z řad zájemců o vzdělávání a uplatnění v příslušných odvětvích, která jsou vnímána jako méně perspektivní.

31 Textil, oděvnictví

Podíl pracovníků i absolventů v celém období výrazně klesal. Ještě v roce 1999 podíl absolventů výrazně převyšoval podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti, a tím se také mnozí absolventi stávali nadbytečnými. Vzhledem k výraznému snížení počtu absolventů těchto oborů vzdělání, zejména v posledním období, již tato teze neplatí. Textilní a oděvní průmysl prochází dlouhodobě složitým obdobím a neustále bojuje se silným tlakem dovozu levnějšího zboží.

32 Kožedělná výroba

Podíl jak pracovníků, tak absolventů je velice nízký. Počet absolventů je pouze v řádu několika desítek. Vzhledem k trvalému propadu kožedělné výroby v České republice a nahrazení této produkce dovozem ze zahraničí nelze očekávat výraznější poptávku po domácích pracovních silách.

33, 34 Zpracování dřeva, polygrafie

Podíl absolventů byl mnohem vyšší než podíl pracovníků příslušných profesí, počet absolventů těchto oborů tedy vysoce překračoval potřeby trhu práce. V průběhu sledovaného období se ale rozdíl snížil. Spojení těchto dvou skupin (zpracování dřeva a polygrafie) je však nesourodé. Zatímco polygrafů je relativní nedostatek, u zpracovatelů dřeva platí opak. Polygrafie se dynamicky vyvíjí, zvyšuje se technologická náročnost a závislost odvětví na IT službách, s tím souvisejí i zvyšující se požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu.

36 Stavebnictví

V případě stavebnictví je patrný neustále se zvyšující „deficit“ absolventů příslušných oborů. Zejména v období 1999 až 2010 se zvýšil relativní nedostatek absolventů, neboť vývojové trendy obou skupin byly zcela protichůdné. Stavebnictví jako takové zažívalo dobré období (vysoká poptávka ze strany soukromého i veřejného sektoru). Počet absolventů se ovšem dlouhodobě snižuje – důvodem je všeobecný pokles zájmu o učební obory (např. zedník) kvůli nižším mzdám a celkově nízké atraktivitě těchto povolání pro mladé lidi. Stavební profese a řemesla obecně mají ale dlouhodobě dobrou perspektivu na uplatnění a na trhu práce je nouze o kvalifikované řemeslníky.

37 Doprava a spoje

V této skupině se zdánlivě projevuje nedostatek absolventů. Je to však do značné míry dáno tím, že v našem školství nejsou připravováni řidiči automobilové dopravy. Naopak v oblasti železniční dopravy, která tvoří podstatnou část absolventů oborů této skupiny, je relativní „nadbytek“.

41, 43 Zemědělství a lesnictví, veterinářství

Podíl absolventů byl ve sledovaném období vyšší než podíl zaměstnaných pracovníků. Jak již bylo uvedeno, jde o oblast, u které je i do budoucna potřeba počítat spíše se snižováním podílu na celkové zaměstnanosti. S rozvojem biopaliv, ekologického zemědělství a s rozvojem modernějších technologických postupů se mění také kvalifikační struktura pracovníků. Celkově je ale zemědělství vnímáno jako odvětví s relativně nižší perspektivou uplatnění.

51, 53 Zdravotnictví

Podíl pracovníků rostl, ale podíl absolventů má klesající tendenci. Lze tedy konstatovat relativní nedostatek absolventů příslušného oborového zaměření. Pro zdravotní sestry je úplné středoškolské vzdělání nedostatečné a svoje profesní vzdělání si musejí doplnit, což se projevuje i ve zmiňovaném poklesu počtu absolventů zdravotnických oborů se středním vzděláním. Jejich perspektiva na uplatnění je dobrá, míra nezaměstnanosti absolventů zdravotnických oborů je tradičně velice nízká. Velká část ředitelů nemocnic poukazuje na nedostatek zdravotních sester i pomocného zdravotnického personálu.

62, 63, 64 Ekonomika a administrativa, Podnikání v oborech, odvětvích

Ve sledovaném období došlo ke značnému poklesu podílu absolventů příslušných oborů, kterých je v komparaci k podílu zaměstnaných pracovníků relativní nedostatek. Naopak počet zaměstnaných osob se výrazně zvýšil. Lze předpokládat, že počet pracovníků narostl nejvíce v oblasti ekonomiky. V naší ekonomické struktuře se rozvíjely firmy v oblasti tzv. progre-

sivního terciéru (leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné), které ve struktuře chyběly.

Zaměstnavatelé se shodují v tvrzení, že problémem není nedostatek absolventů škol, ale nedostatečná kvalita. Nadále se budou zvyšovat požadavky na odbornou kompetenci ve vybraných činnostech, nároky na kvalitu pracovníků a důraz na lepší práci s klienty. Na trhu práce budou nejvíce ohroženi absolventi se středním vzděláním s maturitou, protože přibývá absolventů ekonomických oborů s vysokoškolským vzděláním, kteří mají lepší šance na uplatnění, obzvlášť pokud mají praxi.

65 Gastronomie, hotelnictví

U této skupiny oborů je výrazný rozdíl mezi podílem absolventů a podílem pracovníků. Podíl absolventů je dvojnásobně vyšší oproti podílu zaměstnaných. Počet pracovníků i jejich podíl na celkové zaměstnanosti rostl. Cestovní ruch patřil k nejdynamičtěji se rozvíjejícím odvětvím v ČR po roce 1989.

Problémem zůstávají profese jako kuchař a číšník, kde se zaměstnávají často nekvalifikovaní či „přeucení“ pracovníci. Zaměstnavatelé neradi přijímají absolventy těchto oborů vzdělání. Je to částečně ovlivněno nesouladem mezi zaměřením výuky a požadavky zaměstnavatelů, navíc úroveň mzdové nabídky zaměstnavatelů a pracovní podmínky odrazují absolventy od práce v oboru. V této skupině oborů se více než jinde projevuje i uplatňování absolventů v „šedé“ ekonomice a jejich odchody za prací do zahraničí.

66 Obchod

Počet i podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti v posledních deseti letech měl kolísavý charakter s menšími výkyvy. Naopak pokles počtu i podílu absolventů byl markantní. Podíl absolventů (2,1 %) byl v roce 2014 jenom poloviční ve srovnání s podílem pracovníků na celkové zaměstnanosti (5,9 %). Zaměstnatelnost absolventů je vzhledem k dosavadnímu rozvoji velkoformátových prodejen a obchodních center relativně dobrá, i když na pozici pokladních často pracují cizinci nebo brigádníci. Výrazným mezníkem v maloobchodě bylo rozšíření internetu a vstup internetového obchodování na trh. Každoročně roste objem prodaného zboží přes internet. Zde se ale uplatňuje hodně pracovníků bez odpovídajícího vzdělání. Absolventi příslušných oborů vzdělání mají možnost uplatnit se ve specializovaných prodejnách, ve kterých se vyžadují vyšší znalosti produktu a odborné poradenství.

68 Právo, veřejnosprávní činnosti

Vysoký relativní „přebytek“ středoškolsky vzdělaných absolventů nad pracovníky je dán rozmachem středoškolských oborů zaměřených na veřejnosprávní činnosti, jehož odrazem je jejich mírně vyšší míra nezaměstnanosti. Naproti tomu absolventi s vysokoškolským vzděláním nemají větší problémy s nalezením uplatnění, i když i zde přetlak absolventů nad počtem vhodných volných pracovních míst je už dnes značný a bude narůstat (zájem ze strany studentů o studium práv je enormní).

69 Osobní a provozní služby

Data ukazují na nedostatek absolventů pro profese vyplývající z přiřazených kmenových oborů vzdělání. Je to však zčásti způsobeno tím, že pro některé profese neexistuje adekvátní obor vzdělání (např. uklízeči a pomocníci v hotelích, administrativních, průmyslových a jiných objektech). Po

odečtení těchto pracovníků totiž docházíme ke zcela jiné hodnotě a vztah mezi podílem absolventů (jedná se převážně o kadeřníky, kosmetičky) a podílem zaměstnaných pracovníků je mnohem vyrovnanější.

75 Učitelství a sociální péče

Počet pracovníků za sledované období vzrostl, vývoj byl ale kolísavý, což souvisí s vývojem počtu žáků, v posledních

dvou obdobích se zvýšil – narostl počet žáků mateřských a základních škol a také se zvyšuje počet pracovníků v oblasti sociální péče. Počet i podíl absolventů naopak celkově výrazně poklesl, v posledním období 2010–2014 ale mírně narostl. Podle výsledného srovnání lze konstatovat, že počet absolventů je nedostatečný.

7. Projekce změn struktury pracovních míst v ČR pro období 2014–2025

Doposud byla popisována a hodnocena situace absolventů škol z pohledu současného stavu nebo minulého vývoje. Pro rozhodování v oblasti vzdělávací politiky i pro kariérové poradenství je ovšem důležitý také náhled na možné budoucí změny a potřeby trhu práce. Školy totiž žáky vzdělávají v současnosti, ale pro uplatnění na budoucím trhu práce, jenž se v průběhu let promění. Tato kapitola obsahuje alespoň výtah souhrnných informací z ucelené projekce struktury pracovních míst do roku 2025, která byla zpracována v roce 2015.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-106

7.1 Výchozí situace ČR a předpoklady projekce

České ekonomice se po letech začalo opět poměrně dařit. Důležitou roli má pokračující růst domácí ekonomiky, který se projevuje v tvorbě nových pracovních míst a celkovém pozitivním vývoji na trhu práce. Pro velmi otevřenou ekonomiku, jakou je bezesporu ekonomika ČR, je podstatný také fakt, že ekonomika Německa si drží velmi nízkou nezaměstnanost. V roce 2014 vykazovala německá ekonomika růst o 1,6 procenta, což bylo nejrychlejší tempo za poslední tři roky. V prvním čtvrtletí 2015 sice meziroční růst zpomalil na 1,1 procenta, přesto v květnu německá vláda zvýšila odhad růstu v roce 2015 na 1,8 procenta a se stejným tempem počítá i v následujícím roce.

Česko je tradičně vysoce průmyslovou zemí. Podíl pracovních míst v sekundárním sektoru byl v roce 2014 zhruba 35 %, tedy o jeden procentní bod méně než v roce 2000. Fakt, že podíl tohoto sektoru na celkové zaměstnanosti poklesl pouze tak málo, způsobilo především velmi dynamicky rostoucí odvětví *Výroba dopravních prostředků*. Ve většině ostatních odvětví ze sekundárního sektoru se počet pracovních míst v letech 2000–2014 snížil. Projekce pracovních míst do roku 2025 předpokládá, že růst počtu pracovních míst v odvětví *Výroba dopravních prostředků* postupně poklesne a podíl celého sekundárního sektoru na celkové zaměstnanosti ČR se sníží zhruba o 1,5 procentního bodu. Naopak nárůst počtu pracovních míst je očekáván zejména v odvětvích terciárního a kvartérního sektoru, především v odvětvích *Zdravotní a sociální péče*, *Peněžnictví a pojišťovnictví*, *Úklidové, bezpečnostní, krajinářské, agenturní a administrativní činnosti*, *Profesní, vědecké a technické činnosti a činnosti v oblasti nemovitostí a Telekomunikační a informační technologie a činnosti*.

Z pohledu struktury skupin povolání se v minulých letech v České republice zvyšoval především počet nejvíce kvalifikačně náročných pracovních míst, tedy ze skupin povolání *Specialisté (ISCO 2)* a *Techničtí a odborní pracovníci (ISCO 3)*. Tento trend by měl podle projekce pracovních míst pokračovat i v následujících letech. Je však třeba upozornit na to, že se stále v čase proměňuje obsah a požadavky jednotlivých pracovních míst. Zatímco v minulých letech byli například *Specialisté v oblasti informačních a komunikačních technologií (ISCO 251)* vnímáni především jako osoby s technickým vzděláním, v poslední době se zaměření jejich práce orientuje mnohem více na jednání se zákazníky, a jsou tedy od nich mnohem více než dřív požadovány i různé sociální kompetence, např. komunikační a prezentační schopnosti. Kvalifikační požadavky jednotlivých skupin povolání se od sebe liší mnohem více, než pokud jsou porovnávána odvětví. Do požadavků na jednotlivé skupiny povolání se v budoucnu také silně promítne čtvrtá průmyslová revoluce. Není otázka, zda nastane (drtivá většina odborníků se shoduje, že ano), ale kdy (na to, zda již začala, jsou mezi odborníky různé názory) a jak rychle bude postupovat.

Vytvářet projekci změn na trhu práce do roku 2025 v ČR není po uplynulé finanční krizi vůbec jednoduché. Lze jen stěží odhadnout, jak rychle se jednotlivé ekonomiky budou zvedat zpět na úroveň před krizí. Stejně tak je velice obtížné odhadovat, jak nakonec dopadnou aktuální krize v některých akutně ohrožených ekonomikách Evropy (především Řecko, ale před krátkou dobou také Irsko či Belgie a v brzké době možná Španělsko, Itálie či další).

Tabulka 7.1: Minulý a očekávaný vývoj makroekonomických ukazatelů výchozích pro projekci

	Průměrná roční změna v ČR	
	2000–2014	2014–2025
Objem přidané hodnoty	4,4 %	2,5 %
Produktivita práce	4,1 %	2,3 %
Objem produkce	3,7 %	2,5 %
Export	3,3 %	2,9 %
Import	4,9 %	2,9 %
Investice	1,6 %	2,4 %
Spotřeba domácností	1,6 %	2,3 %
Spotřeba vlády	5,4 %	2,3 %
Výdaje na vědu a výzkum	7,0 %	0,3 %

V tuto chvíli se dá sestavit velké množství budoucích scénářů vývoje evropského (a tím ovlivněného i českého) trhu práce od těch nejvíce optimistických (rychlá obnova ekonomik a silný ekonomický růst) až po ty nejvíce pesimistické (rozpad eurozóny, krach některých evropských ekonomik, přesun globálních trendů v poptávce a produkce na východ). Rovněž není zatím stále úplně zřejmé, jak rychle nastoupí čtvrtá průmyslová revoluce, která by do vývoje počtu a především struktury pracovních míst práce velmi radikálně zasáhla.

Tabulka 7.1 ukazuje srovnání vývoje průměrné roční změny několika makroekonomických ukazatelů. Porovnává předchozí vývoj mezi roky 2000 a 2014 a očekávaný vývoj v letech 2014–2025.

7.2 Výsledky projekce struktury pracovních míst a kvalifikačních požadavků trhu práce ČR

Do roku 2025 se v ČR očekává mírné zvýšení počtu pracovních míst. V porovnání s rokem 2014 bude zvýšení činit asi 1,5 %, tedy necelých 80 tisíc pracovních míst. Neznamená to však, že v následujících letech bude na trhu práce potřeba obsadit pouze tato nová pracovní místa, neboť se vlastně jedná pouze o výsledné saldo mezi počtem nově vzniklých pracovních míst na jedné straně a zrušených míst na druhé straně. Kromě samotného pohybu (mobility) pracovníků (pracovní síly) mezi jednotlivými pracovními místy na pracovním trhu (včetně přechodu do nezaměstnanosti a z nezaměstnanosti) bude potřeba obsadit i pracovní místa uvolněná osobami, které odejdou z trhu práce, například do důchodu¹⁶, či uvolněná z jiných důvodů (např. péče o rodinného příslušníka a další důvody ekonomické neaktivity, odchod za prací do zahraničí, úmrtí). V české ekonomice se každoročně z těchto důvodů uvolní přibližně 2,5 % všech pracovních míst. Mezi roky 2014 a 2025 by se tak na trhu práce v ČR mohl uvolnit zhruba 1 milion pracovních míst, která bude potenciálně rovněž třeba znovu obsadit, především absolventy vzdělávací soustavy. Je to podstatně více než výsledné saldo počtu nově vzniklých a zrušených pracovních míst. Skutečný počet uvolněných míst však bude v reálu nižší. Některá zaniknou díky technologickému pokroku a zvyšující se produktivitě práce. Dalším vlivem může být zvýšení věku odchodu do důchodu. Projevovat se bude zároveň zvyšující se podíl zaměstnaných osob v důchodovém věku. Poskytnout v současné chvíli seriózní a přesnější odhad počtu uvolněných pracovních míst v příštích 11 letech je tedy velice problematické a v podstatě nemožné.

7.2.1 Projekce odvětví a jejich kvalifikační požadavky

Do roku 2025 se nejrychlejší pokles počtu zaměstnaných očekává v primárním sektoru. Oproti roku 2014 bude v roce 2025 v tomto sektoru o 6 %, tedy o necelých 17 tisíc pra-

covních míst méně. V sekundárním sektoru nastane pokles o 2,3 %, tedy o téměř 41 tisíc zaměstnaných. V ostatních sektorech české ekonomiky je očekáván nárůst počtu pracovních míst. V terciéru by jich v roce 2025 mělo být o 14 tisíc (tedy zhruba o 1 %) více než v roce 2014. Ve veřejném kvartéru se počet pracovních míst zvýší o téměř 36 tisíc, tedy o 3,5 % a v kvartérním podnikatelském sektoru o více než 83 tisíc pracovních míst, tedy dokonce o téměř 10 %.

Tabulka 7.2 ukazuje ta odvětví, ve kterých jsou v ČR očekávány do roku 2025 největší (v tisících) či nejrychlejší (v procentech) změny.

Změny v odvětvové struktuře pracovních míst přirozeně ovlivňují kvalifikační požadavky. Změny v kvalifikační náročnosti pracovních míst, například v sektorech, jsou neseny třemi typy změn. První typ vyplývá z měnící se odvětvové struktury v rámci každého z pěti sektorů. Druhý typ změn souvisí se změnami ve struktuře profesí každého odvětví a konečně třetí typ změn je dán změnami kvalifikační náročnosti uvnitř jednotlivých povolání.

Kvalifikační náročnost poroste ve všech pěti sektorech kromě tržního kvartéru. Pokles jeho kvalifikační náročnosti je způsoben poklesem kvalifikační náročnosti pracovních míst v odvětví *Profesní, vědecké a technické činnosti a činnosti v oblasti nemovitostí*. Toto odvětví tvoří téměř 90 % celého tržního kvartéru, proto jeho vývoj výrazně ovlivňuje vývoj celého sektoru. Ke snižování kvalifikační náročnosti v odvětví *Profesní, vědecké a technické činnosti a činnosti v oblasti nemovitostí* dochází kvůli poněkud protichůdným změnám v podílu jednotlivých profesí uvnitř odvětví. Do roku 2025 se v něm zvýší podíl některých méně kvalifikačně náročných profesí, souvisejících především s nemovitostmi a pronájmy, jako jsou například *Pracovníci ochrany a ostrahy* (ISCO 516) nebo *Pomocníci, uklízeči a pradelci* (ISCO 913). Naopak se současně sníží podíl některých kvalifikačně náročných povolání, jako například *Vedoucí ředitelé malých podniků a organizací* (ISCO 131) nebo *Vědci a odborníci v oblasti výpočetní techniky* (ISCO 213).

7.2.2 Projekce zaměstnaných podle profesí

Změny ve struktuře odvětví, které nastanou v ekonomice ČR do roku 2025 společně s vnitřní změnou profesních struktur uvnitř jednotlivých odvětví, způsobí samozřejmě změny v počtu zaměstnaných osob v jednotlivých profesních skupinách. Tabulka 7.3 ukazuje profesní skupiny, ve kterých je v ČR do roku 2025 očekávána největší, nejrychlejší a naopak nejmenší či nejpomalejší změna.

Významnou součástí zpracování problematiky vývoje a změn kvalifikačních potřeb trhu práce v ČR jsou detailní výsledky a profily za 26 odvětví a 60 skupin povolání. Vzhledem k jejich rozsahu (téměř 500 stran) jsou k dispozici pouze v elektronické podobě:

- **Profily 26 odvětví:** <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/4-4-02>
- **Profily 60 skupin povolání:** <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/4-4-03>

16) Projekce se samozřejmě musí vyrovnávat i s takovými skutečnostmi, jako je na jedné straně posouvání věku odchodu do důchodu v příštích deseti letech a prodloužování pracovní aktivity části důchodců (pracující důchodci), ale na druhé straně také měnící se vývoj počtu osob odcházejících do předčasného důchodu.

7. Projekce změn struktury pracovních míst v ČR pro období 2014–2025

Tabulka 7.2: Vývoj počtu zaměstnaných osob ve vybraných odvětvích ekonomiky ČR v letech 2000, 2014 a 2025

		počet zaměstnaných (v tis.)			změna
		2000	2014	2025	2014-2025
Nejvíce rostoucí odvětví	Zdravotní a sociální péče (NACE 86-88)	286	354	394	40
	Peněžnictví a pojišťovnictví (NACE 64-66)	100	122	148	26
	Úklidové, bezpečnostní, krajinářské, agenturní a administrativní činnosti (NACE 77-82)	67	130	150	20
	Profesní, vědecké a technické činnosti a činnosti v oblasti nemovitostí (NACE 68-75)	171	269	286	17
	Telekomunikační a informační technologie a činnosti (NACE 61-63)	69	108	122	15
Nejvíce klesající odvětví	Vzdělávání (NACE 85)	299	326	318	-8
	Výroba dopravních prostředků (NACE 29-30)	104	237	225	-11
	Potravinářský a tabákový průmysl (NACE 10-12)	130	115	102	-13
	Zemědělství, lesnictví a rybolov (NACE 01-03)	241	137	122	-15
	Výroba kovů a kovodělných výrobků (NACE 24-25)	228	247	223	-23
Nejrychleji rostoucí odvětví	Peněžnictví a pojišťovnictví (NACE 64-66)	100	122	148	21,6 %
	Úklidové, bezpečnostní, krajinářské, agenturní a administrativní činnosti (NACE 77-82)	67	130	150	15,2 %
	Telekomunikační a informační technologie a činnosti (NACE 61-63)	69	108	122	13,7 %
	Zdravotní a sociální péče (NACE 86-88)	286	354	394	11,4 %
	Chemický, farmaceutický a rafinářský průmysl (NACE 19-21)	56	61	66	7,9 %
Nejrychleji klesající odvětví	Těžební průmysl (NACE 05-09)	70	36	33	-6,3 %
	Výroba kovů a kovodělných výrobků (NACE 24-25)	228	247	223	-9,4 %
	Textilní, oděvní a kožedělný průmysl (NACE 13-15)	158	58	52	-10,7 %
	Zemědělství, lesnictví a rybolov (NACE 01-03)	241	137	122	-10,9 %
	Potravinářský a tabákový průmysl (NACE 10-12)	130	115	102	-11,4 %

Tabulka 7.3: Vývoj počtu zaměstnaných osob ve vybraných profesních skupinách v ČR v letech 2000, 2014 a 2025

		počet zaměstnaných (v tis.)			změna
		2000	2014	2025	2014-2025
Nejvíce rostoucí skupiny povolání	Technici ve fyzikálních a průmyslových oborech (ISCO 311)	170	185	220	35
	Techničtí a odborní pracovníci v oblasti vědy a techniky kromě fyzikálních a průmyslových oborů (ISCO 31 kromě 311)	112	103	123	20
	Technici v oblasti informačních a komunikačních technologií (ISCO 35)	50	69	82	13
	Specialisté v oblasti financí, personální, marketingu a veřejné správy (ISCO 24)	88	110	123	13
	Řídicí pracovníci v oblasti správy podniku, obchodních a administrativních činností (ISCO 12)	64	74	87	13
Nejvíce klesající skupiny povolání	Učitelé a ostatní specialisté v oblasti výchovy a vzdělávání (ISCO 23)	184	228	212	-16
	Úředníci pro zpracování číselných údajů (ISCO 431)	141	136	119	-17
	Řídicí pracovníci v oblasti výroby, informačních technologií a vzdělávání (ISCO 13)	95	102	85	-17
	Kováři, nástrojář a příbuzní pracovníci (ISCO 722)	144	163	140	-23
	Provozovatelé prodejen, prodavači a příbuzní pracovníci (ISCO 522)	273	247	189	-57
Nejrychleji rostoucí skupiny povolání	Zákonodárci, nejvyšší státní úředníci a nejvyšší představitelé společností (ISCO 11)	42	41	51	23,7 %
	Technici ve fyzikálních a průmyslových oborech (ISCO 311)	170	185	220	19,0 %
	Techničtí a odborní pracovníci v oblasti vědy a techniky kromě fyzikálních a průmyslových oborů (ISCO 31 kromě 311)	112	103	123	19,0 %
	Technici v oblasti informačních a komunikačních technologií (ISCO 35)	50	69	82	19,0 %
	Řídicí pracovníci v oblasti správy podniku, obchodních a administrativních činností (ISCO 12)	64	74	87	17,3 %
Nejrychleji klesající skupiny povolání	Výrobci a zpracovatelé potravin a příbuzní pracovníci (ISCO 751)	40	31	24	-22,4 %
	Zpracovatelé dřeva, truhláři (kromě stavebních) a příbuzní pracovníci (ISCO 752)	47	41	32	-22,4 %
	Výrobci oděvů, výrobků z kůže a kožešin a pracovníci v příbuzných oborech (ISCO 753)	37	29	23	-22,4 %
	Provozovatelé prodejen, prodavači a příbuzní pracovníci (ISCO 522)	273	247	189	-23,2 %
	Pokladníci, prodavači vstupenek a jízdenek apod. (ISCO 521+523+524)	63	63	48	-23,2 %

Charakteristiky a perspektivy odvětví ekonomiky v ČR a v EU jsou členěny do osmi podkapitol. Nejprve je stručně vymezeno odvětví a jsou uvedeny makroekonomické údaje (přidaná hodnota, produktivita práce a celková produkce). Další informace se pak vztahují ke změnám počtu zaměstnaných osob v odvětví a k **vývoji profesní a kvalifikační struktury zaměstnanosti, a to včetně projekce budoucího vývoje do roku 2025**. V závěru nechybí informace o vzdělanostní a věkové struktuře zaměstnaných osob.

Charakteristiky a perspektivy profesních skupin v ČR a v EU jsou členěny do šesti podkapitol. Nejprve je profesní skupina stručně vymezena. Další informace se pak vztahují **ke změnám počtu zaměstnaných osob v profesní skupině, a to včetně projekce budoucího vývoje do roku 2025**. V textu najdete také informace o zastoupení těchto profesí v jednotlivých odvětvích ekonomiky. V závěru nechybí ani **stručné informace o vzdělanostní a věkové struktuře** zaměstnaných osob a o **kvalifikačních požadavcích** na tyto profese.

8. Metodický materiál k využívání části sekce Kam na školu

Tato část publikace přináší ukázkou vybraných podpůrných metodických materiálů, které vznikly v průběhu projektu VIP Kariéra II – KP a které se zaměřují na rozšíření a efektivní využívání systému www.infoabsolvent.cz, a to jak v kariérovém poradenství obecně, tak hlavně na základních a středních školách ve výuce tématu **Člověk a svět práce**.

Zdroj: <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-31>

8.1 Obecné představení systému ISA+ a jeho využití

Kariérové poradenství představuje důležitou roli v životě každého jedince. Prvotní zkušenost přichází již na základní škole, kdy se žáci připravují na volbu svého budoucího povolání a s tím související volbu studia a na následné uplatnění se ve světě práce. Velmi důležitým a neodmyslitelným aspektem kariérového poradenství je kvalitní a dostatečná informační základna. Za tímto účelem vznikl a funguje **Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce** (zkráceně **ISA+**), který je přístupný na adrese www.infoabsolvent.cz.

Smyslem a cílem ISA+ je nabídnout širokému okruhu zájemců komplex informací, rad a doporučení využitelných a významných při kariérovém rozhodování. ISA+ je jak vlastní **informační zdroj, podpůrný informační a poradenský nástroj**, tak i přímo **didaktický nástroj a metodická podpora** pro poskytovatele informací a poradenství v této oblasti.

ISA+ rozšiřuje možnosti ve výuce i v poradenství, přispívá k dalšímu zkvalitnění přípravy mladých lidí pro celoživotní uplatnitelnost ve světě práce a zpřístupňuje řadu významných informací. Systém ISA+ je primárně určen uživatelům, kteří potřebují informace pro své kariérové rozhodování, nebo uživatelům radícím v oblasti kariérového poradenství. Je proto konstruován tak, aby umožňoval **samostatnou práci uživatelů**. Jako efektivní způsob využití ISA+ se však nabízí i **asistovaná práce**, tedy pod vedením zkušeného poradce či průvodce.

Systém byl spuštěn do provozu již v roce 2008. Vzhledem k rychlému vývoji technologií a k potřebě začlenit do systému nové prvky a nástroje proběhla v letech 2011–2013 velká inovace tohoto systému. Změnily se nejenom vzhled a struktura ISA+, ale systém byl taky rozšířen o řadu nových funkcí a komponent. Inovace systému se uskutečnila v rámci ESF projektu **Kariérové poradenství v podmín-**

kách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP). Tento projekt skončil v roce 2015, ovšem informační systém je nadále aktualizován a doplňován o nové studie.

Současně s inovací systému www.infoabsolvent.cz vzniklo také několik návodů, metodických a podpůrných materiálů pro uživatele, převážně pro kariérové poradce, kteří **Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce** mohou **aktivně využívat při práci se žáky v rámci jejich seznamování se světem práce a s možnostmi dalšího uplatnění**.

Rozsáhlou součástí projektu bylo také rozšíření uživatelské základny prostřednictvím mediální propagace, ale hlavně díky **e-learningovému vzdělávání kariérových poradců a třídních učitelů ve školách** nebo s využitím poradců informačních center mládeže. Prostřednictvím těchto osob je totiž ISA+ organizovaně a metodicky šířen také mezi žáky posledních ročníků škol, kteří představují početnou cílovou skupinu ISA+.

8.2 Základní struktura ISA+

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) obsahuje čtyři relativně nezávislé, ale vzájemně propojené sekce, které společně vytvářejí komplex podpůrných informací využitelných při řešení nejrůznějších situací během kariérové dráhy člověka.

Úvodní strana systému ISA+ je tedy koncipována jako rozcestník ke všem informacím, které ISA+ obsahuje. Tematické sekce a jejich stručný popis:

- **KAM NA ŠKOLU (obory, školy a profese)**

Tato sekce je určena nejširšímu okruhu uživatelů – zájemcům o informace z oblasti jak počátečního, tak dalšího vzdělávání. Obsahuje **vzdělávací nabídku** středních, vyšších odborných i vysokých škol a několik způsobů jednoduché

The screenshot shows the homepage of the ISA+ system. At the top, there are logos for ESF, the Ministry of Education, Youth and Sports, and the National Institute for Vocational Education. A search bar is located on the right. The navigation menu includes 'Domoví strana', 'Obory, školy a profese', 'Absolventi škol a trh práce', 'Bez bariér', and 'Jak na to'. The main heading is 'Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce'. Below this, there is a welcome message: 'Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělávání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůžeme. Profi test nebo prezentace pracovních činností. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro ty, kteří mají studijní problémy.' To the right of the text is a photo of two smiling students. At the bottom, there are four buttons: 'KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese', 'ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE', 'BEZ BARIÉR až na trh práce', and 'JAK NA TO rady a doporučení'.

ho a **přehledného vyhledávání** v této nabídce. Uživatelé zde najdou vše podstatné o nabízených oborech vzdělání, o vlastním obsahu vzdělávání, školách a podmínkách pro přijetí, vybavenosti škol atd. Nechybějí ani filmové ukázky z reálného pracovního a školního prostředí a profitest – orientační test pro volbu oboru.

Pedagogové či poradci mohou tuto část ISA+ široce využívat v individuálním i skupinovém kariérovém poradenství. K základnímu seznámení se s využitím sekce KAM NA ŠKOLU je určen **návod Hledáme v ISA+**, dostupný na <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-25>. Tato kapitola pak obsahuje doplňkové metodické materiály, které kariérovým poradcům přiblíží nové a méně užívané funkce ISA+ v sekci KAM NA ŠKOLU, a to konkrétně funkce výběru podle obrázků, souhrnné informace o oborech a s profitest.

• ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE

Užitečné **informace** nejen o trendech a požadavcích současného trhu práce a uplatnění absolventů škol na trhu práce, které mohou pomoci žákům a studentům při **rozhodování o budoucí studijní** nebo pracovní **dráze**. Ukázky využití této sekce ve výuce na základních a středních školách jsou uvedeny v kapitole 9.

• BEZ BARIÉR až na trh práce

Informace podporující kariérové poradenství a **uplatnění žáků se zdravotním či sociálním znevýhodněním**, včetně příkladů dobré praxe. Součástí je i problematika **předčasných odchodů** žáků ze vzdělávání.

• JAK NA TO (rady a doporučení)

Rozmanité **rady a doporučení** žákům, jejich rodičům, dospělým uchazečům o vzdělání i poradcům v rozsáhlé oblasti volby vzdělání, ale i **v případě problémů při studiu**. Příručka s desaterem správného učení.

8.3 KAM NA ŠKOLU – výběr oborů podle obrázků

8.3.1 Popis obrázkového vstupu

Informační systém ISA+ obsahuje kompletní databázi vzdělávací nabídky středních škol, která je každoročně obnovována a průběžně aktualizována. Uživatelům přitom nabízí hned několik způsobů, jak v databázi potřebné informace hledat. Mezi nejčastější způsoby vyhledávání patří Výběr podle oboru a Výběr podle školy.

V rámci inovace ISA+ však vznikl také tzv. obrázkový vstup či **obrázkový průvodce**. Jedná se o **vyhledávání oboru vzdělání prostřednictvím zjednodušených názorných kreslených obrázků, které mají u uživatelů evokovat dané profese či obory**.

Vyhledávání oborů přes obrázkový vstup probíhá celkem ve třech krocích:

Výběr témat → výběr skupiny oborů vzdělání → výběr oboru → karta oboru

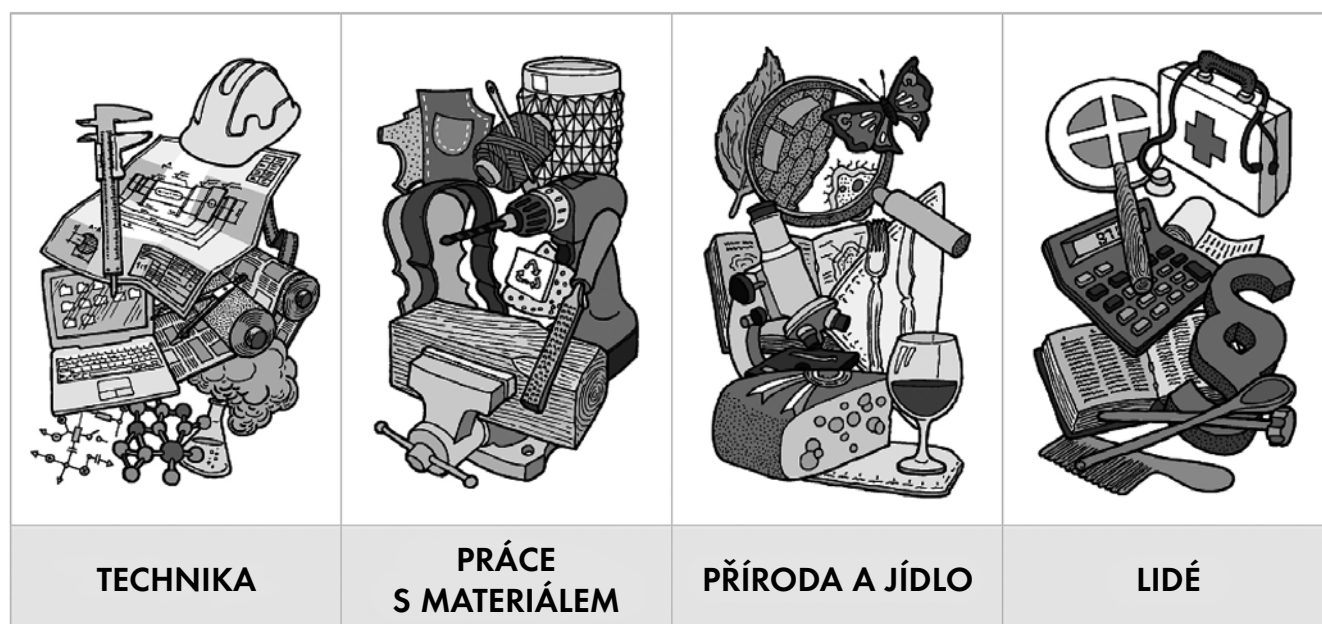
Kde je možné obrázkový vstup v ISA+ najít?

V hlavní nabídce v sekci KAM NA ŠKOLU je možnost „Výběru podle obrázků“.

Obrázkový vstup nabízí primárně členění oborů do čtyř skupin, a to podle charakteru oboru/profese. Aby se uživatel dostal dál, musí si zvolit jedno ze čtyř témat: Technika, Práce s materiálem, Příroda a jídlo, Lidé (viz obr.).

V dalším kroku se objeví opět několik obrázků, charakterizujících především skupiny oborů vzdělání. Jak je vidět na následující straně, obrázky zobrazují hlavně typické předměty, které se v daných oborech/profesích používají nebo které jsou pro danou profesi typické.

Na další úrovni vyhledávání podle obrázků už uživatel najde **seznam oborů vzdělání**, které odpovídají zvoleným

8. Metodický materiál k využívání části sekce Kam na školu

Seznam témat a vyobrazení skupin oborů vzdělání, které obsahují:

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">TECHNIKA</p>	
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">PRÁCE s MATERIÁLEM</p>	
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">PŘÍRODA a JÍDLO</p>	
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">LIDÉ</p>	

parametrům. Na této úrovni se už u oborů zobrazuje **názorná fotografie**. Otevřením odkazu s názvem oboru vzdělání se uživatel dostane na kartu oboru.

Obory vzdělání se zobrazují v třídění podle kategorie:

Méně náročné učební obory (obory kategorie E = nižší střední odborné vzdělání s výučním listem)

Učební obory (obory kategorie H = střední odborné vzdělání s výučním listem)

Maturitní obory (obory kategorie M = úplné střední odborné vzdělání s maturitou)

Maturitní obory s odborným výcvikem (obory kategorie L/O = úplné střední odborné vzdělání s odborným výcvikem a maturitou)

8.3.2 Využití obrázkového průvodce ve výuce žáků či v kariérovém poradenství

Proces kariérového rozhodování by měl probíhat kontinuálně již od základní školy, samozřejmě v různém rozsahu a v adekvátní formě, vzhledem k věku a potřebám žáků. Pro tyto potřeby je v rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání zařazena oblast **Výchova k volbě povolání**, která je realizována převážně v rámci průřezového tématu **Člověk a svět práce**.

Hlavním cílem vzdělávací oblasti **Výchova k volbě povolání** je osvojení znalostí a dovedností souvisejících s budoucím uplatněním ve světě práce a kompetencemi potřebnými při rozhodování o další profesní a vzdělávací orientaci a při vstupu na trh práce.

Vzdělávací oblast **Výchova k volbě povolání** je vymezena v podobě obsahových okruhů (témat), které každá základní škola v rámci svého školního vzdělávacího programu začlenila do odpovídajících vyučovacích předmětů a dalších vzdělávacích aktivit, i do různých ročníků.

Tematické okruhy vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání:

- 1. Sebezpoznání** – žáci se naučí realističtěji hodnotit své osobní zvláštnosti, předpoklady, možnosti i omezení a pochopí, které faktory proces sebezpoznání ovlivňují. Uvědomí si nutnost sebezpoznání pro správnou volbu povolání.
- 2. Rozhodování** – žáci si uvědomí svou roli v procesu rozhodování, zamyslí se nad faktory, které mohou jejich rozhodování ovlivňovat, a nad tím, jaké překážky jim v rozhodování mohou bránit; naučí se rozumně volit z daných možností.
- 3. Akční plánování** – žáci si postupně navyknu po etapách plánovat důležité životní kroky a přehodnocovat dosažené cíle, naučí se stanovovat si realistické cíle a hledat účinné strategie k dosahování cílů a odstraňování překážek.
- 4. Adaptace na životní změny** – žáci si uvědomí nevyhnutelnost změn v životě, zamyslí se nad změnami, se kterými se budou muset po odchodu ze základní školy vyrovnat, a poznají způsoby, jak se mohou na změny připravit a jak je mohou zvládnout.
- 5. Možnosti absolventa základní školy** – žáci získají přehled o nabídkách vzdělávání, profesní přípravy a zaměstnání, poznají místní možnosti a příležitosti, které se v dané chvíli nabízejí a naučí se zamýšlet nad různými cestami k dosažení zvoleného cíle.
- 6. Informační základna pro volbu povolání** – žáci pochopí nutnost spojovat rozhodování se znalostí svých osobních předpokladů a s vyhledáváním potřebných profesních informací. Naučí se vyhledávat, třídit a správně využívat informace o vhodných vzdělávacích a pracovních příležitostech.
- 7. Orientace v důležitých profesních informacích** – žáci se naučí využívat důležité informace o různých povoláních a profesích pro svoji profesní volbu, zvažovat klady i záporny jednotlivých povolání a realisticky hodnotit své šance ve vybraném povolání na trhu práce.
- 8. Rovnost příležitostí na trhu práce** – žáci získají přesnější a komplexnější představu o některých pracovních

činnostech a profesích, naučí se rozpoznávat překážky, které jim mohou bránit v dosažení osobních a profesních cílů, a nalézat vhodné způsoby, jak čelit profesní diskriminaci.

- 9. Svět práce a dospělosti** – žáci se seznámí s postupy při přijímání uchazečů o studium na středních školách a při přijímání do zaměstnání, uvědomí si, co od nich potenciální zaměstnavatelé budou očekávat a jak lze tato očekávání naplnit.

Tematické okruhy jsou vzájemně kompatibilní a pro dosažení požadovaného výchovného účinku je vhodné jednotlivá témata vzájemně kombinovat a obměnou forem a metod práce průběžně opakovat. **Práce žáků v obrázkovém vstupu naplňuje většinu zmíněných tematických okruhů oblasti Výchova k volbě povolání. ISA+ a jeho obrázkový průvodce tedy představuje jeden z nástrojů zkvalitnění přípravy žáků v oblasti volby povolání. Nabízí tak pedagogům a poradcům informační zdroj a nástroj pro zefektivnění a racionalizaci přípravy žáků.**

Popis využití obrázkového vstupu ve výuce:

Prvotní členění oborů v obrázkovém průvodci je velmi obecné – obory jsou děleny pouze do 4 skupin. Toto členění je vhodné předložit žákům v začátcích jejich rozhodovacího procesu. Mohou si takto začít uvědomovat, jakým směrem by měli o svém budoucím povolání přemýšlet a jak postupně s přibývajícimi informacemi upřesňovat dále svou volbu.

Vzhledem k charakteru a provedení obrázkového průvodce lze doporučit jeho využití:

- Při výuce průřezového tématu **Člověk a svět práce se skupinou žáků v nižších ročnících základních škol**. Obrázkový vstup je vhodný spíše pro prvotní seznámení žáků s variabilními možnostmi oborů a profesí; žáci mohou společně diskutovat, jaké profese znázorňují předměty na obrázcích; mohou se zamyslet nad tím, co mají obory společné a čím se naopak liší; bude jim takto jednoduše předložena cesta, jakým směrem by se měli nad sebou zamýšlet a poznávat se, aby jim to pomohlo v kariérovém rozhodování;
- Pro **individuální vyhledávání oborů** u žáků, kteří neradi čtou či při čtení neudrží dlouho pozornost;
- Pro **individuální vyhledávání oborů** u žáků, kteří zatím nemají povědomí o tom, čemu by se mohli v budoucnu věnovat; tato cesta by je mohla navést na správný rozhodovací a sebezpoznávací proces.

8.4 Profitest

Součástí systému ISA+ je také **Profitest**, který může žákům pomoci při jejich úvahách o vhodném oboru a povolání a ukáže jim obory, které by pro ně mohly být zajímavé. Profitest by měl jim sloužit především pro získání orientace v široké škále oborů středního vzdělání. Jeho výsledky mají za cíl ukázat žákům možnosti vzdělávání, které by jim mohly

8. Metodický materiál k využívání části sekce Kam na školu

vyhovovat, a pomoci jim tak ve složitém výběru. Žádný test z prostředí internetu nemůže nahradit konzultaci s poradci či psychology. Měl by sloužit jen jako doplňkový nástroj a inspirace při úvahách o volbě oboru.

Smyslem testu je popsat výrazné povahové vlastnosti a schopnosti žáka, které by pak mohl využít v dalším studiu i ve svém budoucím zaměstnání. Různé obory vzdělání i různá povolání vyžadují také různé psychologické předpoklady. Tento test může žákům pomoci v rozhodování, jaký obor by pro ně mohl být vhodný.

Test se skládá ze dvou modulů a dohromady by měl trvat 45–60 minut. Je však možné ho kdykoliv přerušit a přes přidělený kód se k němu opět vrátit. Test obsahuje různé úlohy a otázky:

- otázky typu „platí – neplatí“, které zjišťují obvyklé jednání v různých situacích a oblíbené činnosti;
- různé úkoly, které sledují schopnosti soustředění a řešení problémů;
- otázky na školní výsledky a způsob učení.

U otázek jsou uvedeny jednoznačné instrukce, jakým způsobem postupovat, které vždy dostatečně vysvětlí následující úkoly. V části testu, která se zaměřuje na soustředění, paměť a uvažování, jsou nastaveny časové limity. Test je proto třeba vyplňovat v klidném prostředí. Je-li to možné, doporučujeme práci v domácích podmínkách. V případě, že bude mít vyučující záměr použít Profitest ve výuce, bude nejhodnější, když s testem žáky v hodině pouze seznámí, jeho vyplnění zadá za domácí úkol a žákům, kteří doma nemají možnost přístupu k internetu, umožní jeho vyplnění individuálně či v malé skupině.

Před použitím testu ve třídě byste si měli pečlivě pročíst všechny úvodní instrukce a test vyzkoušet. Test je standardizován pro žáky 8.–9. třídy a splňuje požadavky Evropské federace psychologických asociací.

Výsledky Profitestu ústí do jedné nebo více pracovních činností nastavených v ISA+. U každé takové činnosti je přehled **vhodných oborů vzdělání**, doplněný fotografiemi reprezentujícími povolání, pro která jsou příslušné obory přípravou. Při volbě konkrétního oboru Vás informační systém odkáže na kartu příslušného oboru.

8.5 Souborné informace ke skupině oborů vzdělání

8.5.1 Popis funkce

Informační systém ISA+ je unikátní tím, že na jednom místě shrmažďuje jak informace o oborové vzdělávací nabídce škol v rámci celé ČR, tak i údaje o potřebách a kvalifikačních požadavcích trhu práce a o uplatnění absolventů škol. ISA+ tedy představuje komplexní nástroj pro kariérové poradenství. Výrazně totiž **usnadňuje vyhledávání informací důležitých pro zodpovědné a promyšlené rozhodování o budoucím profesním zaměření**.

Prvotní členění ISA+ je tematické. Spočívá tedy v rozdělení obsažených informací: 1) na vyhledávání ve vzdělávací nabídce škol (sekce KAM NA ŠKOLU) a 2) na odborné články a výzkumy o situaci na trhu práce z pohledu absolven-

tů škol či odborníků a zaměstnavatelů (sekce ABSOLVENTI A TRH PRÁCE). Nedílnou součástí ISA+ jsou také 3) rady a doporučení z oblasti kariérového poradenství (sekce JAK NA TO) či 4) odborné články a příklady dobré praxe zaměřené na zdravotně či sociálně znevýhodněné žáky a na prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání (sekce BEZ BARIÉR až na trh práce).

V rámci projektu VIP Kariéra II – KP byl informační systém www.infoabsolvent.cz významně inovován a rozšířen. Zcela novým prvkem se staly tzv. **souborné informace ke skupinám oborů. Jedná se o dynamicky proměnlivou informační stránku (článek), která shrnuje nejdůležitější poznatky právě z části ABSOLVENTI A TRH PRÁCE vztahující se však jen k jedné vybrané skupině a kategorii vzdělání. Prioritou je v tomto případě oborové členění.** Díky tomuto nástroji lze najít momentálně dostupné a aktuální relevantní informace vždy jen k vybrané kategorii a skupině oborů vzdělání. Souborná stránka tedy propojuje informace z více zdrojů, usnadňuje tak přístup informačním podkladům z oblasti trhu práce a uplatnitelnosti absolventů.

Tento vstup je nabízen na každé stránce oboru vzdělání.

Každá vygenerovaná souborná stránka obsahuje 2 až 5 kapitol. Příčinou této variability je skutečnost, že pro některé skupiny a kategorie oborů vzdělání nejsou úplná data k dispozici nebo jsou zkreslená vlivem malé četnosti. U učebních oborů pak samozřejmě chybějí informace o přechodu absolventů na vysoké a vyšší odborné školy.

V horní části každé souborné stránky je umístěna **identifikace kategorie a skupiny oborů vzdělání**, pro které se informace zobrazily.

U většiny kapitol jsou **v šedých polích** uvedeny také **odkazy**, na kterých lze najít další podrobnosti a informace.

1. kapitola – Aktuální vzdělávací nabídka

Tato část vychází z údajů databáze o vzdělávací nabídce v příslušné kategorii a skupině oborů vzdělání. Uživatel se dozví, jaké obory jsou pro tuto kombinaci parametrů nabízeny, včetně počtu škol a plánované kapacity. Tabulka obsahuje také informace, zda existuje v ČR škola, která by daný obor nabízela i pro zdravotně handicapované žáky.

2. kapitola – Vývoj počtu přijatých žáků

Tato kapitola ukazuje v grafech vývoj počtu a podílu žáků přijatých do 1. ročníku středních škol pro zvolenou kategorii a skupinu oborů vzdělání. Údaje vycházejí z výkonových statistik MŠMT a jsou každoročně aktualizovány.

3. kapitola – Jak a kde absolventi uplatňují své vzdělání?

Informace k této kapitole pocházejí z více různých zdrojů. V první části jsou uvedeny výsledky **šetření absolventů škol**, konkrétně s čím jsou v zaměstnání absolventi nejvíce spokojeni. Jelikož šetření proběhlo jen mezi absolventy vybraných oborů vzdělání, jsou tyto údaje zobrazovány jen u skupin oborů, kde jsou k dispozici.

Druhá část obsahuje podíly mladých, kteří zcela nebo alespoň částečně pracují ve svém vystudovaném oboru. Tyto údaje přibližují problematiku shody mezi vystudovaným oborem a vykonávaným zaměstnáním.

4. kapitola – Nezaměstnanost absolventů škol

Tato kapitola obsahuje každoročně aktualizované informace o nezaměstnanosti absolventů škol v dané kategorii vzdělání, a to dokonce až na úroveň oborů vzdělání. Pro srovnání jsou zde uvedeny i míry nezaměstnanosti absolventů jiných skupin oborů.

Míra nezaměstnanosti absolventů škol je ukazatel, který říká, jaký podíl absolventů předchozího roku (kolik procent) je evidován na úradech práce mezi nezaměstnanými v dubnu následujícího roku. Představuje tak vhodný nástroj pro porovnávání uplatnitelnosti absolventů podle vystudovaného zaměření. Tyto informace žákům **přehledně prezentují**, jestli jsou obory, o které mají zájem, také žádané na trhu práce. Mohou tedy racionálně ovlivnit rozhodovací proces žáka.

Protože na tyto souhrnné informace vstupujeme z karty konkrétního oboru, je zde nejen přehled o mírách nezaměstnanosti všech skupin oborů vzdělání, ale objeví se i informace o míře nezaměstnanosti oboru, který je předmětem zájmu uživatele.

Za povšimnutí stojí i rubrika „Další informace“, kde je možné se rychle přenést k podrobnějším informacím o nezaměstnanosti.

5. kapitola – Přechod absolventů na vysoké školy

Část Přechod absolventů na vysoké školy je dostupná pouze u maturitních kategorií. Informuje o podílech absolventů, kteří se hlásí k dalšímu studiu na vyšších odborných či vysokých školách, kolik jich je přijato a do jakých studijních oborů a programů. Data tak prezentují případné šance absolventů různých středoškolských oborů na pokračování ve studiu na dalších stupních.

8.5.2 Využití prvku Souborné informace ke skupině oborů vzdělání ve výuce žáků či v kariérovém poradenství

Nástroj Souborné informace ke skupinám oborů vzdělání lze doporučit při výuce žáků v posledním ročníku základních škol:

V **projektové skupinové i individuální výuce** – žáci si vyhledají informace ke skupině a kategorii oborů vzdělání; projdou si obsažené údaje; informace si mohou navzájem porovnat či o nich mohou diskutovat; co údaje o oborech říkají; jak údaje mohou ovlivnit konečné rozhodnutí o volbě povolání apod.

Žáci se tak naučí orientovat se v důležitých profesních informacích a na základě dostupných informací se správně rozhodovat o volbě budoucího profesního zaměření a o výběru vhodného povolání. Rozšiřují si tak poznatky

o světě práce, přibližují se jim existující pracovní příležitosti i reálné možnosti uplatnění absolventů škol na trhu práce, **informace korigují jejich představy a očekávání ve vztahu k vybranému zaměření.**

Žáci mají příležitost poznat více oborů a profesí, a naučí se tak orientovat se v různých informačních zdrojích, samostatně vyhledávat a vyhodnocovat a efektivně využívat informace důležité pro rozhodování o volbě budoucího profesního zaměření.

Žáci se také učí **optimálně posuzovat své možnosti vzhledem k požadavkům a situaci na pracovním trhu, odpovědně se rozhodovat o své budoucí profesní orientaci** a pružně reagovat na případné změny v rámci svého rozhodnutí či na změny budoucí životní situace.

Práce žáků se soubornými informacemi podporuje osvojení většiny kompetencí, které by žáci měli v rámci okruhu Výchova k volbě povolání získat:

- uvědomit si podstatný podíl vlastní odpovědnosti při rozhodování o volbě budoucího profesního zaměření a o výběru vhodného povolání;
- využívat poznatky z oblasti sebepoznávání, rozhodování a plánování vlastní budoucnosti při vytyčování a dosahování stanovených životních cílů;
- realističtěji nahlížet na vlastní osobnost a korigovat svůj náhled na vlastní potenciál i na možnosti svého budoucího profesního uplatnění;
- pochopit souvislost mezi požadavky na výkon vybraného povolání, svými reálnými osobními předpoklady a konkrétními možnostmi výběru vhodného povolání;
- hodnotit své osobní šance na trhu práce v souladu s reálnými požadavky vybraného povolání a v konfrontaci s vlastními osobnostními předpoklady;
- plánovat si významné životní kroky, stanovovat si realistické životní cíle a nacházet vhodné způsoby a strategie jejich dosahování;
- přiměřeně se adaptovat na nové životní situace, vhodně reagovat na potřeby, požadavky a očekávání druhých lidí a konstruktivně se vyrovnávat s případným neúspěchem;
- orientovat se v profesní nabídce a v informačních zdrojích pro volbu povolání.

8.6 Možnost porovnání informací

Pro porovnání mezi několika obory vzdělání nabízenými jednou školou či různými školami lze využít možnost informace o oboru porovnat podle několika kritérií. Porovnávat lze jak obory nabízené jednou školou, tak více školami.

Obory lze přidávat do porovnání přes kartu příslušné školy, a to poklepáním na tlačítko „porovnat“, které se zobrazuje u každého oboru vzdělání. V pravém dolním rohu obrazovky se pak zobrazí rámeček obsahující obory, které uživatel přidal do porovnání. Tabulku s porovnáním oborů lze získat stisknutím tlačítka „porovnat“.

9. Možnosti využití sekce Absolventi škol a trh práce

V předchozí kapitole byly představeny vybrané inovované komponenty Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) týkající se části KAM NA ŠKOLU (obory, školy a profese) a jejich možné využití pro kariérové poradenství a pro výuku na školách. Další text se zaměřuje výhradně na část ISA+, která se označuje souhrnně jako **sekce ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE** a představuje konkrétní možnosti využití údajů z této sekce ve výuce tématu Člověk a svět práce.

Zdroj: www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-30

9.1 Struktura sekce Absolventi škol a trh práce

Sekce Absolventi škol a trh práce je především informační základnou, disponující řadou informací a poznatků z oblasti vzdělávání, vývoje počtu žáků, uplatňování získaného vzdělání v praxi, využití vzdělání, přechodu absolventů středních škol do terciéry, dále z oblasti zaměstnanosti a nezaměstnanosti absolventů škol a výsledků šetření požadavků zaměstnavatelů získaných prostřednictvím řady kvantitativních i kvalitativních šetření. Cílem je podchytit hlavní problémy v těchto oblastech, v rámci možností v kontextu vývojových trendů trhu práce.

Formy zobrazování informací, se kterými lze pracovat, jsou:

- **statické stránky** – stručné články shrnující nejdůležitější informace z výzkumných šetření a analytických studií,
- **dynamické stránky** – věnují se jednotlivým odborným tématům; pracují interaktivně (obsahují navíc ovládací prvky, které umožňují zobrazit pouze takové informace, o které se zajímáte) a jsou použity tehdy, kdy by byl vzhledem k velkému objemu dat pouhý článek příliš obsáhlý a složitý,
- **publikace ke stažení** – plné znění analytických studií k tématu Absolventi škol a trh práce.

V závěru stránek lze často nalézt odkaz na zdrojové analytické studie, v nichž se lze k danému tématu dozvědět více, a odkazy na další statické či dynamické stránky, které poskytují informace k dané problematice.

Jednotlivé stránky lze vytisknout nebo uložit jako dokument MS Word (ikony k těmto možnostem jsou umístěny vpravo nahoře vedle hlavního nadpisu).

Cílové skupiny – komu jsou informace z této sekce zejména určeny:

- **žákům základních škol a jejich rodičům, všem zájemcům o studium** – mohou zde získat podrobnější informace o mnoha aspektech souvisejících s výběrem volby oboru vzdělání a možnostech uplatnění na trhu práce. Potřebné informace zájemci získají zejména v podsekcích **Vzdělávání a volba oboru** (např. počty nově přijatých do 1. ročníků středních a vyšších odborných škol, podíly absolventů středních škol hlásících se ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách a jejich úspěšnost při přijímacím řízení, ale i hodnocení spokojenosti absolventů s odbornou přípravou ve vystudovaném oboru), **Využití vzdělání**

(např. spokojenost absolventů škol v zaměstnání s platem, pracovními podmínkami, se zajímavostí práce, využitím kvalifikace, perspektivou firmy, jistotou pracovního místa), v podsekcích **Nezaměstnanost** (míra nezaměstnanosti absolventů z hlediska úrovně vzdělání a skupin oborů vzdělání) a **Požadavky zaměstnavatelů** (např. profese a obory, které jsou z pohledu zaměstnavatelů nejvíce potřebné).

- **žákům a absolventům středních škol, všem zájemcům o pracovní uplatnění** – mohou zde získat informace o možnostech uplatnění na trhu práce, o perspektivě vývoje z hlediska českého i evropského trhu práce. Užitečné poznatky zájemci naleznou především v podsekcích **Požadavky zaměstnavatelů** (např. na co kladou zaměstnavatelé působící v jednotlivých sektorech hospodářství při přijímání absolventů největší důraz a hlavní důvody, proč se zaměstnavatelé vyhýbají přijímání absolventů škol, nebo naopak důvody, které je vedou k rozhodnutí pro přijetí absolventů), dále v podsekcích **Využití vzdělání** (např. o podílech absolventů škol, kteří se uplatnili ve vystudovaném oboru, a také o nejčastějších důvodech pro odchod z vystudované profese do jiného oboru) a **Nezaměstnanost** (míra nezaměstnanosti absolventů z hlediska úrovně vzdělání a skupin oborů vzdělání).
- **pedagogickým a poradenským pracovníkům** – nabízí se zde ucelený soubor informací využitelných v jejich činnosti, rozšiřování jejich znalostního portfolia a mapování situace postavení absolventů na trhu práce. Obsah všech podsekcí lze využít s ohledem na vykonávanou činnost, zejména podsekcí **Vzdělávání a volba oboru** (např. motivace žáků pro volbu oboru, podle jakých kritérií si obor zvolili a co od studia vybraného oboru očekávali, nebo úspěšnost absolventů SŠ při přijímacím řízení ke studiu na VOŠ a VŠ podle skupin oborů), podsekcí **Požadavky zaměstnavatelů** (např. profese a obory, které jsou z pohledu zaměstnavatelů nejvíce potřebné), **Nezaměstnanost** (informace o nezaměstnanosti absolventů z hlediska úrovně vzdělání a skupin oborů vzdělání), ale také podsekcí **Využití vzdělání** (např. zda a s čím jsou absolventi škol spokojeni v zaměstnání nebo shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání, tj. zda absolventi škol využijí kvalifikaci získanou na střední škole ve svém nynějším zaměstnání).
- **zaměstnavatelům, představitelům oborů, pracovníkům úřadů práce** – mohou zde najít užitečné informace, zejména pak v sekci **Využití vzdělání** (obsahující závěry z řady šetření mapujících hodnocení absolventů jednotlivých oborů vzdělání v souvislosti s jejich úspěšností na trhu práce), **Vzdělávání a volba oboru** (hodnocení spokojenosti absolventů s výběrem studijního oboru a školy), **Zaměstnanost** (struktura zaměstnanosti v České republice podle dosaženého vzdělání a srovnání s EU), **Nezaměstnanost** (obsahující informace o nezaměstnanosti absolventů z hlediska úrovně vzdělání, skupin oborů

vzdělání i profesního zaměření) a **Požadavky zaměstnavatelů** (např. profese a obory, které jsou z pohledu zaměstnavatelů nejvíce potřebné).

Všechny tyto informace je vhodné zařadit do výuky tematického celku Člověk a svět práce na základních i středních školách. **Jak ovšem pracovat s těmito údaji se žáky v průběhu vyučování?**

9.2 Cíle vzdělávání tématu Člověk a svět práce na základní škole

Cíle vzdělávání tématu Člověk a svět práce – část věnovaná přípravě pro profesní a vzdělávací dráhu – jsou definovány v RVP pro základní vzdělávání následovně:

- orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí;
- na základě posouzení svých možností se dokáže rozhodovat o své profesní a vzdělávací orientaci;
- využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání;
- prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce;
- orientuje se ve svých časových možnostech a je schopen v jejich rámci plánovat své aktivity.

K naplnění tučně vyištěných částí cílů směřují níže uvedené doporučené postupy práce s Informačním systémem o uplatnění absolventů škol na trhu práce (www.infoabsolvent.cz).

Možný postup pro naplňování stanovených cílů – základní škola

Následující postup se snaží spojit získávání informací a nalézání vhodných variant profesních a vzdělávacích možností s postupným osvojováním kompetencí obsažených ve výše uvedených vzdělávacích cílech. Je nastaven tak, aby žáci vlastním objeováním informací a jejich společným týmovým vyhodnocováním a diskutováním objevovali sebe sama a současně získali a rozvíjeli potřebné kompetence. Uvedená témata jsou příkladem a jsou stručně formulována jako inspirace vyučujících.

Žáky základních škol čeká volba jejich středního vzdělávání. Existuje řada kritérií, která jsou pro tuto volbu relevantní, mezi nimi i ta, která se týkají spokojenosti a úspěšnosti absolventů středoškolského vzdělání. Jedná se především o následující kritéria:

- Spokojenost absolventů ve studiu daného oboru
- Spokojenost absolventů v zaměstnání po absolvování daného oboru
- Úspěšnost absolventů při přijímání na vysoké školy
- Úspěšnost absolventů při vstupu na trh práce

ISA+ obsahuje k jednotlivým kritériím potřebné informace. Následující text se snaží popsat, jak naučit žáky využívat tyto informace pro svou volbu.

TZ1: Spokojenost absolventů ve studiu daného oboru

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Spokojenost absolventů škol s volbou oboru. Ukázat koláčové grafy a na nich demonstrovat, jak velký je počet žáků, kteří vstoupí do oborů,

kde pak nejsou spokojeni, a že je tedy volbě oboru i celé profesní orientaci třeba věnovat náležitou pozornost.

TZ2: Spokojenost absolventů v zaměstnání po absolvování daného oboru

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Spokojenost absolventů škol v zaměstnání. Ukázat tabulky s jednotlivými faktory spokojenosti (plat, pracovní podmínky, perspektiva firmy, pracovní pozice, zajímavost práce, jistota zaměstnání, kolektiv pracovníků, vedení firmy a způsob řízení) a vést se žáky diskusi o tom, které z faktorů jsou pro ně důležité a co si pod nimi představují.

TZ3: Úspěšnost absolventů při přijímání na vysoké školy a na vyšší odborné školy

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Úspěšnost při přijímání řízení na VŠ a VOŠ – skupiny oborů. Ukázat grafy úspěšnosti absolventů skupin oborů SŠ při přijímání na VŠ a na VOŠ a na nich demonstrovat, jak je tato úspěšnost v různých skupinách oborů rozdílná a že se tedy jedná o další faktor, který může mít pro mnoho žáků při jejich volbě význam.

Poté zadat žákům, aby posoudili tuto úspěšnost u skupin oborů, do nichž patří obory vzdělání, které se jim zdají být pro ně zajímavé. Pak si zjištěné údaje v diskusi navzájem porovnávat.

TZ4: Úspěšnost absolventů při vstupu na trh práce a) Nezaměstnanost absolventů

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Nezaměstnanost absolventů podle oborů vzdělání. Vysvětlit žákům, co je míra nezaměstnanosti (podíl nezaměstnaných osob na pracovní síle, kde pracovní síla je celkový počet zaměstnaných a nezaměstnaných osob); v případě absolventů je to podíl počtu nezaměstnaných absolventů na celkovém počtu absolventů v daném roce, možnost aplikovat i v matematice).

Ukázat grafy míry nezaměstnanosti absolventů skupin oborů různých kategorií SŠ a na nich demonstrovat, jak je tato míra nezaměstnanosti v různých kategoriích vzdělání a u různých skupin oborů rozdílná (obvykle je u vyšších úrovní vzdělání nižší nezaměstnanost) a že se tedy jedná o další faktor, který má určitý význam (přitom ale připustit, že během roků se to může měnit).

Poté zadat žákům, aby posoudili tuto míru nezaměstnanosti u oborů vzdělání nebo skupin oborů, které se jim zdají být pro ně zajímavé, a aby to porovnali s jinými obory nebo skupinami oborů. Pak si zjištěné údaje v diskusi navzájem porovnávat.

b) Seznámení s možnostmi úřadů práce

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Názory úřadů práce na uplatnitelnost absolventů. Vysvětlit žákům, co je úřad práce a že jim může pomoci jak při volbě jejich profesní a vzdělávací orientace i konkrétního povolání či oboru vzdělání (v informačním a poradenském středisku), tak i v budoucím profesním životě při zprostředkování zaměstnání či rekvalifikace (vysvětlit, co je to rekvalifikace). Vhodná by byla společná návštěva místní pobočky Úřadu práce ČR.

Pak se žáky probrat názory pracovníků úřadu práce na faktory ovlivňující úspěšnost absolventů při získávání zaměstnání

(vysvětlit přitom pojem klíčové kompetence). Zdůraznit dominantní pozici faktoru aktivního hledání zaměstnání (a v souvislosti s tím i celkově aktivního přístupu ve vzdělávací a profesní dráze).

9.3 Cíle vzdělávání tématu **Člověk a svět práce na střední škole**

Hlavním cílem vzdělávání tématu *Člověk a svět práce* podle RVP pro střední školy je **vybavit žáka znalostmi a kompetencemi, které mu pomohou optimálně využít jeho osobnostní a odborné předpoklady pro úspěšné uplatnění na trhu práce a pro budování profesní kariéry.**

Uskutečňování toho cíle předpokládá:

- vést žáky k tomu, aby si uvědomili zodpovědnost za vlastní život, význam vzdělání a celoživotního učení pro život, aby byli motivováni k aktivnímu pracovnímu životu a k úspěšné kariéře;
- zorientovat žáky ve světě práce jako celku i v hospodářské struktuře příslušného regionu, naučit je hodnotit jednotlivé faktory charakterizující obsah práce a srovnávat tyto faktory se svými předpoklady, seznámit je s alternativami profesního uplatnění po absolvování studovaného oboru vzdělání;
- naučit žáky vyhledávat a posuzovat informace o vzdělávací nabídce, orientovat se v ní a posuzovat ji z hlediska svých předpokladů a profesních cílů;
- naučit žáky písemně i verbálně se prezentovat při jednání s potenciálními zaměstnavateli, formulovat svá očekávání a své priority;
- vysvětlit žákům základní aspekty pracovního poměru, práv a povinností zaměstnanců a zaměstnavatelů i základní aspekty soukromého podnikání, naučit je pracovat s příslušnými právními předpisy;
- zorientovat žáky ve službách zaměstnanosti, přivést je k účelnému využívání jejich informačního zázemí.

K naplnění tučně vtištěných částí cílů směřují níže uvedené doporučené postupy práce s Informačním systémem o uplatnění absolventů škol na trhu práce (www.infoabsolvent.cz).

Možný postup pro naplňování stanovených cílů – střední škola

Žáky středních škol čeká buď pokračování ve studiu, nebo vstup na trh práce. K tomu jsou pro ně důležité různé informace. Tyto informace lze rozdělit do následujících okruhů:

- Úspěšnost absolventů při přijímání na vysoké školy
- Úspěšnost absolventů při vstupu na trh práce
- Požadavky zaměstnavatelů na absolventy
- Spokojenost absolventů v zaměstnání

ISA+ tyto informace obsahuje. Následující text se snaží popsat, jak žáky naučit je využívat.

TS1: Úspěšnost absolventů při přijímání na vysoké školy a na vyšší odborné školy

(týká se jen maturitních oborů)

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou *Úspěšnost při přijímání na VŠ a VOŠ – skupiny oborů*. Ukázat grafy úspěšnosti absolventů skupin oborů SŠ při přijímání na VŠ

a na VOŠ a identifikovat v nich skupinu oborů, do níž patří studovaný obor žáků.

V diskusi porovnat úspěšnost své skupiny oborů s ostatními skupinami. V návaznosti na to diskutovat o směrech vysokoškolského studia potenciálně vhodných pro absolventy daného oboru. Využít informace o šancích na přijetí na jednotlivé vysoké školy, např. na <http://www.vysokeskoly.com/sance-na-prijeti/> nebo v médiích.

TS2: Úspěšnost absolventů při vstupu na trh práce

a) Nezaměstnanost absolventů

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou *Nezaměstnanost absolventů*. Vysvětlit žákům, co je míra nezaměstnanosti (podíl nezaměstnaných na pracovní síle, kde pracovní síla je celkový počet zaměstnaných a nezaměstnaných osob, v případě absolventů je to podíl počtu nezaměstnaných absolventů na celkovém počtu absolventů v daném roce, možnost aplikovat i v matematice).

Probrat se žáky graf s nezaměstnaností absolventů u jednotlivých kategorií vzdělání. Zdůraznit na tom význam vzdělání, protože míra nezaměstnanosti je u vyššího vzdělání nižší.

Prohlédnout si vývoj míry nezaměstnanosti v čase a ukázat na tom, jak se poptávka trhu práce mění.

b) Nezaměstnanost podle oborů

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou *Nezaměstnanost absolventů podle oborů vzdělání*. Ukázat grafy míry nezaměstnanosti absolventů studovaného oboru vzdělání a příbuzných oborů.

V diskusi porovnat úspěšnost své skupiny oborů s ostatními skupinami. Vysvětlit žákům, že samotné absolvování oboru vzdělání nemusí pro úspěšné uplatnění stačit a že mnohdy je třeba absolvovat doplňující či specializační kurzy. A že toto platí pro celý život, že člověk musí počítat s tím, že se bude celý život učit a že třeba i změní svou původní profesi.

c) Preference zaměstnavatelů

Podle toho, do jakého sektoru patří studovaný obor, otevřít jednu z následujících stránek v ISA+:

Co ovlivňuje přijímání absolventů v průmyslu a ve stavebnictví

Co ovlivňuje přijímání absolventů v sektoru služeb

Co ovlivňuje přijímání absolventů v sektoru informací, financí a vzdělávání

Ukázat žákům graf s důvody zaměstnavatelů pro nepřijetí pracovníků a společně je probrat, aby si je uvědomili.

Ukázat žákům graf s pořadím předností, které zaměstnavatelé při přijímání pracovníků preferují, a vyzvat je, aby zkusili určit, které z nich patří mezi jejich silné a které mezi jejich slabé stránky, a vést o tom diskusi.

d) Potřebné kompetence

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou *Důležitost kompetencí podle zaměstnavatelů*. Navázat na předchozí práci s kritérii pro přijímání zaměstnanců porovnáním se zjištěními *Jaké kompetence u absolventů očekávají zaměstnavatelé* a prohlédnout si jejich pořadí podle sektoru. Poukázat na to, že jde přímo o požadavky zaměstnavatelů.

Vyzvat žáky, aby zkusili určit, které kompetence patří mezi jejich silné stránky a které mezi jejich slabé stránky, a vést o tom diskusi.

e) Jak hledat zaměstnání

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Jak firmy hledají nové pracovníky. Probrat se žáky tabulku využívání způsobů hledání nových zaměstnanců jednotlivými sektory a pak společně najít weby job serverů, personálních agentur a Úřadu práce (přes portál MPSV) a jejich nabídky pracovních míst.

Vést diskusi o příkladech příbuzných, přátel či známých, kteří našli zaměstnání některým z uvedených způsobů, a o tom, jaké s tím udělali zkušenosti, případně nalezení takových příkladů zadat jako domácí úkol.

f) Seznámení s možnostmi úřadů práce

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Názory úřadů práce na uplatnitelnost absolventů. Navázat na předchozí práci s kritérii pro přijímání zaměstnanců porovnáním s názory pracovníků úřadu práce na faktory ovlivňující úspěšnost absolventů při získávání zaměstnání.

Poukázat na to, že jde o absolventy, kteří sami práci nezískali a využili služeb úřadu práce, a že i tato cesta může pomoci k získání dobré práce. Žáky seznámit s tím, že úřad práce je institucí, která jim může při hledání práce či dalšího vzdělávání pomoci, a to jak poskytnutím rad a informací, tak zprostředkováním zaměstnání či rekvalifikace.

g) Seznámení s možnostmi personálních agentur

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Faktory úspěšnosti uchazečů o zaměstnání. Navázat na předchozí práci s kritérii pro přijímání zaměstnanců porovnáním s názory pracovníků personálních agentur na faktory ovlivňující úspěšnost absolventů při získávání zaměstnanců.

Poukázat na to, že jde o absolventy, kteří sami práci nezískali a využili služeb personálních agentur, a že i tato cesta může pomoci k získání dobré práce.

TS3: Spokojenost absolventů v zaměstnání

Vyhledat a otevřít stránku nazvanou Spokojenost absolventů škol v zaměstnání. Ukázat tabulky s jednotlivými faktory spokojenosti (plat, pracovní podmínky, perspektiva firmy, pracovní pozice, zajímavost práce, jistota zaměstnání, kolektiv pracovníků, vedení firmy a způsob řízení) a vést se žáky diskusi o tom, které z faktorů jsou pro ně důležité a co si pod nimi představují.

Vést diskusi o stavu těchto faktorů v oblasti uplatnění studovaného oboru a v příbuzných oborech a o tom, s čím mohou absolventi reálně počítat.

9.4 Slovníček pojmů

Pojmy a definice – trh práce:

- **absolvent** – v nejširším významu je definován jako subjekt, který ukončil některý druh formálního vzdělávání nebo některý typ vzdělávání neformálního. Za vzdělávání formální je zde považováno studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole, neformální vzdělávání je zastoupeno kurzy a školeními. Podle druhu a úrovně vzdělání či kvalifikace jsou absolventům vydávány doklady o ukončení studia v podobě vysvědčení, osvědčení, certifikátů, titulů a jiných listin.¹⁷

Podle zákoníku práce se absolventem rozumí zaměstnanec vstupující do zaměstnání na práci odpovídající jeho kvalifikaci, jestliže celková doba jeho odborné praxe nedosáhla po řádném (úspěšném) ukončení studia (přípravy) 2 let, přičemž se do této doby nezapočítává doba mateřské nebo rodičovské dovolené.¹⁸

Zákon o zaměstnanosti pojem absolvent – uchazeč o zaměstnání nedefinuje. Vyčleňuje ale uchazeče, kterým je potřebné věnovat zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání (§ 33), protože ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují. Takovému uchazeči, pokud je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 5 měsíců, má krajská pobočka Úřadu práce vypracovat Individuální akční plán.¹⁹

V našem pojetí je absolvent chápán několika způsoby. Ve zjišťovacích vycházejících z VŠPS je brán jako mladý člověk do pěti let od ukončení vzdělávání, tj. ve věku 20–24 let u středoškoláků a 25–29 let u vysokoškoláků. Toto vymezení je ovlivněno možnostmi přístupných zdrojových dat pro účely různých srovnávacích analýz. Při zpracování údajů MPSV je obvykle používán pojem **čerství absolventi – uchazeči o zaměstnání**, což jsou absolventi v evidenci nezaměstnaných v dubnu sledovaného roku, kteří své studium ukončili obvykle v červnu předchozího roku (v závěru školního roku i dále, pokud např. konají opravné zkoušky).

- **klíčové kompetence** – jsou takové znalosti, schopnosti a dovednosti, které se jeví jako nezbytné pro úspěšné uplatnění nejenom na trhu práce, ale i v běžném životě. Jejich zvládnutí přispívá k větší flexibilitě pracovníků, tzn. k jejich schopnosti vykonávat rozličné odborné úkoly nebo měnit bez větších problémů různé profese, a napomáhá sladovat schopnosti pracovníků s požadavky kladenými ze strany zaměstnavatele.

- **profesní (odborné) kompetence** – zahrnují znalosti, dovednosti a návyky získané příslušným vzděláním a praktickými zkušenostmi a jsou úzce svázány s konkrétní odborností. Jejich zvládnutí umožňuje výkon určitých profesí či povolání.

- **trh práce** – je místem, v němž se střetává poptávka po práci ze strany potenciálních zaměstnavatelů s nabídkou práce, již představují jednotlivci ucházející se o zaměstnání, přičemž předmětem koupě a prodeje nejsou jednotlivé osoby, ale jejich pracovní síla. Dochází zde ke konfrontaci požadavků a nároků zaměstnavatelské sféry se skutečným charakterem a kvalitou disponibilní pracovní síly. Nezaměstnanost je jevem nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce.

- **poptávka po práci** – rozumíme jí celkový objem pracovních sil, jenž na trhu práce při určité výši mzdy požadují jednotliví zaměstnavatelé.

- **nabídka práce** – definujeme ji jako celkový počet jednotlivců nabízejících na trhu práce při určité výši mzdy svou pracovní sílu. Prací se rozumí jakákoliv fyzická nebo duševní činnost člověka, jejímž výsledkem jsou výrobky nebo služby.

- **černý trh** – poskytuje tzv. černou práci. Černý trh práce je ta část trhu černé (šedé) ekonomiky státu, kterou nelze přesně určit, protože pravidla zaměstnávání zde

17) PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 15.

18) http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z262_2006_10

19) <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-zamestnanosti/cast-2-hlava-2>

9. Možnosti využití sekce Absolventi škol a trh práce

nehrají žádnou roli. Nejsou zde žádné dokumentace, podle kterých by se dalo určit, kolik lidí využívá tento trh. Jedná se o pracovní vztah, kde osoba provádí práci a dostává za ni mzdu. Tato práce není nezákonná, ale není sepsána žádná pracovní smlouva ani dohoda o pracovní činnosti nebo dohoda o provedení práce. Za tyto zaměstnance není odváděno sociální ani zdravotní pojištění a nejsou placeny povinné daně státu.

- **nezaměstnanost** - je projevem nerovnováhy na trhu práce. Jde o stav, kdy nabídka práce převládá nad poptávkou práce. Lidé mají zájem o práci, ale na trhu práce je jí nedostatek. Vzniká poklesem poptávky pracovních sil v důsledku ekonomických problémů firmy, odvětví nebo ekonomiky či snížením poptávky po určité kvalifikaci.²⁰ Nezaměstnanost není jevem, který by ovlivňoval pouze ekonomiku země, zasahuje do celé společnosti svými sociálními dopady. Ukazatelem nezaměstnanosti je pak míra nezaměstnanosti, resp. podíl nezaměstnaných osob.

Pro mezinárodní srovnávání nezaměstnanosti se používá definice ILO (International Labour Organization). Tato metodika poskytuje mezinárodně srovnatelné údaje a je používána pro statistiky OECD, Eurostatu a další. Je třeba respektovat skutečnost, že se definice nezaměstnaných podle ILO liší od definice uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce, a proto se i míra nezaměstnanosti používaná pro srovnávání může odlišovat od míry nezaměstnanosti vypočtené na základě údajů o počtech nezaměstnaných z MPSV.

- **pracovní síla**, tj. ekonomicky aktivní obyvatelé - jednotlivci, kteří dosáhli minimálně patnácti let věku a současně splňují kritéria, na jejichž základě mohou být zařazeni mezi **zaměstnané** či **nezaměstnané**. Ostatní obyvatelé (děti, studenti denního studia, důchodci, ženy v domácnosti atp.) nejsou zařazeni mezi pracovní sílu.

- **míra ekonomické aktivity** - vyjadřuje podíl pracovní síly (zaměstnaných a nezaměstnaných) na počtu všech osob starších 15 let.

- **zaměstnaní** - status zaměstnané osoby je její výkon jakékoliv práce, za kterou jí náleží mzda, a nezáleží na tom, zda je to ve vztahu zaměstnavatel - zaměstnanec, nebo zda osoba soukromě podniká.

Podle definice Mezinárodní organizace práce (ILO - International Labour Organization) se za zaměstnané považují osoby ve věku 15 let a více, které během týdne, v němž probíhá měření počtu zaměstnaných, splňují některou z následujících podmínek: pracují za mzdu (zaměstnanci) alespoň jednu hodinu; pracují za účelem dosažení zisku (podnikatelé a spolupracující rodinní příslušníci) alespoň jednu hodinu; mají zaměstnání, ale jsou dočasně nepřítomni (v důsledku zranění, nemoci, dovolené, studijního volna, mateřské nebo rodičovské dovolené atp.).

- **nezaměstnaní** - o nezaměstnaném hovoříme tehdy, pokud splňuje několik zásadních podmínek. Je starší 15 let, nemá žádné placené zaměstnání, nepodniká (není např. OSVČ), je evidován na úřadu práce, je aktivní při hledání placené práce

a může ihned nastoupit na volné pracovní místo. Horní hranice pro status nezaměstnaného je věk 74 let.

Podle ILO je za nezaměstnaného považována osoba, která splňuje tři základní požadavky - je starší patnácti let, aktivně hledá práci, do které je schopna nastoupit do 14 dnů.²¹

- **obecná míra nezaměstnanosti** podle definice ILO - je dána poměrem počtu uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných) k celkovému počtu ekonomicky aktivních obyvatel (tj. zaměstnaných i nezaměstnaných). Hodnota míry nezaměstnanosti vyjadřuje procentní podíl nezaměstnaných na pracovní síle.

Na základě dohody s ČSÚ Ministerstvo práce a sociálních věcí počínaje lednem 2013 přešlo na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR s názvem **Podíl nezaměstnaných osob**, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let ze všech obyvatel ve stejném věku.

- **Úřad práce České republiky** (dále jen „Úřad práce ČR“) byl zřízen zákonem č. 73/2011 Sb. a je správním úřadem s celostátní působností a organizační složkou státu. Úřad práce ČR tvoří generální ředitelství, krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajské pobočky“). Součástí krajských poboček jsou kontaktní pracoviště.

Kontaktní pracoviště plní v oblasti zprostředkování zaměstnání, evidence uchazečů a zájemců o zaměstnání, v oblasti podpory v nezaměstnanosti a také v oblasti nepojistných sociálních dávek úkoly správního orgánu prvního stupně dle zákona o státní sociální podpoře, zákona o pomoci v hmotné nouzi, zákona o sociálních službách a zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.²² Provádějí pozorování a kontrolu situace na trhu práce a zaznamenávají vývoj zaměstnanosti na příslušném území.

V oblasti podpory v zaměstnanosti si kladou za cíl pomoci lidem při hledání práce, od předložení možností pracovních příležitostí až po uzavření pracovní smlouvy, a tím ukončení statusu nezaměstnaný. Snahou při cestě k tomuto cíli je také nalezení vhodného typu zaměstnání jednotlivým občanům. Ve velkém počtu případů úřady práce pracují s lidmi, kteří mají z určitých důvodů problém dostat se na trh práce a neumějí se adaptovat na pracovní oblast.

- **Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)** - data z VŠPS uvádějí přepočtené skutečné počty osob ze sledovaného vzorku. Nešetří se celá populace, ale pouze její zlomek a na základě statistických metod jsou pak zjištěná data zobecněna na celou populaci. Pro detailnější zpracování a korektní porovnání menších skupin je lze obtížně použít. Ve studiích se proto více orientujeme na procentní podíly (%) a absolutním hodnotám věnujeme menší pozornost.

- **profesní skupina** - tímto pojmem se rozumějí osoby vykonávající stejnou profesi.

- **vzdělanostní skupina** - osoby se stejnou kombinací úrovně a oboru vzdělání.

- **průměrná délka vzdělávání** - udává, kolik let v průměru trvalo vzdělávání osob zaměstnaných v daném odvětví.

20) JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů. 610 hesel.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 169.

21) BUSINESSCENTER.CZ. Slovník pojmů. Nezaměstnaný. In: *Businesscenter.cz* [online]. ©1998-2013. [cit. 2013-02-24].

22) <http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>

Rozdělení národního hospodářství na sektory:

Primární – sektor zahrnuje všechna odvětví lidské činnosti, která přeměňují **přírodní zdroje** do **základních produktů**, tzv. sektor prvovýroby (zpracování surovin, lesnictví, zemědělství atp.),

Sekundární – sektor zahrnuje všechna odvětví lidské činnosti, která přeměňují suroviny na výrobky nebo zboží, tzv. sektor výroby a průmyslu (zpracovatelský průmysl, stavebnictví),

Terciární – sektor zahrnuje všechna odvětví lidské činnosti, jejichž podstatou je poskytování služeb, tzv. sektor služeb,

Kvartérní – označovaný také jako znalostní sektor; zahrnuje všechna odvětví lidské činnosti, jejichž podstatou je vývoj, věda a výzkum včetně veškerých služeb založených na znalostech a informacích (tj. vzdělávání, odvětví informačních a komunikačních technologií, poradenství a další).

Klasifikace a číselníky:

- **Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)** nahradila klasifikaci profesních skupin **KZAM**. Klasifikace CZ-ISCO je národní statistická klasifikace. Vychází z metodických principů mezinárodní klasifikace ISCO-08, jejímž tvůrcem je Mezinárodní organizace práce (ILO). Je založena na dvou hlavních principech, kterými jsou druh vykonávané práce (pracovní místo) a úroveň dovedností. Zaměstnání, jež vyžadují vykonávání stejných úkolů, by měla být vždy zařazena na stejném místě, i když se požadované formální vzdělání nebo kvalifikace konkrétního zaměstnance mohou mezi jednotlivými zeměmi i mezi jednotlivými osobami lišit. Klasifikaci ISCO používá MPSV i Český statistický úřad.

- **Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE)** nahradila Odvětvovou klasifikaci ekonomických činností (OKEČ). NACE dělí ekonomické činnosti tak, že každé statistické jednotce, která vykonává nějakou ekonomickou činnost, lze přiřadit kód NACE. Má hierarchickou strukturu – čtyři úrovně: první úroveň (sekce), druhá úroveň (oddíly), třetí úroveň (skupiny), čtvrtá úroveň (třídy). Např. činnost „výroba klišu“ se zařazuje kódem 20.52, kde 20 je kód oddílu, 20.5 je kód skupiny a 20.52 je kód třídy. Sekce C, do které tato činnost spadá, se v kódu neprojevuje.

- **Nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání**, které uvádí soustavu oborů, vč. skupin oborů a kategorií vzdělání. Obor vzdělání je uváděn jako „studijní obor“ nebo „kód oboru“ a jsou v něm obsaženy následující údaje: skupina oborů vzdělání, obor vzdělání, kategorie dosaženého stupně vzdělání a pořadové číslo. Např. Nástrojař se označuje kódem 23-52-H/01, kde 2 je kód hlavní skupiny (Technické vědy a nauky), číslo 23 označuje skupinu oborů vzdělání (Strojírenství a strojírenská výroba), číslo 52 rozlišuje obory vzdělání, písmeno H označuje kategorii dosaženého stupně vzdělání (střední odborné vzdělání s výučním listem) a číslo 01 označuje pořadové číslo (číslo je dvoumístné).

- **Územní jednotky NUTS** jsou územní celky vytvořené pro potřeby statistické a analytické a pro potřeby EU. V ČR jsou vymezeny takto: a) NUTS 5 – obce, b) Územní jednotky NUTS 4 – okresy, c) Územní jednotky NUTS 3 – kraje (VÚSC), d) Územní jednotky NUTS 2 – sdružené kraje (VÚSC), e) Územní jednotka NUTS 1 – je tvořena územím celé ČR.

10. Závěr

Tato publikace komplexně shrnuje současnou situaci absolventů převážně středních škol v době jejich přechodu na trh práce, a to nejen prostřednictvím statistických údajů, ale i pomocí výstupů z dotazníkového šetření uskutečněného přímo mezi absolventy škol.

Přechod ze školy do zaměstnání tvoří významnou kapitolu každého jedince. Úspěšnost či neúspěšnost absolventů škol při uplatnění na trhu práce však ovlivňuje řada faktorů. Patří k nim ekonomické podmínky, charakteristiky trhu práce, ale i vzdělávací soustava, demografický vývoj či názory, přesvědčení a motivace samotných absolventů. Ve všech těchto oblastech lze v současnosti v České republice vysledovat několik hlavních trendů a stavů. Jejich poznání slouží nejen pro kariérové poradenství a rozhodování žáků o svém budoucím studiu a uplatnění na trhu práce, ale i pro školskou sféru jako zpětná vazba či podklad pro budoucí směřování a rozvoj odborné přípravy a vzdělávání žáků.

Střední školy dlouhodobě čelí propadu počtu nově přijatých žáků, i když v posledních dvou letech je tento pokles již mírnější (pod 1 %). Z prognózy počtu 15letých vyplývá, že je tento trend již u konce a v dalších letech počet žáků vstu-

pujících do středního vzdělávání bude pozvolna narůstat. Na střední školy budou totiž vstupovat početnější ročníky žáků. Záleží však na tom, jaká bude jejich vzdělanostní struktura.

Například v roce 2015, ačkoli počet nově přijatých žáků do 1. ročníku středních škol opět mírně klesl, tak počet přijatých na gymnázia mírně vzrostl. Stalo se tak na úkor učebních a odborných maturitních oborů. Tento **pokles podílů přijatých žáků** postihl však více **stavební a gastronomické obory**, naopak **podíl přijatých do strojírenských a elektrotechnických oborů** opět **výrazněji narostl**. Je to výsledek propagování a zdůrazňování potřebnosti technických profesí a uplatnitelnosti vyučených absolventů i podpory formou stipendií. Ovšem u stavebních oborů se tyto snahy zatím příliš neprojevují.

V roce 2015/16 nastoupilo do 1. ročníků středních škol 30,1 % žáků do učebních oborů, 36,3 % žáků do maturitních oborů kategorie M, 6,2 % do maturitních oborů kategorie L/0 a 22,53 % do gymnaziálních oborů.

Postupně **roste počet dospělých vstupujících do zkráceného studia**, jejich počty již nejsou zanedbatelné. V učebních oborech je v případě denního studia zájem zejména o obory

skupin **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, Strojírenství a Stavebnictví**, v maturitních oborech pak o skupiny **Pedagogika, učitelství a sociální péče**. Toto rozložení zájmu výrazně avizuje, které profese na trhu práce poskytují zaměstnání, a tedy jaké kvalifikace absolventi jiných oborů potřebují získat pro dobré uplatnění.

Dlouhodobý pokles počtu žáků přijatých na střední školy se již se zpožděním začal projevovat **ve snížení počtu absolventů středních škol**. Navíc se k tomuto trendu připojila i neúspěšnost části žáků u maturitní zkoušky. Tím pádem **méně absolventů přechází a nadále bude přecházet na trh práce** i do terciárního vzdělávání, neboť podíl přijatých na vyšší odborné a vysoké školy se nezvyšuje.

Na trhu práce to znamená, že se s poklesem populačního ročníku snižuje konkurence mladých na pracovním trhu. Společně s faktem, že se v České republice **zlepšila ekonomická situace a zaměstnavatelé začali více poptávat pracovní sílu, míra nezaměstnanosti absolventů škol za roky 2015 a 2013 poměrně výrazně klesla prakticky v rámci všech kategorií vzdělání**. Tento kontinuální pokles míry nezaměstnanosti absolventů škol by mohl do určité míry indikovat návrat do období před ekonomickou krizí k obecně lepší uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce. A to i přes fakt, že čerství absolventi patří ke skupinám osob více ohrožených nezaměstnaností z důvodu nedostatečné praxe.

V roce 2015 došlo k nejvýraznějším poklesům nezaměstnanosti v rámci těch kategorií vzdělání, kde je nezaměstnanost absolventů tradičně nejvyšší – týká se to především absolventů nižšího středního odborného vzdělání (kategorie E) a středního odborného vzdělání s výučním listem (kategorie H). K výraznějšímu poklesu v míře nezaměstnanosti došlo také u absolventů nástavbového vzdělání (kategorie L/5).

V případě absolventů **nižšího středního vzdělání s výučním listem** byla v dubnu 2015 míra nezaměstnanosti tradičně nejvyšší, **21,7 %**, u absolventů **středního vzdělání s výučním listem** činila míra nezaměstnanosti **12,6 %**. Míra nezaměstnanosti absolventů **středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou** dosáhla v roce 2015 **9,6 %** a **absolventů středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem** pak 13,2 %. U absolventů **nástavbového vzdělání** poklesla míra nezaměstnanosti na 15,2 % v roce 2015, v případě **vyššího odborného vzdělávání** na 7,5 %.

Nejllepší uplatnění lze ve srovnání s ostatními hlavními skupinami oborů nalézt ve **zdravotnických a strojírenských oborech** (především v rámci maturitních oborů a vyššího odborného vzdělání). Vyšší míra nezaměstnanosti absolventů je evidována v rámci skupin oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, Zemědělství a lesnictví, Stavebnictví, geodézie a kartografie.

Tématu nezaměstnanosti se dlouhodobě věnuje i Evropská unie. Míra nezaměstnanosti všech lidí v produktivním věku se v celé EU pohybuje v současné době kolem 10 %, zatímco u mladých lidí je zhruba dvojnásobná. V porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie je v České republice míra nezaměstnanosti mladých i celkově poměrně nízká. Ve spojitosti s ČR tedy nelze zmiňovat fenomén tzv. ztracené generace (jako ve

Španělsku či Řecku), označující mladé lidi, kteří dlouhodobě nemají možnost najít zaměstnání.

Jedním z prostředků, jak chce Evropská unie zvýšit zaměstnanost mladých, je dosažení ve věkové kategorii od 30 do 34 let alespoň 40% podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva do roku 2020. Česká republika má tento cíl upraven na 32 %, což je vzhledem k dlouhodobému vývoji ve vysokoškolském vzdělávání v ČR poměrně reálné.

Údaje o nezaměstnanosti nedokážou popsat výběr oboru vzdělání či přechod absolventů středních škol na trh práce hlouběji. Neříkají nic např. o tom, zda absolventi pracují ve vystudovaném oboru, jaké důvody je vedly k odchodu za prací do jiné profese. Proto proběhlo mezi absolventy škol (těsně před ukončením) dotazníkové šetření, které podobné informace zjišťovalo, včetně dotazů na volbu studovaného oboru a zpětnou spokojenost s touto volbou.

Nejvýznamnějšími důvody žáků pro volbu oboru jsou **zájem o obor, snadné uplatnění na trhu práce a blízkost školy**. Žáci vstupující do maturitních oborů jsou častěji motivováni také předpokládaným finančním ohodnocením v oboru, naopak žáci učebních oborů mírně častěji berou v úvahu poptávku zaměstnavatelů přímo v regionu.

Z hlediska subjektů, které se podílely na rozhodování žáků, si žáci vybírali obor nejčastěji na základě **vlastního rozhodnutí**. Přibližně polovina žáků vzala v úvahu názor rodičů nebo dalších příbuzných. Poměrně výrazný vliv na rozhodování o volbě oboru měli dále lidé z praxe a kamarádi.

Významným faktorem, podle kterého se žáci rozhodovali, zda si zvolit učební, nebo maturitní obor, byl **prospěch**. Dalšími důvody pro výběr maturitní úrovně vzdělání byla možnost **pokračovat ve studiu na VŠ**, dobré platové ohodnocení a přání rodičů. Motivace pro volbu učebního oboru je odlišná. Pro žáky je důležité **prakticky zaměřené studium** a kratší doba studia. Před absolvováním studia by však více než třetina absolventů maturitních oborů kategorie M a téměř polovina absolventů učebních oborů původní volbu oboru raději změnila, a to hlavně kvůli ztrátě zájmu o obor.

Z hlediska spokojenosti se zvolenou kategorií vzdělání jsou tradičně podstatně spokojenější absolventi maturitních oborů. Důvodem nespokojenosti části vyučených je preference maturitní úrovně vzdělání. Absolventi maturitních oborů by volili jinou kategorii vzdělání zejména pro praktičtější zaměřenou výuku nebo z důvodu, že studium bylo příliš náročné.

Důležitou součástí dotazníkového šetření bylo ale zjištění pracovních a studijních záměrů absolventů po ukončení střední školy. **Vyučení** chtějí bezprostředně po ukončení střední školy nejčastěji **vstoupit do zaměstnaneckého poměru** (53 %) nebo **začít studovat v denním nástavbovém studiu** (45 %). Absolventi **maturitních oborů** chtějí nejčastěji **pokračovat v denním studiu v terciárním vzdělávání** (70 %), přibližně 30 % vyjádřilo záměr pracovat jako zaměstnanec.

Jednou z důležitých otázek souvisejících s přechodem na trh práce je uplatnění absolventů v oboru. Z kategorie vyučených chtělo v závěru studia **pracovat ve svém nebo v příbuzném oboru** 71,7 % vyučených. V kategorii maturitních oborů byl podíl absolventů, kteří chtějí pracovat v oboru nebo v příbuzném oboru, 77,3 %.

V kategorii vyučených se mezi **důvody odchodu za prací mimo vystudovaný obor** častěji vyskytují důvody související s nespokojeností s uplatněním daného oboru na trhu práce, především s nízkým platovým ohodnocením a špatnými pracovními podmínkami. Rovněž nedostatek pracovních míst v oboru uvádějí jako důvod zvažovaného odchodu mimo obor častěji vyučení.

Pokud srovnáme oborovou strukturu absolventů s oborovou strukturou zaměstnanců, zjistíme, že se dlouhodobě projevuje **výrazný nadbytek absolventů** u oboru **Gastronomie, hotelnictví**. Projevuje se to i v nadprůměrné míře nezaměstnanosti absolventů těchto oborů. Část z nich se pravděpodobně uplatňuje v „šedé“ ekonomice. Obrácená situace je u skupin oborů **Stavebnictví, Ekonomika, administrativa a Obchod**. Zde podle srovnání podílů pracovníků s absolventy vystupuje **výrazný nedostatek absolventů těchto skupin oborů** vzdělání. Stavební profese a řemesla mají obecně dlouhodobě dobrou perspektivu a na trhu práce je nedostatek kvalifikovaných řemeslníků. Na prudkém snížení počtu absolventů má svůj podíl všeobecný pokles zájmu o učební obory, protože pro mladé lidi nejsou řemeslná povolání atraktivní.

Dlouhodobé změny ve struktuře zaměstnanosti v České republice se vyznačují snížením počtu pracovních míst nejdříve v zemědělství, poté i ve zpracovatelském průmyslu a naopak jejich **nárůstem v odvětví služeb** a opožděně **v kvartérním sektoru**. Přesto lze Česko považovat tradičně za vysoce průmyslovou zemi. Podíl pracovních míst v sekundárním sektoru byl v roce 2014 zhruba 35 %, tedy o jeden procentní bod méně než v roce 2000. To, že poklesl podíl tohoto sektoru na celkové zaměstnanosti za posledních 15 let tak málo, způsobilo především velmi dynamicky rostoucí odvětví Výroba dopravních prostředků.

Zaniklá pracovní místa zpravidla vyžadovala nízkou úroveň vzdělání zaměstnanců, zatímco v odvětvích s přírůstkem pracovních míst požadují zaměstnavatelé vysokou úroveň vzdělání. Ve všech profesích se tedy **zvyšují kvalifikační požadavky na pracovníky** v souvislosti s rozvojem nových technologií, postupů, s nárůstem využívání IC technologií

a efektivnějším využíváním zdrojů. Příkladem toho je i vývoj struktur zaměstnanosti v **profesní třídě Techničtí pracovníci**. Dlouhodobě zde dochází ke **zvyšování vzdělanostní úrovně**, která je převážně důsledkem nárůstu počtu pracovníků s vysokoškolským vzděláním. S narůstající složitostí procesů a nových trendů vzrůstají i požadavky na kvalifikaci.

V projekci počtu všech pracovních míst mezi lety 2014 a 2025 je očekáván **pokračující růst české ekonomiky**, a tedy **nárůst počtu pracovních míst** o necelých 80 tisíc. Navíc v následujících letech bude na trhu práce potřeba obsadit i pracovní místa uvolněná osobami, které odejdou z trhu práce, například do důchodu či z jiných důvodů.

Podíl celého sekundárního sektoru na celkové zaměstnanosti ČR se sníží zhruba o 1,5 procentního bodu. Naopak nárůst počtu pracovních míst je očekáván zejména v odvětvích terciárního a kvartérního sektoru, především v odvětvích **Zdravotní a sociální péče, Peněžnictví a pojišťovnictví, Úklidové, bezpečnostní, krajinářské, agenturní a administrativní činnosti, Profesní, vědecké a technické činnosti a činnosti v oblasti nemovitostí a Telekomunikační a informační technologie a činnosti**.

Z pohledu struktury skupin povolání se v minulých letech v České republice zvyšoval především počet nejvíce kvalifikačně náročných pracovních míst, tedy ze skupin povolání **Specialisté a Techničtí a odborní pracovníci**. Tento trend by měl podle projekce pracovních míst pokračovat i v následujících letech. Je však třeba upozornit na to, že se stále v čase proměňuje obsah a požadavky jednotlivých pracovních míst.

Součástí této publikace jsou i vybrané metodické materiály, které čtenářům přibližují možnosti využití jedinečného informačně-poradenského nástroje dostupného na webových stránkách www.infoabsolvent.cz. Materiály slouží primárně pro učitele a kariérové poradce, již pracují přímo se žáky, kterých se přechod do dalšího vzdělávání či na trh práce bezprostředně týká. Informační systém o uplatnění absolventů škol byl výrazně inovován v rámci projektu VIP Kariéra II – KP (financovaného z ESF a rozpočtu ČR), který v roce 2015 skončil, ovšem systém je i nadále aktualizován a doplňován.

Podkladem pro tuto publikaci byly studie:

Vojtěch, J. – Paterová, P.: **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v EU – 2014/15**. Praha: NÚV, 2015. 48 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-100>

Vojtěch, J. – Paterová, P.: **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí**

na trhu práce ve srovnání se stavem v EU – 2015/16. Praha: NÚV, 2016. 48 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-129>

Úlovec, M.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2015**.

Praha: NÚV, 2015. 48 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-126>

Doležalová, G.: **Analýza profesní struktury pracovních sil a struktury absolventů z pohledu sféry vzdělávání – 2014**. Praha: NÚV, 2015. 68 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-127>

Trhlíková, J.: **Přechod absolventů středních škol na trh práce – I. etapa. Srovnání situace absolventů učebních a maturitních oborů**. Praha: NÚV, 2015. 53 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-128>

Lepič, M. – Koucký, J. – Ryška, R. – Zelenka, M.: **Vývoj a změny kvalifikačních potřeb trhu práce v ČR v letech 2000–2025**. Praha: NÚV, 2015. 74 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-106>

Doležalová, G. – Strádal, J.: **Metodický materiál k využívání sekce Absolventi škol a trh práce v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) na www.infoabsolvent.cz**. NÚV, 2015. 41 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-30>

Metodický materiál k využívání informačního systému www.infoabsolvent.cz (ISA+). Sekce: KAM NA ŠKOLU – obory, školy a profese. NÚV, 2015. 29 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-31>

Uvedené publikace jsou k dispozici na www.nuv.cz v rubrice Témata – Vzdělávání a trh práce – Analýzy a data nebo na www.infoabsolvent.cz v sekci Absolventi škol a trh práce, v části Publikace.

Národní ústav pro vzdělávání v roce 2015 vydal v rámci končícího projektu Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP) také dvě publikace zaměřené na problematiku podpory a integrace znevýhodněných žáků ve školách a na předčasných odchodech ze vzdělávání. Pokud Vás tato témata zajímají, podívejte se na stránky www.infoabsolvent.cz do sekce **BEZ BARIÉR AŽ NA TRH PRÁCE**, kde najdete obě publikace v elektronické formě a řadu dalších článků a informací k tématu.

1) Trhlíková, J.: **Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol. Příručka opatření**. Praha: NÚV, 2015. 100 stran. ISBN 978-80-7481-104-3.

Anotace: Příručka systematicky popisuje a analyzuje danou problematiku, přičemž prezentuje nejenom souhrnné informace zasazené do širšího kontextu a výběr podstatných zjištění z relevantních výzkumů a šetření, ale především širokou škálu příkladů dobré praxe. Na jejich základě vytvořila autorka přehledný katalog nástrojů a opatření zacílených na prevenci a intervenci v oblasti předčasných odchodů ze středních škol, přičemž jsou akcentovány a detailněji popisovány ty nástroje, které se v praxi ukazují jako nejužitečnější a mají nejvyšší efektivitu.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-107>

2) Gajdošová, J. – Trhlíková, J.: **Metodika využití příkladů dobrých praxí v oblasti podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním (zdravotním i sociálním) v praxi škol**. Praha: NÚV, 2015. 41 stran.

Anotace: Předkládaná metodika využití příkladů dobrých praxí v oblasti podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním (zdravotním i sociálním) v praxi škol vznikla v rámci projektu VIP Kariéra II – KP, v návaznosti na dlouhodobou aktivitu sběru příkladů dobré praxe z oblasti předčasných odchodů ze škol a podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním. Metodika představuje nejnovější příklady dobré praxe z oblasti integrace žáků se znevýhodněním, které do jisté míry navazují na příklady dobré praxe z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol, jelikož právě žáci se znevýhodněním představují skupinu nejvíce ohroženou předčasným opuštěním školní docházky. Metodika využití příkladů dobrých praxí by měla školám sloužit jako zdroj inspirace pro využití jednotlivých nástrojů v praxi či pro případnou spolupráci s místními neziskovými organizacemi či dalšími sociálními partnery.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/Publikace/9-0-115>

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělávání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůže i Profit test nebo prezentace pracovních činností. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro ty, kteří mají studijní problémy.

KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese	ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE	BEZ BARIÉR až na trh práce	JAK NA TO rady a doporučení
Výběr podle oboru Výběr podle školy Výběr podle povolání Výběr podle videa Výběr podle obrázků Profitest	Vzdělávání a volba oboru Uplatnění vzdělání Požadavky zaměstnavatelů Nezaměstnanost Zaměstnanost Publikace	Volba školy pro žáky se ZP Absolventi se ZP a trh práce Předčasné odchody ze vzdělávání Statistické přehledy	Jsem na základce Jsem na střední Jsem už dospělý Jsem poradce

Výrazně inovovaný informační systém ISA+ pomáhá **žákům základních škol** při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy, **žákům středních škol** při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce, **výchovným-kariérovým poradcům a učitelům** při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce, **managementu škol** při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů.

DOPORUČUJEME VYZKOUŠET:

- možnost **výběru oborů i školních vzdělávacích programů** (ŠVP),
- **nové videoukázky** – představují práci v technických profesích i přípravu na ně,
- **profitest** – pomůže žákům základních škol při výběru oblasti vzdělávání,
- **výběr podle obrázků** – poskytuje snadnější orientaci ve vzdělávací nabídce SŠ,
- **bez bariér až na trh práce** – nová sekce věnovaná problematice žáků se zdravotním postižením a tématu předčasných odchodů ze vzdělávání,
- **jak na to – rady a doporučení** – různé užitečné informace pro uživatele systému,
- **syntetické stránky** – obsahují soubor informací ke každé skupině oborů,
- **filtry vzdělávací nabídky** – podle zdravotního postižení, vzdálenosti od bydliště, formy studia, zřizovatele, ŠVP,
- **fulltextové vyhledávání** – najde na ISA+ odkazy související se zadaným výrazem.

Výrazná inovace systému ISA+ proběhla v rámci projektu MŠMT **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který byl financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. O obsah systému ISA+ se stará Národní ústav pro vzdělávání.

Národní ústav pro vzdělávání
oddělení pro analýzy trhu práce a vzdělávání
Weilova 6, Praha 10

email: infoabsolvent@nuv.cz

Národní ústav pro vzdělávání
pracoviště NICM – Centrum kariérového poradenství
Na Poříčí 4, Praha 1

tel.: 221 850 860

email: karirovaporadna@nuv.cz

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2015

Zpracovali: Gabriela Doležalová, Pavla Paterová, Jana Trhlíková, Martin Úlovec, Jiří Vojtěch, Jan Koucký,
Martin Lepič, Radim Ryška, Martin Zelenka
Uspořádala Pavla Chomová

Recenzenti: František Paulík, Robert Sukup
Korektury: Oddělení pro komunikaci s veřejností a publikační činnost

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna
Sazba a zlom: Luboš Vyskočil
Tisk: ASTRON studio CZ, a.s.

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Vydání první
Praha 2016

